MARKAS TVENAS

Tomo Sojerio nuotykiai

MARKAS TVENAS

TOMO SOJERIO NUOTYKIAI

Lietuvių Kultūros Židinio New Yorke
ANTANO MACEIKOS Vardo
BIBLIOTEKA
Skyrius 8-3
Nr. 5396

VALSTYBINĖ GROŽINĖS LITERATŪROS LEIDYKLA
VILNIUS • 1960

Versta iš: The Adventures of Tom Sawyer by Mark Twain
Foreign Languages Publishing House
Moscow 1956

Vertė
V. CHURGINAITĖ

*

Piešinius
V. GORIAJEVO

PIRMAS SKYRIUS

TOMAS ŽAIDŽIA, KARIAUJA IR SLAPSTOSI

— Tomai!

Nė garso.

— Tomai!

Nė garso.

— Kurgi prasmego tas berniūkštis? Tomai!

Senutė pasismaukė akinius žemyn ir per jų viršų apsidairė po kambarį; paskui pasikėlė juos aukštyn ir apsidairė iš po jų. Ji retai kada ar beveik niekad nežiūrėdavo p r o akinius, ieškodama tokio mažmožio, kaip berniukas, nes čia buvo nekasdieniniai akiniai, jos pasididžiavimas; ir nešiojo juos „dėl orumo", o ne iš reikalo; ji taip pat gerai būtų mačiusi ir pro viryklos rinkes. Kurį laiką ji atrodė sumišusi, o paskui pasakė nelabai piktai, bet pakankamai garsiai, kad baldai girdėtų:

— Na, palauk, pakliūsi tu man, aš tau...

Ji nebaigė sakyti, nes kaip tik tuo metu pasilenkė ir ėmė baksnoti su šluota po palovį, atsipūsdama po kiekvieno bakstelėjimo. Ten ji nepešė nieko, tik išvijo katę.

— Tai nedoras vaikiščias, kaip gyva nemačiau tokio!

Ji priėjo prie atvirų durų ir atsistojo ant slenksčio, akylai žiūrėdama į savo daržą — pomidorų krūmus ir durnaropių stagarus. Tomo ir ten nesimatė. Tada ji, pakėlusi balsą, kad toli girdėtųsi, sušuko:

— To-o-o-mai, ū-ū!

Užpakaly kažkas tyliai sušlamėjo, ir ji atsigręžė pačiu laiku, spėdama nutverti už skverno berniuką ir nebeleisdama jam pabėgti.

— Na, žinoma! Kaip aš galėjau nepagalvoti apie sandėliuką! Ką tu ten veikei?

— Nieko.

— Nieko! Pasižiūrėk, kokios tavo rankos, kokia tavo burna. Kuo tu išsiterliojai?

— Nežinau, teta.

— O aš žinau. Uogiene, — va kuo! Šimtą kartų tau sakiau: jei nesiliausi lindęs prie uogienės, aš tau kailį nunersiu. Paduok man tą rykštę.

Rykštė sušvilpė ore. Pavojus neišvengiamas.

— Oi! Teta, žiūrėkite, kas ten už jūsų!

Senutė išsigandusi ūmai atsisuko ir griebėsi už sijonų, gelbėdamasi nuo pavojaus, o vaikiščias tik šoko, persirito per aukštą lentų tvorą ir dingo.

Jo teta Poli valandėlę stovėjo nustebusi, paskui tyliai nusijuokė.

— Tai patrakėlis, kad jį kur! Nejau aš taip ir nebepragudrėsiu? Ar mažai jis mane mulkino lig šiol? Matyt, seni mulkiai iš visų mulkių kvailiausi. Seno šuns naujų gudrybių neišmokysi, kaip žmonės sako. Ir gudrybės gi jo, dievaži, vis naujos: kasdien vis kita, ir iš kur gali žinoti, ką jis dar iškrės? Jis sakytum žino, ligi kol gali mane kankinti, žino, kad užtenka jam suglumyti mane bent valandėlei ar prajuokinti, tai pyktis atslūgsta, ir nebegaliu išperti jam kailio. Neatlieku aš savo pareigų tam berniukui, atleisk man, dieve. Kas gaili rykštės, tas vaiką į pražūtį stumia, sako šventasis raštas. O aš, nusidėjėlė, lepinu jį, ir už tai abu nukentėsime. Aš žinau, kad jis kipšų pilnas, bet ką gi! Juk

jis mano mirusios sesers sūnus, vargšas vaikelis, ir man širdis neleidžia jo mušti. Kai palieku jį nebaustą, mane graužia sąžinė, o kai nubaudžiu, mano sena širdis tiesiog plyšta. Teisybė, kad žmogaus amžius trumpas ir pilnas sielvarto, kaip sako šventasis raštas; ir aš taip pat galvoju. Šiandien jis praleido pamokas, dykinėjo iki pat vakaro, užtat reikės jį rytoj nubausti — pristatyti prie darbo. Žiauru versti dirbti šeštadienį, kai visiems vaikams šventė, bet ką gi daryti: darbo jis nekenčia labiau už viską pasaulyje, o aš gi privalau kada nors atlikti savo pareigą, kitaip visai pražudysiu vaiką.

Tomas tikrai nenuėjo į mokyklą ir labai smagiai praleido dieną. Jis vos spėjo laiku pareiti namo ir iki vakarienės padėti Džimui, mažam negriukui, pripiauti rytojui malkų ir priskaldyti prakurų — veikiau papasakoti jam savo nuotykių, nes Džimas padirbo daugiau kaip pusę darbo. Jaunesnysis Tomo brolis (tikriau sakant, netikras brolis) Sidas jau buvo baigęs savo darbą (skiedras rinkti), nes tai buvo ramus berniukas, nepadykęs ir ne pramuštgalvis.

Kol Tomas raitė vakarienę ir kiekviena pasitaikiusia proga kniaukė nuo stalo cukrų, teta Poli jį kamantinėjo, klastingais klausimais norėdama priversti išsiplepėti. Kaip daugelis naivių žmonių, ji laikė save dideliu diplomatu, sugebančiu išnarplioti labai painius ir paslaptingus reikalus, ir jos menkos išmonės atrodydavo jai gudrybių stebuklai.

— Tomai, — paklausė jinai, — mokykloje buvo pusėtinai karšta, ar ne taip?

— Taip, teta.

— Baisiai karšta, tiesa?

— Taip, teta.

— Ar nesinorėjo tau, Tomai, pasimaudyti?

Tomas užuodė kažką negera — šmėstelėjo lengvas įtarimo šešėlis. Jis tiriamai žiūrėjo į tetos Poli veidą, bet tas nieko jam nepasakė, ir jis tarė:

— Ne, teta... nelabai...

Senutė ištiesė ranką ir pačiupinėjo Tomo marškinius:

— Bet vis tik, — tarė ji, — tu atrodai nelabai sušilęs.

Ir ji su pasitenkinimu pagalvojo, kaip jai pavyko sužinoti, ar marškiniai sausi, — niekam ir į galvą neatėjo, kokią gudrybę ji turėjo omenyje. Tačiau Tomas dabar jau suprato, iš kur vėjas pučia. Jis užbėgo už akių tolimesniems klausimams:

— Mes susivilgėm galvas po šulinio čiaupu — mano plaukai dar ir dabar drėgni. Matote?

Tetai Poli pasidarė pikta, pagalvojus, kaip ji pražiopsojo tokį svarbų kaltės įrodymą ir iš karto nesuprato gudrybės. Bet tuoj pat jai dingtelėjo nauja mintis.

— Tomai, o kai kišai galvą po šulinio čiaupu, ar tau nereikėjo praardyti marškinių apikaklės toje vietoje, kur aš buvau susiuvusi? Nagi, atsisek švarką!

Nerimas dingo iš Tomo veido. Jis atlapojo švarką. Marškinių apikaklė pasirodė tvirtai susiūta.

— Kad tave kur! Na, keliauk sveikas. O aš buvau tikra, kad tu į mokyklą nebuvai nuėjęs, dykinėjai ir maudeisi. Gerai, šį kartą tau atleidžiu, nors tu ir geras

vėjo botagas, kaip sako žmonės, bet kartais būni geresnis, negu atrodai.

Jai buvo apmaudu, kad jos gudrybė ją apvylė, ir drauge malonu, kad Tomas pagaliau pasidarė klusnesnis.

Bet čia įsiterpė Sidas:

— Man atrodo, kad jūs siuvote jam apikaklę baltais siūlais, o čia juodi.

— Taip, aš buvau susiuvusi baltais! Tomai!

Bet Tomas nebelaukė, kas bus toliau, ir, sprukdamas iš kambario, pasakė:

— Na, ir klius gi tau, Sidai!

Pasislėpęs saugioje vietelėje, Tomas apžiūrėjo dvi dideles adatas, įsmeigtas į švarko atlapus ir apraizgytas siūlais. Viena buvo apraizgyta juodu siūlu, antra — baltu.

— Ji niekad nebūtų pastebėjusi, jeigu ne Sidas. Velniai griebtų! Čia ji siuva baltais, čia juodais. Siūtų jau katrais nors vienais, o šiaip tai nė susigaudyti negali. Bet ne aš būsiu, jei neįkrėsiu Sidui už tai. Pamokysiu aš jį!

Tomas nebuvo pavyzdingas berniukas, kokiu galėtų didžiuotis miestelis. Užtat jis puikiai žinojo, kas tas miestelio pavyzdingasis, ir jo nekentė.

Betgi po dviejų minučių, gal dar ir greičiau, jis pamiršo visus savo sielvartus. Ne todėl, kad jie būtų jam buvę lengvesni ir ne tokie skaudūs, kaip suaugusių žmonių sielvartai suaugusiems, bet todėl, kad tą akimirką jam parūpo naujas didelis dalykas ir tam kartui juos išstūmė iš galvos; lygiai taip ir suaugę pamiršta sielvartus, kai tik juos užvaldo kokie nors nauji sumanymai. Dabar jis susidomėjo naujovišku švilpimo būdu, kurio buvo ką tik išmokęs iš vieno negro, ir degė ne-

kantrumu, kada galės nekliudomas pasitreniruoti. Tas švilpimas buvo savotiškas lirlenimas, nelyginant paukščio balsas, tam tikras švelnus ulbėjimas, išgaunamas labai tankiai baksnojant liežuviu į gomurį. Skaitytojas tikriausiai prisimena, kaip tai daroma, jeigu jis kada nors pats buvo vaikas. Atkaklumas ir uolumas padėjo Tomui veikiai išmokti, ir jis linksmai žingsniavo gatve su pilna burna harmoningos muzikos ir su pilna širdimi dėkingumo. Jis jautėsi lyg astronomas, atradęs danguje naują planetą. Be abejonės, astronomo džiaugsmas nebūtų buvęs toks didelis, gilus ir tyras, kaip to berniuko.

Vasarą vakarai ilgi. Dar nebuvo sutemę. Staiga Tomas liovėsi švilpavęs. Priešais stovėjo nepažįstamas berniukas, kiek aukštesnis už jį. Nauju žmogumi, vis tiek kurio amžiaus ir lyties, labai visi domėdavosi mažame, vargingame Sent-Pitersboro miestelyje. Tas berniukas buvo gražiai apsitaisęs — perdaug gražiai šiokiadieniui. Tiesiog nuostabiai. Kepuraitė buvo prašmatni, tvarkingai susegiotas mėlynos gelumbės švarkelis — naujas ir švarus, tokios pat ir kelnės. Apsiavęs batukais, nors buvo tik penktadienis, ir su kaklaraiščiu, kažkokiu skaisčiu kaspinu. Jis panėšėjo į miesto dabitą, o tas erzino Tomą iki pat kaulų smegenų. Kuo ilgiau Tomas žiūrėjo į šį puikų stebuklą, tuo aukščiau jis rietė nosį prieš jo išsipustymą ir tuo prastesnis jam atrodė savo paties apdaras. Berniukai nė vienas nepratarė nė žodžio. Jei tik žengė žingsnį vienas, tuoj žengė ir antras, bet tiktai šonais, ratu. Jie spoksojo vienas į kitą, veidas į veidą, akis į akį. Pagaliau Tomas tarė:

— Aš galiu tave apkulti.

— Nagi, pamėgink!

— Galiu — ir apkulsiu!

— Ne, tu negali.

— Ne, aš galiu.

— Negali.

— Ne, galiu.

— Negali.

— Galiu.

— Negali!

Nesmagi tyla. Paskui Tomas sako:

— Kuo tu vardu?

— O kas tau darbo?

— Aš tau parodysiu, kas man darbo.

— Tai parodyk, ko gi nerodai?

— Jei tik daug kalbėsi, ir parodysiu.

— Daug kalbėsiu, daug kalbėsiu, daug daug! Na, rodyk.

— Žiūrėk, koks tu smarkus. Jei tik aš norėčiau, galėčiau tave prikulti viena ranka, kitą už nugaros prisirišęs.

— Tai ko gi nekuli? Juk tu sakai, kad gali.

— Ir kulsiu, jei mane erzinsi.

— Pamanyk tiktai! Matėm mes daug tokių!

— Pliuškis! Manai, jei išsipustęs, tai jau ir didelis ponas! O! Kokia skrybėlė!

— Nagi pamėgink ją numesti man nuo galvos, jeigu ji tau nepatinka. Ir sužinosi, kur pipirai auga.

— Tu melagis!

— Tu kitas!

— Gudrus tik pagąsdinti, o pats bailys!

— Na, nešinkis sau.

— Ei tu, klausyk, jei nesusičiaupsi, aš tau galvą sutriuškinsiu!

— Kurgi ne! Pats tas triuškintojas.

— Ir sutriuškinsiu!

— Ir gerai, ko gi netriuškini? Ko tu vis kalbi, o nieko nedarai? Tikriausiai bijai?

— Nė nemanau!

— Bijai!

— Nebijau!

— Bijai!

Vėl tyla. Šnairuoja vienas į antrą, trypia vietoje ir suka naują ratą. Pagaliau jie sustoja petys į petį. Tomas sako:

— Išnyk iš čia!

— Pats išnyk!

— Ir nemanau.

— Ir aš nemanau.

Taip jie stovi, kojas šalimais įspyrę, paskui pradeda stumdytis, kiek tik gali, ir degte dega įniršiu. Bet nei tam, nei tam nesiseka nugalėti. Pasistumdo, ligi sušyla ir įrausta, paskui abu pamažu ima atlyžti, nors vis dar įsitempę kits kitą seka, ir Tomas sako:

— Eik tu baily, ciuciuk tu. Aš pasakysiu savo vyresniam broliui, jam vieni niekai tave priveikti mažyliu pirščiuku, ir aš jam liepsiu, duos jis tau.

— Baisiai aš čia bijau tavo vyresniojo brolio! Aš ir pats turiu brolį, dar didesnį kaip tavo, ir jis tą tavo brolį va per šitą tvorą tik švilpt!

(Abiejų broliai buvo prasimanyti.)

— Meluoji.

— Kad tu sakai, tai dar niekis.

Tomas kojos nykščiu nubrėžė dulkėse liniją ir pasakė:

— Tik tu drįsk peržengti šią liniją, tai aš taip tave priramtysiu, kad tu nuo žemės nepasikelsi. Vargas tam, kas peržengs šitą liniją!

Naujasis berniukas tuojau ją peržengė ir tarė:

— Sakei apkulsi, na, pažiūrėsim, kaip tu tą darysi.

— Oi, tu nelįsk man į akis! Keliauk sau sveikas!

— Juk tu sakei, apkulsi mane, tai ko nekuli?

— Trauk mane devynios, jei aš neprimušiu tavęs už du centus!

Naujasis berniukas išsiėmė iš kišenės du didelius variokus ir su pajuoka atkišo juos Tomui.

Tomas sudavė per ranką, ir jie nukrito.

Akimirksnis, ir abu berniukai voliojosi ant nešvarios žemės, susikibę kaip katės. Kaip mat jie ėmė tampyti vienas kitam už plaukų, plėšyti drabužius, gnaibytis ir draskyti nosis, trokšdami nuo dulkių ir garbės. Pagaliau padėtis paaiškėjo, ir kovos migloje pasirodė Tomas, užsėdęs priešininką raitas ir jį bedaužąs kumščiais.

— Maldauk pasigailėjimo! — tarė jis.

Tačiau berniukas stengėsi ištrūkti. Jis verkė — daugiausia iš pykčio.

— Maldauk pasigailėjimo! — ir kumščiavo toliau.

Pagaliau nepažįstamasis neaiškiai sušniokštė: „Nustok!“, ir Tomas jį paleido sakydamas:

— Tai bus tau pamoka. Kitąsyk žiūrėk, ką užkabinėji.

Naujasis berniukas tuoj spruko, kratydamasis nuo drabužių dulkes, žliumbdamas, šnirpšdamas, protarpiais atsigręždamas, purtydamas galvą ir grasindamas Tomui atkeršyti, „kai kitą kartą jį pagaus". Į tai Tomas atsikirto pajuoka ir, džiaugdamasis savo pergale, pasuko link namų. Bet vos tik jis atgręžė nugarą nepažįstamajam, tas paleido į jį akmenį ir pataikė į tarpupetę, o pats susigūžė ir nudūmė kaip antilopė. Tomas vijosi apgaviką iki pat namų ir tokiu būdu sužinojo, kur tas gyvena. Jis pastovėjo prie vartelių, kviesdamas priešininką išeiti, bet tas tik vaipėsi, žiūrėdamas pro langą, o išeiti nesiteikė. Pagaliau pasirodė priešininko motina, apšaukė Tomą šlykščiu, nedoru, įžūliu vaiku ir liepė jam nešintis. Jis nuėjo, murmėdamas, kad slankiosiąs netoliese ir tykosiąs to berniuko.

Namo jis grįžo vėlai ir, atsargiai įlipęs pro langą, pateko į spąstus: priešais stovėjo teta. Ir kai teta pamatė, kokios jo drapanos, tai jos nutarimas šeštadienio poilsį paversti jam vergove ir sunkiu darbu tapo tvirtas kaip uola.

ANTRAS SKYRIUS

PUIKUS BALTINTOJAS

Atėjo šeštadienio rytas, ir suspindo vasaros gamta, giedra, gaivi ir kunkuliuojanti gyvybe. Visų širdyse skambėjo daina, o jei širdis buvo jauna, tai ir lūpos dainavo. Visų veiduose švietė džiaugsmas, visi vaikščiojo, kojom žemės nesiekdami. Žydėjo baltosios akacijos, ir žiedų kvapo buvo pilnas oras.

Kardifo kalnas, dunksantis už miestelio, žaliavo visas; iš toliau jis atrodė lyg Žadėtoji žemė, — svajinga, rami, viliojanti.

Tomas išdrožė į šaligatvį su kibiru kalkių buzos ir ilgakočiu teptuku. Jis apžiūrėjo tvorą, ir tuoj dingo visas linksmumas, o širdį suspaudė gilus liūdesys. Trisdešimties jardų ilgumo, devynių pėdų aukščio[1] tvora! Gyvenimas pasirodė jam tuščias, beprasmis, tik našta viena. Atsidusęs jis padažė teptuką ir juo brūkštelėjo per viršutinę tvoros lentą, dar kartą brūkštelėjo, dar kartą ir atsitraukęs pamatė, koks menkas tas išbaltintas ruo-

[1] Jardas — Amerikos ilgio matas, maždaug 91 centimetras; pėda — maždaug 30 centimetrų.

želis ir koks baisiai didelis nedažytos tvoros plotas! Jis nusiminęs prisėdo ant lentinės aptvarėlės, einančios aplink medį. Pro vartus, skardiniu kibiru nešinas, pasišokinėdamas išbėgo Džimas, dainuodamas „Bufalo mergaites". Nešioti vandenį iš miesto šulinio, Tomo akimis žiūrint, buvo nepakenčiamas darbas, bet dabar jis su džiaugsmu jo imtųsi. Jis prisiminė, kad prie šulinio susirenka daug žmonių. Baltieji, mulatai, negrai — berniukai ir mergaitės — laukdavo savo eilės, ilsėdamiesi, mainikaudami žaislais, ginčydamiesi, pešdamiesi ir išdykaudami. Prisiminė jis taip pat, kad, nors iki šulinio buvo ne daugiau kaip pusantro šimto jardų, Džimas niekad negrįždavo su kibiru vandens anksčiau kaip po valandos, ir tai beveik visada kas nors bėgdavo jo šaukti.

— Klausyk, Džimai, nori, aš už tave parnešiu vandens? O tu truputį pabaltinsi. Ką?

Džimas papurtė galvą ir tarė:

— Negaliu, masteri[1] Tomai! Senoji misis[2] liepė man, kad aš eičiau tiesiai vandens ir pakeliui su niekuo nesustočiau išdykauti. Ji man sakė: „Aš jau žinau, kad masteris Tomas šauks tave baltinti tvoros, tu jo neklausyk ir eik savo keliu; aš pati išeisiu pasižiūrėti, kaip jis baltina."

---

[1] Masteris *(angliškai)* — ponaitis.

[2] Misis *(angliškai)* — ponia.

— O, ko tu jos klausai, Džimai! Maža ką ji sako. Ji visada taip šneka. Duok šen kibirą, aš kaip mat sulakstysiu. Ji nė žinoti nesužinos.

— Oi, bijau, masteri Tomai. Senoji misis man galvą už tai nusuks, — kaip kažin ką, nusuks!

— J i n a i! Juk ji niekad nieko neužgauna, nebent siuvamuoju piršteliu bakstels į galvą; didelio čia daikto! Prikalba ji, tiesa, baisių dalykų, bet juk nuo žodžių neskauda, jeigu tik ji neverkia. Džimai, aš tau duosiu marmurinį rutuliuką! Baltą rutuliuką duosiu!

Džimas ėmė svyruoti.

— Baltą rutuliuką, Džimai, dailučiuką baltą rutuliuką!

— Taip tai taip, gražus daiktas. Bet visgi, masteri Tomai, aš baisiai bijau senosios misis.

— O, be to, aš tau parodysiu savo skaudamą pirštą.

Džimas buvo tik žmogus — šitokia pagunda jam buvo per didelė. Jis pastatė kibirą, paėmė baltąjį rutuliuką ir pasilenkęs su didžiausiu susidomėjimu stebėjo pirštą, kol Tomas rišo tvarstį. Bet po valandėlės, gavęs per kuprą, jis jau dūmė gatve su kibiru rankoje, Tomas labai uoliai baltino tvorą, o teta Poli traukėsi iš kautynių lauko su šliure rankoje ir pergale švytinčiomis akimis.

Bet Tomui energijos užteko neilgam. Jis pradėjo mąstyti, kaip smagiai ketino praleisti šią dieną, ir jam pasidarė dar sunkiau. Netrukus visi berniukai išbėgs į gatvę laisvai lakstyti, jie susigalvos įvairiausių linksmų žaidimų, ir kaip jie iš jo tyčiosis, kad jis pristatytas prie darbo! Ši mintis degino jį kaip ugnis. Jis išsitraukė visus savo turtus ir ėmė juos žiūrinėti: žaislų nuolaužos, marmuriniai rutuliukai ir visoks šlamštas — už visa tai gal ir galėtum su kuo s u s i k e i s t i d a r b u, bet pil-

nos laisvės net pusvalandžiui nenusipirktum. Jis vėl susidėjo savo skurdų turtą į kišenę ir atsisakė minties papirkinėti draugus. Tą sunkią valandą, kai jau, rodos, jokios vilties nebebuvo, staiga jam atėjo į galvą gera mintis. Ne šiaip sau mintis, bet puiki, didinga mintis.

Jis paėmė teptuką ir pradėjo ramiai dirbti. Tuo laiku iš tolo pasirodė Benas Rodžersas — tas pats berniukas, kurio pajuokų jis visų labiausiai bijodavo. Benas ne ėjo, bet šokinėjo, straksėjo, trypė — visiškai aišku, kad jo širdžiai lengva ir kad jis ketina smagiai leisti laiką. Jis gaudė obuolį ir protarpiais tęsiamai sušvilpdavo, paraitydamas, pakaitomis žemesniu balsu pridurdamas „din-don-don, din-don-don", mat, vaizdavosi esąs garlaivis. Priėjęs arčiau, jis sulėtino žingsnius, atsistojo viduryje gatvės ir, pakrypęs į dešinę, ėmė lėtai, sunkiai suktis, — vaizdavo „Didžiąją Misuri", plaukiančią devynių pėdų grimzle. Jis vienu metu buvo laivas, kapitonas ir signaliniai varpeliai, todėl turėjo vaizduotis stovįs ant kapitono tiltelio, duodąs įsakymus ir pats juos vykdąs.

— Sustabdyt, sere! Din-dilin-din!

Garlaivis lėtai krypo iš vidurio gatvės ir artinosi prie šaligatvio.

— Plaukt atgal! Din-dilin-dilin!

Jis išsitempė, prispaudęs rankas prie šonų.

— Atbulomis į dešinę! Din-dilin-din-dilin! Čšš, čšš, čšš!

Dešinioji jo ranka tuo tarpu rėžė didelius skritulius, nes ji vaizdavo keturiasdešimties pėdų ratą.

— Atgal, kairiau! Din-dilin-din-din! Čšš, čšš, čšš!

Dabar kaire ranka ėmė rėžti skritulius.

— Stok, dešinėn! Din-dilin-din! Stok! Kairėn! Lėčiau! Pirmyn, dešiniau! Išmesk lyną! Stok! Gyviau! Din-dilin-din-dilin! Ei, tu ant kranto! Čiach! Čiach! Čiach! Ko sto-

vi? Priimk lyną! Gyviau! Apsuk lyną apie stulpą! Paleisk! Mašinos sustabdytos, sere. Din-dilin-din! Št! Št! Št! — pamėgdžiojo vandens matuotojo čiaupo šnypštimą.

Tomas dirbo toliau, nėmaž nekreipdamas dėmesio į garlaivį. Benas pažiūrėjo nustebęs ir tarė:

— Hi hi! Pakinkė kumeliuką!

Nė žodžio. Tomas menininko akimis apžvelgė savo paskutinį brūkštelėjimą, po to dar kartą iš lengvo pabraukė teptuku ir vėl pasigrožėjo.

Benas priplaukė prie pat jo. Pamačius Beną valgant obuolį, Tomui pradėjo seilė varvėti, bet jis dirbo įnikęs.

Benas tarė:

— Tai ką, bičiuli, dirbti reikia, a?

— A, tai tu, Benai! Aš ir nepastebėjau.

— Žinai, aš einu maudytis. Norėtum ir tu, jei galėtum? Bet tau, aišku, reikės dirbti, tiesa? Na, žinoma, tau geriau dirbti!

Tomas atidžiai pažiūrėjo į Beną ir paklausė:

— Ką tu vadini darbu?

— Argi čia ne darbas?

Tomas vėl pradėjo baltinti tvorą ir nerūpestingai atsakė:

— Gal taip, o gal ir ne. Aš žinau tik tiek, kad Tomui Sojeriui jis patinka.

— Na jau, na! Negi pasakysi, kad tau čia smagu?

Teptukas judėjo ir judėjo.

— Smagu? Nežinau, kodėl galėtų būti nesmagu? Argi tokie vyrai kasdien gauna baltinti tvoras?

Padėtis tuoj visiškai pasikeitė. Benas liovėsi graužęs obuolį. Tomas dailiai vedžiojo teptuką į vieną pusę, į kitą; atsitraukęs kelis žingsnius atgal, žiūrėjo, ar gražu, dar šen ten pabraukė, dar pažiūrėjo tirdamas, o Benas

sekė kiekvieną jo judesį, vis labiau domėjosi, vis labiau gardžiavosi.

Pagaliau Benas tarė:

— Klausyk, Tomai, leisk man truputį pabaltinti!

Tomas svarstė; buvo jau besutinkąs, bet apsigalvojo.

— Ne, ne, Benai, nieko iš to neišeis. Matai, teta Poli tiesiog dreba dėl tos tvoros — ji iš gatvės pusės, supranti. Jei būtų iš kiemo pusės, tai kitas reikalas, aš nieko nesakyčiau, ir ji nieko nesakytų. O dabar ji tiesiog dreba dėl tos tvoros; reikia baltinti labai labai rūpestingai. Aš manau, kad iš tūkstančio, gal net iš dviejų tūks-

tančių berniukų neatsirastų tokio, kuris pataikytų nubaltinti ją kaip reikiant.

— Nejaugi? Eik, eik! Duok man tik pamėginti, nors truputėlį. Tavo vietoj būdamas, aš t a u duočiau, Tomai.

— Garbės žodis, Benai, aš mielai duočiau, bet teta Poli! Džimas irgi norėjo, bet ji neleido. Sidas norėjo baltinti, bet neleido ir Sidui. Dabar matai, kokie reikalai? O jeigu tu pradedi baltinti, ir staiga tau nepasiseka...

— Niekis! Aš stengsiuosi taip, kaip tu. Duok tik pamėginti! Klausyk, aš tau duosiu šito obuolio nuograužą.

— Na, gerai, te. Bet ne, Benai, nereikia, bijau...

— Aš atiduosiu tau v i s ą likusį obuolį.

Tomas labai nenoriai padavė jam teptuką, nors širdyje ir džiūgavo. Ir kol buvęs garlaivis „Didžioji Misuri" triūsė ir prakaitavo saulėje, menininkas, pasitraukęs į pavėsį, sėdėjo ant statinaitės, tabaluodamas kojomis, krimto obuolį ir suko galvą, kaip paspęsti spąstus dar kitiems neišmanėliams. Tokių netrūko: berniukai ėjo ir ėjo prie tvoros, — prieidavo tik pasišaipyti, o paskui pasilikdavo baltinti. Kai Benas jau visai nusidirbo, Tomas užleido eilę Biliui Fišeriui už popierinį aitvarą, kuris buvo dar visai geras; pailsusį Fišerį pakeitė Džonis Mileris, užmokėjęs negyvą žiurkę, paristą už virvelės, kad galima būtų maskatuoti; ir taip ėjo toliau ir toliau, valanda po valandos. Rytą Tomas buvo skurdžius, o pavakary pasidarė turtuolis, apsikrovęs visokiomis gėrybėmis. Be anksčiau minėtų daiktų, jis turėjo dvylika marmurinių rutuliukų, švilpynės nuolaužą, mėlyną butelio šukę, pro kurią įdomu žiūrėti, patranką, padirbtą iš siūlų ritės, raktą, kuris nieko nerakino, gabalėlį kreidos, stiklinį ropinės kamštį, švininį kareivėlį,

keletą buožgalvių, šešias kapsules, vienaakį kačiuką, varinę durų rankeną, šuns antkaklį, — tik šuns nebuvo, peilio kriaunas, keturias apelsino žieveles ir senus, sulūžusius lango rėmus.

Jis maloniai ir linksmai praleido laiką didelėje draugijoje, nieko neveikdamas, o tvora buvo nudažyta net tris kartus! Jeigu jam būtų pakakę kalkių, jis būtų visus miestelio vaikus subankrutinęs.

Tomas tarė sau, kad galų gale gyvenimas nėra toks tuščias. Jis atskleidė didį žmogaus elgesio dėsnį, nė pats to nežinodamas, būtent: kad žmogus arba vaikas labai trokštų įsigyti kokį nors daiktą, reikia, kad tas daiktas būtų sunkiai pasiekiamas. Jeigu jis būtų buvęs toks didelis ir išmintingas filosofas, kaip šios knygos autorius, jis būtų supratęs, kad darbas yra tai, ką mes privalome daryti, o žaidimas — kas mums neprivalu. Ir iš to jis būtų supratęs, kodėl popierinių gėlių dirbimas arba pakojos sukimas yra darbas, o „bobos mušimas" arba kopimas į Monblaną tėra vien pramoga. Anglijoje yra nemažai turtingų džentelmenų, kurie vasarą eina važnyčioti ketverto, sukinkyto į diližaną, ir važinėti po keliasdešimt mylių dėl to, kad ši privilegija jiems atsieina gerokai pinigų; bet jeigu jiems už tai būtų pasiūlytas užmokestis, malonumas bematant virstų darbu, ir jie tuoj jo atsisakytų.

TREČIAS SKYRIUS

MEILĖS IR KARO DALYKAI

Tomas atsistojo priešais tetą Poli, sėdinčią prie atdaro lango jaukiame galiniame kambaryje, kuris buvo drauge ir miegamasis, ir valgomasis, ir svetainė, ir biblioteka. Gaivinantis vasaros oras, raminanti tyla, gėlių kvapas ir liūliuojantis bičių dūzgimas priveikė ją: ji užsnūdo su mezginiu rankose, nes su ja nieko daugiau nebuvo, tiktai katinas, bet ir tas miegojo ant jos kelių. Akiniai buvo užsmaukti aukštyn ant žilų plaukų, saugumo sumetimais. Ji buvo įsitikinusi, kad Tomas jau seniai kur nors išdūmęs, todėl nustebo, pamačiusi, kad jis taip drąsiai išdygo tiesiai priešais ją. Jis tarė:

— Teta, ar dabar man galima eiti žaisti?

— Na, na! Jau tu baigei? Kiek gi tu padirbai?

— Nubaltinau visą, teta.

— Tomai! Nemeluok! Aš to negaliu pakęsti.

— Aš nemeluoju, teta, tikrai viskas pabaigta.

Teta Poli nelabai tikėdavo, ką jis sakydavo. Ji išėjo pati įsitikinti ir būtų buvusi patenkinta, jei bent penkta dalis Tomo žodžių būtų tiesa. Bet kai ji pamatė, kad visa tvora nubaltinta, ir ne bet kaip nubaltinta, o rūpestingai nutepta kalkėmis kelis kartus, ir net žemė apačioje tvoros pertraukta balta juosta, tai jai ir žadą užėmė. Ji tarė:

— Na, žinai, niekad nebūčiau maniusi... Reikia pripažinti, Tomai, kad tu, kai nori, gali dirbti. — Čia ji sumetė, kad nereikia per daug girti, ir pridūrė: — Tik kad labai retai tau tas noras teužeina, reikia ir tą pasa-

kyti. Na, eik žaisti. Tik žiūrėk man, pareik namo laiku, o jei ne, tai gausi lupti.

Ją taip sužavėjo puikiai atliktas Tomo darbas, jog ji nusivedė jį į sandėliuką, išrinko jam patį gražiausią obuolį ir įteikdama pamokomai pridūrė, kad kiekvienas daiktas, įsigytas doru ir sąžiningu darbu, yra daug saldesnis ir meilesnis. Kol ji baigė savo kalbą šventraščio žodžiais, Tomui pasisekė nukniaukti meduolį.

Paskui jis išbėgo į kiemą ir pamatė Sidą, belipantį išlaukiniais laiptais į trečiojo aukšto kambarį iš kiemo pusės. Jam po ranka pasipainiojo žemės grumstų, ir jie akies mirksniu ėmė skristi oru. Jie kaip kruša apipylė Sidą, ir ligi teta Poli susivokė ir atskubėjo į pagalbą, šeši ar septyni grumstai jau buvo pasiekę patį taikinį, o Tomas, perlipęs per tvorą, dingo. Buvo, žinoma, ir varteliai, bet Tomui niekad nebūdavo laiko juos varstyti. Jo širdžiai buvo ramu — dabar jau atmokėta Sidui, kam jis nurodė tetai Poli tą juodą siūlą ir pridarė jam nemalonumų.

Tomas užuolankomis apsuko namus ir išėjo į purviną keliuką, už tetos karvidės. Čia jam nebegrėsė joks pavojus — nei kad sučiups, nei kad nubaus. Jis nudrožė į miestelio aikštę, kur, kaip buvo sutarta, turėjo susi-

remti du berniukų „kariuomenės" būriai. Vienai šių armijų vadovavo Tomas, antrai — jo artimas draugas Džo Harperis. Abiem didiesiems karvedžiams buvo per žemas dalykas patiems kautis, — tas pritiko nebent smulkmei, — jie vadovavo kautynėms, sėdėdami drauge aukštesnėje vietoje ir davinėdami įsakymus per adjutantus. Po ilgos ir atkaklios kovos Tomo armija pasiekė pergalę.

Abi kariuomenės suskaitė užmuštuosius, atsikeitė belaisviais, susitarė dėl būsimo mūšio sąlygų ir paskyrė dieną, kada reikės kitą kartą kautis; po to kariai išsirikiavo ir nužygiavo kas sau, o Tomas pasileido namo vienas.

Eidamas pro namus, kuriuose gyveno Džefas Tečeris, jis pamatė sode nepažįstamą mergaitę,— žavingą žydraakę būtybę, geltonais plaukais, supintais į dvi ilgas kasas, balta vasarine suknele, išsiuvinėtomis kelnaitėmis.

Ką tik apvainikuotas didvyris buvo nugalėtas be šūvio. Emi Lorens išgaravo iš jo širdies, nepalikdama tenai nė pėdsako. O jis gi vaizdavosi, kad ją beprotiškai myli, stačiai dievina. Pasirodo, kad čia būta

tik laikino susižavėjimo, ne daugiau. Jis kelis mėnesius stengėsi jai įsiteikti, ir ji vos tik prieš savaitę buvo prisipažinusi jį mylinti. Per tas septynias trumpas dienas jis su pasididžiavimu laikė save laimingiausiu berniuku pasaulyje, ir štai viena akimirka ji dingo iš jo širdies kaip atsitiktinis, trumpam laikui užėjęs svečias.

Gėrėdamasis jis vogčiomis sekė naująjį angelą, kol įsitikino, kad angelas jį pastebėjo. Tuomet jis apsimetė nematąs mergaitės ir stengėsi pasirodyti, krėsdamas visokius kvailus vaikiškus pokštus, norėdamas ją sužavėti. Kurį laiką jis išdarinėjo tas įmantrias kvailybes, paskui, įpusėjęs kažkokį pavojingą gimnastikos numerį, pažvelgė į jos pusę ir pamatė, kad mergaitė eina namų link. Tomas priėjo prie tvoros ir nusiminęs pasirėmė, jis tikėjosi, kad mergaitė dar truputį pabus sode. Ji stabtelėjo ant laiptelių, bet tuoj vėl pasisuko į duris. Kai ji pastatė koją ant slenksčio, Tomas sunkiai atsiduso. Bet staiga visas jo veidas nušvito: mergaitė atsigręžė ir, prieš dingdama, numetė jam per tvorą našlaitėlę.

Tomas pabėgėjo, sustojo už kelių žingsnių nuo gėlės, pridengė delnu akis ir ėmė atidžiai žiūrėti į gatvę, lyg ten būtų pamatęs kažką įdomaus. Paskui pakėlė nuo žemės šiaudelį ir ėmė jį balansuoti ant nosies, smarkiai atlošęs galvą. Taip besisukinėdamas, jis slinko vis arčiau ir arčiau prie gėlės; pagaliau užmynė ją basa koja, suspaudė tarpupirštyje ir, straksėdamas ant kitos kojos, netrukus dingo už kampo, nusinešdamas savo brangenybę. Taip šokinėjo jis neilgai, tik tol, kol atsegė švarką ir paslėpė gėlę prie širdies, gal būt, prie skrandžio,— mat, Tomas nenusimanė per daug apie anatomiją ir nelabai suko dėl to galvą.

Paskui jis vėl sugrįžo ir iki pat vakaro slankiojo palei tvorą, maivydamasis, kaip ir pirmiau. Bet mergaitė

nesirodė, nors Tomas guodėsi šiek tiek viltimi, kad ji, stovėdama prie kurio nors lango, mato, kaip jis stengiasi jai įtikti. Galų gale jis nenorom nudūlino namo, o jo vargšė galvelė buvo pilna įvairių svajonių.

Per vakarienę jis visą laiką buvo taip gerai nusiteikęs, jog teta Poli stebėjosi: kas čia tą vaiką apsėdo? Jam smarkiai kliuvo už tai, kad laidė į Sidą grumstais, bet barimą jis sutiko abejingai. Iš pat tetos panosės jis mėgino nučiupti gabalą cukraus, ir gavo už tai per nagus.

— Teta, kodėl gi jūs Sido nemušate, kai jis ima cukrų?

— Sidas nekankina žmonių taip, kaip tu. Jeigu aš nesaugočiau tavęs, tu niekad neišlįstum iš cukrinės.

Teta kažko išėjo į virtuvę, o Sidas, laimingas, kad jo neliečia, tuojau pagriebė cukrinę, lyg norėdamas pasityčioti iš Tomo. Tai buvo tiesiog nepakenčiama! Bet cukrinė išslydo iš Sido rankų, nukrito žemėn ir sudužo. Tomas džiūgavo — jis taip džiūgavo, jog net suvaldė liežuvį ir nutylėjo. Jis nutarė netarti nė žodžio net ir tada, kai įeis teta, o sėdėti ramiai ir laukti, kol ji paklaus, kas tai padarė. Tuomet jis viską papasakos, ir vargu ar bus pasaulyje kas malonesnio, kaip žiūrėti, kai ji „glostys" savo pavyzdingąjį vaikelį. Jis taip džiaugėsi, jog vos begalėjo iškęsti neprasitaręs, kai sugrįžo senutė ir atsistojo prie sukultos cukrinės šukių, svaidydama iš po savo akinių pykčio žaibus. Tomas pagalvojo: „Na, jau prasideda"! Ir tą pačią akimirką jis jau gulėjo kniūpsčias ant grindų. Galinga ranka vėl užsimojo, kai Tomas ėmė rėkti:

— Palaukite! Už ką gi jūs m a n e mušat? Juk ją sukūlė Sidas!

Teta Poli sustojo sumišusi, o Tomas laukė, ar jinai jo nepasigailės. Bet atsipeikėjusi ji tiek tepasakė:

— Hm! Na, vis tiek, aš manau, tau ne be reikalo kliuvo. Jau tikriausiai tu iškrėtei kokią nors naują šunybę, kol manęs čia nebuvo.

Po to sąžinė ėmė jai prikaišioti, ir ji panoro pasakyti berniukui keletą meilių žodžių, bet nutarė, kad, taip pasielgdama, prisipažins esanti kalta, o šito neleido drausmė. Todėl ji tylėjo ir prislėgta širdimi ėmėsi įprasto darbo. Tomas sėdėjo kampe susiraukęs ir galvojo apie savo vargus. Jis žinojo, kad širdyje teta buvo pasiruošusi kristi prieš jį ant kelių, bet tas teikė jam tik niūrų džiaugsmą. Jis nutarė nesistengti susitaikinti ir nepastebėti jos meilinimosi. Jis žinojo, kad laikas nuo laiko teta pro ašaras žvilgčioja į jį ilgesingomis akimis, bet jis nekreipė į tai dėmesio. Jis įsivaizdavo, kaip guli sirgdamas ir laukia mirties, o teta, pasilenkusi prie jo, maldauja pasakyti bent vieną atleidimo žodį, tačiau jis nusisuka veidu į sieną ir miršta, to žodžio neprataręs. Kaip ji tuomet jausis? Jis įsivaizdavo, kaip jį parneša namo negyvą, tik ką ištrauktą iš upės, garbanos jo primirkusios, rankos, vargšės, nurimusios amžinai, ir jautri jo širdis jau nustojusi jaudintis. Kaip ji tada puls prie jo, ir ašaros jai papliups lietumi, o lūpos mels dievą, kad jis grąžintų jai jos berniuką, kurio ji niekad niekad daugiau nebeskriaus! Bet jis gulės šaltas, išbalęs ir nerodys jokio gyvybės ženklo — mažas, vargšas kankinys, kurio kančioms atėjo galas. Jis taip susijaudino, kad jo akys visą laiką sruvo lyg versmė, kuri prisipildžiusi veržėsi per viršų, o, jam mirksint, ašaros riedėjo žemyn ir lašėjo nuo nosies galiuko. Ir jam buvo taip malonu sielvartauti, jog jis negalėjo pakęsti, kad sielon įsiveržtų koks nors žemiškas džiaugsmas ir sudrumstų tą šven-

tą jausmą. Tik pasišokinėdama įbėgo į kambarį jo pusseserė Meri. Išbuvusi kaime visą amžių (tikriau sakant, savaitę), ji švitėjo džiaugsmu, kad pagaliau vėl namie. Kuomet ji įbėgo su daina ir saulės šviesa pro vienas duris, Tomas paniuręs ir apsiniaukęs išėjo pro kitas.

Jis klaidžiojo toli nuo tų vietų, kur galėtų sutikti draugų, ir ieškojo tokio kampelio, kuris būtų liūdnas kaip ir jo širdis. Rąstų plaustas upėje pasirodė jam tinkama vieta, ir jis atsisėdo ant paties jo kraštelio, stebėdamas nykią upės platybę ir svajodamas, kaip gera būtų ūmai paskęsti, net nepajutus tų kankinančių nepatogumų. Paskui jis prisiminė savo gėlelę. Išsiėmė ją jau nuvytusią ir sumaigytą, ir tas dar labiau padidino

jo karčią laimę. Įdomu, ar pasigailėtų jo j i n ą i, jeigu žinotų, kaip jam sunku? Ar ji pravirktų, ar panorėtų apkabinti jo kaklą ir jį paguosti? O gal ir jinai nusigręžtų nuo jo abejingai, kaip nusigręžė nuo jo dabar visas beširdis pasaulis? Ta mintis jam sukėlė kankinančių svajonių, ir jis jas kartojo vis naujai, kol jos sudilo į skutelius. Pagaliau jis pakilo dūsaudamas ir dingo tamsumoje.

Apie pusę dešimtos ar dešimtą jis atsidūrė tuščioje gatvėje, kur gyveno jo dievinama nepažįstamoji; jis stabtelėjo valandėlę ir įsiklausė. Jautri jo ausis negirdėjo jokio garso, tik trečiojo aukšto lange blyški žvakės šviesa skverbėsi pro užuolaidą. Ar ne ten jo dieviškoji būtybė? Jis perlipo per tvorą, tyliai pralindo pro krūmus ir atsistojo po langu. Ilgai į jį žiūrėjo susigraudinęs, paskui atsigulė aukštielninkas, susidėjo rankas ant krūtinės, laikydamas jose savo vargšę nuvytusią gėlę. Štai šitaip jis nori numirti — nutraukti ryšius su šiuo abejingu pasauliu: vienui vienas, neturėdamas kur priglausti savo benamės galvos, jokio draugo ranka nenušluostys jam nuo kaktos pomirtinio prakaito, joks mylintis žmogus nepasilenks prie jo su užuojauta, jam merdint. Tokį j i n a i pamatys jį rytoj,

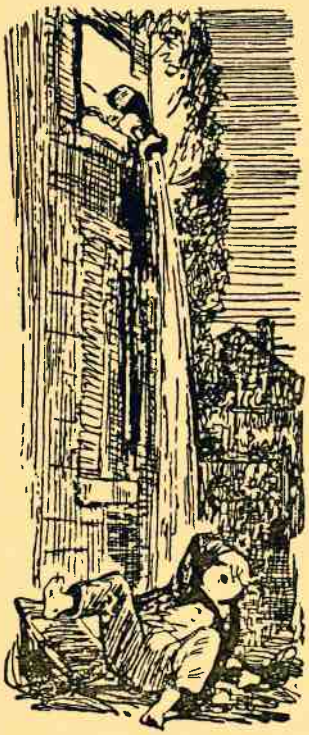

kai pažvelgs pro šį langą, myluodama bundantį rytą,— ak, nejaugi nenuriedės nė viena ašarėlė ant jo vargano pastirusio kūno, nejaugi neišsiverš iš krūtinės bent menkas atodūsis, pamačius, kad šita jauna gyvybė, tik pražydusi, taip be laiko pakirsta?

Staiga atsidarė langas, spiegiantis tarnaitės balsas sudrumstė šventą nakties tylą, ir iš viršaus šliūkštelėjo vanduo ant gulinčio kankinio palaikų.

Didvyris be dvasios pašoko, ėmė prunkšti ir purtytis. Netrukus ore sušvilpė kažkoks daiktas, palydėtas tylaus keiksmo; pasigirdo dūžtančio stiklo skambtelėjimas. Tuo pat laiku kažkoks nedidelis, neaiškus šešėlis šmėstelėjo per tvorą ir dingo tamsoje.

Truputį vėliau, kai Tomas nusitaisęs prie lajinės žvakės apžiūrinėjo šlapius savo drabužius, pabudo Sidas; gal Sidui ir buvo atsiradę noro bent truputį atsiteisti Tomui, bet jis tuoj apsigalvojo ir ramiai gulėjo, dėdamasis miegąs, nes iš Tomo akių matėsi, kad gero nėra ko laukti.

Tomas atsigulė, nesivargindamas vakariniais poteriais, o Sidas tai įsidėmėjo.

KETVIRTAS SKYRIUS

IŠDAIGOS SEKMADIENIO MOKYKLOJE

Pasaulis skendėjo ramybėje, o užtekėjusi saulė laimino tylų miestelį savo šviesiais spinduliais. Po pusryčių teta Poli suruošė šeimynines pamaldas; jos prasidėjo malda, sukurta iš šventraščio ištraukų, kurias ji lipdė vienas su kitomis savo pačios išgalvotais pamokymais. Ir iš šitų aukštybių, lyg nuo Sinajaus, ji perskaitė rūstų Mozės įstatymo skyrių.

Paskui Tomas, kaip sakoma, išsijuosęs suskato atmintinai kalti biblijos „eilučių". Sidas jau prieš kelias dienas buvo paruošęs savo pamoką. Tomas sukaupė visas jėgas, kad tik atmintyje užsiliktų bent penketas eilučių, ir tyčia parinko ištrauką iš Kalno pamokslo, nes trumpesnių eilučių už šitas nebegalėjo rasti.

Po pusvalandžio Tomo galvoje buvo tik blankus pamokos vaizdas, ne daugiau, nes besimokant jo protas skraidė po visas žmogaus minties platybes, o rankos tolydžio ieškojo pramogų. Meri paėmė iš jo knygą ir ėmė klausinėti pamokos, o jis stengėsi per miglą susigraibyti:

— Palaiminti... e... e...

— Beturčiai...

— Taip, beturčiai, palaiminti beturčiai... e... e...

— Dvasioje...

— Dvasioje; palaiminti beturčiai dvasioje... nes... jie...

— Nes jų... nes jų...

— Palaiminti beturčiai dva-

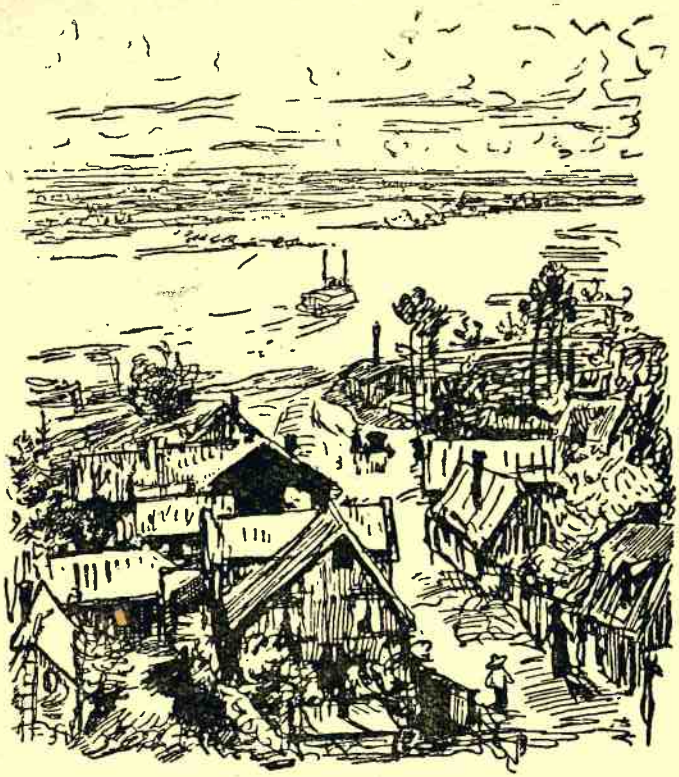

sioje, nes jų... jų yra dangaus karalystė. Palaiminti, kurie liūdi, nes jie... jie...

— Pa...

— Nes jie... e...

— P-A-G-U-O-...

— Nes jie PAGUO... Ak, — nežinau, kaip ten yra!

— Bus...

— O, bus... Nes jie bus paguos... nes jie bus paguos... e... e... Palaiminti, kurie liūdės... nes... nes... na, kas gi jiems bus? Kodėl tu man nepasakai, Meri? Kodėl tu tokia netikus?

— Ak Tomai, tu avino galvele! Aš ir nemanau tavęs erzinti! Nepamesk kantrybės, Tomai, ir matysi, kaip tau pasiseks, o jei tu išmoksi, aš tau padovanosiu gerą daiktą. Na, būk gerutis, pasimokyk.

— Gerai! O kas ten per daiktas, Meri? Pasakyk gi, kas?

— Nesuk sau galvos. Jei jau aš pasakiau — geras, vadinasi, geras.

— Žinau, Meri, žinau. Na, gerai, eisiu pakalsiu vėl!

Ir jis vėl pradėjo „kalti"; smalsumo ir pažadėto atpildo skatinamas, jis mokėsi taip uoliai, jog pagaliau savo pamoką išmoko nuostabiai. Už tai Meri padovanojo jam naujutėlaitį lenktinį peiliuką, dvylikos su puse centų vertės, su Barlou ženklu, ir džiaugsmas, kurį Tomas pajuto, jį sukrėtė iki širdies gilumos. Tiesa, peiliukas buvo neaštrus, bet „tikrų tikriausias" Barlou, o tai labai didelis daiktas.

Nieko nelaukęs, Tomas, norėdamas peiliuką išmėginti, jau raižė juo spintelę ir buvo beketinąs imti į nagą rašomąjį stalą, tik jį pašaukė rengtis, nes reikėjo eiti į sekmadienio mokyklą.

Meri padavė jam dubenį vandens ir gabalėlį muilo; jis išėjo laukan ir pastatė dubenį ant suoliuko, paskui muilą pašlapino ir padėjo į vietą; po to atsiraitė rankoves, atsargiai išpylė vandenį ant žemės, įėjo į virtuvę ir pradėjo uoliai trintis veidą rankšluosčiu, kabėjusiu kitapus durų. Bet Meri atėmė rankšluostį šaukdama:

— Kaip tau ne gėda, Tomai! Koks tu išdykęs. Juk vanduo tau neįkąs!

Tomas truputį susigėdo. Jam vėl pripylė dubenį vandens. Šį kartą Tomas stovėjo kurį laiką ant jo pasilenkęs, nesiryždamas praustis. Pagaliau giliai įkvėpė

oro ir pradėjo. Kai jis antrą kartą įėjo į virtuvę, užsimerkęs ir apgraibom ieškodamas rankšluosčio, tai muilinas vanduo, varvėjęs nuo veido, nebeleido abejoti jo sąžiningumu. Bet vis dėlto, kai jis išniro iš rankšluosčio, vaizdas pasirodė ne koks, nes lyg balta kaukė švietė tik dalis nuprausto veido — nuo skruostų iki smakro. Aukščiau skruostų ir žemiau smakro tįsojo didžiuliai tamsūs nešvarumų plotai, dengdami kaktą ir tamsiu ruožu kaklą juosdami. Meri pati ėmėsi jį tvarkyti, ir kai ji pabaigė, jis buvo panašus į žmogų ir į brolį, kurio veido spalva jau buvo vienoda. Gerai įtepti jo plaukai buvo dailiai sušukuoti, o trumpos garbaniukės gražiai ir tvarkingai sudėtos. (Pats jis visada kruopščiai ir rūpestingai stengdavosi priploti jas prie galvos, nes manė, kad dėl garbanų jis atrodo panašus į mergaitę, ir tai buvo v i s o jo g y v e n i m o n e l a i m ė.) Po to Meri išėmė puošnią jo eilutę, kuri jau dveji metai buvo dėvima tik sekmadieniais — ji paprastai buvo vadinama „ta antroji", ir iš to mes galime spręsti, kaip mažai Tomas turėjo drabužių. Kai jis apsivilko, pusseserė jį aptvarkė: susagstė iki pat smakro jo švarų švarkelį, atlenkė plačią marškinių apikaklę, siekiančią pečius, nuvalė

šepečiu drabužius ir pagaliau apvainikavo jį šiaudine skrybėle. Jis atrodė labai puošnus ir jautėsi kaip supančiotas. Ir iš tikrųjų: jis kankinosi, matydamas save nusipraususį ir švarų. Jis tikėjosi, kad Meri pamirš bent jo batus, bet viltis niekais nuėjo: ji rūpestingai juos ištepė taukais, kaip buvo tada įprasta, ir jam atnešė. Pagaliau, netekęs kantrybės, jis ėmė skųstis, kad visad esąs verčiamas daryti tai, ko nenori. Bet Meri įtikinamai pasakė:

— Na, prašau, Tomai... būk geras.

Ir jis niurnėdamas apsiavė batais. Meri greit apsivilko, ir visi trys išėjo į sekmadienio mokyklą, kurios Tomas neapkentė visa širdimi, o Sidas ir Meri labai mėgo.

Sekmadienio mokykloje pamokos būdavo nuo devynių iki pusės vienuoliktos, po to prasidėdavo pamaldos. Meri ir Sidas visad noriai pasilikdavo klausyti pamokslo. Tomas irgi likdavo, bet — kitais, daug svarbesniais sumetimais.

Kieti, su aukštomis atramomis bažnyčios suolai sutalpindavo apie tris šimtus žmonių; bažnyčia buvo maža, nedaili, o bokšto vietoje iš stogo kyšojo kažkas panašu į pušinių lentų dėžę. Prie durų Tomas atsiliko žingsnį nuo saviškių ir kreipėsi į taip pat šventadieniškai pasipuošusį draugą:

— Klausyk, Bili, ar tu turi geltoną bilietėlį?

— Turiu.

— Ko tu nori už jį?

— O ką tu duosi?

— Gabalėlį saldymedžio ir meškerės kabliuką.

— Parodyk.

Tomas parodė. Daiktai patiko ir perėjo iš rankų į rankas. Paskiau Tomas iškeitė keletą marmurinių rutu-

liukų į tris raudonus bilietėlius ir dar kelis niekniekius į porą mėlynų. Jis gaudė kiekvieną praeinantį berniuką ir prekiavo, pirkdamas visokiausių spalvų bilietėlius. Tas truko dešimt ar penkiolika minučių. Po to jis įėjo į bažnyčią drauge su būriu švarių ir triukšmingų vaikų, atsisėdo į savo vietą ir tučtuojau pradėjo peštis su pirmu pasipainiojusiu berniuku. Įsikišo mokytojas, rimtas apysenis žmogus, ir juos išskyrė, bet vos tik jis nusigręžė, Tomas papešė už plaukų priešais sėdintį berniuką, o, tam atsisukus, pats įkniubo į knygą; po valandėlės Tomas jau dūrė smeigtuku kitam kaimynui, norėdamas išgirsti, kaip tas suriks „ai!", bet mokytojas vėl jį sudraudė. Neatsiliko ir kiti Tomo klasės draugai — visi jie buvo nenuoramos, triukšmadariai ir pramuštgalviai. Kai reikėjo atsakinėti pamoką, pasirodė, kad berniukai nė vienas nebuvo jos išmokęs kaip reikiant, todėl visą laiką reikėjo pasakinėti. Kaip ten bebūtų, bet kiekvienas šį tą išspaudė ir kiekvienas gavo po mažą mėlyną bilietėlį, kuriame buvo atspausdinta šventraščio ištrauka. Kiekvienas mėlynas bilietėlis buvo užmokestis už mintinai išmoktas dvi šventraščio eilutes. Dešimt mėlynų bilietėlių galima buvo iškeisti į vieną raudoną; dešimt raudonų — į vieną geltoną; o už dešimt geltonų bilietėlių direktorius įteikdavo pasižymėjusiam mokiniui menkučiais aptaisais bibliją (tais gerais laikais biblija kainavo tik keturiasdešimt centų). Ar daugelis mano skaitytojų turėtų jėgų ir kantrybės išmokti mintinai du tūkstančius eilučių, nors už tai jam net būtų pažadėta biblija su dailininko Dore paveikslais? O štai Meri, kantriai padirbėjusi dvejus metus, įsigijo tokiu būdu net dvi biblijas; vienas vokiečių kilmės berniukas laimėjo keturias ar net penkias. Kartą jis išdrožė nesustodamas tris tūkstančius eilučių; bet čia jo buvo per daug persitemp-

ta, ir nuo tos dienos jis paliko pusprotis; tai buvo sunki nelaimė mokyklai, nes seniau iškilmingomis progomis, kai į mokyklą ateidavo daugiau svečių, direktorius paprastai šaukdavo šį berniuką „malti liežuviu" (taip sakydavo Tomas). Šiaip tik vyresnieji mokiniai saugodavo savo bilietėlius ir varydavo tą nuobodų darbą, kol pelnydavo bibliją, — užtat tokios dovanos įteikimas buvo retas ir pažymėtinas įvykis; tą dieną laimingasis auklėtinis taip šauniai ir didingai atrodydavo, jog visų mokinių širdyse bematant įsižiebdavo garbės troškulys, dažnai trukdavęs net kelias savaites. Galimas daiktas, kad Tomo dvasios pilvas niekad kaip reikiant ir nebuvo išalkęs tokios dovanos, bet, be abejonės, visa jo būtybė jau seniai ilgėjosi garbės ir spindėjimo, kurių susilaukdavo gaunantis bibliją.

Paskirtą valandą direktorius atsistojo priešais sakyklą, laikydamas rankoje neatvožtą giesmių knygą, įbrukęs pirštą tarp lapų, ir liepė atidžiai klausyti. Kai sekmadienio mokyklos direktorius sako įprastinę savo prakalbėlę, giesmynas jo rankoje yra tiek pat būtinas, kaip gaidos dainininkės rankoje, kuomet ji solo dainuoja koncerte, — nors nesuprasi, kam to reikia, nes nė vienas iš šių kankinių nepažvelgia nei į giesmyną, nei į gaidas.

Direktorius buvo liesas, trisdešimt penkerių metų amžiaus žmogelis su smėlio spalvos panašia į ožio barzdele ir trumpai nukirptais tokios pat spalvos plaukais. Jis dėvėjo kietą aukštą apikaklę, kurios viršutiniai kraštai beveik siekė ausis, o jos smaili galiukai buvo užsirietę į priekį iki pat lūpų kraštelių, sudarydami nelyginant tvorą, verčiančią jį žiūrėti tiesiai prieš save arba suktis visu liemeniu, kai reikėdavo pasigręžti. Jo smakras rėmėsi į nusidriekusį kaklaraištį, tokio ilgumo ir

platumo, kaip popierinis doleris, su spurgeliais ant galų. Jo batų galai, pagal tų laikų madą, buvo smarkiai užriesti į viršų, tarytum pačiūžos, — anais laikais tokio dalyko uoliai ir rūpestingai siekdavo visi jauni vyrai, sėdėdami ištisas valandas prie sienos, įrėmę į ją kojų galus. Misteris Uoltersas buvo nepaprastai rimto veido, teisingos ir taurios širdies; ir jis taip gerbė šventas vietas ir šventus daiktus ir taip skyrė juos nuo pasaulinių, jog, kalbant sekmadienio mokykloje, jo balse nejučiomis atsirasdavo ypatinga priegaidė, kurios visai nebūdavo šiokiadieniais. Jis pradėjo taip:

— Dabar, vaikai, aš prašyčiau jus pasėdėti kiek galint tiesiau ir ramiau ir sutelkti į mane visą savo dėmesį kokiai minutei ar dviem. Štai šitaip! Taip ir turi daryti geri berniukai ir mergaitės. Aš matau, viena maža mergaitė žiūri pro langą, tikriausiai ji mano, kad aš sėdžiu kur nors tenai lauke, gal medyje, ir kalbu paukščiukams. (Pritariamas kikenimas.) Aš noriu pasakyti jums, kaip man džiugu matyti prieš save tiek linksmų, švarių mažučių veidelių, susirinkusių šioje palaimintoje vietoje pasimokyti doros ir tiesos.

Ir taip toliau, ir taip toliau. Nėra reikalo kartoti, ką jis dar daugiau kalbėjo. Ta kalba niekuomet nesikeisdavo, todėl mums visiems gerai pažįstama.

Paskutinę kalbos dalį vaikai vis trukdė — kai kurie netikę berniukai tai imdavo kumščiuotis, tai kraipėsi, tai šnibždėjosi, tai dar ko prasimanydavo, ir tas bruzdesys vis didėjo ir plėtėsi, išjudindamas net tokias vienišas, tvirtas uolas, kaip Meri ir Sidas. Bet triukšmas ūmai nuščiuvo, vos tik direktorius prašneko tylesniu balsu, ir jo kalbos pabaiga buvo sutikta tylaus dėkingumo banga.

Kuždesio daugiausia buvo dėl gana reto dalyko — dėl svečių atsilankymo: užėjo advokatas Tečeris, kurį lydėjo kažkoks ligūstas senukas, gražus, augalotas, vidutinio amžiaus ponas su plieno spalvos plaukais ir didinga ponia — be abejo, žmona. Ponia vedėsi už rankos mergaitę. Tomas nenustigo vietoje, nerimo, jausdamasis kaltas, sąžinės kamuojamas, — jis nedrįso pažiūrėti į akis Emi Lorens, nepajėgė atlaikyti meilaus jos žvilgsnio. Bet kai tik jis pamatė įėjusią mergaitę, tuoj jo širdį užliejo palaima. Jis tučtuojau ėmė „rodytis", kaip įmanydamas — kumščiavo berniukus, juos tąsė už plaukų, maivėsi, žodžiu — išdarinėjo viską, kas, jo manymu, galėjo sužavėti mergaitę ir pelnyti jos palankumą. Tačiau jo džiaugsmą temdė viena nemaloni mintis: jis negalėjo užmiršti pažeminimo, kurį patyrė šio angelo sode; bet ši negarbinga dėmė buvo greit nuplauta laimės bangos, užliejusios visą Tomo būtybę.

Svečiai buvo susodinti garbingiausioje vietoje, ir misteris Uoltersas, vos tik užbaigęs savo kalbą, juos pristatė visai mokyklai. Vidutinio amžiaus vyras pasirodė esąs įžymi asmenybė — net apygardos teisėjas. Vaikai tokios įžymybės dar niekad nebuvo matę, tad stebėjosi, į jį žiūrėdami, ir klausė save, iš kokios jis medžiagos galėtų būti, kažin, ar iš tokios pat, kaip visi kiti žmonės, ir čia laukė išgirsią jį baubiant, čia bijojo, kad jis išties neužbaubtų. Jis buvo iš Konstantinopolio, dvylika mylių nuo čia, vadinasi, buvo keliavęs ir matęs pasaulio ir net savo akimis regėjęs apygardos teismo rūmus, kurie, sako, esą su skardiniu stogu. Pagarbą, įkvepiamą tokių minčių, reiškė iškilminga tyla ir eilės išsprogintų akių. Tai buvo didysis teisėjas Tečeris, jų miestelio advokato brolis. Džefas Tečeris tuoj pat išėjo į priekį pasirodyti esąs didžiojo žmogaus giminė, kad

jam pavydėtų visa mokykla. Jo sielai būtų buvusi smagiausia muzika girdėti, kaip apie jį kuždasi:

— Žiūrėk, Džimai! Jis eina tenai! Žiūrėk tiktai! Štai jis paduos jam ranką... pamanyk, ranką duoda! Kad tu kiaurai kur tuoj! Norėtum ir tu būti Džefo vietoje, ar ne?

Misteris Uoltersas „rodėsi", kaip mokėjo, visais savo veiklumo būdais, įsakinėdamas, patarinėdamas, nurodinėdamas čia tam, čia anam, kiekvienam, kas tik pasipainiojo. Bibliotekininkas irgi „rodėsi", lakstydamas šen ir ten su knygų glėbiu, keldamas triukšmą, kaip paprastai mėgsta niekingi viršininkėliai. Jaunutės mokytojos

„rodėsi", maloniai lankstydamosi prie vaikų, kurtuos dar neseniai buvo tampiusios už ausų, grasė gražiais piršteliais išdykėliams ir meiliai glostė paklusniuosius. Jauni mokytojai „rodėsi", keldami į aikštę savo valdžią smulkiomis pastabomis bei įspėjimais ir uoliai stengdamiesi palaikyti drausmę; daugumui mokytojų, vyrų ir moterų, radosi apsčiai reikalų į knygų spintą prie katedros, ir jie vaikščiojo tenai net po kelis kartus (dėdamiesi nepatenkinti, kad reikia vaikščioti). Mergaitės „rodėsi" įvairiais būdais, o berniukai taip uoliai „rodėsi", jog ore skambėjo peštynių šūksniai ir skraidė sukramtyto popieriaus gumuliukai. O viršum visko sėdėjo įžymusis žmogus ir švietė didinga teisėjo šypsena visai mokyklai, šildydamasis savo didybės spinduliuose, nes ir jis saviškai „rodėsi".

Tik vieno dalyko trūko visiškai misterio Uolterso palaimai — kad būtų kam padovanoti bibliją ir parodyti uolumo stebuklą. Keletas mokinių, tiesa, turėjo susirinkę po kelis geltonus bilietėlius, bet nė vienas neturėjo, kiek reikia — jis jau apklausė geriausiuosius mokinius. Jis būtų atidavęs visą pasaulį, kad tik tas vokietukas ateitų į protą!

Ir štai tuo metu, kai jo viltys visai užgeso, į priekį išėjo Tomas Sojeris, padavė devynis geltonus bilietėlius, devynis raudonus ir dešimt mėlynų — ir pareikalavo biblijos! Tai buvo perkūnas iš giedro dangaus. Misteris Uoltersas buvo įsitikinęs, kad iš to vaiko jis nė per dešimtį metų nesulauksiąs nieko gero. Bet ką gi darysi: štai antspauduoti čekiai, ir pagal juos reikia mokėti. Todėl Tomą pakvietė ant pakylos, kur sėdėjo teisėjas ir kiti išrinktieji, ir vyriausybė paskelbė didelę naujieną. Tai buvo nuostabiausia staigmena mokykloje per paskutinius dešimtį metų, ir įspūdis buvo toks stiprus,

jog naujasis didvyris išrodė atsistojęs toje pat aukštumoje, kaip ir teisėjas, ir mokykla žiūrėjo vietoj vieno stebuklo į du. Visi berniukai degė pavydu, o labiausiai kankinosi tie, kurie po laiko suprato, kad jie patys padėjo jam susilaukti tokio begėdiško laimėjimo, parduodami Tomui geltonus ir raudonus bilietėlius už tuos turtus, kuriuos jis susikrovė, baltindamas tvorą. Jie niekino save už tai, kad juos taip lengvai apmulkino tas gudrus apgavikas, ta klastinga gyvatė.

Tomui buvo įteikta dovana taip iškilmingai, kaip tik šitomis aplinkybėmis direktorius galėjo įstengti; tačiau kažko stigo, ir gana, ir jo kalboje nebuvo tokio karščio, nes kažkoks neaiškus nujautimas sakė vargšui, kad čia glūdi paslaptis, kurios, gal būt, geriau nė neliesti; tikėti, kad šitas berniukas savo atminties kluonuose susikrovė du tūkstančius pėdų šventraščio išminties, kai jam netelpa nė tuzinas, — būtų tiesiog nesąmonė.

Emi Lorens švitėjo laime ir pasididžiavimu ir visaip stengėsi sutikti Tomo žvilgsnį, kad tas pamatytų jos džiaugsmą, bet jis į ją nežiūrėjo. Tas ją nustebino, paskui ji truputį sumišo, ėmė atidžiau stebėti, — vogčiomis mestas žvilgsnis viską jai atskleidė, ir jos širdis sudužo; Emi užsidegė pavydu, pyko, verkė, nekentė viso pasaulio, o labiausiai už visus — Tomo, taip jai atrodė.

Tomą pristatė teisėjui; bet jis liežuvio nepavaldė, vos begaudė kvapą, širdis šokinėjo — dalinai dėl to, kad bijojo rūsčios to žmogaus didybės, bet svarbiausia dėl to, kad jis buvo jos tėvas. Tomas būtų įmanęs pulti prieš jį ant kelių ir jam nusilenkti, jeigu tik čia būtų buvę tamsu. Teisėjas padėjo Tomui ant galvos ranką, pavadino jį šauniu vaikinu ir paklausė, kuo jis vardu. Berniukas sumiksėjo, išsižiojo ir iššovė:

— Tom.

— O ne, ne Tom, o...

— Tomas.

— Aha, šitaip. Aš žinojau, kad tu dar kai ką pridursi. Gerai, gerai! Bet tave gi tikriausiai ne vien vardu vadina, tai tu man gal pasakysi, kaip tu dar vadiniesi?

— Pasisakyk džentelmenui pavardę, Tomai, — tarė Uoltersas, — ir sakyk s e r e. Nepamiršk mandagumo.

— Tomas Sojeris, sere.

— Na, matai! Geras berniukas. Puikus berniukas. Puikus, šaunus vyrukas. Du tūkstančiai eilučių — tai daug, labai labai daug! Ir tu niekad nesigailėsi, tiek vargo padėjęs išmokti, nes mokslas svarbesnis už viską

pasaulyje; tai mokslas daro žmogų didelį ir gerą. Tu pats kada nors, Tomai, būsi didelis žmogus, geras žmogus ir tuomet, pažvelgęs atgal, pasakysi: už visa tai aš turiu būti dėkingas neįkainojamai brangiai sekmadienio mokyklai, kurią aš lankiau, vaikas būdamas; už visa tai aš turiu būti dėkingas savo brangiems mokytojams, kurie įpratino mane mokytis; už visa tai aš turiu būti dėkingas gerajam direktoriui, kuris mane skatino, globojo ir dovanojo man gražią bibliją, dailią, puikią bibliją, kad ji visur lydėtų mane; už visa tai aš turiu būti dėkingas teisingam auklėjimui! Štai ką tu pasakysi, Tomai! Ir tu, aišku, neimtum jokių pinigų už tuos du tūkstančius eilučių. Jokių, niekada! O dabar gal papasakosi man ir šitai va poniai ką-ne-ką iš to, ką tu mokeisi, — aš žinau, tu neatsisakysi, nes mes didžiuojamės vaikais, kurie gerai mokosi. Tu, be abejo, žinai visų dvylikos apaštalų vardus. Gal pasakysi mums, kuo vardu buvo du pirmieji?

Tomas tampė švarko sagą ir suglumęs žiūrėjo. Jis nuraudo ir nuleido akis. Misteriui Uoltersui apmirė širdis. Jis tarė sau: „Juk tasai vaikas nesugeba atsakyti net į pačius paprasčiausius klausimus — kam dar čia teisėjas jį klausinėja?" Bet jis jautė pareigą ką nors pasakyti ir tarė:

— Atsakyk gi džentelmenui, Tomai, — nebijok!

O Tomas vis nieko neišspaudė.

— M a n tai jis tikrai atsakys, — įsikišo ponia. — Pirmieji du mokytiniai buvo...

— D o v y d a s ir G a l i j o t a s![1]

Verčiau nuleiskime pasigailėjimo uždangą, nerodydami šios scenos pabaigos.

[1] Iš tikro pagal bibliją Dovydas buvo karalius, o Galijotas buvo stipruolis ir karys. Pirmaisiais Kristaus mokiniais biblija laiko Petrą ir Andriejų.

PENKTAS SKYRIUS

VABALAS KANDIKAS IR JO LAIMIKIS

Apie pusę vienuoliktos suskambo įskilęs mažos bažnytėlės varpas, ir netrukus žmonės ėmė rinktis į rytines pamaldas. Sekmadienio mokyklos vaikai išsiskirstė po bažnyčią ir susėdo į suolus su tėvais, kad būtų kas juos prižiūri. Atėjo ir teta Poli. Sidas ir Meri susėdo su ja, o Tomą, kad nežiopsotų, pasodino arčiau praėjimo, kuo toliau nuo atviro lango, nuo viliojančių vasaros vaizdų. Minia pamažu užtvindė visus tuščius tarpus: apysenis, nusigyvenęs pašto viršininkas, kadaise matęs geresnių dienų; miesto burmistras su žmona, — mat, šalia kitų nenaudingų daiktų, miestelis turėjo ir burmistrą; taikos teisėjas; našlė Duglas, graži, išsipuošusi, keturiasdešimties metų, geraširdė, dosni ir pasiturinti: jos namai ant kalniuko buvo vieninteliai rūmai visame miestelyje, ir dargi vaišingiausi rūmai, kur buvo keliami prašmatniausi baliai, kokiais galėjo pasigirti Sent-Pitersboras; palinkęs garbingas majoras ir misis Uord; advokatas Riversonas, nauja iš toli atkeliavusi įžymybė; miesto gražuolė, sekama pulko širdžių ėdikų, pasipuošusių batistu ir kaspinais; štai įvirto visu būriu jaunikliai viso miestelio valdininkėliai, išsipustę dailiosios lyties mėgėjai, baigę sargybą prieduryje, kur stovėjo pusračiu, čiulpdami savo lazdeles ir kvailai šypsodamiesi, kol praleido pro savo gretas visas iki vienos merginas. Paskutinis atėjo Vilis Mefersonas, pavyzdingasis berniukas, taip rūpestingai saugodamas savo mamytę, lyg ji būtų stiklinė. Jis visad lydėdavo ją bažnyčion, ir visos kitos mamytės labai jį girdavo, o berniukai — visi iki vieno — nekęsda-

vo jo už tai, kad jis toks geras, o svarbiausia, kad juo nuolat badydavo jiems akis. Iš užpakalinės jo kišenės, lyg ir netyčia, kyšojo baltos nosinės kamputis (taip būdavo kiekvieną sekmadienį). Tomas nosinės niekad neturėdavo ir berniukus, turinčius nosines, laikė niekingais dabitomis.

Kai jau visi susirinko, varpas suskambo dar sykį, įspėdamas slunkius ir vėplinėtojus, ir po to bažnyčią apgaubė iškilminga tyla, drumsčiama tik choristų kikenimo ir šnabždesio. Choristai visada per pamaldas kikendavo ir šnibždėdavosi. Tik vienoje bažnyčioje esu matęs choristų, kurie elgėsi mandagiau, bet kur tai buvo, dabar nebepamenu. Nuo to laiko praėjo daug metų, ir aš beveik viską pamiršau, man atrodo, kad tai buvo kažkur svetimoj šaly.

Pastorius pasakė, kurią giesmę giedoti, ir ėmė ją skaityti pasiskonėdamas, savotišku stiliumi, labai mėgstamu tame krašte. Jis pradėdavo vidutiniško aukštumo tonu ir kaskart varydavo vis aukštyn ir aukštyn, o, pasiekęs aukštybes, smarkiai kirsdavo paskutinį žodį ir po to staiga lyg nuo tramplino šokdavo žemyn:

Nejau man gėrėtis rojaus sodais grąžiais,

Kada kiti žmonės kovoja paplūdę kraujais!

Pastorius buvo laikomas nuostabiu skaitovu. Per bažnytinius susirinkimus jis visada būdavo kviečiamas skaityti poezijos; jam paskaičius, ponios tiesdavo į dangų rankas ir vėl beviltiškai nuleisdavo, keldavo aukštyn akis ir linguodavo galvas, lyg norėdamos pasakyti: „Žodžiais to negalima išreikšti, tai perdaug puiku, p e r d a u g puiku šiai ašarų pakalnei."

Giesmę pagiedojus, gerbiamasis misteris Špregas pavirto skelbimų lenta ir ėmė drožti baisybę skelbimų, kokie bus mitingai, posėdžiai, susirinkimai, ir šis, ir tas, kol susirinkusiems ėmė rodytis, kad to sąrašo užteks iki pat paskutiniojo teismo. Tai tikrai keistas paprotys, iš seno užsilikęs Amerikoje ir net dideliuose miestuose, kur mūsų laikais tiek daug laikraščių. Dažnai būna ir taip, kad kuo beprasmiškesnis kuris nors paprotys, tuo sunkiau juo nusikratyti.

Paskui pastorius ėmė melstis. Malda buvo graži, kilni ir smulkmeniška: meldėsi ir už bažnyčią, ir už jos vaikelius, už kitas miestelio bažnyčias, už patį miestelį, už visą apygardą, už mūsų valstiją, už valstijos valdininkus, už Jungtines Valstijas, už visas Jungtinių Valstijų bažnyčias, už kongresą, už prezidentą, už ministrus, už vargšus jūreivius, blaškomus audringose jūrose, už milijonus prispaustų žmonių, vaitojančių po sunkiu Europos monarchijų ir Rytų despotijų jungu, už tuos, kurie apšviesti evangelijos šviesa, bet neturi akių, kad regėtų, ir ausų, kad girdėtų, už tolimų jūrų salose gyvenančius stabmeldžius; malda baigėsi karštu prašymu, kad aukščiausiasis išklausytų jo žodžius, kad jie būtų kaip grūdas, pasėtas į derlingą dirvą, laiku duodantis gausų derlių. Amen.

Sušlamėjo suknios, ir visi parapijiečiai, iki šiol stovėję, susėdo. Berniukui, kurio gyvenimas šioje knygoje pasakojamas, malda neteikė jokio malonumo — jis tik kentė ją, kiek galėjo. Tomas nenustygo vietoje; jis nesąmoningai sekė atskiras maldos vietas, nesiklausydamas žodžių, nes jau seniai žinojo atmintinai, ką ir kaip kunigas sakys, bet vos tik jis įterpdavo maldon kokią naują smulkmeną, tuojau Tomo ausis ją nugirsdavo, ir jis labai piktindavosi, nes maldos pailginimą laikė nesąžiningu, nedoru darbu.

Maldai įpusėjus, priešais ant suolo atramos atsitūpė musė, kuri ėmė jį kankinti, ramių ramiausiai trindamasi rankutes; ji apsikabino galvą ir taip uoliai ją šveitė, jog toji kone visiškai atsiskyrė nuo kūno, ir buvo matyti plonas kaklo siūliukas; zulinosi užpakalinėmis kojytėmis sparnus ir glostėsi prie savęs kaip švarko skvernus, kad geriau stovėtų; visą savo tualetą ji tvarkė taip ramiai, lyg žinodama, kad negresia joks pavojus. Ir iš tikrųjų jai

nebuvo ko bijoti; nors Tomui ir labai nagus nieztėjo nutverti musę, jis nedrįso to daryti, nes tvirtai tikėjo, kad, taip padaręs maldos metu, tučtuojau pražudytų savo sielą. Bet sulig paskutiniu sakiniu jo ranka pati ėmė tiestis ir sėlinti prie musės. Ir tą pat akimirką, kai nuskamėjo „amen", musė jau buvo patekusi į nelaisvę. Bet teta pastebėjo ir liepė jam musę paleisti.

Pastorius perskaitė biblijos ištrauką ir monotonišku, tingiu balsu pradėjo tokį nuobodų pamokslą, jog netrukus daugumas pradėjo snausti; nors čia buvo kalbama apie amžinąją ugnį ir apie verdančią sierą, išrinktųjų skaičius, kuriems buvo pažadėta dangaus karalystė, taip sumažėjo, jog tokios saujelės nebeverta buvo nė gelbėti. Tomas skaičiavo pamokslo puslapius; po pamaldų jis visada žinodavo, kiek buvo puslapių, bet retai ką nors daugiau žinodavo apie patį pamokslą. Tačiau šį sykį jis tikrai susidomėjo, nors ir neilgam. Pastorius sukūrė didingą, jaudinantį paveikslą, kaip viso pasaulio žmonės susirinksią į paskutinį teismą ir liūtas atsigulsiąs šalia ėriuko, o mažytis vaikiukas juos nusivesiąs. Bet to didingo vaizdo užmojis, pamokymas ir dorovinės išvados Tomo nė kiek nejaudino, jis tik galvojo apie garbingą vaidmenį, kuris teks vaikiukui prieš susirinkusią žmoniją, veidas jam nušvito, apie tai pagalvojus, ir jis tarė sau, kad pats irgi mielai būtų tuo vaikiuku, jei liūtas, žinoma, prijaukintas.

Bet čia vėl prasidėjo sausi samprotavimai ir ėmė Tomą kankinti. Staiga jis prisiminė, kokį turtą kišenėje beturįs, ir tuojau jį išsitraukė. Tai buvo didelis juodas vabalas su baisiausiais žandais — „kandikas", kaip jį praminė Tomas. Jis buvo tuščioje šovinių dėžutėje. Kai tik Tomas dėžutę pradarė, vabalas pirmiausia įgnybo jam į pirštą. Savaime suprantama, berniukas nubloškė

jį žemėn, o įkąstą pirštą įsikišo į burną. Vabalas nukrito aukštielninkas ir beviltiškai tabalavo kojytėmis, negalėdamas atsiversti. Tomas žiūrėjo į jį, norėjo vėl pačiupti, bet nesisekė. Žmonėms, kurie nesidomėjo pamokslu, čia buvo pramoga, ir jie žiūrėjo į tą vabalą. Tuo metu, neturėdamas ką veikti, į bažnyčią įdrožė paklydęs pudelis, nesmagus, suglebęs nuo vasaros kaitros, — jam atsipyko būti uždarytam, jis troško permainos. Jis pamatė vabalą; nusvirusi uodega tuoj užsirietė ir suvizgėjo. Pudelis ilgai stebėjo savo laimikį, apėjo aplinkui, pauostė atsargiai iš tolo, vėl apėjo aplinkui, įsidrąsino, priėjo arčiau, dar pauostė, paskui prasižiojo ir pamėgino atsargiai jį sučiupti, bet nepasiekė, pamėgino vieną, antrą kartą, ir, matyt, jam patiko šis žaidimas: jis atsigulė ant pilvo taip, kad vabalas atsidūrė tarp letenų, ir vis mėgino jį nutverti; pagaliau jam nusibodo ir jis pasidarė abejingas, tarsi vabalą užmiršęs. Jo nosis nuknebo, smakras pamažu leidosi, leidosi ir bakstelėjo priešui, o tas tuoj ir įsikabino. Pudelis sustaugė kaip padūkęs, ėmė purtyti galvą, o vabalas nulėkė kelis žingsnius ir vėl nukrito aukštielninkas. Žmonės, kur arčiau sėdėjo, net tirtėjo nuo tylaus tramdomo juoko, kiti užsidengė veidus vėduoklėmis ar nosinėmis, o Tomas švitėjo laime.

Pudelis atrodė kaip kvailas ir tikriausiai taip jautėsi, bet jam buvo pikta, ir jis troško atkeršyti. Užtat jis vėl prisėlino prie vabalo ir ėmė jį atsargiai pulti: šokinėjo prie jo iš visų pusių, beveik liesdamas jį priešakinėmis letenomis, griebdamas dantimis, ir, slinkdamas

vis arčiau ir arčiau, jis taip maskatavo galvą, jog net ausys pliaukšėjo. Bet po kurio laiko jam ir tas pakyrėjo, pamegino žaisti su muse, bet ir tas nesudomino, pavarinėjo skruzdėlę, nosim aslą braukydamas, tik greit pavargo, nusižiovavo, atsiduso ir, visiškai pamiršęs vabalą, atsisėdo ant jo! Pakilo nežmoniškas kauksmas, pudelis nurūko tarpsuoliu ir, vis staugdamas, lakstė po bažnyčią; prie altoriaus šoko į kitą bažnyčios pusę, nudūmė kitu tarpsuoliu, puolė prie durų, nuo durų — atgal, ir kuo labiau jis daužėsi, tuo smarkiau jam skaudėjo, ir pagaliau iš to šunies pasidarė kažkokia gauruota kometa, besisukanti žaibo greitumu savo orbitoje. Pagaliau paklaikęs kankinys puolė į šalį ir užšoko ant kelių savo šeimininkui, tas jį išbloškė pro langą, ir graudus kauksmas ėjo vis tylyn, tylyn, kol pagaliau nutolo ir nebebuvo girdėti.

Tuo tarpu visi sėdėjo išraudę, dusdami nuo slopinamo juoko, net pastoriui teko pamokslą pertraukti. Ir nors jis ėmė jį sakyti toliau, pamokslas tolydžio klupdavo ir šlubuodavo, žodžių niekas nebesidėjo į galvą, nes, ir rūsčiausius daiktus sakant, žmonės nuolat prunkšnojo, kikeno be jokio dievobaimingumo, užsiglaudę už suolų atramų, lyg vargšas pastorius būtų pasakęs kokį negirdėtai juokingą daiktą. Visi lengviau atsiduso, kai tos kančios pasibaigė ir pastorius palaimino susirinkusius.

Tomas Sojeris ėjo namo linksmas, galvodamas, kad ir pamaldos kartais būna ne tokios jau nuobodžios, jei jos kaip nors paįvairinamos. Tik vienas dalykas temdė jo džiaugsmą: jis sutiko, kad pudelis pažaistų su jo „kandiku", bet kam gi reikėjo jį išsinešti? Juk taip elgtis nedora.

SEŠTAS SKYRIUS

TOMAS SUSIPAŽĮSTA SU BEKI

Pirmadienio rytą Tomui buvo baisiai nesmagu. Pirmadienio rytą visada jam taip būdavo, nes tada prasidėdavo naujos savaitės nuobodulio kančios mokykloje. Jam net atrodydavo, kad būtų geriau, jei šventų dienų nė nebūtų, nes, pabuvus laisvėje, grįžti į nelaisvę ir pančius dar sunkiau.

Tomas gulėjo ir mąstė. Staiga jis užsigeidė susirgti — tada galėtų likti namie, nereiktų eiti į mokyklą. Kažin ar tai išdegtų. Jis ėmė tirti savo kūną. Niekur nieko neskaudėjo, ir jis iš naujo pradėjo tirti. Šį kartą jam pasirodė, kad lyg ir diegia trupučiuką pilve, ir jis apsidžiaugė, tikėdamasis, kad skausmas sustiprės. Bet tas diegimas greitai sumažėjo ir visai nurimo. Tomas vėl ėmė galvoti. Ir staiga aptiko, kad jam kliba viršutinis dantis. Ko gi daugiau bereikėjo; jis jau buvo bepradedąs dejuoti, bet staiga jam dingtelėjo mintis, kad jeigu tik jis užsimins apie dantį, teta tučtuojau jį ištrauks, ir jam skaudės. Todėl jis nutarė tuo tarpu dantį pasilikti atsargai ir pasiieškoti kokios kitos negerovės. Iš karto jis nieko negalėjo surasti, paskiau prisiminė, kad gydytojas pasakojo apie vieną ligą, kuri privertė jo pacientą dvi ar tris savaites išgulėti lovoje, o po to jam grėsė pavojus netekti piršto. Berniukas tučtuojau ištraukė iš po antklodės koją ir čiupo žiūrinėti skaudantį pirštą. Bet jis nežinojo, kokios tos ligos žymės. Tačiau jam atrodė, kad vis dėlto vertėtų pamėginti, ir jis visai rimtai pradėjo vaitoti.

Bet Sidas kuo ramiausiai miegojo.

Tomas suvaitojo garsiau, ir jam atrodė, kad pirštą iš tikrųjų ima skaudėti.

Sidas miegojo kaip miegojęs.

Tomas net užduso besistengdamas. Jis pailsėjo tru-

putį, paskui gerai atsikvėpė ir keletą kartų labai vykusiai suvaitojo.

Sidas knarkė, ir tiek.

Tomas neteko kantrybės. Jis suriko: „Sidai! Sidai!" ir jį papurtė. Tas gerai paveikė, ir Tomas vėl ėmė vaitoti. Sidas nusižiovavo, pasirąžė, šnopšdamas pasirėmė ant alkūnės ir įbedė akis į Tomą. Tomas vis vaitojo. Sidas šūktelėjo jam:

— Tomai! Klausyk, Tomai!

Nė garso.

— Ar girdi, Tomai! Kas tau yra, Tomai?

Sidas dabar jį purtė ir susirūpinęs žiūrėjo jam į veidą.

Tomas suvaitojo:

— Nustok, Sidai! Neliesk manęs!

— Kas gi tau yra, Tomai? Aš eisiu tetos pašaukti.

— Ne, nereikia. Gal greit praeis. Nieko nešauk, nereikia.

— Kaipgi ne, reikia būtinai pašaukti. Nevaitok taip baisiai, Tomai. Ar jau seniai tau taip?

— Jau kelios valandos. Oi, netampyk taip manęs, Sidai! Tu mane pribaigsi.

— Ko gi tu anksčiau manęs nežadinai, Tomai? Oi Tomai, nustok vaitojęs: mane šiurpas ima nuo to vaitojimo. Kas tau yra?

— Aš tau viską atleidžiu, Sidai!.. (Vaitojimas.) Viską, kuo tik man esi nusikaltęs. Kai manęs nebebus...

— Oi Tomai, nejaugi tu miršti? Tomai, nemirk, būk geras, nemirk! Gal...

— Aš visiems atleidžiu, Sidai. (Vaitojimas.) Pasakyk jiems, Sidai. O langa rėmą ir vienaakį kačiuką atiduok, Sidai, tai mergaitei, kuri neseniai atvažiavo į miestą, ir pasakyk jai...

Bet Sidas, pasigriebęs kelnes, buvo jau už durų. Tomui atrodė, kad jam iš tikro skauda, — taip nuostabiai veikė jo vaizduotė, — ir jo aimanos skambėjo visiškai natūraliai.

Sidas pasileido laiptais žemyn, šaukdamas:

— Vaje, teta Poli, eikite greičiau! Mūsų Tomas miršta!

— Miršta?

— Taip, taip! Ko gi jūs laukiate? Eikite greičiau!

— Niekų pasaka! Netikiu!

Bet vis dėlto ji šoko bėgti į viršų, o Sidas ir Meri iš paskos. Veidas jos buvo išbalęs, o lūpos virpėjo. Pribėgusi prie Tomo lovos, ji vos galėjo ištarti:

— Tomai! Tomai! Kas gi tau?

— Oi tetule, aš...

— Sakyk, kas gi tau, kas yra, vaikeli?

— Oi teta, man ant piršto gangrena!

Teta Poli sudribo ant kėdės ir pirma nusijuokė, paskui pravirko, paskiau ir verkė, ir juokėsi kartu.

Ji atsigavusi pasakė:

— Na, ir nugąsdinai mane, Tomai! O dabar gana: baik savo pokštus, ir kad šito man daugiau nebūtų!

Vaitojimai nutilo, ir pirštas bematant pasveiko. Berniukas pasijuto kažkaip nesmagiai.

— Bet iš tikrųjų, teta Poli, man pasirodė, kad jis visai apmirė, ir man taip skaudėjo, kad aš visai pamiršau apie dantį.

— Dantį? O kas tavo dančiui?

— Kliba, teta, ir baisiai skauda, tiesiog nepakenčiamai.

— Gerai, gerai, tik nepradėk man vėl aimanuoti. Išsižiok! Taip, dantis kliba, bet nuo to nemirsi. Meri, atnešk man šilkinį siūlą ir žariją iš virtuvės...

— Oi tetulyte, netraukite, nereikia, — jau visai neskauda! Kad aš čia tuoj prasmegčiau, jei man nors trupučiuką skauda. Būkite gera, teta, netraukite! Aš ir taip neliksiu namie, aš eisiu į mokyklą...

— A, štai kas, matai! Tu ir pakėlei visą tą triukšmą, kad išsisuktum nuo pamokų ir eitum žuvauti! Tomai, Tomai, aš taip tave myliu, o tu, tarytum tyčia, kaip tik įmanydamas, skaudini seną mano širdį savo nedoru elgesiu.

Tuo tarpu buvo atgabenti įrankiai dantims traukti. Teta Poli paėmė šilkinį siūlą, užnėrė galą ant kliban-čio danties ir smarkiai užveržė, o kitą galą pritvirtino prie lovos stulpelio, paskui čiupo liepsnojančią žariją ir staiga pakišo berniukui tiesiog po nosim. Akimirka — ir dantis pakibo ant siūlo.

Bet už visus negandus žmogus susilaukia atpildo. Kai Tomas po pusryčių nuėjo į mokyklą, visi draugai jam pavydėjo, — mat, pro tarpą, atsiradusį viršutinėje dantų eilėje, jis galėjo spiaudyti visiškai nauju, nepa-prastu būdu. Aplink jį susirinko būrys berniukų, susi-domėjusių šiuo išradimu. Vienas berniukas, įsipiovęs pirštą, iki šiol buvo visų dėmesio ir žavėjimosi centras, bet dabar jis iš karto neteko visų iki vieno savo garbin-tojų, nusileido jo žvaigždė. Jis buvo labai nusiminęs ir pareiškė su tariama panieka, kad menkas daiktas spiaudyti taip, kaip Tomas Sojeris, bet kitas berniukas atsakė: „Vynuogės dar žalios", ir nuvainikuotas didvy-ris turėjo gėdingai pasišalinti.

Netrukus po to Tomas susitiko su jaunu miestelio parijum[1] Heklberiu Finu, vietinio girtuoklio sūnumi. Visos miesto motinos iš visos širdies nekentė Heklbe-rio ir drauge baidėsi jo dėl to, kad jis buvo tinginys, šlykštus, neišauklėtas berniukas, nepripažįstąs jokių įstatymų, ir dar dėl to, kad vaikai — visi iki vieno — visu kuo stengėsi jį pamėgdžioti, juo žavėjosi ir mėgo

[1] Parijas — niekinamas, beteisis žmogus.

jo draugystę, nors tas jiems ir buvo draudžiama. Tomas, kaip ir visi kiti „padorių namų" berniukai, pavydėjo paniekintam Heklberiui. Jam taip pat buvo griežtai uždrausta žaisti su tuo driskiu. Aišku, vien dėl šios priežasties jis niekad nepraleisdavo progos su juo pažaisti. Heklberis visada vilkėdavo senais, suaugusių žmonių sunešiotais drabužiais, jie amžinai būdavo pilni įvairių dėmių, o atspurę skarmalai plevėsuodavo. Jo skrybėlė atrodė kaip kokie didžiuliai griuvėsiai su bryliu, nuo kurio kabojo ilgas skarmalas. Švarkas, kurį Hekas retai kada nešiodavo, buvo nukaręs beveik iki kulnų, ir užpakalinės sagos atsidurdavo kur kas žemiau liemens, kelnės kabojo tik ant vienos petnešos ir iš užpakalio tabalavo lyg nudribęs maišas, o apspurusios vilkdavosi purvynu, kai jis jų neatraitydavo.

Heklberis buvo laisvas kaip paukštis: jis vaikštinėdavo, kur ir kada tinkamas. Kai oras būdavo gražus, jis nakvodavo svetimuose prieangiuose ant laiptelių, o kai lydavo — tuščiose statinėse. Jam nereikėjo vaikščioti nei į mokyklą, nei į bažnyčią, jam nereikėjo nieko klausyti, jis buvo pats sau ponas. Jis galėjo meškerioti ar maudytis, kur ir kada jam patikdavo, ir sėdėti vandenyje, kiek tik lenda. Niekas nedraudė jam peštis. Jis galėjo neiti gulti iki vė-

liausios nakties. Pavasarį jis visad pirmas iš visų berniukų pradėdavo vaikščioti basas, o rudenį apsiaudavo paskutinis. Jam nereikėjo nei praustis, nei vilktis švariais drabužiais, o keiktis jis mokėjo tiesiog nuostabiai. Žodžiu, jis naudojosi visais džiaugsmais, kurie daro gyvenimą tokį malonų. Šitaip galvojo visi išvarginti, suvaržyti ir „gerai išauklėti", „gerų namų" Sent-Pitersboro berniukai. Tomas pasveikino romantišką benamį:

— Ei Heklberi! Sveikas!

— Sveikas ir tu, jei nori...

— Ką tu čia turi?

— Pastipusią katę.

— Duok pažiūrėti! Mat, visai pastirusi. Kur tu ją gavai?

— Pirkau iš vieno berniuko.

— Ką davei?

— Mėlyną bilietėlį ir jaučio pūslę, kurią nudžiovіau skerdykloje.

— O iš kur tu gavai mėlyną bilietėlį?

— Pirkau iš Beno Rodžerso prieš dvi savaites, daviau jam lazdą lankui susilenkti.

— Klausyk, Hekai, kam reikalingos pastipusios katės?

— Kaip tai kam! O karpoms naikinti.

— Nejaugi? Aš žinau geresnį vaistą.

— Guldau galvą, kad nežinai. Koks?

— Pasmirdęs vanduo.

— Pasmirdęs vanduo? Jis nė skatiko nevertas, tas tavo pasmirdęs vanduo!

— Kaip tai nevertas! Ar tu kada nors mėginai?

— Aš tai nemėginau. Bobas Teneris mėgino.

— O kas tau sakė?

— Matai, jis sakė Džefui Tečeriui, o Džefas sakė Džoniui Bekeriui, o Džonis sakė Džimui Holisui, o Džimas sakė Benui Rodžersui, o Benas sakė vienam negrui, o negras pasakė man. Na, ir žinau.

— Na, ir kas iš to? Visi jie melagiai. Tikriausiai visi, išskyrus gal negrą, kurio aš nepažįstu. Bet aš dar kaip gyvas nemačiau negro, kuris nemeluotų. Niekų pasakos! Dabar tu pasakyk man, Hekai, kaip naikindavo karpas Bobas Teneris?

— Kaip? Gi va: imdavo ir įmurdydavo ranką į sutrešusį kelmą, kur prisirinkę lietaus vandens.

— Dieną?

— Žinoma.

— Stovėdamas atsigręžęs į kelmą?

— O tai kaipgi kitaip?

— Ir sakydavo ką nors?

— Rodos, kad nieko nesakydavo... Bet kas jį žino? Nežinau.

— Aha! Taip tu ir išnaikinsi karpas pasmirdusiu vandeniu, neturėdamas nė mažiausio supratimo, kaip tai daroma! Iš tokių kvailysčių, aišku, nieko neišeitų. Reikia nueiti vienam į miško tankmę, įsidėmėti vietelę, kur yra toks sutrešęs kelmas, pačiame vidurnaktyje atsistoti prie kelmo, nusigręžti, įkišti į jį ranką ir pasakyti:

Miežis, miežis, smirdantis vanduo,
Visos mano karpos eikite su juo!

O paskiau reikia užsimerkti ir greit greit nubėgti vienuolika žingsnių, nubėgus triskart apsisukti vietoje, o, grįžtant namo, nepratarti niekam nė žodžio. Mat, jeigu prakalbėsi, tai jau baigta.

— Čia tai, atrodo, geras būdas, tik Bobas Teneris darė ne taip...

— Tai jau tikriausiai ne taip! Juk tiek karpų, kiek jis, neturi nė vienas vaikas miestelyje... O jeigu jis žinotų, kaip vartoti pasmirdusį vandenį, jam būtų išnykusios visos karpos. Aš pats jų tūkstančius išnaikinau tuo būdu — taip, nuo savo paties rankų. Aš jų turėjau daugybę, nes man dažnai tekdavo terliotis su varlėmis. Kartais aš jas išnaikindavau pupomis.

— Taip, pupos gerai. Aš pats išmėginau.

— O kaip?

— Paimi pupą, perskeli pusiau, paskui įpiauni karpą lig kraujo, sukruvini vieną pupos puselę, paskui, duobutę išrausęs, ją užkasi apie vidurnaktį kur nors kryžkelėje, kai nėra mėnesienos, o antrą pusę sudegini. Tuomet ta pusė, kur sukruvinta, trauks ir trauks į save antrą pusę, ir taip kraujas ištrauks karpą, ir ji bematant visai išnyks.

— Taip, Hekai, visai teisingai, nors dar geriau būtų, jei, užkasdamas į žemę antrą pusę, tu dar sakytum taip: „Pupa, lįsk į žemę, karpa, išnyk ir manęs daugiau nekankink." Taip būtų dar tikriau. Taip daro Džo Harperis, o jis prityręs — kur tik nebuvęs!.. Na, o kaip tu jas naikini padvėsusiomis katėmis?

— O štai kaip. Pasiimi katę ir eini su ja į kapines prieš pat vidurnaktį prie tos vietos, kur palaidotas koks nors piktas žmogus; ir štai vidurnaktį pasirodys velnias, o gal du ar trys, bet tu jų nematysi, tik išgirsi lyg vėją švilpiant, o gal ir juos kalbant. Ir kai jie nusitemps numirėlį, tu numesk jiems iš paskos katę ir sakyk: „Velnias su lavonu, katė su šėtonu, karpos su kate — ir išnykite iš čia!" Ir nė kokios karpos tau nebeliks.

— Atrodo, panašu. O tu pats ar kada nors mėginai, Hekai?

— Ne. Bet man sakė senė Hopkins.

— Jei taip, tai teisybė, sako, ji ragana.

— Sako! Aš tikrai žinau, kad ji ragana. Ji pakerėjo tėtę. Pats tėtė pasakojo. Sykį jis eina ir mato, kad jinai pradeda jį kerėti. Jis paėmė akmenį ir kaip šveis — kad kiek būtų pataikęs. Ir ką tu manai: tą pačią naktį jis nudribo nuo paviečio, kur gulėjo girtas, ir nusilaužė ranką.

— Baisu pagalvoti! Bet kaipgi jis permanė, kad jinai jį keri?

— Na tai tau! Tėtei tas vieni juokai. Jis sako, kad jeigu kas žiūri į tave, akis įbedęs, ir dar ką nors murma, tai jau aišku, kad keri. Nes, matai, jeigu murma panosėje, tai, vadinasi, kalba atbulai poterius.

— Klausyk, Hekai, kada tu eisi mėginti savo katės?

— Šiąnakt. Aš manau, kad velniai tikriausiai šią naktį ateis senio Viljamso.

— Bet juk jis palaidotas šeštadienį. Tikriausiai velniai jau jį nusitempė šeštadienio naktį.

— Na, ką tu čia kalbi? Kaipgi jie galėjo nusitempti jį iki vidurnakčio? O vidurnaktį prasidėjo sekmadienis. Aš manau, kad velniai nelabai mėgsta bastytis žemėje šventomis dienomis.

— Tikrai. Aš ir nepagalvojau. Ar pasiimsi mane?

— Aišku, jeigu tik nebijai.

— Bijau!? To betrūko! Ar sukniauksi?

— Gerai, o tu, jei galėsi eiti, atsiliepdamas irgi sukniauk. O tai praėjusį kartą kniaukiau, kniaukiau, kol senis Heisas ėmė svaidyt į mane akmenimis ir sakyti: „Kad ją velniai, tą katę!" Už tai aš jam įsodinau plytgalį į langą — tik niekam nesakyk.

— Gerai, nesakysiu. Tą naktį aš negalėjau sukniaukti: mane saugojo teta, bet dabar aš sukniauksiu. O sakyk, Hekai, ką tu čia turi?

— Nieko nepaprasto — erkę.

— Kur tu ją radai?

— Nagi miške.

— Ko už ją nori?

— Nežinau. Nesinori parduoti.

— Tiek to. Erkė ne kokia — nusususi.

— Aš manau! Svetimą erkę visada bepigu peikti. O aš ja patenkintas. Man ir tokia gera.

— Erkių miške daugybė. Aš galėčiau jų pririnkti tūkstantį, jei tik panorėčiau.

— Tai kas gi tau neleidžia? Ko tu neini rinkti? Ogi pats žinai, kad nieko nepeštum. Čia, man rodos, pati ankstyboji erkė. Pirmoji erkė, kurią aš šįmet aptikau.

— Klausyk, Hekai, aš tau už ją duosiu savo dantį.

— Parodyk.

Tomas išsiėmė popierėlį ir atsargiai dantį išvyniojo. Heklberis atidžiai apžiūrėjo. Jį ėmė didelė pagunda. Pagaliau jis paklausė:

— Ar tikras?

Tomas užvertė viršutinę lūpą ir parodė plyšį.

— Na, gerai, — pasakė Heklberis. — Duok ranką!

Tomas įdėjo erkę į dėžutę nuo šovinių, kur prieš tai kalėjo vabalas, ir taip berniukai išsiskyrė, kiekvienas jausdamasis žymiai praturtėjęs.

Priėjęs mažą nuošalų mokyklos namelį, Tomas įbėgo į vidų, kaip bėga į klasę mokinys, sąžiningai skubąs į pamokas. Pasikabino kepurę ant medinio kablio ir, be galo darbingai nusiteikęs, atsisėdo į savo vietą. Mokytojas, sėdėdamas lyg ant sosto aukštoje savo kė-

dėje su pintine sėdyne, ramiai snaudė, migdančio mokinių ūžimo liūliuojamas. Tomui įeinant, jis atbudo.

— Tomai Sojeri!

Tomas žino: jeigu mokytojas šaukia jį vardu ir pavarde, tai jau kažkas negerai.

— Klausau, sere!

— Ateik čionai! Na, sere, kodėl jūs šiandien vėl teikėtės pavėluoti?

Tomas jau norėjo kažką sumeluoti, bet tą akimirką jo akyse sužibo dvi ilgos, geltonos kasos, kurias dėl meilės traukos jis bematant pažino. Vienintelė laisva vieta mergaičių pusėje buvo šalia jos, ir jis, nieko nelaukdamas, atsakė:

— Aš buvau sustojęs pasišnekėti su Heklberiu Finu!

Mokytojas nustėro ir žiūrėjo sumišęs. Ūžesys nutilo. Visi mokiniai pagalvojo, ar tik neišprotėjo tas patrakėlis. Mokytojas tarė:

— Ką... ką tu darei?

— Buvau sustojęs pasišnekėti su Heklberiu Finu!

Klaidingai suprasti šių žodžių nebuvo galima.

— Tomai Sojeri, tokio stulbinančio prisipažinimo savo gyvenime dar nebuvau girdėjęs. Už tokius darbus tau per maža liniuotės. Nusivilk švarką!

Mokytojo ranka tol kilnojosi, kol pavargo ir rykščių pluoštas žymiai sumažėjo. Po to pasigirdo įsakymas:

— Dabar, sere, eik ir sėskis su mergaitėmis! Ir žiūrėk tu man daugiau!

Visos klasės kikenimas lyg ir sugėdino berniuką, bet iš tikro jam veikiau buvo drovu dėl kažkokios šventos pagarbos nepažįstamajai dievaitei ir dėl baikštaus džiaugsmo, kad jam taip viskas nuostabiai pasisekė. Jis atsisėdo ant kraštelio pušinio suolo, o mergaitė krestelėjo galvą ir nuo jo pasislinko. Visi aplinkui šaipėsi, kuždėjosi ir mirkčiojo, bet Tomas sėdėjo ramiai, užsigulęs ant ilgo, žemo suolo, ir dėjosi rimtai skaitąs knygą.

Pamažu juo nustojo domėtis, ir klasė vėl buvo pilna įprasto ūžesio. Tuomet Tomas ėmė vogčiomis žvilgčioti į savo kaimynę. Ji tą pastebėjo, patempė lūputes ir net atsuko jam nugarą. Kai po valandėlės ji atsigręžė, priešais ją buvo padėtas persikas. Mergaitė jį nustūmė. Tomas vėl palengva jai pakišo. Ji vėl nustūmė, bet jau ne taip piktai. Tomas kantriai padėjo persiką atgal; tada ji nieko jam nebedarė. Tomas pakeverzojo ant rašomosios lentelės: „Prašau paimti, aš turiu dar." Mergaitė pažvelgė į lentelę, bet nieko neatsakė. Tuomet jis pradėjo lentelėje piešti, dangstydamas savo kūrinį kairiąja ranka. Mergaitė iš pradžių dėjosi nekreipianti dėmesio, bet paskui vaikiškas smalsumas pradėjo imti viršų. Berniukas piešė, lyg nieko nepastebėdamas. Mergaitė bandė pažiūrėti, ką jis piešia, bet drauge stengėsi neparo-

dyti savo smalsumo. Tomas vėl apsimetė nieko nematąs. Galiausiai ji pasidavė ir neryžtingai sukuždėjo:

— Galima pažiūrėti?

Tomas pridengė klaikią namo karikatūrą, to namo matėsi abudu galai, ir iš kaminų kilo dūmai, rangydamiesi lyg kamščių trauktuvai. Mergaitė vis labiau ir labiau ėmė domėtis jo kūriniu ir pamiršo visą pasaulį. Kai Tomas užbaigė, ji valandėlę žiūrėjo, o paskui sušnibždėjo:

— Ak, kaip puiku! O dabar nupieškite žmogų.

Dailininkas nupiešė priešais namą žmogų, panašų į gervę sunkumams kilnoti ir tokį aukštą, jog jis galėjo per tą namą peržengti. Bet mergaitė nebuvo perdaug priekabi. Ji buvo patenkinta ta baidykle ir sukuždėjo:

— Koks gražus! O dabar čionai pat nupieškite mane!

Tomas nupiešė smėlio laikrodį, užmovė ant viršaus pilnatį, prikabino šiaudines rankutes ir kojytes, o į išskėstus pirštus įdėjo didžiulę vėduoklę. Mergaitė tarė:

— Kaip gražu! Norėčiau ir aš išmokti piešti!

— Tai nesunku, — sušnabždėjo Tomas. — Aš jus išmokysiu.

— Iš tikrųjų? O kada gi?

— Per didžiąją pertrauką. Ar jūs eisite namo pietauti?

— Jei norite, galiu pasilikti.

— Gerai. O kuo jūs vardu?

— Beki Tečer. O jūs? Tiesa, juk žinau — Tomas Sojeris.

— Taip mane vadina, kai aš prasikalstu. Kai aš geras, tada vadina tiesiog Tomu. Jūs mane vadinsite Tomu, gerai?

— Taip.

Tomas, slėpdamasis nuo mergaitės, vėl ėmė kažką keverzoti ant lentelės. Bet dabar ji nuo jo nebesisuko, o prašė parodyti. Tomas spyrėsi:

— Ten nieko nėra.

— Kaipgi ne, yra!

— Ne, nėra. Be to, jūs visai ir nenorite žiūrėti.

— Aš tikrai noriu. Prašau, parodykite!

— Jūs kam nors pasakysite.

— Nepasakysiu, kaip kažin ką, garbės žodis, nepasakysiu!

— Niekam, nė vienam žmogui? Iki pat mirties?

— Niekam nepasakysiu. Parodykite gi!

— Bet juk jūs visai ir nenorite.

— Jeigu jūs šitaip elgiatės su manimi, Tomai, aš vis tiek pamatysiu.

Ir ji padėjo savo mažą rankutę ant jo rankos. Prasidėjo švelnios grumtynės. Tomas apsimetė lyg rimtai priešinąsis, bet, pamažu atitraukdamas savo ranką, atidengė šiuos žodžius: „Aš jus myliu."

— Ak, koks biaurybė! — ir mergaitė skaudžiai sudavė jam per ranką, bet paraudo ir atrodė patenkinta.

Tą pat akimirką Tomas pajuto, kad kažkieno galinga ranka stipriai sučiupo jį už ausies ir iš lėto kelia nuo suolo. Tokiu būdu, visai klasei kikenant ir šaipantis, jis buvo nutemptas per kambarį ir pasodintas į savo vietą. Po to mokytojas pastovėjo ties juo dar keletą siaubingų minučių, nepratardamas nė žodžio, ir paga-

liau tylėdamas nuėjo prie savo sosto. Nors Tomui ir degė iš skausmo ausis, bet širdis džiūgavo.

Kai mokiniai nurimo, Tomas nuoširdžiai stengėsi įsigilinti į pamoką, bet jo galvoje buvo tikra maišatis. Per skaitymo pamoką jis klydo ir painiojo žodžius, per geografiją ežerus vertė kalnais, kalnus upėmis, o upes žemynais, kol visame pasaulyje vėl įsiviešpatavo pirmykštis chaosas. Rašydamas diktantą, jis taip darkė paprasčiausius žodžius, jog liko paskutinėje vietoje, o alavinis medalis, kurį jis su tokiu pasididžiavimu nešiojo kelis mėnesius, atiteko kitam mokiniui.

SEPTINTAS SKYRIUS

ERKĖS VAIKYMAS IR SUŽEISTA ŠIRDIS

Kuo labiau Tomas stengėsi susikaupti, skaitydamas knygą, tuo labiau blaškėsi jo mintys. Pagaliau jis atsiduso ir nusižiovavęs nutarė veltui nesikamuoti. Jam atrodė, kad didžiosios pertraukos niekad nebus. Buvo baisiai tvanku. Nė mažiausio vėjelio. Iš visų nuobodžių dienų ši buvo nuobodžiausia. Migdantis dvidešimt penkių kalančių pamokas mokinių murmėjimas liūliavo sielą lyg užburiantis bičių dūzgimas. Tolumoje, karštos saulės nutviekstas, stūksojo Kardifo kalnas, iškėlęs žalsvas savo atšlaites, apsuptas mirgančio kaitros šydo, kuris iš tolo atrodė purpurinis, aukštai ore keli paukščiai tingiai plasnojo sparnais, o daugiau nebuvo matyti nė vienos gyvos būtybės, neskaitant kelių karvių, kurios taip pat snaudė.

Tomo širdis troško būti laisva arba bent surasti kokį įdomų užsiėmimą, kad tik greičiau prabėgtų toks nuobodus laikas. Jo ranka nuklydo į kišenę, ir staiga jo veidas nušvito kone maldingu džiaugsmu. Jis vogčiomis išsitraukė dėžutę, išėmė erkę ir ją paleido ant ilgo, lygaus suolo. Tą akimirką erkė tikriausiai irgi užsidegė maldingu džiaugsmu, bet, deja, per anksti, nes vos tik ji iš didelio dėkingumo sumanė paspukti, Tomas ją apgręžė smeigtuku ir privertė eiti į kitą pusę.

Šalia Tomo sėdėjo geriausias jo draugas ir bičiulis, kuris ne mažiau nuobodžiavo; dabar jis buvo dėkingas Tomui už pramogą ir ja iš karto susidomėjo. Tasai Tomo bičiulis buvo Džo Harperis. Visą savaitę abu berniukai būdavo neperskiriami draugai, o šventadieniais

kovodavo vienas prieš kitą, vadovaudami priešingoms armijoms. Džo išsitraukė iš švarko atlapo smeigtuką ir padėjo savo bičiuliui mankštinti belaisvę erkę. Netrukus jie buvo labai šiuo žaidimu susidomėję. Pagaliau Tomas pareiškė, kad jie tik kliudą vienas kitam ir nė vienas sočiai nepasinaudojąs tuo malonumu, kurį gali suteikti erkė. Jis padėjo ant suolo rašomąją Džo Harperio lentelę ir per jos vidurį nubrėžė liniją nuo viršaus iki apačios.

— Štai, — tarė jis, — susitarkime taip: kol erkė bus tavo pusėje, tu gali vaikyti ją kiek tik nori, tada aš jos neliečiu; bet jeigu ji paspruks nuo tavęs ir atrėplios pas mane, tuomet jau tu jos nejudink, kol ji pereis į tavo pusę.

— Gerai, pradėk! Pavaryk erkę.

Erkė bematant paspruko nuo Tomo ir perbėgo pusiaują. Tada Džo nedavė jai ramybės, bet tuojau erkė vėl nurėpliojo pas Tomą. Tie perbėgimai kartojosi dažnokai. Kol vienas katras gainiojo erkę su didžiausiu susidomėjimu, antras, ne mažiau susidomėjęs, žiūrėjo iš šalies. Abu pasilenkė prie lentelės, ir niekas pasaulyje jiems daugiau neberūpėjo. Pagaliau laimė, matyt, visiškai nusigręžė nuo Tomo. Erkė, įsikarščiavusi ir susijaudinusi ne mažiau kaip patys berniukai, puldinėjo tai šen, tai ten, bet kiekvieną kartą, kai pergalė, taip sakant, būdavo Tomo rankose ir kai jam jau nagai nieždavo čiupti, Džo smeigtukas vikriai pastodavo erkei kelią, ir ji likdavo Džo pusėje. Pagaliau Tomas nebeiškentė. Pagunda buvo perdaug stipri. Jis ištiesė ranką ir savo smeigtuku užkirto erkei kelią. Džo tuoj užpyko.

— Tomai, palik erkę ramybėje!

— Aš tik truputį noriu ją pavarinėti, Džo!

— Ne, sere, taip neteisinga, palik ją ramybėje!

— Juk aš tik truputį ją pavarysiu...

— Palik ramybėje, sakau tau!

— Nepaliksiu!

— Neturi teisės — ji mano pusėje.

— Palauk, Džo Harperi, o kieno gi erkė?

— Man visai nesvarbu, kieno erkė, ji mano pusėje, ir tu jos neliesk.

— Ne aš būsiu, jei nepaliesiu! Erkė mano — ir aš galiu su ja daryti, ką tik noriu!

Staiga tik kad šnios rykštė Tomui per pečius, o kitą sykį lygiai taip pat jo draugui; kokias dvi minutes mokytojas uoliai dulkino jų švarkus, o visa klasė šokinėjo iš smagumo. Berniukai buvo per daug įsitraukę į ginčą ir nepastebėjo, kokia tyla įsiviešpatavo klasėje, kuomet mokytojas priėjo galais pirštų ir prie jų atsistojo. Jis ilgai sekė jų žaidimą, kol pats įsikišo, jį paįvairindamas.

Kai pagaliau išmušė dvylika ir prasidėjo didžioji pertrauka, Tomas pribėgo prie Beki Tečer ir pakuždėjo jai į ausį:

— Užsidėkite skrybėlaitę ir apsimeskite einanti namo, o kai būsite prie kampo, visus praleiskite, tada pasukite į skersgatvį ir sugrįžkite atgal. Aš eisiu kitu keliu ir taip pat nuo berniukų paspruksiu.

Tokiu būdu Tomas išėjo su viena mokinių grupe, o Beki — su kita. Po valandėlės jie susitiko skersgatvio gale, o kai sugrįžo į mokyklą, rado ją visiškai tuščią. Tada jie susėdo greta, pasidėję prieš save rašomąją lentelę; Tomas padavė Beki brėžtuką ir, vedžiodamas jos ranką, nupiešė kitą, ne mažiau puikų namą. Kai susidomėjimas menu atlyžo, jie pradėjo šnekučiuotis. Tomas buvo be galo laimingas.

— Ar jūs mėgstate žiurkes? — paklausė jis.

— Oi, nekenčiu!

— Ir aš taip pat... gyvų žiurkių. Bet aš kalbu apie pastipusias, — užneri joms ant kaklo virvutę ir suki aplink galvą.

— Ne, žiurkes iš viso nelabai mėgstu. Man labai patinka kramtyti gumą.

— Aš manau! Gerai būtų dabar pakramčius.

— Tikrai? Aš turiu truputį. Aš jums duosiu pakramtyti, tik jūs paskiau atiduokite.

Tas jiems patiko, ir jie ėmė kramtyti pasikeisdami, o iš nepaprasto malonumo net maskatavo kojomis.

— Ar jūs buvote kada nors cirke?

— Taip, buvau, ir tėtė žadėjo pasiimti mane dar kartą, jei būsiu gera.

— Aš buvau cirke tris ar keturis kartus — oi, daug kartų! Ten kur kas linksmiau, negu bažnyčioje: ten visą laiką vaidina ką nors nauja. Užaugęs aš būsiu cirko klounas.

— Tikrai? Tai gerai! Jie visi tokie gražūs, margi...

— Taip, taip, ir, be to, pinigų daugybę gauna... Benas Rodžersas sako, kad po dolerį kas dieną. Klausykite, Beki, ar jūs buvote kada nors susižiedavusi?

— O ką tai reiškia?

— Na, susižieduoja, o paskui išteka.

— Ne.

— O norėtumėt?

— Aš manau. Nežinau... O kaip tai suprasti?

— Kaip suprasti? Tiesiog sakai berniukui, kad niekada netekėsi už nieko kito, kaip tik už jo, niekada, n i e k a d a, — ir paskui jį pabučiuoji. Štai ir viskas. Bet kas gali taip padaryti.

— Pabučiuoti? O kam gi bučiuoti?

— Na, tam, kad... na, taip jau įprasta... Visi taip daro.

— Visi?

— Na taip, visi įsimylėję. Ar jūs pamenate, ką aš parašiau ant lentelės?

— Tai... taip.

— O ką?

— Nesakysiu.

— Tai gal man pasakyti?

— T-taip... tik kada nors kitą kartą.

— Ne, dabar.

— Ne, ne dabar, rytoj.

— Ne, ne, dabar, Beki. Aš tyliai... aš sukuždėsiu į ausį.

Matydamas, kad Beki svyruoja, Tomas tylėjimą palaikė sutikimu, apkabino ją per liemenį, prispaudė lūpas prie pat jos ausies ir pakartojo savo pirmykščius žodžius. Paskui dar pridūrė:

— Dabar jūs man pakuždėkite tą patį.

Ji kurį laiką spyrėsi ir pagaliau tarė:

— Nusisukite, kad manęs nematytumėt, ir tuomet aš pasakysiu. Tik jūs niekam nesakykite, girdite, Tomai? Niekam nesakysite, gerai?

— Ne, ne, aš niekam nesakysiu. Na, Beki?

Jis nugręžė veidą. Ji taip arti pasilenkė prie jo ausies, kad nuo jos kvėpavimo pašiurpo garbanoti jo plaukai, ir droviai sukuždėjo:

— Aš... jus... myliu!

Paskui ji pašoko ir ėmė lakstyti aplink suolus, gelbėdamasi nuo Tomo, ir pagaliau įlindo kamputin ir užsidengė balta prijuoste veidą. Tomas ją apkabino aplink kaklą ir ėmė maldauti:

— Na, Beki, štai jau ir viskas, beliko tik pasibučiuoti. Čia nėra nieko baisaus, tai visai paprasta. Na, prašau, Beki.

Ir jis tampė ją už prijuostės ir už rankų.

Po valandėlės ji pasidavė, nuleido rankas ir atkišo jam įraudusį nuo lakstymo veidą. Tomas pabučiavo raudonas jos lūpas ir tarė:

— Štai ir viskas, Beki. Dabar tu jau nieko turi nemylėti, tik mane, ir už nieko kito neprivalai tekėti, niekad, niekad, per amžių amžius. Ar taip?

— Taip, aš nieko nemylėsiu, Tomai, tik tave, ir už nieko kito netekėsiu, tik už tavęs. Ir tu neprivalai vesti kitos, o tik mane.

— Aišku. Savaime suprantama. Taip susitarta! Ir, eidama į mokyklą ar grįždama namo, tu visada turi būti su manimi, — žinoma, jeigu mūsų niekas neseks, — ir žaidžiant tu rink mane, o aš tave rinksiu. Taip visuomet daro sužadėtiniai.

— Kaip puiku! Niekad to nebuvau girdėjus.

— Tai baisiai smagu! Kai mudu su Emi Lorens...

Plačiai atmerktos Beki akys pasakė Tomui, kad prašovė pro šalį, ir jis nutilo sumišęs.

— O Tomai! Tai aš jau nebe pirmoji, su kuria tu žieduojiesi?

Mergaitė ėmė verkti.

— Neverk, Beki. Aš jos jau nebemyliu.

— Ne, Tomai, tu myli. Tu pats žinai, kad myli.

Tomas bandė apkabinti jos kaklą, bet jinai jį atstūmė, nusigręžė veidu į sieną ir vis verkė. Tomas vėl pabandė kalbinti švelniais žodžiais, bet vėl buvo atstumtas. Jo savimeilė buvo užgauta. Jis pasisuko ir išėjo į gatvę, sumišęs ir neramus; ir vis protarpiais žvilgčiojo į duris, tikėdamasis, kad Beki ims apgailestauti ir išbėgs jo ieškoti. Bet ji nesirodė. Po to jis kažkaip nesmagiai pasijuto: juk, gal būt, iš tikrųjų jis kaltas. Jam buvo be galo sunku žengti pirmą žingsnį ir nusileisti, bet jis sukaupė visas jėgas ir įėjo į vidų.

Beki tebestovėjo kampe ir verkė, nusigręžusi į sieną. Tomui nusmelkė širdį. Jis priėjo prie jos, pastovėjo valandėlę, nežinodamas, nuo ko pradėti.

— Beki, — tarė jis neryžtingai, — man niekas daugiau nepatinka, tik tu.

Jokio atsakymo, vien tik kukčiojimas.

— Beki!.. Pasakyk, Beki, nors žodelį, — maldaujančiu balsu ištarė Tomas.

Dar smarkesnis kukčiojimas.

Tuomet Tomas išsiėmė didžiausią savo brangenybę — varinį rutuliuką nuo židinio pinučių ir, pasukaliojęs jai prieš akis, tarė:

— Na, Beki, prašau... nori, pasiimk jį.

Ji sudavė per rutuliuką, ir tas nukrito ant grindų. Tada Tomas išbėgo į gatvę ir nuėjo, kur akys mato, nusprendęs nebegrįžti tą dieną į mokyklą. Staiga Beki įtarė, kad čia kažkas negerai. Ji puolė prie durų, — Tomo nebesimatė, apibėgo aplink namus, tikėdamasi jį surasti žaidimų aikštelėje, bet ir ten jo nebuvo. Tuomet ji ėmė šaukti:

— Tomai! Tomai, sugrįžk!

Beki atidžiai klausė, bet niekas neatsiliepė. Aplink buvo tuščia ir tylu. Ji atsisėdo ir vėl pravirko — jautėsi kalta. Tuo tarpu į mokyklą ėmė rinktis mokiniai; reikėjo nuslopinti savo sielvartą, nuraminti sužeistą savo širdį ir vėl tempti sunkią naštą ilgų, varginančių, nuobodžių popietinių pamokų, tarp nepažįstamų vaikų, neturint su kuo pasidalinti savo sielvartu.

ASTUNTAS SKYRIUS

BŪSIMASIS DRĄSUS PIRATAS

Tomas klaidžiojo gatvelėmis šen bei ten, kol nuklydo toli nuo to kelio, kuriuo paprastai grįždavo mokiniai namo, po to liūdnai nukiūtino toliau. Pakeliui jis du ar tris sykius perbrido nedidelį upokšnį, nes buvo toks jaunimo prietaras: jei perbrendi per vandenį, tai suklaidini tą, kas tave vejasi. Po pusvalandžio jis dingo už našlės Duglas namų Kardifo kalno viršūnėje, ir mokykla vos vos buvo matyti žemai slėnyje. Tomas įėjo į tankią girią, prasiskverbė pro medžius ir, patekęs į patį tankumyną, prisėdo ant samanų po plačiašakiu ąžuolu. Čia nebuvo nė mažiausio vėjelio. Tvankioje vidurdienio kaitroje neskambėjo net paukščių giesmės. Gamta snaudė apsvaigusi, ir jos poilsį tik retkarčiais sudrumsdavo tolimas genio kalenimas, bet nuo to tyla atrodė dar gūdesnė, ir berniukas dar smarkiau pajuto savo vienatvę. Jo sielą apėmė liūdesys, jausmai visai derinosi su jį supančia gamta. Tomas ilgai sėdėjo susimąstęs, pasirėmęs alkūnėmis į kelius ir pasidėjęs ant rankų smakrą. Jam atrodė, kad gyvenimas, geriausiu atveju, yra tik vieni rūpesčiai, ir jis pavydėjo neseniai mirusiam Džimui Hodžesui. Kaip gera, galvojo jis, gulėti po žeme ir per amžių amžius miegoti ir sapnuoti; lai vėjas šnara medžių lapuose, lai glosto kapo gėles ir žolę, o tau niekados nebereikės vargti ir sielvartauti, — niekados. Ak, kad bent sekmadienio mokykloje jis būtų turėjęs geresnį vardą, tuomet jis ir pats su mielu noru numirtų, pasitrauktų iš to įgrisusio gyvenimo. Na, kad ir ta mergiotė — ką gi jis jai padarė? Nieko. Jis troško

jai vien tik gero, o jinai pasielgė su juo kaip su šuniu, visai kaip su šuniu. Kada nors ji gailėsis, bet tuomet gal bus per vėlu. Ak, kad taip galima būtų l a i k i n a i numirti!

Bet jaunystėje širdys atsparios ir ilgai skausmo suspaustos nebūna. Tomas vėl nejučiomis nugrimzdo į savo gyvenimo rūpesčius. Kas būtų, jei jis šią akimirką nueitų, kur akys veda, ir paslaptingai dingtų? Kas, jei jis nukeliautų toli toli, į nežinomus kraštus, už jūrų marių, ir niekada daugiau nebegrįžtų į gimtinę? Kaip tada jaustųsi Beki? Jis prisiminė ketinęs tapti klounu, bet dabar jam buvo šlykštu, apie tai pagalvojus, nes kvailos išdaigos, triukai ir margos aptemptos kelnės šią akimirką atrodė jam pažeminimas, nes jo siela skrido į miglotas ir didingas romantikos aukštybes. Ne, jis stos į kariuomenę ir grįš po daugelio metų, kovų sužalotas ir išgarsėjęs. Ne, dar geriau padarys: pabėgs pas indėnus, medžios drauge su jais buivolus, laipios karo takais į aukščiausius kalnus, klaidžios po neįžengiamas Tolimųjų Vakarų lygumas ir kada nors ateityje grįš namo didis karvedys, apsikaišęs plunksnomis, baisiausiai nusidažęs, ir mieguistą vasaros rytą įgrius tiesiog į sekmadienio mokyklą su karo šauksmais, nuo kurių stings gyslose kraujas. Tai išvers akis visi draugai! Tai jam pavydės! Bet ne, yra kai kas dar didingesnio! Jis bus piratas! Štai kas jis bus! D a b a r jis jau aiškiai matė savo ateitį, spindinčią neapsakoma didybe. Jo vardas skambės po visą pasaulį, ir žmonės nuo jo drebės! Kaip išdidžiai jis vagos audringas jūras savo ilgu, žemu, juodu laivu „Audros dvasia", su baisia vėliava, plevėsuojančia ant aukšto stiebo!

Pasiekęs garbės aukštybes, jis netikėtai atsiras senamе gimtajame miestelyje ir išdidžiai įžengs į bažnyčią,

nudegęs saulėje ir užsigrūdinęs, su juoda aksomo liemene ir tokiom pat kelnėm, apsiavęs auliniais batais, persijuosęs per petį raudona juosta, o už diržo kyšos pistoletai, prie šono bus kardas, surūdijęs nuo pralieto kraujo, ant galvos — skrybėlė su plevėsuojančiomis plunksnomis, rankoje — juoda išskleista vėliava, o ant vėliavos — kaukolė ir sukryžiuoti kaulai, ir jis girdės, svaigdamas iš laimės, kaip žmonės šnibžda: „Tai Tomas Sojeris, piratas! Juodasis Ispanų Jūrų Keršytojas!"

Taip, nutarta! Kelias pasirinktas. Jis pabėgs iš namų ir jau rytoj pradės tą naują gyvenimą. Užtat reikia ruoštis — surinkti visą savo mantą.

Jis priėjo prie netoliese gulinčio sutrešusio rąsto ir po vienu jo galu ėmė krapštyti žemę savo Barlou peiliu. Netrukus peilis atsidūrė į kažin kokį medinį daiktą; iš garso galima buvo pažinti, kad jis tuščias. Tomas įkišo ten ranką, iškilmingai kalbėdamas užkeikimą:

— Kas neišlindo, i š l į s k! Kas užkasta, p a s i l i k!

Po to jis nukapstė žemes, ir iš po jų pasirodė plona pušinė lentelė. Jis pakėlė lentelę, ir atsidarė daili slėptuvėlė, kurios dugnas ir šonai buvo iškloti tokiomis pat lentelėmis. Slėptuvėje gulėjo marmurinis rutuliukas. Tomas negalėjo atsistebėti. Jis pasikrapštė pakaušį sumišęs ir tarė:

— Še tai tau!

Po to jis apmaudžiai nusviedė rutuliuką į šalį ir ėmė galvoti. Mat, jį apgavo vienas prietaras, kurio tikrumu nei jis, nei jo draugai niekad neabejojo. Jeigu, girdi, jūs užkasite rutuliuką, tam tikru būdu užkeiksite ir dvi savaites jo neliesite, o paskiau atidarysite slėptuvėlę, ištardami tuos žodžius, kuriuos Tomas ką tik pasakė, tai vietoj vieno rutuliuko jūs rasite visus, kiek tik kada nors buvote pametę, vis tiek, kaip toli jie būtų buvę

išmėtyti vienas nuo kito. Bet bandymas aiškiai nenusisekė, ir Tomo tikėjimas stebuklais smarkiai palūžo. Jis ne kartą buvo girdėjęs apie pasisekusius tos rūšies bandymus, bet niekada nebuvo girdėjęs apie nepasisekusius. Jam ir į galvą neatėjo, kad jis pats ne kartą buvo mėginęs šį būdą, tik vėliau niekada negalėdavo rasti vietos, kur buvo rutuliuką užkasęs. Jis ilgai suko sau galvą ir pagaliau nutarė, kad čia įsikišo kokia nors ragana ir suardė burtus. Jis norėjo galutinai tuo įsitikinti, užtat pašmirinėjo aplinkui, kol susirado švaraus smėlio aikštelę su piltuvėlio formos duobute viduryje. Atsigulė ant žemės, prikišo lūpas prie pat duobutės ir sušuko:

Vabale vabalėli, pasakyk man, ką aš noriu sužinoti!
Vabale vabalėli, pasakyk man, ką aš noriu sužinoti!

Smėlys sujudėjo, staiga iš duobutės išlindo mažas juodas vabalėlis ir tuoj pat išsigandęs spruko atgal.

— Aha, nesako! Tai jau iš tikrųjų raganos darbas. Aš taip ir maniau.

Tomas gerai žinojo, kad su raganomis verčiau neprasidėti, tad tik numojo ranka. Paskui jam dingtelėjo mintis, kad neblogai būtų suradus nors tą rutuliuką, kurį ką tik numetė, ir jis ėmė kantriai ieškoti, bet niekaip negalėjo rasti. Jis sugrįžo prie savo slėptuvėlės ir atsargiai atsistojo lygiai taip, kaip buvo stovėjęs tada, kai rutuliuką sviedė, paskui išėmė iš kišenės kitą ir jį numetė į tą pačią pusę, sakydamas:

— Broli, suieškok savo brolį!

Jis įsidėmėjo, kur nukrito rutuliukas, ir nubėgęs ėmė ieškoti. Bet, matyt, antras rutuliukas arba nenulėkė ligi ano, arba nusirito per toli. Jis mėgino dar kartą ir dar kartą, ir galų gale jam pasisekė: abu rutuliukai gulėjo per pėdą vienas nuo antro.

Kaip tik tą akimirką po žaliais miško skliautais pasigirdo silpnas vaikų birbynės balsas. Tomas kuo greičiausiai nusimetė švarką ir kelnes, susijuosė viena petneša, pražėrė žabų krūvą už sutrešusio medžgalio ir, suradęs ten grubaus darbo lanką ir strėlę, medinį kardą ir skardinį trimitą, stvėrė visus šiuos daiktus ir basas, tik su plevėsuojančiais marškiniais, nubėgo priešo pasitikti. Jis sustojo po didele vinkšna, sutrimitavo, atsakydamas anam, paskui nusėlino pirštų galais, atidžiai žvalgydamasis į visas puses. Jis atsargiai tarė įsivaizduojamai kuopai:

— Stot, vyručiai! Nesirodyt kol sutrimituosiu!

Pasirodė Džo Harperis, taip pat lengvai apsirengęs ir apsiginklavęs nuo galvos iki kojų, kaip ir Tomas. Tomas suriko:

— Stok! Kas vaikšto po Šervudo mišką be mano leidimo?

— Gai Gisbornui nereikia jokių leidimų! Kas tu, kuris... kuris...

— ...drįsti prabilti į mane tokiais žodžiais? — padėjo užbaigti Tomas, nes juodu kalbėjo „taip, kaip knygoje", atmintinai.

— ...kuris drįsti prabilti į mane tokiais žodžiais?

— Kas aš? Aš — Robin Hudas, tuo greit įsitikins tavo niekingas lavonas.[1]

---

[1] Robin Hudas — garsus senųjų anglų pasakų didvyris. Tomas Sojeris buvo prisiskaitęs istorijų apie to plėšiko žygius. Iš tų istorijų pati įdomiausia — apie Robin Hudo susitikimą su riteriu Gai Gisbornu ir vienuoliu Teku.

— Tai tu ir esi tas garsusis plėšikas? Iš tiesų man be galo džiugu grumtis su tavim ir kardu išspręsti, kam priklausys tas puikusis miškas. Ginkis!

Juodu išsitraukė medinius kardus, numetė kitus ginklus ant žemės, pasiruošė kautis ir, koja prie kojos įsispyrę, pradėjo rimtą dvikovą, laikydamiesi visų to meno taisyklių: du smūgiai viršuje ir du žemai. Pagaliau Tomas tarė:

— Jei kautis, tai kautis kaip reikia! Trenk smarkiau!

Ir jie uoliai trankė vienas kitą, šniokšdami ir prakaituodami.

Pagaliau Tomas sušuko:

— Griūk gi! Griūk! Ko tu negriūvi?

— Nenoriu aš griūti! Pats griūk, juk tau daugiau kliuvo, negu man.

— Na ir kas? Tai nieko nereiškia. Aš negaliu griūti. Knygoj juk ne taip, — ten pasakyta: „Ir jis atgalia ranka vienu smūgiu nukovė vargšą Gai Gisborną." Tu turi pasisukti nugara, kad aš galėčiau tau smogti.

Tokiam autoritetui nebuvo galima prieštarauti: Džo pasisuko, gavo smūgį ir parkrito.

— O dabar, — tarė Džo keldamasis, — dabar leisk man užmušti tave, kad niekam nebūtų skriaudos.

— Bet juk taip negalima, knygoje to nėra.

— Na, žinai, tu tikras begėdis.

— Klausyk, Džo, juk tu gali būti vienuoliu Teku arba malūnininko sūnumi Meču ir pritrenkti mane basliu. Nori, aš valandėlę pabūsiu Notingemo šerifu, o tu Robin Hudu, ir tu mane užmušk.

Tas visai patenkino Harperį, ir žaidimas ėjo toliau. Paskui Tomas vėl tapo Robin Hudu, ir išdavikė vienuolė taip nesirūpino jo žaizda, jog jis, netekęs daug kraujo, visai nusilpo. Pagaliau Džo, vaizduodamas visą minią raudančių plėšikų, su širdgėla jį nutempė į šalį, įdavė lanką į jo nusilpusias rankas, o Tomas tarė: „Kur nukris ši strėlė, ten ir palaidokite vargšą Robin Hudą po žaliuojančiu medžiu." Po to jis paleido strėlę, atsilošė ir būtų jau kritęs negyvas, bet užlipo ant dilgėlių ir pašoko kur kas žvaliau, negu galima tikėtis iš numirėlio.

Berniukai apsivilko, paslėpė ginklus ir nuėjo, krimsdamiesi, kad dabar nėra plėšikų, ir galvodami, ką gi padarė šių laikų civilizacija, užpildydama tokią spragą. Jie kalbėjo, kad geriau sutiktų metus pabūti Šervudo miške plėšikais, negu visą amžių Jungtinių Valstijų prezidentu.

DEVINTAS SKYRIUS

BAISŪS NUOTYKIAI KAPINĖSE

Tą vakarą, kaip paprastai, Tomas ir Sidas nuėjo gulti pusę dešimtos. Jie sukalbėjo poterius, ir Sidas netrukus užmigo. Bet Tomas nemiegojo, nekantriai laukdamas sutarto ženklo. Kai jam jau atrodė, kad tuoj ims švisti, jis išgirdo laikrodį mušant dešimtą! Buvo ko nusiminti! Jam knietė vartytis lovoje ir judėti, nes to reikalavo įtempti jo nervai, bet bijojo prižadinti Sidą, tad gulėjo ramiai, įsmeigęs akis į tamsą. Aplinkui buvo klaikiai tylu. Pamažu toje tyloje jis ėmė skirti silpnus, vos suvokiamus garsus. Jo dėmesį pirmiausia patraukė laikrodžio tiksėjimas. Senos sijos pradėjo paslaptingai braškėti. Tyliai sugirgždėjo laiptai. Matyt, namuose klaidžiojo dvasios. Iš tetos Poli kambario girdėjosi dusulus, vienodas šnarpštimas. Paskui nuobodžiai ėmė čirpsėti svirplys, bet kur, — to nebūtų galėję atspėti nė sumaniausi pasaulio žmonės. Po to sienoje, prie lovos galvūgalio, pasigirdo, kaip tiksena vabalas, vadinamas „mirties tykotoju", — jis nelaimę lemia. Tomas krūptelėjo, nes buvo aišku, kad kažkieno valandos jau suskaitytos. Po to nakties tylumoje iš tolo nuaidėjo šuns staugimas, o dar iš toliau atsiliepė kitas šuo. Tomui buvo tiesiog kankynė. Galų gale jis maloniai pajuto, kad laikas tarytum nyksta — prasideda amžinybė; jis pradėjo snausti, pats nenorėdamas. Laikrodis išmušė vienuoliktą, jis to negirdėjo. Ir vos tik jis pradėjo kažką sapnuoti, pasigirdo liūdnas katės kniaukimas. Kaimyno praveriamas langas girgžtelėjo ir jį prižadino. Pasigirdo šauksmas: „Škic, biaurybe!" ir į malkinės sieną, gar-

siai dzingtelėjęs, sudužo tuščias butelys; Tomas pašoko kaip įgeltas, bematant apsivilko, išlindo pro langą ir, ropodamas priestato stogu, porą kartų tyliai sukniaukė, paskui nušoko ant malkinės stogo, o nuo ten — ant žemės. Heklberis Finas jo laukė apačioje su pastipusia kate rankoje. Abudu berniukai nuėjo ir netrukus dingo tamsoje. Po pusvalandžio jie jau brido per aukštą kapinių žolę.

Kapinės buvo senoviškos, vakarų stiliaus. Jos buvo ant mažo kalniuko, maždaug už pusantros mylios nuo miestelio. Išvirtusi lentų tvora aplink jas vietomis buvo nugriuvusi į vidų, o vietomis į lauko pusę, bet niekur nestovėjo tiesiai. Visos kapinės skendėjo aukštoje žolėje. Čia nebuvo nė vieno paminklo, tik viršum kapų styrojo lentos apvaliomis viršūnėmis, sugraužtos kirminų ir pasvirusios, lyg ieškodamos atramos ir nerasdamos. Ant visų lentų kadaise buvo užrašyta: „Amžiną atilsį tas ir tas", bet raidės daugiausia buvo taip nusišėrusios, jog dabar jų nebūtų galima perskaityti nė dieną.

Tylus vėjelis ošė medžiuose, ir Tomui darėsi baugu. Jam atrodė, kad mirusiųjų vėlės skundžiasi, kam žmonės drumsčia jų ramybę. Berniukai mažai tešnekėjo, ir tai tik pakuždom, nes laikas ir vieta, iškilmingumas ir tyla juos slėgė. Jie surado nusmailintą, neseniai su-

piltą kapą, kurio ieškojo, ir susigūžė po trimis didelėmis vinkšnomis, už kelių žingsnių nuo kapo.

Taip jie laukė tylėdami be galo ilgai, kaip jiems rodėsi. Tolumoje ūkavo pelėda; tai buvo vienintelis garsas, drumstęs nebylią tylą. Tomą slėgė visokios mintys. Jis nebeištvėrė nešnekėjęs. Tad tarė pakuždomis:

— Kaip tu manai, Hekai, ar patinka numirėliams, kad mes čia atėjom?

Heklberis sušnibždėjo:

— Kas juos žino, nežinau! O vis dėlto čia klaiku, tiesa?

— Tikrai klaiku.

Ilgą laiką juodu tylėjo, galvodami apie šį savo sumanymą. Paskui Tomas sušnibždėjo:

— Klausyk, Hekai, kaip tu manai, ar tas senas krienas Viljamsas girdi, kai mes kalbame?

— Aišku, kad girdi. Bent vėlė, tai tikrai girdi.

Vėl tyla. Paskui Tomas tarė:

— Geriau būčiau pasakęs misteris Viljamsas. Bet aš juk nenorėjau jo užgauti. Visi jį vadino senu krienu.

— Apie mirusius reikia atsargiau kalbėti, Tomai.

Nuo tų žodžių Tomui praėjo noras kalbėti. Staiga jis sugriebė draugą už rankos.

— Čšš!

— Kas yra, Tomai?

Ir abu plakančiomis širdimis susiglaudė, laukdami, kas čia bus.

— Čšš! Štai ir vėl. Nejaugi tu negirdėjai?

— Aš...

— Na! Ar dabar girdi?

— Viešpatie, Tomai, jie ateina! Tai jie, tikrai. Ką mums daryti?

— Nežinau. Manai, jie mus pastebės?

— Oi Tomai, juk jie mato ir tamsoje kaip katės. Verčiau būčiau nėjęs.

— Tik tu nebijok... Netikiu, kad jie mus liestų. Juk mes nieko blogo nedarome. Jeigu mes sėdėsime tyliai, gal jie ir visai mūsų nepastebės.

— Gerai, pamėginsiu, Tomai... Viešpatie, aš visas drebu!

— Klausyk!

Berniukai suglaudė galvas ir vos kvėpavo. Iš kitos kapinių pusės pasigirdo slopinami balsai.

— Žiūrėk! Žiūrėk! — sušnibždėjo Tomas. — Kas tai galėtų būti?

— Tai pragaro ugnis! Oi Tomai, kaip baisu!

Kažkokie neaiškūs šešėliai artinosi patamsyje, neš-dami siūbuojantį senovišką skardinį žibintą, kuris žėrė į žemę nesuskaitomą daugybę šviesos ruoželių.

— Tikriausiai velniai! — sušnibždėjo Heklberis ir krūptelėjo. — Net trise! O viešpatie, Tomai, dabar jau mums galas. Ar moki melstis?

— Pamėginsiu. Bet tu nebijok, jie mums nieko nedarys.

— Čšš!

— Kas yra, Hekai?

— Gi čia ž m o n ė s! Bent jau vienas iš jų tai tikrai. Aš pažįstu iš balso — Mefas Poteris.

— Eik, eik, negali būti!

— Galvą guldau, kad jis. Tik tu nekrutėk. Jis ne toks akylas, mūsų nepastebės. Girtas kaip visuomet — senas nenaudėlis.

— Gerai. Aš tylėsiu. Sustojo. Ieško kažko. Neranda. Štai vėl čia suka. Mat, kaip bėga. Vis lėčiau. Vėl greičiau. Va, žiūrėk, ai, kaip greitai! Ir tiesiai į mus, tik-

riausiai. Klausyk, Hekai, ir kitą iš balso pažinau — indėnas Džo!

— Na, žinoma, tas prakeiktas metisas! Jau geriau būtų buvę velniai. Ir kurių galų jie čia atsibastė?

Bet šnabždesys nutilo, nes trejetas žmonių priėjo prie kapo ir sustojo netoli tos vietos, kur buvo pasislėpę berniukai.

— Čia, — tarė tretysis ir taip pakėlė žiburį, kad jo šviesoje berniukai atpažino jaunąjį daktarą Robinsoną.

Poteris su indėnu Džo laikė neštuvus, virvę ir du kastuvus. Jie numetė ant žemės nešulius ir ėmė kapą ardyti. Daktaras pastatė žiburį prie kapo, o pats atsisėdo ant žemės, atsirėmęs nugara į vieną vinkšną. Jis buvo taip arti, jog berniukai galėjo jį ranka pasiekti.

— Paskubėkit, vyručiai, — tarė jis negarsiai. — Kiekvieną minutę gali patekėti mėnulis.

Kiti du kažką suniurnėjo atsakydami ir kasė toliau. Kurį laiką tebuvo girdėti kaip monotoniškai girgžda kastuvai, vyrams verčiant žvirgždą ir žemės grumstus. Pagaliau kažkas negarsiai dunkstelėjo į medį: kastuvas atsimušė į karstą, ir po kelių minučių vyrai jį iškėlė į viršų. Kastuvais jie nuėmė dangtį, ištraukė numirėlį ir numetė ant žemės. Tą akimirką mėnuo išlindo iš už debesų ir nušvietė blyškų numirėlio veidą. Vyrai pristūmė neštuvus, ant jų padėjo lavoną, uždengė apklotu ir pririšo virve. Poteris išėmė didelį lenktinį peilį, nupiovė nukarusį virvagalį ir tarė:

— Na, ponas mėsinėtojau, štai mūsų darbas ir padirbtas. Mokėkite dar penkis, o jei ne, tai jis čia ir pasiliks.[1]

[1] Tais laikais dėl religinių prietarų medikams buvo draudžiama, mokantis anatomijos, naudotis žmonių lavonais. Todėl gydytojai ir studentai buvo priversti papirkinėti duobkasius, kurie juos aprūpindavo tik ką pakastais lavonais.

— Teisingai, teisingai! — tarė indėnas Džo.

— Palaukite! Ką gi tai reiškia? — tarė daktaras. — Jūs reikalavote pinigų iš anksto, ir aš jums sumokėjau.

— Taip, jūs sumokėjote, bet mes dar turime suvesti kitas sąskaitas, — tarė Džo, eidamas prie daktaro. Daktaras atsistojo. — Prieš penketą metų jūs mane išvarėte iš savo tėvo virtuvės vieną vakarą, kai aš buvau užėjęs, prašydamas pavalgyti. Jūs pasakėt, kad mano atėjimas nieko gera nelemiąs. O kai aš prisiekiau jums atkeršyti nors ir po šimto metų, jūsų tėvas įkišo mane į kalėjimą kaip valkatą. Jūs manote, kad aš pamiršau? Ne, ne veltui mano gyslomis teka indėno kraujas. Dabar jūs mano rankose, ir mes atsiskaitysime, taip ir žinokite!

Ir jis grūmodamas prikišo kumštį prie pat daktaro veido. Tas netikėtai užsimojo ir vienu smūgiu partrenkė niekšą ant žemės. Poteris numetė peilį ir suriko:

— Ei jūs, ką gi tai reiškia? Aš draugo mušti neleisiu.

Ir jis puolė daktarą. Juodu susikibo ir iš visų jėgų ėmė daužyti vienas antrą, mindžiodami žolę ir kulnimis rausdami žemę. Indėnas Džo pašoko, jo akys degė neapykanta; pakėlęs numestą Poterio peilį, jis, sliuogdamas kaip katė, susilenkęs dvilinkas, ėmė lakstyti aplinkui, laukdamas patogios progos smogti. Staiga daktaras ištrūko iš priešo rankų, pagriebė nuo Viljamso kapo sunkią lentą ir taip smarkiai ja pliekė Poteriui, jog tas pargriuvo; pasinaudojęs proga, tą pat akimirką indėnas įsmeigė peilį iki pat kriaunų į jaunuolio krūtinę. Tas susverdėjo ir nugriuvo ant Poterio, jį užliedamas savo krauju. Atslinkę debesys šią baisią sceną uždengė tamsa, o nusigandę berniukai nudūmė kiek kojos neša.

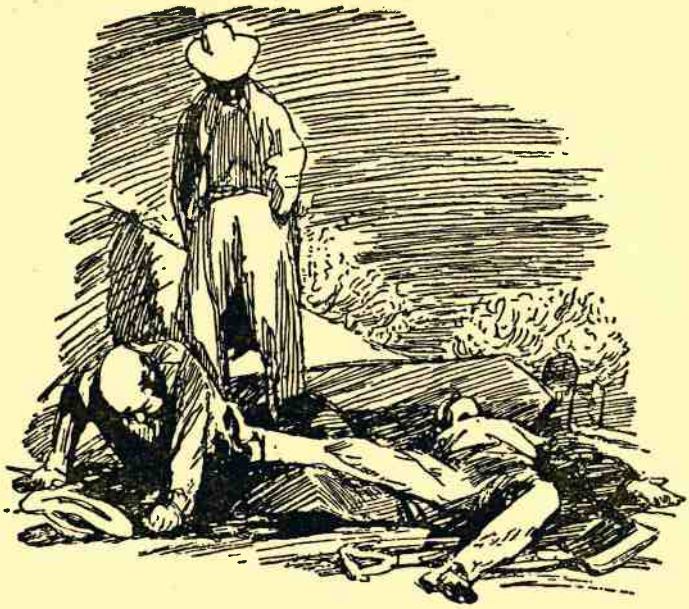

Kai mėnuo vėl pasirodė, indėnas Džo stovėjo prie abiejų kūnų ir susimąstęs į juos žiūrėjo. Daktaras kažką neaiškiai sumurmėjo, keliskart atsiduso ir nutilo.

— Na, po velnių, mūsų sąskaitos suvestos! — negarsiai tarė metisas.

Ir jis apiplėšė mirusįjį. Paskui įbruko nelemtą peilį į ištiestą Poterio dešinę ranką ir atsisėdo ant atplėšto karsto.

Praėjo trys, keturios, penkios minutės. Poteris sujudėjo ir ėmė vaitoti. Jis sugniaužė rankoje peilį, pažvelgė į jį ir krūptelėjęs numetė ant žemės. Po to pasikėlė ir atsisėdo, nustūmęs nuo savęs daktaro lavoną, pažiūrėjo į jį neramiu žvilgsniu, paskiau apsidairė aplinkui ir susitiko indėno žvilgsnį.

— Dieve mano! Kaipgi tai atsitiko, Džo?

— Prasti reikalai, — tarė tas, nepajudėdamas iš vietos. — Už ką gi tu jį?

— Aš? Aš to nepadariau...

— Eik, eik, tauškalai čia nieko nepadės.

Poteris išbalo ir pradėjo drebėti.

— Aš maniau, kad jau išsipagiriojau. Be reikalo aš gėriau šį vakarą. Iki šiol ūžia galvoje, blogiau, negu kad einant į čia... Man viskas susimaišė, ir aš nieko negaliu prisiminti. Pasakyk man, Džo, pasakyk teisybę, senas drauge, nejaugi aš tai padariau? Juk aš nenorėjau žudyti, aš niekad apie tai nė galvot negalvojau, prisiekiu savo siela ir garbe, Džo! Pasakyk man, kaip čia buvo, Džo? O, kaip baisu! Jis buvo toks jaunas ir daug žadantis.

— Kaip čia buvo? Ogi paprastai: judu susikibote, o jis kaukšt tau lenta per galvą — tu ir išsitiesei, o paskui atsistojai, svyruodamas tartum girtas, pagriebei peilį ir smogei jam kaip tik tuo metu, kai jis vėl tau trenkė iš visų jėgų. Na, o paskiau tu kaip parkritai, taip ir gulėjai iki šiol kaip pagalys.

— Ak, aš ir pats nežinojau, ką darau. Teprasmenga žemė, jeigu meluoju! Tai vis per degtinę, — girtas buvau ir, be to, įsikarščiavau. O peilio aš niekad rankose neturėjau. Muštis tekdavo, nesiginu, bet tiktai ne peiliu. Visi tai patvirtins... Džo, nesakyk niekam! Duok žodį, kad neišduosi manęs, Džo! Aš visada tave mylėjau, Džo, visad tave užstodavau. Tu juk prisimeni, ar ne tiesa? Tu niekam nepasakysi, Džo?

Vargšas susidėjo rankas tarsi maldai ir parkrito ant kelių prieš bejausmį žmogžudį.

— Gerai, Mefai Poteri, tu visad elgeisi su manimi

kaip doras, teisingas žmogus, ir aš nepadarysiu nieko bloga. Gali mano žodžiais tikėti.

— Džo, tu — angelas. Aš laiminsiu tave, kol gyvas būsiu. — Ir Poteris pravirko.

— Na, užtenka. Dabar ne laikas žliumbti! Eik štai tuo keliu, o aš šituo. Ir žiūrėk, kad nepaliktum jokių pėdsakų!

Poteris nubėgo ristele, paskui paspartino žingsnį ir nukūrė iš visos dvasios.

Žiūrėdamas jam iš paskos, indėnas sumurmėjo:

— Jeigu jį iš tikrųjų apsvaigino smūgis ir degtinė, tai jis negreit prisimins peilį. O jeigu ir prisimins, tai jau bus taip toli nuėjęs, kad bijos vienas sugrįžti į tokią vietą — bailys.

Praėjo dvi ar trys minutės, ir į nudurtą žmogų, į lavoną, pridengtą apklotu, į atvožtą karstą ir atkastą kapą žiūrėjo tik mėnuo iš dangaus. Aplinkui vėl viskas buvo ramu.

DESIMTAS SKYRIUS

ŠUNS KAUKSMAS PRANAŠAUJA NELAIMĘ

Berniukai nesustodami bėgo ir bėgo miestelio link, žado netekę iš baimės. Protarpiais jie neramiai atsigręždavo, tartum bijodami, kad jų nesivytų. Kiekvienas kelmas, pasipainiojęs po kojom, atrodė jiems gyvas žmogus ir priešas, kurį pamačius jiems užimdavo kvapą; kai jie bėgo pro nuošalias pirkeles miestelio pakraštyje, pabudo šunes ir ėmė loti; nuo to lojimo berniukai dar greičiau pradėjo lėkti.

— Kad tik mums užtektų jėgų nubėgti iki senos odų dirbtuvės, — sušvepleno Tomas, vos gaudydamas dvasią. — Aš ilgiau neišlaikysiu.

Heklberis, užuot atsakęs, tik švokštė. Berniukai žiūrėjo, įsmeigę akis į seną dirbtuvę, kur jie taip troško patekti, ir kūrė, kiek įkabindami. Pagaliau jie pasiekė savo tikslą ir, įsiveržę abu kartu pro atviras duris, nuvargę ir dėkingi likimui, griuvo ant žemės niūriame apleisto trobesio patamsyje. Jie buvo laimingi, bet baisiai nuvargę. Palengva jų pulsas ėmė lėtėti, ir Tomas tyliai ištarė:

— Heklberi, kaip tu manai, kuo viskas baigsis?

— Jeigu daktaras Robinsonas mirs, aš manau, baigsis kartuvėmis.

— Argi?

— Kitaip ir būti negali, Tomai.

Tomas susimąstė ir po valandėlės paklausė:

— O kas gi pasakys? Mes?

— Ką tu čia pliauški! Tegul indėno Džo ir nepakartų, tada jis mus vis tiek anksčiau ar vėliau užmuštų, kaip kažin ką užmuštų.

— Aš ir pats taip manau, Hekai.

— Jeigu jau kas praneš, tai lai praneša pats Mefas Poteris, jei jis toks kvailas. Jis amžinai girtas...

Tomas nieko neatsakė ir vėl susimąstė. Pagaliau jis sušnabždėjo:

— Hekai, juk Mefas Poteris nieko nežino... Kaipgi jis gali pranešti?

— Kaip tai nieko nežino?

— Labai paprastai: juk indėnas Džo įsmeigė peilį kaip tik tuo metu, kai daktaras trenkė Poteriui per galvą. Kaipgi jis galėjo ką nors matyti? Kaip jis gali ką nors žinoti?

— Kad tu surūgtum, gi tikrai taip, Tomai!

— O, be to, pagalvok, gal to smūgio Poteriui ir pakako.

— Ne, Tomai, nemanau. Juk jis buvo įkaušęs. Aš iš karto tai pastebėjau. Be to, jis nuolat girtas. O kai mano tėvas nusilaka, tai gali jam trankyti per galvą kuo nori... nors ir bažnyčia užgriūtų, jam nieko. Jis ir pats kiek kartų yra taip sakęs. Lygiai tas pat ir su Mefu Poteriu. Jeigu jis nebūtų buvęs girtas, tai nuo tokio smūgio gal ir visai būtų nusibaigęs, bet ir tai nežinia.

Patylėjęs Tomas vėl sako:

— Hekai, ar tu esi tikras, kad neišsiplepėsi?

— Norom nenorom, Tomai, mes turime tylėti. Pats supranti, — tas velnias indėnas... Jeigu mes prasitarsi-

me, o jo nepakars, jis prigirdys mus kaip kačiukus... Ir žinai ką, Tomai! Prisiekim vienas antram, kad laikysime prikandę liežuvį.

— Sutinku. Taip bus geriausia. Pakelk ranką ir prisiek, kad...

— Ei! Ne, taip negalima. Tas tinka paprastiems dalykams, kokiems menkniekiams, ypač su mergiotėmis, nes jos vis tiek, kai tik supyksta, apgauna ir išplepa; bet tokiam svarbiam dalykui reikia, kad susitarimas būtų rašytas. Ir net krauju.

Tomas iš visos širdies pritarė šiam sumanymui. Jis buvo ir paslaptingas, ir nežinomas, ir baisus, ir puikiausiai derinosi su visais įvykiais, su aplinka, su vėlyvu nakties laiku. Jis pakėlė nuo žemės švarią pušinę lentelę, skaisčiai boluojančią mėnesienoje, išėmė iš kišenės gabalėlį raudonos kreidos, atsisėdo taip, kad ant lentelės kristų šviesa, ir vargais negalais pakeverzojo šias eilutes; traukdamas brūkšnį iš viršaus žemyn, jis sukąsdavo liežuvį ir jį atleisdavo kiekvieną kartą, kai kreida kildavo iš apačios į viršų:

Mekas Finas ir Tomas Sojeris
prisiekia laikyti sukandę
liežuvį apie šį dalyką
ir tegul jie kraunai
žemę prasmenga jeigu nors
vienu žodžiu prasitars

Heklberis negalėjo atsigėrėti Tomo sugebėjimu rašyti ir jo aukštu stiliumi. Jis ištraukė iš atlapo smeigtuką ir jau norėjo įsidurti sau pirštą, bet Tomas jį sulaikė:

— Palauk! Nedurk. Smeigtukas varinis. Jis gali turėti žalesio[1].

— Žalesio? O kas tai per daiktas?

— Tokie nuodai. Pamėgink nuryti — pamatysi.

Tomas atnarpliojo siūlą nuo vienos savo adatos, ir abudu berniukai įsidūrę į nykščius ir išspaudė po lašą kraujo. Paspaudęs nykštį dar kelis kartus ir braukdamas mažuoju pirštu kaip plunksna, Tomas parašė savo vardo ir pavardės pirmąsias raides; paskui parodė Heklberiui, kaip rašyti H ir F, ir priesaika buvo baigta. Su baisiomis ceremonijomis ir užkeikimais jie užkasė lentelę prie pat sienos, įsitikinę, kad grandinės, kurios sukaustė jų liežuvius, jau amžiams surakintos, o raktas numestas toli toli.

Į kitą apgriuvusio trobesio galą pro plyšį atsargiai įlindo kažkoks šešėlis, bet berniukai jo nepastebėjo.

— Tomai, — sušnibždėjo Heklberis, — ar tu tiki, kad po šito jau mes neprasitarsime... niekad?

— Aišku, tikiu. Kad ir kas bebūtų, turime laikyti liežuvį prikandę. Juk mes čia kiaurai žemę prasmegsime, jei prasitarsime, argi tu pamiršai?

— Taip tai taip...

Dar kurį laiką juodu kuždėjosi. Staiga netoliese, už kokių dešimties žingsnių, pratisai, liūdnai sukaukė šuo. Berniukai, apimti baimės, prisiglaudė vienas prie kito.

— Katram iš mūsų jis kaukia? — dusdamas sušnibždėjo Heklberis.

— Nežinau... pažiūrėk pro plyšį! Tik greičiau!

---

[1] Žalesys — žalias sluoksnis, aptraukiantis varį. Žalesys — labai stiprūs nuodai.

— Ne, tu pažiūrėk, Tomai!

— Negaliu... aš negaliu, Hekai.

— Prašau, Tomai. Štai ir vėl...

— O! Dieve, kokia laimė! — sušnibždėjo Tomas. — Aš pažįstu jo balsą: tai Bulio Harbisono šuo.

— Na, garbė dievui! Žinai, Tomai, aš nežmoniškai nusigandau, maniau, kad tai paklydęs šuo.

Šuo vėl sukaukė. Berniukams dar kartą apmirė širdys.

— Oi ne! Čia ne Bulio Harbisono šuo, — sušnibždėjo Heklberis. — Pažiūrėk, Tomai!

Tomas nusileido, drebėdamas iš baimės, prikišo akį prie plyšio ir tarė vos girdimu balsu:

— Oi Hekai, tai p a k l y d ę s šuo!

— Žiūrėk, Tomai, žiūrėk greičiau: katram jis kaukia?

— Matyt, mums abiem. Juk mes visai arti vienas kito.

— Ak Tomai, galas jau mums. Aš jau žinau, kur pateksiu. Aš buvau toks nenaudėlis...

— O aš? Taip man ir reikia! Štai ką reiškia bėgti nuo pamokų ir daryti viską, kas uždrausta... Aš būčiau galėjęs būti geras kaip Sidas, jeigu tik būčiau stengęsis, bet ne, aišku, nesistengiau. Na, jeigu tik išsisuksiu šį sykį, aš dieną naktį sėdėsiu sekmadienio mokykloje.

Tomas pradėjo tyliai žliumbti.

— Ar tai tu nenaudėlis? — Ir Heklberis taip pat ėmė kukčioti. — Tu, Tomai Sojeri, po perkūnų, tikras angelas prieš mane. O dieve, dieve, norėčiau būti nors perpus toks „netikėlis", kaip tu.

Tomas nurijo ašaras ir sušnibždėjo:

— Žiūrėk, Hekai, žiūrėk! Jis n u s i g r ę ž ę s nuo mūsų!

Hekas pažiūrėjo, ir jo širdį užliejo džiaugsmas.

— Taip, nusigręžęs, kaip kažin ką nusigręžęs... Ar taip jis stovėjo ir anksčiau?

— Aišku, o aš, kvailys, nė nepagalvojau. Tai gerai! Bet kam jis kaukia?

Kauksmas nutilo. Tomas pastatė ausis.

— Čšš! Kas čia? — sušnibždėjo jis.

— Panašu į... kiaulių kriuksėjimą. Ne, Tomai, tai kažkas knarkia...

— Knar-rkia? Tai kurgi knarkia, Hekai?

— Tikriausiai aname gale. Atrodo, kad iš ten knarkia. Tėvas kartais ten miegodavo su kiaulėm, bet jis jau kai užknarkia, tai laikykis, kad nepargriūtum. Be to, aš manau, jis daugiau nebegrįš į šį miestą.

Bet troškimas naujų nuotykių vėl atgimė berniukų sielose.

— Hekai, ar tu eisi, jei aš tave vesiu?

— Kažkaip nesinori, Tomai. O jei ten indėnas Džo!

Tomas nustėro. Bet pagunda buvo perdaug didelė, ir berniukai pasiryžo nueiti, susitarę tuoj pat sprukti atgal, jeigu tik knarkimas nutils. Pirštų galais, vienas paskui kitą jie ėmė sėlinti prie miegančio. Kai buvo per penkis žingsnius nuo jo, Tomas staiga užmynė kažkokį pagalį; šis lūžo ir garsiai sutraškėjo. Žmogus sudejavo, pasirangė, o jo veidą apšvietė mėnulio šviesa. Tai buvo Mefas Poteris. Kai vyras pakrutėjo, berniukams apmirė širdis ir kūnas, bet tuoj visa jų baimė išgaravo. Jie nuėjo pirštų galais tolyn, išlindo pro spragą (sienoje buvo išlaužta lenta) ir sustojo netoliese atsisveikinti. Bet tą akimirką vėl pasigirdo nelemtas, klaikus kauksmas. Jie atsigręžė ir pamatė nepažįstamą šunį, stovintį už kelių žingsnių nuo tos vietos, kur gulėjo Poteris; šuo buvo nusisukęs į Poterį, o jo snukis pakeltas į dangų.

— Štai kam jis kaukia, — vienu balsu sušuko berniukai.

— O žinai ką? Sako, kad maždaug prieš dvi savaites prie Džonio Milerio namų vidurnaktį staugė paklydęs šuva, ir tą patį vakarą lelys[1] įskrido į jo kambarį ir, atsitūpęs ant laiptų turėklų, giedojo, o iki šiol dar niekas jo namuose nenumirė.

— Taip, aš žinau. Tegu niekas nenumirė. O ar Gresi Miler tą pat šeštadienį neįkrito į viryklos ugnį ir baisiausiai nenusidegino?

— Taip, bet ji juk nenumirė. Ir ne tik kad nenumirė, bet priešingai — sveiksta.

— Gerai, palauk, pamatysi, kas bus. Ji vis tiek jau žuvus, kaip ir Mefas Poteris. Taip sako negrai, o jie šituos dalykus išmano, Hekai.

Ir berniukai išsiskyrė susimąstę.

Kai Tomas lindo pro savo miegamojo langą, naktis jau buvo beveik praėjusi. Jis nusirengė kiek galėdamas tyliau ir bematant užmigo, džiaugdamasis, kad niekas nesužinojo apie jo nuotykius.

Jam ir į galvą neatėjo, kad tyliai šnarpuojąs Sidas iš tikro nemiegojo ir jau prieš valandą buvo pabudęs.

Kai Tomas praplėšė akis, Sidas jau buvo apsirengęs ir išėjęs. Atrodė, kad jau vėlus laikas, nes buvo visai šviesu. Tomas nustebo. Kodėl jo nepažadino, kodėl

[1] Lelys — toks naktinis paukštis.

nesudrumstė jam miego kaip visuomet? Taip pagalvojus, jį nudiegė blogas nujautimas. Per penkias minutes jis apsirengė ir nulipo žemyn; visame kūne jis jautė nuovargį ir buvo mieguistas. Nors šeimyna jau buvo po pusryčių, bet dar sėdėjo už stalo. Niekas jo nebarė, tik visų akys buvo nuo jo nugręžtos, ir kambaryje viešpatavo tokia iškilminga tyla, jog nusikaltėlio širdį pervėrė ledinis šiurpas. Jis atsisėdo ir stengėsi atrodyti linksmas, bet tai buvo bergždžias darbas! Niekas nešyptelėjo, niekas juo nesidomėjo, ir jam taip pat teko tylėti, o jo širdį sugniaužė sielvartas.

Po pusryčių teta jį nusivedė į šalį, ir Tomas beveik apsidžiaugė, mat, pagalvojo, kad jam išpers kailį, bet išėjo ne taip. Teta ėmė verkti ir klausinėti, kaip jis galįs taip skaudinti jos, senės, širdį, ir galų gale ji pasakė, kad dabar jis galįs toliau daryti viską, kas jam patinka: save pražudyti, užtraukti gėdą ant žilos jos galvos, ją nuvaryti į kapus, — vis tiek jo pataisyti esą neįmanoma, todėl ji ir nebesistengsianti daugiau. Tai buvo blogiau už tūkstantį rykščių, ir Tomui širdį skaudėjo dabar labiau, negu visą kūną. Jis taip pat pravirko, prašė jam atleisti ir pakartotinai vis žadėjo pasitaisyti; pagaliau jam buvo leista eiti, bet jis jautė, kad teta ne visiškai atleido ir kad pirmykštis pasitikėjimas beveik dingęs.

Tomas pasitraukė nuo žmonių, jausdamasis toks nelaimingas, jog net nemėgino keršyti Sidui, ir veltui tas pasiskubino nuo jo pasprukti pro užpakalinius vartelius. Jis nukiūtino į mokyklą liūdnas, paniuręs ir drauge su Džo Harperiu atsiėmė savo dalį rykščių už tai, kad vakar į pamokas nebegrįžo. Mušamas jis buvo panašus į žmogų, kurio širdį slegia daug sunkesnės nelaimės ir kurio tokie menkniekiai visai nebejaudina. Sugrįžęs į savo vietą, jis palinko ant suolo ir, parėmęs rankomis

smakrą, įbėdė į sieną akmeninį žvilgsnį, kupiną tokios kančios, kuri jau nebegalėjo būti didesnė. Jo alkūnė atsirėmė į kažkokį kietą daiktą. Po kiek laiko jis, lėtai pajudėjęs, atsisėdo kitaip ir atsiduseęs paėmė tą daiktą, kuris buvo suvyniotas į popierių. Tomas išvyniojo. Gilus, ilgas, sunkus atodūsis išsiveržė iš jo krūtinės, ir jo širdis palūžo. Tai buvo varinis jo rutuliukas! Tas jį visiškai pribaigė.

VIENUOLIKTAS SKYRIUS

TOMĄ KANKINA SĄŽINĖ

Apie vidurdienį visą miestelį staiga sukrėtė baisi žinia. Nereikėjo nė telegrafo, apie kurį tuomet dar nė svajoti nesvajojo, — ši žinia ėjo iš lūpų į lūpas, apskriejo visus, vienus namus po kitų beveik telegrafo greitumu. Mokytojas, žinoma, paleido vaikus namo: visam miesteliui būtų pasirodę keista, jei jis būtų nesusipratęs to padaryti.

Prie nužudyto žmogaus rado kruviną peilį, ir, kaip pasakojo, kažkas atpažino, kad jis esąs Mefo Poterio. Buvo taip pat kalbama, kad kažkur užtrukęs miestelio gyventojas, grįždamas naktį apie antrą valandą namo, užklupęs Poterį, besiprausiantį upokšnyje, ir kad Poteris, jį pamatęs, tučtuojau dingęs, — įtartinas dalykas, ypač prausimasis, nes tokio įpročio Poteris neturėjo. Kalbėjo taip pat, kad policija iškračiusi visą miestą, ieškodama „žmogžudžio" (patys žmonės be galo greit suranda įrodymų ir nuteisia), bet niekur negalėjusi jo surasti. Į visas puses buvo išsiuntinėti raiteliai, ir šerifas tikrai tikėjo, kad nusikaltėlį sučiups iki vakaro.

Visas miestas suplūdo į kapines. Tomas pamiršo savo širdies skausmą ir nusekė paskui minią, — ne todėl, kad norėjo, ne, — jis tūkstantį kartų mieliau būtų ėjęs kur nors kitur, bet jį traukė tenai baisi, nesuprantama jėga. Atėjęs į šią klaikią vietą, jis, būdamas nedidukas, prasispraudė į priekį ir vėl išvydo tą patį liūdną vaizdą. Jam atrodė, kad praėjo visas amžius nuo to laiko, kai jis čia buvo. Kažkas įgnybo jam į ranką. Jis atsigręžė ir susidūrė akimis su Heklberiu! Tučtuojau abudu ėmė

žiūrėti į priešingą pusę, galvodami, ar nebus kam pasirodęs įtartinas jų susižvalgymas. Bet visi buvo susirūpinę vien savo kalbomis ir žiūrėjo įsmeigę akis į baisų reginį.

„Vargšas žmogus!" „Vargšas jaunuolis!" „Tai bus pamoka lavonų vagims!" „Neišvengs Mefas Poteris kartuvių, jei tik jį pačiups", kalbėjo visi vienu balsu, o kunigas taip pasakė:

— Čia dievo ranka. Tokia jau jo valia.

Tomas sudrebėjo nuo galvos ligi kojų, nes jo akys pamatė ramų indėno Džo veidą. Tą pat akimirką minia susiūbavo, ėmė bruzdėti ir pasigirdo šauksmai:

— Štai jis! Jis! Jis pats ateina!

— Kas, kas? — šaukė keliolika balsų.

— Mefas Poteris!

— Žiūrėkite, sustojo! Sekite jį, jis nori paspruktil Laikykite jį, nepaleiskite!

Kiti, įsikorę į medžius viršum Tomo galvos, sakė, kad Mefas Poteris visai nė nemano bėgti, — jis tik sumišęs ir nežino, ką daryti.

— Koks begėdiškas įžūlumas! — pasakė vienas iš stovinčių. — Atėjo pasigrožėti savo darbu... Nesitikėjo, kad čia tiek žmonių.

Minia prasiskyrė, ir prie kapo prisiartino šerifas, iškilmingai vesdamas už rankos Poterį. Nelaimingojo veidas buvo sunykęs, o akys paklaikusios iš išgąsčio. Pamatęs nužudytąjį, jis ėmė drebėti, lyg drugio krečiamas, užsidengė rankomis veidą ir pravirko.

— Ne aš tai padariau, brangieji žmonės, — kalbėjo jis raudodamas, — duodu jums garbės žodį, ne aš.

— O kas gi tave kaltina? — pasigirdo kažkieno balsas.

Strėlė pataikė į tikslą. Poteris pakėlė galvą ir apsidairė aplinkui su jaudinančia neviltimi akyse. Jis pamatė indėną Džo ir sušuko:

— O, indėnas Džo! Tu žadėjai man, kad niekad...

— Tai jūsų peilis? — Ir šerifas pakišo jį prie pat veido nelaimingajam.

Poteris būtų nugriuvęs, jeigu jo nebūtų pačiupę ir ramiai pasodinę ant žemės. Paskui jis tarė:

— Kažkas man sakė, kad jeigu aš čia nesugrįšiu ir nesurasiu... — Jis krūptelėjo ir, beviltiškai numojęs ranka, pratarė: — Pasakyk jiems, Džo, pasakyk jiems, dabar jau nėra prasmės...

Heklberis ir Tomas neteko žado iš baimės ir žiūrėjo išsproginę akis, kaip tas kietaširdis melagis, nė kiek nesumišęs, ėmė pasakoti apie tai, ką jis matė. Berniukai kiekvieną minutę laukė, kad štai tuoj iš giedro dangaus trenks perkūnas jam į galvą, ir stebėjosi, kodėl taip delsia dievo rykštė. Ir kai jis, baigęs pasakoti, liko gyvas ir sveikas, jų neaiškus noras sulaužyti priesaiką ir išgelbėti gyvybę neteisingai apkaltintam Poteriui atslūgo ir visiškai dingo, nes jiems pasidarė aišku, kad tas nenaudėlis Džo yra parsidavęs velniui, o su tokiu galingu padaru, kaip velnias, ginčytis dėl nuosavybės pavojinga.

Kažkas paklausė Poterį:

— Ko gi tu nepabėgai? Kodėl parėjai atgal?

— Aš negalėjau kitaip... negalėjau, — sudejavo Poteris. — Aš norėjau pabėgti, bet mane traukte traukė čia. — Ir jis vėl ėmė raudoti.

Po kelių minučių indėnas Džo prisiekdamas taip pat ramiai pakartojo savo parodymą per tardymą, ir berniukai, matydami, kad perkūnas vis dėlto jo nenutrenkė, galutinai įsitikino, kad Džo yra parsidavęs velniui.

Jis staiga tapo jiems pati įdomiausia, nors ir pati baisiausia būtybė pasaulyje, ir jie negalėjo nukreipti sužavėtų akių nuo jo veido. Juodu kiekvienas sau širdyje nutarė sekti jį naktimis, kai pasitaikys proga, tikėdami nors vogčiomis pamatyti baisų jo valdovą.

Indėnas Džo padėjo pakelti nuo žemės nužudytojo kūną ir įdėti į vežimą. Minią sukrėtė šiurpas: visi ėmė šnibždėti, kad kaip tik tuo metu iš žaizdos ėmė sunktis kraujo lašai.[1] Berniukai pagalvojo, kad ši laiminga aplinkybė padės miniai išaiškinti tikrąjį žmogžudį, bet jiems teko nusivilti, nes ne vienas čia pat pastebėjo:

— Mefas Poteris stovėjo už trijų žingsnių nuo nužudytojo, kai pasirodė kraujas.

Baisi Tomo paslaptis ir sąžinės priekaištai neleido jam visą savaitę ramiai miegoti naktimis; vieną rytą per pusryčius Sidas tarė:

— Tomai, tu taip blaškaisi ir taip daug šneki per miegus, kad aš pusę nakties negaliu miegoti.

Tomas išbalo ir panarino akis.

— Tai blogas ženklas, — rimtai pasakė teta Poli. — Kas tau įlindo į galvą, Tomai?

— Nieko aš nežinau.

Tačiau berniuko ranka taip sudrebėjo, kad jis išliejo kavą.

— Ir mali vis kažkokias nesąmones, — kalbėjo Sidas. — Šiąnakt šaukei: „Kraujas, kraujas, aure!" Ir kartojai vis tą patį ir tą patį. O paskui sakai: „Nekankinkite taip manęs, aš pasakysiu." Pasakysi? Ką gi tu pasakysi?

Viskas susiūbavo Tomui prieš akis. Sunku pasakyti, kas būtų tą akimirką atsitikę, bet, laimė, susirūpinimas

[1] Pagal seną prietarą, žudikui prisiartinus prie užmuštojo lavono, iš žaizdos pradedąs sunktis kraujas.

dingo iš tetos Poli veido, ir ji, pati to nežinodama, atėjo jam į pagalbą. Ji pasakė:

— Ak! Tai vis ta baisioji žmogžudystė! Aš pati ją beveik kas naktį sapnuoju. Kartais pasisapnuoja, kad tai aš nužudžiau.

Meri pasakė, kad ir ją kamuoja panašūs sapnai. Sidas, atrodo, nurimo. Tomas, pasinaudojęs pirma proga, pasiskubino išnykti iš akių, o po to apie savaitę laiko skundėsi danties skausmu ir nakčiai susirišdavo žandus. Jis nežinojo, kad Sidas tyčia budi naktimis ir dažnai, nusmaukęs Tomo raištį, pasirėmęs alkūne, atidžiai klauso, ką jis šneka, o paskui vėl užsmaukia raištį atgal. Tomo dvasinis sukrėtimas pamažu aprimo, dantų skausmas įgriso, ir buvo nuo jo atsisakyta. Jeigu Sidas ir padarė kokią nors išvadą iš paskirų Tomo žodžių, tai niekam jos nesakė.

Tuo tarpu Tomo draugai prasimanė naują žaidimą: pradėjo tyrinėti pastipusių kačių lavonus ir vesti tardymus, o šis žaidimas jam nuolat primindavo baisųjį įvykį. Sidas pastebėjo, kad per šiuos tardymus Tomas niekad nebūna vyriausiuoju tardytoju, nors iki šiol jis buvo pratęs, kad visuose naujuose žaidimuose svarbiausi vaidmenys būtų jam skiriami. Sidas taip pat pastebėjo, kad Tomas vengia ir liudininko vaidmens — ir čia buvo kažkas keista. Sido akys nepraleido nė to, kad Tomui iš viso šlykštūs tie tardymai ir kad jis, pasitaikius bent mažiausiai progai, visada pasprunka. Sidas stebėjosi, bet nieko nesakė. Pagaliau net ir tardymai išėjo iš mados ir daugiau nebekankino Tomo sąžinės.

Tuo sielvartingu metu Tomas kas dieną arba kas antrą dieną, nutaikęs progą, sliuogdavo prie mažyčio virbais apkalto kalėjimo langelio, kur kalėjo „žmogžudys", ir slapčiomis gabendavo jam įvairius gardumynus, ko-

kių tik pasisekdavo nudžiauti. Kalėjimas buvo nedidelis mūrinis namelis, riogsojęs pelkėje, miesto pakraštyje. Jo niekas nesaugodavo, be to, ir kalinių jame beveik niekad nebūdavo. Šios mažos paslaugos labai nuramindavo Tomo sąžinę.

Miestelio gyventojai labai troško nubausti indėną Džo už lavonų vogimą, jį ištepti degutu, išvolioti plunksnose ir išdanginti — raitą ant baslio — iš miestelio. Bet jis kėlė visiems tokią baimę, kad neatsirado nė vieno, kuris pasiryžtų pradėti, todėl taip ir pasiliko. Indėnas buvo tiek atsargus, jog per abu apklausinėjimus pradėdavo savo pasakojimą tiesiog nuo muštynių, neminėdamas, kad prieš tai buvo atkastas kūnas. Todėl buvo nutarta, jog geriausia kol kas teisme to klausimo nė nekelti.

DVYLIKTAS SKYRIUS

KATINAS IR „SKAUSMO MALŠINTOJAS"

Viena iš priežasčių, išstūmusi Tomui iš galvos anuos paslaptingus sielvartus, buvo nauji ir svarbūs rūpesčiai: Beki Tečer nustojo lankiusi mokyklą. Tomas kelias dienas kovojo su savo išdidumu, jis stengėsi ją išmesti iš galvos, bet nieko iš to neišėjo. Jis ėmė klaidžioti naktimis apie jos tėvo namus, jausdamasis baisiai nelaimingas. Ji susirgo. O jeigu ji numirs, kas tuomet? Ši mintis nedavė jam ramybės. Jo nebedomino jau nė karas, neviliojo net plėšikavimas. Visas gyvenimo žavumas dingo, liko vien tik nuobodulys. Jis pamiršo net lanką ir lazdas: jie nebeteikė jam jokio malonumo. Teta Poli susirūpino ir ėmė jį gydyti, mėgindama įvairiausius vaistus. Ji buvo iš tų žmonių, kurie žavisi visokiais patentuotais vaistais ir naujai sugalvotais gydymo būdais. Be paliovos ji darydavo įvairiausius medicinos bandymus. Vos tik šioje srityje pasirodydavo kas nors nauja, ji degdavo nekantrumu išmėginti tą naujovę — ne su savimi, nes ji niekad nesirgdavo, bet su pirmu pasitaikiusiu. Ji užsisakydavo visus „Sveikatos" žurnalus ir frenologų[1] leidžiamą šlamštą, o baisus nemokšiškumas, kurio jie buvo prikimšti, buvo jai kaip tyras oras.

Visos nesąmonės apie kambarių vėdinimą ir apie tai, kaip reikia gulti ir kaip keltis, ką valgyti ir ką gerti, kiek reikia judėti ir kokią išlaikyti nuotaiką, ir kokius drabužius nešioti, — visa tai jai buvo šventa teisybė, ir

[1] Frenologai — senų laikų „mokslininkai", kurie sakė, kad kiekvieno žmogaus galvos kaulelis reiškiąs vis kokį nors to žmogaus gabumą ar polinkį. Tas jų „mokslas" visiškai klaidingas.

ji niekad nepastebėdavo, kad tie žurnalai, kuriuos ji gaudavo šį mėnesį, paneigdavo visa, ką jie būdavo rekomendavę praėjusį mėnesį. Ji buvo sąžininga ir naivi, — ir todėl lengvai tapdavo jų auka.

Ji rankiodavo visus šundaktarių žurnalus, visus šundaktarių vaistus ir, nors kovoti su mirtimi negalėjo, vis tiek buvo įsitikinusi esanti tarytum koks gydymo angelas visiems kenčiantiems kaimynams.

Tuo metu kaip tik ėmė garsėti gydymas vandeniu, ir prislėgta Tomo nuotaika jai labai pravertė. Kiekvieną rytą jinai jį keldavo vos prašvitus, vesdavosi į malkinę, perliedavo šaltu vandeniu ir trindavo rankšluosčiu lyg karštuvais; po to vesdavo į kambarį, apvyniodavo šlapia paklode ir užversdavo apklotais, kad išprakaituotų, ir nelaimingasis tol prakaituodavo, kol, anot jo paties, „visos geltonos sielos dėmės išlįsdavo lauk pro odos poras".

Bet, nepaisant to viso, berniukas vis labiau blyško ir nyko ir atrodė visai nusibaigęs. Teta prie ano gydymo pridėjo dar karštas vonias, sėdimąsias vonias, dušą ir, be to, jį versdavo pasinerti į vandenį. Bet berniukas vis buvo liūdnas kaip katafalkas. Kad geriau veiktų vanduo, teta ėmė maitinti Tomą skysta avižiene ir aplipdė jį trauklapiais. Be to, kasdien į jį kaip į kokį ąsotį pildavo visokius šundaktarių marmalus.

Pamažu Tomas pasidarė visiškai abejingas šitiems kankinimams. Tas abejingumas sukėlė senutės širdyje siaubą. Ji nutarė žūt būt jį išjudinti iš to apsnūdimo. Tuo laiku ji pirmą kartą išgirdo apie naują vaistą, vadinamą „Skausmo malšintoju", ir tučtuojau užsisakė geroką kiekį. Paragavo ir apsidžiaugė: tai buvo tikra skysto pavidalo ugnis. Ji atsisakė nuo gydymo vandeniu ir nuo visų kitų išmonių ir visas viltis sudėjo į „Skausmo

malšintoją". Ji davė Tomui išgerti pilną šaukštelį ir su neramia širdimi ėmė laukti rezultatų. Jos susirūpinimas bematant dingo, ir siela nurimo, nes visas Tomo abejingumas kaip mat išgaravo. Jeigu berniuką būtų pasodinę ant žarijų, ir tai jis nebūtų gyviau, smarkiau pašokęs.

Tomas pajuto, kad iš tikro jau metas pabusti. Toks gyvenimas įnešė į niūrias jo dienas gerokai romantikos, bet jame per daug ėmė reikštis įkyrus įvairumas, o per mažai tikras jausmas. Jis ėmė kurti visokiausius planus, kaip čia atsikračius tos nelaimės, ir pagaliau jam atėjo mintis apsimesti, kad „Skausmo malšintojas" jam labai patinkąs. Jis ėmė taip dažnai prašyti vaistų, jog tetai pagaliau tiek įgriso, kad ji liepė jam gerti pačiam ir nebesukti jai galvos. Jeigu tai būtų buvęs Sidas, jos džiaugsmo nebūtų drumstęs joks nepasitikėjimas, bet kadangi tai buvo Tomas, ji ėmė slapta stebėti buteliuką. Vaistai iš tikrųjų mažėjo, bet jai nė į galvą neatėjo, kad Tomas gydo ne savo sveikatą, o plyšį svetainės grindyse.

Kartą, kai jis taip pylė vaistus į tą plyšį, prie jo priėjo murkdamas geltonas tetos katinas ir, godžiai žiūrėdamas į šaukštelį, paprašė, kad ir jam duotų paragauti.

— Oi Piteri, neprašyk, jeigu tau nėra būtino reikalo.

Bet Piteris davė suprasti, kad jam būtinai reikia.

— Žiūrėk, kad neapsiriktum... gailėsies...

Bet Piteris buvo tikras, kad neapsiriks.

— Na, jeigu jau taip prašai, aš tau duosiu, man negaila, bet tik žiūrėk: nepatiks — kaltink save patį, ne ką kitą.

Piteris su viskuo sutiko. Tomas pražiodė jam nasrus ir įpylė šaukštelį „Skausmo malšintojo". Piteris pašoko porą metrų aukštyn, po to pasigirdo baisus klyksmas, ir katinas ėmė lakstyti ratu po kambarį, kliūdamas už bal-

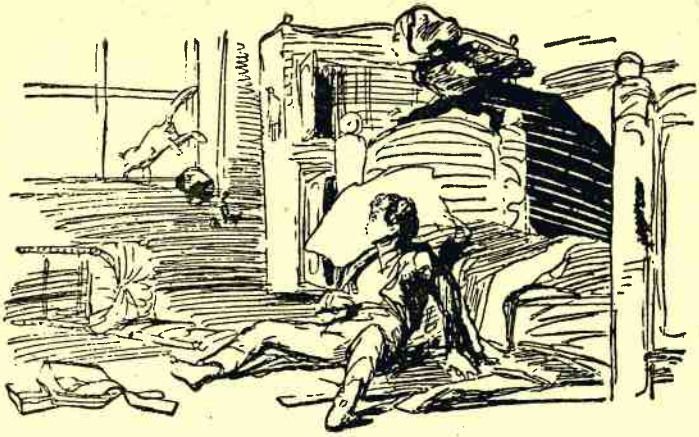

dų, vartydamas gėlių puodus, viską aplinkui nusiaubdamas. Paskui jis atsistojo piestu ir, apimtas beprotiško entuziazmo, pakreipęs galvą ant peties ir bliaudamas visa gerkle iš nenumaldomo džiaugsmo, ėmė išdidžiai vaikščioti po visą kambarį. Po to jis vėl ėmė siusti, draskydamas ir griaudamas viską, kas tik pakliuvo po kojom. Teta Poli įėjo kaip tik tuo laiku, kai jis, padaręs kelias dvigubas mirties kilpas, darė savo paskutinį pokštą: šoko pro atvirą langą, traukdamas paskui save dar likusius gėlių puodus. Senutė tiesiog suakmenėjo iš nustebimo, žiūrėdama per akinių viršų, o Tomas raičiojosi ant grindų, mirdamas iš juoko.

— Na, kas gi tam mūsų katinui?

— Aš nežinau, teta, — vos beištarė Tomas.

— Kaip gyva nemačiau nieko panašaus! Nuo ko gi jis taip padūko?

— Tikrai nežinau, teta Poli. Katės visad taip dūksta, kai joms būna linksma.

— Argi?

Tetos tonas buvo toks, kad privertė Tomą susimąstyti.

— Taip, teta. Tai yra, aš taip manau...

— Tu m a n a i?

— Taip, teta.

Senutė pasilenkė, o Tomas su augančiu iš nerimo susidomėjimu sekė kiekvieną jos judesį. Bet jis per vėlai suprato, kuo čia „kvepia". Iš po lovos aptiesalo kyšojo išdavikas — arbatinis šaukštelis. Teta Poli jį paėmė, pakėlė. Tomas krūptelėjo ir nuleido akis. Teta Poli pakėlė Tomą nuo žemės už įprastos rankenos — už ausies ir skaudžiai smogė per galvą siuvamuoju piršteliu.

— Na, meldžiamasis, pasakyk, už ką tu kankini tą nebylį padarą?

— Aš daviau jam vaistų iš gailesčio, nes jis neturi tetos.

— Neturi tetos! Avigalvi tu! Prie ko čia teta?

— Jeigu jis turėtų tetą, ji su tais vaistais jam išdegintų vidurius, išsvilintų be pasigailėjimo visas žarnas, nežiūrėdama, ar jis katinas, ar berniukas.

Teta Poli staiga pajuto sąžinės graužimą. Viskas jai pasirodė naujoj šviesoj: tas, kas buvo žiauru katinui, g a l ė j o b ū t i žiauru ir berniukui. Jos širdis suminkštėjo, jai pasidarė jo gaila. Ji apsiašarojo ir, uždėjusi ranką Tomui ant galvos, švelniai tarė:

— Aš juk norėjau tau gero, Tomai. Ir, Tomai, juk tau tas padėjo.

Tomas rimtai pažvelgė į jos veidą, o jo lūpose blykstelėjo vos pastebima pašaipa.

— Aš žinau, tetule, kad jūs man norėjote gero, juk aš Piteriui irgi to paties norėjau. Ir tas jam taip pat padėjo. Aš dar niekad nebuvau matęs jo taip linksmai šokinėjant...

— Na, užteks, užteks, Tomai, neerzink vėl manęs. Būk paklusnus ir geras berniukas... ir tau nebereiks daugiau gerti vaistų.

Tomas atėjo į mokyklą gerokai prieš pamokas. Visi pastebėjo, kad pastaruoju metu šis neįprastas reiškinys kartojasi kas dieną. Ir dabar, užuot žaidęs su draugais, jis sukaliojosi mokyklos kieme prie vartų. Jis sakėsi, kad serga, ir iš tikrųjų nekaip atrodė. Jis apsimetė žiūrįs visur kur, tik ne ten, kur iš tikrųjų žiūrėjo — į kelią. Vos tik tolumoje pasirodė Džefas Tečeris, Tomas nušvito, valandėlę jis žiūrėjo į tą pusę, o paskui liūdnai nusigręžė. Kai Džefas įėjo pro vartus, Tomas jį prašnekino ir visaip stengėsi nukreipti kalbą apie seserį, bet tas bukaprotis nesuprato jo užuominų. Tomas vis laukė ir laukė, ir kai tik iš tolo sušmėžuodavo suknelė, jam vėl atgimdavo viltis; bet vos tik paaiškėdavo, kad tai ne Beki, jis imdavo nekęsti tos, kuri ja vilkėjo. Pagaliau suknučių daugiau nebebuvo matyti, ir Tomas visiškai nusiminė. Jis įėjo į tuščią klasę ir atsisėdo į savo vietą — kentėti. Tuo metu tarpuvartėj šmėkštelėjo dar viena suknutė, ir Tomui nusmelkė širdį. Nepraėjo nė akimirka, o jis jau buvo kieme, siausdamas tartum indėnas jis šaukė, kvatojo, vaikė berniukus, šokinėjo per tvorą, rizikuodamas nusisukti sprandą ir nusilaužti koją, vertėsi kūlio, vaikščiojo aukštyn kojom, — žodžiu, išdarinėjo, ką tik beįmanydamas, vis žvilgčiodamas į Beki pusę — ar ji mato, ar ne? Bet ji, atrodo, nieko nepastebėjo ir net nežiūrėjo į tą pusę. Nejaugi ji nežino, kad jis čia? Jis prisiartino visai prie jos ir toliau krėtė

įmantrias savo išdaigas: lakstė aplinkui, smarkiai šaukdamas, nuplėšė nuo galvos vienam berniukui kepurę ir ją užmetė ant mokyklos stogo, įsiveržė į būrį vaikėzų, juos išblaškydamas į visas puses, pagaliau išsitiesė ant žemės prie pat Beki kojų ir vos jos neparvertė. Ji nusigręžė, užrietusi nosį, ir Tomas girdėjo, kaip ji pasakė:

— Fi! Kai kurie žmonės įsivaizduoja, kad jie baisiai vikrūs... ir visad nori pasirodyti!

Tomui užkaito skruostai. Jis sukaupė visas jėgas ir nudūlino šalin, priblokštas ir nusiminęs.

TRYLIKTAS SKYRIUS

PIRATŲ GAUJA IŠKELIA BURES

Tomas dabar galutinai apsisprendė. Jį buvo apėmusi niūri neviltis. Jis buvo vienišas, visų apleistas, niekieno nemylimas. Kada žmonės sužinos, iki ko jie jį privedė, gal tada pasigailės. Jis stengėsi būti geras, teisingas, bet jam neleido. Jeigu jau jie nori žūt būt juo atsikratyti, lai būna taip! Ir tegul jį tada kaltina, kodėl ne? Argi vienišas, visų apleistas berniukas turi teisę skųstis? Taip, jį privertė pagaliau pasukti nusikaltimo keliu. Kitos išeities nėra.

Tuo metu jis jau buvo Pievų gatvelės gale, ir jo ausį pasiekė vos girdimas mokyklos varpelis, šaukiantis mokinius į pamokas. Tomas pravirko, pagalvojęs, kad niekad niekad nebeišgirs to gerai pažįstamo garso; su tuo apsiprasti buvo sunku, bet ką gi daryti — jis buvo priverstas taip pasielgti. Jeigu jį atstūmė ir paliko likimo valiai, reikia pasiduoti, bet jis jiems atleidžia. Ir jis ėmė dažniau ir garsiau kukčioti.

Kaip tik tuo metu jis susitiko geriausią savo draugą Džo Harperį. Tas irgi atrodė niūrus, ir jo širdyje, matyt, brendo didelis ir baisus pasiryžimas. Be abejo, tai buvo dvi vienodai galvojančios sielos. Tomas, garsiai verkdamas ir šluostydamasis rankove akis, pasakė draugui pasiryžęs išeiti iš namų, kuriuose taip žiauriai su juo elgiasi, kur niekas jo neužjaučia, klaidžioti po platų pasaulį ir niekad daugiau nebegrįžti. Ir baigdamas jis pareiškė viltį, kad Džo jo nepamiršiąs.

Bet čia paaiškėjo, kad Džo ir pats ketino kreiptis į Tomą su panašiu prašymu ir būtent tuo tikslu visur jo

ieškojo. Motina išpėrė jam kailį, kad jis išgėręs kažkokią grietinėlę, o jis jos net neragavo, nė matyti nematė; aišku, kad jis jai įgriso, ir ji nori juo atsikratyti. Jeigu taip, jam nieko kito nelieka, kaip pasiduoti; jis tikisi, jog ji bus laiminga ir niekad nesigailės išvariusi vargšą savo berniuką į žiaurų pasaulį, ten kentėti ir mirti.

Taip abu berniukai ėjo drauge, pasakodami vienas antram savo vargus; jie susitarė stoti už kits kitą kaip brolis už brolį ir nesiskirti, kol mirtis juos išgelbės iš kančių. Po to jie ėmė dėstyti savo planus. Džo norėjo tapti atsiskyrėliu, gyventi vienišoje oloje, misdamas sausomis plutomis, ir mirti nuo šalčio, skurdo ir širdgėlos, bet, išklausęs Tomo kalbos, sutiko, kad kur kas labiau apsimoka pasirinkti nusikaltimų kelią, ir nutarė tapti piratu.

Už trijų mylių nuo Sent-Pitersboro, kur Misisipi plotis daugiau kaip mylią, yra ilga, siaura miškuota sala su smėlėta sekluma iš aukštupio pusės — puiki vieta plėšikų lizdui. Sala buvo negyvenama, ji buvo arčiau ano kranto, apaugusio neįžengiamomis giriomis, kur irgi beveik nebūdavo nė gyvos dvasios. Todėl mūsų piratai ir pasirinko Džeksono salą savo buveine. Jiems net į galvą neatėjo, kas bus jų — piratų — aukomis. Po to jie susiieškojo Heklberį Finą, ir tas mielai prie jų prisidėjo; jam buvo vis viena, kokią karjerą pasirinkti, — tam jis buvo visiškai abejingas. Jie išsiskyrė, nutarę susitikti savo mėgiamiausią valandą — vidurnaktį upės pakrantėje, nuošalioje vietelėje, už dviejų mylių nuo miestelio. Ten stovėjo nedidelis rąstų plaustas, kurį jie nusprendė pagrobti. Buvo nutarta, kad kiekvienas pasiims meškeres ir kabliukus, o taip pat ir maisto atsargų, kokių tik pasiseks nudžiauti, žinoma, kiek galima klaikesniu ir paslaptingesniu būdu, kaip ir tinka plėšikams. Dar

iki vakaro kiekvienas iš jų spėjo paskleisti gandą, kad netrukus miestelio gyventojai „kai ką sužinos". Visi, kam tik buvo apie tai neaiškiai užsiminta, buvo įspėti „laikyti liežuvį už dantų ir laukti".

Apie vidurnaktį Tomas atvyko su virtu kumpiu ir dar šiokiomis tokiomis atsargomis ir įsitaisė tankiais krūmais apaugusiame neaukštame skardyje, prie pat jų susitikimo vietos. Danguje švietė žvaigždės, ir buvo labai tylu. Milžiniška upė buvo rami kaip miegąs vandenynas. Tomas įsiklausė — nė mažiausias garsas tylos nedrumstė. Tada jis negarsiai, tęsiamai sušvilpė. Iš po skardžio atsklido švilpimas. Tomas sušvilpė dar du kartus, ir jam vėl atsakė. Paskiau kažkas nesavu balsu paklausė:

— Kas eina?

— Tomas Sojeris, Juodasis Ispanų Jūrų Keršytojas. Sakykite savo vardus!

— Hekas Finas, Kruvinoji Ranka, ir Džo Harperis, Jūrų Siaubas.

Šiuos vardus Tomas skolinosi iš savo mėgiamiausių romanų.

— Tvarka! Sakykite slaptažodžius!

Nakties tyloje du kimūs balsai vienu metu ištarė tą patį baisų žodį:

— K r a u j a s!

Tomas sviedė nuo skardžio kumpį ir pats nusirito paskui, jis persiplėšė drabužius ir susibraižė. Nuo skardžio galima buvo nusileisti į pakrantę puikiu, patogiu takeliu, bet takelis, deja, negalėjo teikti tų sunkumų ir pavojų, kuriuos taip vertina piratai.

Jūrų Siaubas atvilko kiaulės šoninę, kurią tempdamas vos galo negavo. Finas, Kruvinoji Ranka, kažkur nudžiovė katiliuką ir visą glėbį drėgnų tabako lapų, o

taip pat ir kelis kukurūzų stiebus, kad būtų iš ko pasigaminti pypkes, nors, be jo paties, nė vienas piratas nerūkė ir tabako nekramtė. Juodasis Ispanų Jūrų Keršytojas pareiškė, kad be ugnies neverta nė pradėti kelionės. Tai buvo protinga mintis, nes tada degtukai buvo dar mažai žinomi. Berniukai pamatė ugnį, rusenančią ant didelio plausto, už kokių dviejų šimtų žingsnių nuo jų; jie atsargiai prisėlino ir nudžiovė vieną nuodėgulį. Iš to jie pasidarė visą eilę nuotykių: nuolat tildė vienas kitą, pridėdami pirštus prie lūpų, graibstėsi rankomis už įsivaizduojamų durklų rankenų ir klaikiu prislopintu balsu įsakinėjo vienas kitam, jeigu tik „priešas" pajudės, „įsmeigti jam durklą iki pat rankenų", nes „mirusieji neišduos". Jie puikiai žinojo, kad sielininkai miega sau mieste arba girtauja, bet vis tiek būtų nedovanotina, jeigu jie nesielgtų kaip tikri piratai.

Po to jie tuojau išplaukė. Tomas buvo viršininkas, Hekas irklavo užpakalyje, Džo — priekyje. Tomas stovėjo laivo viduryje: piktai suraukęs antakius, sukryžiavęs ant krūtinės rankas, jis įsakinėjo rūsčiu prislopintu balsu:

— Aukštyn, suk pavėjui!

— Klausau, sere!

— Vairuok tiesiai, tie-e-siai!

— Klausau, sere!

— Atleisk bures!

— Klausau, sere!

Kadangi berniukai irklavo ramiai ir vienodai, tai, varant plaustą į upės vidurį, visi tie įsakymai buvo duodami tik šiaip sau ir nieko, tiesą sakant, nereiškė.

— Kuriomis burėmis plaukiame?

— Žemutinėmis, marseliais ir bomkliveriais, sere!

— Iškelk triumselius! Gyvai! Pustuzinis drąsuolių ant forštenstakselių. Na, krutėkit!

— Klausau, sere!

— Išskleisk grotbramselį plačiau! Škotus ir brasus! Na, gyviau, gyviau!

— Klausau, sere!

— Vairuok pavėjui! Kairiuoju kraštu. Būk pasiruošęs sutikti laivą! Kairėn! Na, vyručiai! Paspausk smarkiau! Išlygink greitį!

— Klausau, sere!

Plaustas praplaukė upės vidurį, berniukai jį nukreipė pavandeniui ir užgulė ant irklų. Vanduo buvo seklus, ir srovė nešė tik dvi tris mylias per valandą. Apie keturiasdešimt minučių berniukai plaukė, nepratardami nė žodžio. Kaip tik tuo metu jie lenkė savo miestelį, kuris dabar atrodė jau taip toli. Miestelis ramiai miegojo. Tik iš dviejų trijų blyksinčių šviesėlių galima buvo spręsti, kur jis yra — už ūkanotos vandens platybės, mirguliuojančios žvaigždžių smaragdais; niekam miestelyje net į galvą neatėjo, kokie svarbūs dalykai dabar vyksta. Juodasis Ispanų Jūrų Keršytojas vis dar tebestovėjo, susidėjęs rankas, žvelgdamas paskutinį kartą į tą vietą, kur jis kadaise patyrė tiek džiaugsmo, o pastaruoju metu — tiek kančių. Jam baisiai norėjosi, kad jinai jį pamatytų šią akimirką — kaip jis plaukia audringa jūra ir be baimės žiūri pavojui ir mirčiai į akis, kaip pasitinka pražūtį su niūria šypsena lūpose. Nedaug tereikėjo, kad Tomo vaizduotėje Džeksono sala atsidurtų be galo toli; ir taip Tomas „paskutinį kartą pažvelgė į savo gimtinę suspausta, bet kartu ir džiūgaujančia širdimi".

Kiti piratai taip pat žvelgė paskutinį kartą į savo gimtąsias vietas, ir jie taip užsižiopsojo, kad srovė vos nenunešė jų plausto pro salą; bet jie laiku pastebėjo pavojų ir jo išvengė. Apie antrą valandą nakties plaustas užplaukė ant seklumos, už dviejų šimtų jardų nuo tos vietos, kur ketino apsistoti, ir piratai ilgai braidžiojo į krantą ir atgal, kraustydami į salą viską, ką atsivežė. Tarp kitko, jie paėmė nuo plausto seną burę ir ištempė ją viršum krūmų, pasidarydami lyg palapinę maistui pridengti; bet patys jie, kai bus gražus oras, miegos po atviru dangumi, kaip ir pridera plėšikams.

Jie sukūrė laužą prie didžiulio rąsto, niūrioje tankynėje, už kokių dvidešimties ar trisdešimties žingsnių nuo miško pakraščio, pasikepė ant spirgintuvės šiek tiek kiaulienos vakarienei ir sušveitė pusę visos kukurūzų paplotėlių atsargos. Kokia laimė puotauti nevaržomai laisviems, neįžengiamoje girioje, neištirtoje ir negyvenamoje saloje, toli nuo įkyrių žmonių! Ir jie sakė niekad nebegrįšią į civilizuotą pasaulį. Ugnis blykčiodama šviesė į jų veidus, rausvu atspindžiu dažė storus miško šventovės medžių kamienus, žvilgančius lapus ir laukinių vynuogių girliandas.

Kai paskutiniai paspirgintos kiaulienos kąsniai ir paskutiniai kukurūzų paplotėlių trupiniai buvo suvalgyti, berniukai labai patenkinti išsitiesė ant žolės. Tiesa, jie galėjo susirasti vėsesnę vietą, bet gulėti miške prie laužo juk taip romantiška!

— Na, ar ne puiku? — tarė Džo.

— Nuostabu! — atsiliepė Tomas. — Ką pasakytų kiti vaikai, jei mus pamatytų?

— Ką? Jie tiesiog numirtų iš pavydo. Ar ne, Hekai?

— Aš manau, — atsakė Heklberis. — Nežinau, kaip kiti, o aš patenkintas. Nieko geresnio nenoriu. Ne visada tekdavo prisikimšti iki soties, ir, be to, čia jau niekas neateis ir neprikibs prie tavęs, neišplūs paskutiniais žodžiais.

— Toks gyvenimas kaip tik man tinka, — pareiškė Tomas. — Nereikia keltis anksti rytą, nereikia eiti į mokyklą, nereikia praustis ir daryti visų tų prakeiktų nesąmonių... Matai, Džo, kol piratas sausumoje, jis neturi jokio darbo, — sėdi sau, sudėjęs rankas, o atsiskyrėlis — tas privalo nuolat melstis ir neturi jokių malonumų, ir gyvena jis visiškai vienišas.

— Tiesą sakai, — tarė Džo. — Anksčiau aš ir nepagalvojau apie tai, o dabar, kai tapau piratu, aš pats matau, kad plėšikauti kur kas linksmiau.

— Matai, — tarė Tomas, — šiais laikais atsiskyrėliai nėra taip gerbiami, kaip anksčiau, o piratui žmonės visad jaučia pagarbą. Be to, atsiskyrėliai turi miegoti kuo kiečiausiai, vilkėti šiurkščiais drabužiais, barstytis galvas pelenais, stovėti lietuje ir...

— O kam jie vilki šiurkščiais drabužiais ir barstosi galvas pelenais? — paklausė Hekas.

— Nežinau... Tokia jau tvarka. Atsiskyrėliai visados taip daro. Jeigu jau tu atsiskyrėlis, tai nori nenori, o privalai taip daryti.

— O aš nedaryčiau! — pasakė Hekas.

— Ir ką gi tu padarytum?

— Nežinau. Bet aš vis tiek nedaryčiau.

— Ne, Hekai, tu būtum priverstas. Kaipgi galima kitaip?

— O aš to nepakęsčiau ir pabėgčiau.

— Pabėgtum! Ir būtum ne atsiskyrėlis, o mulkis. Susiteptum visam gyvenimui!

Kruvinoji Ranka nieko neatsakė, nes buvo užsiėmęs kur kas įdomesniu darbu. Jis buvo baigęs skaptuoti kukurūzo kotą ir taikė prie jo kažkokios žolės stiebą; prikimšęs tabako lapų, jis kaip tik tą akimirką kišo prie jo žariją ir, išpūtęs kvepiančių dūmų debesį, jautėsi be galo laimingas ir patenkintas. Kiti piratai degė pavydu, į jį žiūrėdami, ir slaptai nutarė kaip galima greičiau išmokti tos nuostabios ydos. Hekas vėl paklausė Tomą:

— Tai ką gi piratai veikia?

Tomas atsakė:

— O! Jie gyvena labai linksmai: ima į nelaisvę laivus ir juos degina, pasiima sau auksą, užkasa savo sa-

loje, kokioje nors baisioje vietoje, kur jį saugo vaiduokliai ir piktos dvasios. O laivo įgulą ir keleivius jie iššudo ir sumeta į jūrą.

— O moteris atsiveža į savo salą, — įsikišo Džo, — moterų jie nežudo.

— Taip, — patvirtino Tomas, — moterų nežudo — jie perdaug kilnūs žmonės. Ir moterys visada labai gražios.

— O kokie jų puikūs drabužiai — vien auksas, sidabras ir deimantai! — pridūrė Džo su pasigėrėjimu.

— Kieno? — paklausė Hekas.

— Piratų.

Hekas liūdnai apžiūrėjo savo drabužius.

— Mano drabužiai tikrai ne piratiški, — tarė jis apgailestaujamai, — bet, deja, aš tik tuos turiu.

Berniukai jį nuramino, sakydami, kad netrukus jis turės puikius drabužius: reikia tik pradėti ieškoti nuotykių, tai visko bus. Jie jį įtikino, kad pradžiai tinka ir

jo skarmalai,nors paprastai turtingi piratai, prieš leisdamiesi į žygius, apsirūpina tinkamais drabužiais.

Pamažu pašnekesys nutrūko, ir mažuosius pabėgėlius apėmė snaudulys, jų blakstienos susiglaudė. Pypkė išslydo iš Kruvinosios Rankos pirštų, ir jis nuvargęs užmigo palaimintųjų miegu. Jūrų Siaubas ir Juodasis Ispanų Jūrų Keršytojas užmigo ne taip lengvai. Jie sukalbėjo poterius patylom ir jau gulėdami, nes niekas jų nevertė klauptis ir garsiai poteriauti. Tiesą sakant, jie buvo nusprendę visai nesimelsti, bet pabijojo, kad dangus nepasiųstų perkūno kaip tik į juos. Netrukus ir juodu jau pradėjo snausti, — bet kaip tik tą akimirką į jų sielą įsibrovė nekviestas svečias, kurio negalima buvo išprašyti — sąžinė. Juos apėmė neaiški baimė, kad, tur būt, jie blogai pasielgė, pabėgdami iš namų, paskui jie prisiminė pavogtą mėsą, ir čia prasidėjo tikros kančios. Jie bandė nuraminti sąžinę, teisindamiesi, kad jiems ir anksčiau tekdavo ne kartą vogti tai saldumynus, tai obuolius, bet sąžinės nenuramino tokie menki įrodinėjimai. Galų gale jie pamatė, kad norom nenorom turi sutikti su įkyria mintimi, jog nudžiauti saldumyną ar obuolį — tai tik paprasta išdaiga, bet paimti svetimą kumpį, svetimą kiaulieną ir panašias vertybes — tai tikra vagystė, kuriai biblijoje taikomas atskiras įsakymas. Todėl jie širdyje nutarė, kad, kol bus piratais, niekad nebeterš savo vardo tokiu nusikaltimu, kaip vagystė. Tuo būdu buvo susitaikyta su sąžine, ir šie nepaprastai keisti piratai ramiai užmigo.

KETURIOLIKTAS SKYRIUS

LAIMINGŲ PIRATŲ STOVYKLA

Pabudęs rytą, Tomas nesusigaudė, kur besąs. Jis atsisėdo, pasitrynė akis ir apsidairė; tada susivokė. Buvo rūškanas ir vėsus priešaušris. Gilioje miško tyloje buvo jaučiama nuostabi rimtis ir ramybė. Nė lapelis nejudėjo, joks garsas nedrumstė didingo gamtos susimąstymo. Ant lapų ir žolių spindėjo rasos karoliukai. Baltas pelenų sluoksnis dengė laužą, ir tik plonas melsvas dūmelis kilo tiesiai į viršų. Džo ir Hekas tebemiegojo.

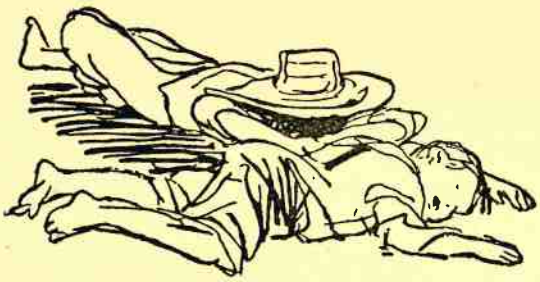

Bet štai toli miško tankmėje sučiulbo kažkoks paukštis, atsiliepė kitas, kažkur sukaleno genys. Pamažu ūkanota aušra ėmė baltėti, aplinkui vis daugėjo, gausėjo garsų, — visur ėmė reikštis gyvybė. Gamta vaikė nuo savęs miegus ir ėjo prie darbo, jos stebuklai atsivėrė prieš susimąsčiusio berniuko akis. Mažytis žalias vikšrelis šliaužė rasotu lapu, protarpiais pakeldamas du trečdalius savo kūno — „uostinėdamas", paskui vėl tįsčiojo toliau, nes jis, pasak Tomo, matavo. Ir kai vikšras susimanydavo eiti prie jo artyn, jis sustingdavo kaip akmuo, ir jo viltys čia kildavo, čia vėl pranykdavo, kai

vikšras arba šliauždavo į jo pusę, arba atrodydavo betraukiąs kur kitur; ir kai pagaliau, išsirietęs aukštyn ir pagalvojęs valandėlę, vikšras galutinai apsisprendė ir užšliaužė jam ant kojos, o paskui pradėjo juo keliauti, Tomo širdį užliejo džiaugsmo banga, nes tas reiškė, kad jis turės naują eilutę, be abejo, žvilgančią, piratišką. Iš kažkur atsirado krūva skruzdžių, ir visos ėmėsi darbo; viena energingai čiupo negyvą vorą ir, nors tas buvo penkis kartus didesnis už ją pačią, jį nusitempė medžio kamienu į viršų. Ruda taškuota boružė užkopė žolės stiebeliu aukštai aukštai, kur jau svaigsta galva. Tomas pasilenkė prie jos ir pasakė:

Boruže, boružėle, skriski namo, —
Tavo namelis dega, tavo vaikeliai vieni.

Ir ji bematant nuskrido žiūrėti namų, o Tomas dėl to nė kiek nenustebo: jis jau seniai žinojo, kad tas vabaliukas visada lengvai patiki, jei pasakai, kad jo namuose gaisras, ir ne kartą jau buvo jo naivumu įsitikinęs. Tuoj pasirodė ir mėšlavabalis, tvirtai ritindamas priešais save rutulį, ir Tomas jį palietė, norėdamas pamatyti, kaip jis prisitrauks kojytes prie kūno ir apsimes negyvas. Paukščiai tuo tarpu pakėlė nežmonišką triukšmą. Amerikos strazdas, šiaurės pašaipa, atsitūpė medyje Tomui viršum galvos ir linksmai ėmė mėgdžioti plunksnuočius savo kaimynus. Kaip melsva ugnelė šmėstelėjo ore rėksnys kėkštas, atsitūpė ant šakelės už kelių žingsnių nuo berniuko, pakreipė į šoną galvą ir, degdamas smalsumu, ėmė žiūrėti į nepažįstamus atėjūnus. Greitai prabėgo pilka voveraitė ir kitas stambesnis, kažkoks lapių veislės žvėrelis: jie protarpiais sustodavo, pritūpdavo ant užpakalinių kojelių ir žiūrėjo čiauškėdami į berniukus, nes tie laukiniai žvėreliai tikriausiai niekad

anksčiau nebuvo matę žmonių ir net nežinojo, ar jų bijoti, ar ne.

Dabar jau visa gamta nubudo, viskas ėmė bruzdėti; saulės spinduliai kaip ilgos ietys šen ir ten skverbėsi pro tankius lapus; atplasnojo ir kelios peteliškės.

Tomas pažadino kitus piratus, ir jie nubėgo, garsiai šūkaudami, o po poros minučių jau lakstė pliki, gaudėsi ir šokinėjo per kits kitą balto atabrado skaidriame vandenyje. Jų nė kiek netraukė į miestelį, dar tebemiegantį tolumoje, už didingos vandens platybės. Pakraščio srovė ar šiek tiek pakilęs vanduo naktį nunešė jų plaustą, bet berniukus tas tik pradžiugino, nes buvo sunaikintas tiltas tarp jų ir civilizuoto pasaulio.

Jie grįžo į stovyklą nuostabiai atsigavę, laimingi ir baisiai išalkę. Netrukus vėl suliepsnojo stovyklos laužas. Hekas aptiko netoliese švaraus šalto vandens šaltinį; berniukai pasidirbo iš plačių ąžuolo ar lazdyno lapų puodelius ir nusprendė, kad vanduo, pasaldintas laukinio miško kerais, puikiausiai atstoja kavą. Kai Džo ėmė piaustyti pusryčiams kumpį, Tomas su Heku jį paprašė valandėlę lukterti, nes jie kaip tik surado pakrantėje neblogą vietelę ir įmetė meškeres. Laimikio neilgai teko laukti. Džo kantrybė dar nebuvo spėjus išsekti, o juodu sugrįžo ir partempė puikų karpį, du ešerius ir nedidelį šamą, — žodžiu, tiek maisto, kad jo užtektų pavalgydinti visai šeimynai. Jie pakepė žuvį su kumpiu

ir nustebo: dar niekad žuvis nebuvo tokia gardi. Jie nežinojo, kad kuo greičiau iškepsi gėlo vandens žuvį, tuo ji skanesnė bus, be to, jie nesuvokė, koks puikus dalykas yra miegas miške, bėgiojimas gryname ore, maudymasis, o svarbiausia, alkis.

Papusryčiavę jie sugulė paunksmėje ir palaukė, kol Hekas išrūkys pypkę, o paskui patraukė į miško tankmę apsižvalgyti. Jie linksmai žargstė per sutrūnijusius medžių kamienus, landė pro tankų atžalyną ir didingus galiūnus, apaugusius ir apsiraizgiusius nuo viršaus iki apačios laukinėmis vynuogėmis. Kartais jie rasdavo smagių aikštelių, išklotų žolių kilimais ir nusagstytų gėlėmis it brangakmeniais.

Pakeliui jie rado daug gražių dalykų, bet nieko nepaprasto neužtiko. Jie ištyrė, kad sala maždaug trijų mylių ilgio ir ketvirčio mylios pločio ir kad nuo artimiausio kranto ją skiria siauras, maždaug dviejų šimtų jardų sąsiauris. Maudėsi jie beveik kas valandą, todėl sugrįžo į stovyklą tik po pietų. Jie buvo per daug išbadėję, tad negaišo laiko, nemeškeriojo, o karališkai papietavo, užvalgę šalto kumpio; paskui sugulė pavėsyje paplepėti. Bet šneka prastai rezgėsi, o paskiau ir visai nutilo. Gaubianti mišką tyla, didingumas ir visiška vienuma paveikė berniukų nuotaiką. Jie susimąstė. Į jų širdis įsiskverbė kažkoks neaiškus ilgesys. Jis vis augo, ir berniukai suprato, kad jie ima ilgėtis namų. Net Finas, Kruvinoji Ranka, ir tas susisvajojo apie savo prieangius ir tuščias statines. Bet jie susigėdo savo silpnybės, ir nė vienam nepakako drąsos pasisakyti, ką jaučia.

Jau kurį laiką iš tolo buvo girdėti kažkoks keistas dundesys, bet berniukai iš karto neatkreipė dėmesio, kaip mes kitąsyk nepastebime laikrodžio tiksėjimo. Tačiau tie paslaptingi garsai palengva darėsi vis aiškesni, ir jų nebegalima buvo neišgirsti. Berniukai pakilo, žvilgterėjo vienas į kitą ir ėmė atidžiai klausytis. Stojo ilga, gili ir nedrumsčiama tyla; po to iš tolo atskrido duslus, sunkus „bum!"

— Kas čia? — šūktelėjo Džo vos girdimai.

— Nežinau! — pašnabždom atsakė Tomas.

— Ne, čia ne griaustinis, — tarė Heklberis baimingu balsu, — nes griaustinis...

— Nustokit! — sušuko Tomas. — Klausykit, nekalbėkit!

Jie palaukė valandėlę, kuri jiems pavirto amžiumi, paskui vėl iškilmingą tylą sudrumstė tas pats prislopintas dundesys.

— Einam pažiūrėti.

Visi trys pašoko ir nukūrė prie kranto priešais miestelį. Praskyrę krūmus, jie sužiuro į upę. Maždaug mylia nuo miestelio pavandeniui plaukė nedidelis garlaiviukas. Platus jo denis buvo pilnut pilnas žmonių. Aplink garlaiviuką irstėsi daugybė laivelių, bet berniukai negalėjo įžiūrėti, ką veikė juose sėdėję žmonės. Staiga iš už garlaivio iškilo baltų dūmų stulpas, ir kai tie dūmai išsisklaidė, nurūkę ramiu debesėliu, berniukai vėl išgirdo tą patį duslų garsą.

— Dabar aš žinau, kas čia darosi! — sušuko Tomas. — Kažkas nuskendo!

— Tikrai, tikrai, — pritarė Hekas, — tas pats buvo ir praeitą vasarą, kai nuskendo Bilis Terneris; tuomet irgi šaudė iš patrankos viršum vandens, — nuo to skenduoliai išplaukia į paviršių. Taip! Ir dar ima duonos kepalus, prideda į juos gyvsidabrio ir paleidžia pavandeniui: kur guli skenduolis, ten kepalas ir sustoja.

— Taip, aš tą girdėjau, — tarė Džo. — Nesuprantu, kodėl duona sustoja.

— Čia, man atrodo, ne tiek svarbu duona, kiek tas, kokiais žodžiais ji užkalbama, leidžiant į vandenį, — tarė Tomas.

— Jokiais žodžiais, — pareiškė Hekas, — aš mačiau, jie nieko nesako.

— Keista! — tarė Tomas. — O, gal būt, jie patylom sako? Tikriausiai jie taip ir daro. Aiškus dalykas, kad taip.

Kiti berniukai sutiko, kad Tomo teisybė, nes sunku įsivaizduoti, kad kažkoks duonos gabalas, nieko neiš-

manantis ir dar neužkeiktas, galėtų taip išmintingai veikti, kai jis siunčiamas tokiu svarbiu reikalu.

— Kad tu surūgtum! Norėčiau dabar būti anoje pusėje! — sušuko Džo.

— Aš irgi, — atsiliepė Hekas. — Kažin ką duočiau, kad žinočiau, kas ten nuskendo.

Berniukai vis dar klausėsi ir žiūrėjo. Staiga Tomo galvoje švystelėjo mintis, ir jis sušuko:

— Vaikai, aš žinau, kas nuskendo — gi mes!

Ir tą pat akimirką jie pasijuto didvyriai. Koks neišpasakytas džiaugsmas: jų ieško, juos aprauda, dėl jų plyšta iš skausmo širdys, dėl jų liejamos ašaros, žmonės prisimena, kokie jie žiaurūs buvo tiems vargšams berniukams, žmonės kankinasi, atgailauja, juos graužia sąžinė. O didžiausias džiaugsmas, — kad apie žuvusius kalba visas miestas, kad jiems visi berniukai pavydi garbės ir pasklidusio apie juos garso. Tai buvo nepaprastai malonu. Jau vien dėl to vertėjo piratais tapti.

Kai pradėjo temti, garlaiviukas vėl ėmė kelti per upę žmones, o laiveliai išnyko. Piratai grįžo į stovyklą. Jie didžiavosi, kad taip plačiai išgarsėjo, kad dėl jų šitiek rūpesčių kilo. Jie prisimeškeriojo žuvų, paruošė vakarienę, pavalgė, o paskui ėmė spėlioti, ką dabar apie juos galvoja ir kalba miestelyje, visi vaizdavosi, kaip žmonės dėl jų sielvartauja, o tas, jų akimis žiūrint, buvo be galo malonu. Bet kai juos apgaubė nakties šešėliai, šneka palengva nutilo: visi trys spoksojo į ugnį, o jų mintys, matyt, klaidžiojo kažkur toli toli. Susijaudinimas praėjo, ir Tomas su Džo negalėjo atsikratyti minčių apie tuos artimus asmenis, kuriuos ši puiki išdaiga vargu ar pradžiugino taip, kaip juos. Jie pradėjo būkštauti, susirūpino ir pasijuto nelaimingi, kartais nenoromis jiems prasiveržd avo atodūsiai. Paga-

liau Džo ryžosi nedrąsiai paklausti draugų, ką jie galvoja apie grįžimą į civilizuotą pasaulį... aišku, ne dabar, bet...

Tomas žiauriai jį išjuokė. Hekas, kol kas buvęs nuošalyje, prisidėjo prie Tomo, ir silpnuolis Džo bematant paaiškino, kad, tiesą sakant, jis tik pajuokavęs; Džo džiaugėsi, kad jam taip lengvai pavyko išsisukti — liko tik menkas įtarimo šešėlis, kad jis esąs bailys ir ilgisi namų. Maištas buvo kol kas nuslopintas.

Vis labiau temo. Hekas ėmė dažniau baksnoti nosimi žemyn ir pagaliau pradėjo knarkti, juo pasekė ir Džo. Kurį laiką Tomas gulėjo nekrutėdamas ir, pasirėmęs alkūne, atidžiai žiūrėjo į savo draugus. Paskui jis atsargiai atsiklaupė ir prie rusenančio laužo ėmė raustis žolėje. Rado kelis plačius, susisukusius plonos, baltos figmedžio žievės gabalus, ilgai juos apžiūrinėjo ir pagaliau išsirinko du tinkamus. Paskui atsiklaupė prie laužo ir vargais negalais švinraude kažką pakeverzojo ant vieno ir antro gabalo; vieną suvyniojo ir įsikišo į švarko kišenę, o kitą įdėjo į Džo skrybėlę ir ją pastūmė kiek toliau nuo savininko. Be to, jis įdėjo į skrybėlę kelias neįkainojamas „brangenybes", kurias taip vertina berniukai, tarp jų — gabalėlį kreidos, guminį sviedinuką, tris kabliukus ir rutuliuką, žinomą kaip „tikrų tikriausią kristalą". Paskui atsargiai, pirštų galais nusėlino pro medžius, o kai pajuto, kad draugai jau toli ir nebeišgirs, pasileido tekinas kranto link.

PENKIOLIKTAS SKYRIUS

TOMAS VOGČIOMIS APLANKO NAMUS

Po kelių minučių Tomas jau traukė per upę Ilinoiso link. Jis jau buvo nubridęs pusę kelio, kai vanduo pradėjo siekti iki juosmens; kadangi toliau nebebuvo galima eiti, — perdaug smarkiai nešė srovė, — jis nedvejodamas ryžosi likusius šimtą jardų nuplaukti. Tomas plaukė prieš vandenį, o srovė jį nešė atgal daug greičiau, negu jis tikėjosi. Vis dėlto jis vargais negalais pasiekė krantą, paplaukė pakraščiu, kol susirado seklesnę vietą, ir išlipo. Pačiupinėjęs švarko kišenę, jis įsitikino, kad žievė tebėra, ir nuėjo toliau mišku palei krantą. Nuo jo drabužių čiurkšlėmis bėgo vanduo. Buvo jau beveik dešimta valanda, kai jis priėjo aikštę prieš pat miestelį ir pamatė garlaiviuką, stovintį medžių ir aukšto kranto šešėlyje. Visur buvo ramu po žvaigždėtu dangumi. Tomas atsargiai nušliaužė nuo kranto, akylai žiūrėdamas į tamsą, sliuogtelėjo į vandenį, nuplaukė tris ar keturis žingsnius ir įlipo į valtelę, pririštą prie garlaiviuko. Jis atsigulė ant dugno po suolu ir, sunkiai alsuodamas, ėmė laukti.

Pagaliau suskambo įskilęs varpas ir pasigirdo: „Plaukti!" Po kelių minučių garlaiviuko sukelta banga kilstelėjo valties pirmagalį, ir prasidėjo kelionė. Tomas jautėsi laimingas, kad jam taip nusisekė, nes žinojo, kad garlaiviukas šį vakarą ke-

lia paskutinį kartą. Po keliolikos minučių, kurios jam taip prailgo, garlaivis sustojo; Tomas išlipo iš valtelės ir tamsoje nuplaukė į krantą; jis tyčia išlipo penkiasdešimčia jardų toliau, negu jam reikėjo, kad kartais nesusidurtų su kokiu nors praeiviu.

Jis tuoj pasileido bėgti nuošaliomis gatvelėmis ir netrukus atsidūrė prie tetos kiemo už tvoros. Perlipęs per tvorą, sustojo netoli priestato ir, kadangi degė šviesa, pažvelgė pro svetainės langą. Kambaryje sėdėjo teta Poli, Sidas, Meri, Džo Harperio motina ir šnekučiavosi. Jie buvo įsitaisę prie lovos, o lova stovėjo tarp jų ir durų. Tomas priėjo prie durų ir ėmė atsargiai kelti velkę, paskui iš lėto pastūmė duris, ir jos sugirgždėjo. Jis ėmė po truputį atsargiai stumti duris ir krūpčiojo kiekvieną kartą, kai tik jos sugirgždėdavo. Pagaliau pasidarė toks tarpas, kad jis galėjo, kaip jam atrodė, praląsti keliaklupsčias, tad įkišo galvą ir pradėjo brautis.

— Kodėl taip plevena žvakė? — paklausė teta Poli. Tomas nuropojo greičiau. — Tur būt, durys atdaros. Na, aišku, taip. Nesibaigia čia tie keisti dalykai. Eik, uždaryk duris, Sidai!

Tomas kaip tik laiku smuko į palovį. Jis pagulėjo, kiek atsipūtė ir prišliaužė taip arti, kad galėjo pasiekti ranka tetos koją.

— Taigi aš sakau, — kalbėjo teta Poli, — jis nebuvo blogas, tik išdykęs, vėjavaikis, tikras pramuštgalvis. Ir niekuo nesirūpindavo, kaip tikras kumeliukas. O pikto jis niekam nelinkėjo. Buvo toks geraširdis... — Ir ji pravirko.

— Ir mano Džo buvo toks pat; būdavo šėlsta, laksto kaip padūkęs, o toks geras, švelnus, kad geresnio nereikia. Ai, nusidėjėlė, atleisk man viešpatie, apkūliau jį už grietinėlę, visai pamiršusi, kad ta grietinėlė su-

rūgo ir aš išpyliau... Ir aš jau niekad daugiau nebematysiu šiame pasaulyje savo vargšo, nuskriausto berniuko, — niekad, niekad, niekad!..

Ir misis Harper taip ėmė raudoti, jog atrodė, kad jai iš skausmo pliš širdis.

— Aš tikiuosi, kad Tomui dabar gera ten, — tarė Sidas. — Bet jeigu jis būtų geriau elgęsis čia...

— Sidai! — Tomas pajuto, kaip užsidegė tetos akys, nors ir negalėjo jos matyti. — Nedrįsk blogai kalbėti apie mano Tomą, kai jo nebėra. Tegul jį teisia dievas, o tu, sere, nesikišk. Ak misis Harper, nežinau, kaip aš ir iškentėsiu, nežinau, kaip beiškentėsiu. Jis visad buvo mano paguoda, nors dažnai grauždavo seną mano širdį.

— Dievas davė, dievas atsiėmė. Palaimintas tebūnie viešpaties vardas. Bet kaip skaudu, o, kaip skaudu! Dar praeitą šeštadienį mano Džo pykštelėjo šaudykle tiesiog man po nosim, ir aš jį taip pastūmiau, kad jis net pargriuvo. Ar maniau aš tada, kad taip greit... Ak, jeigu jis dabar taip padarytų, aš jį išbučiuočiau ir palaiminčiau už tai.

— Taip, taip, taip, aš puikiai suprantu jūsų jausmus, misis Harper, puikiai suprantu. Dar tik vakar priešpiet mano Tomas davė katinui „Skausmo malšintojo", ir aš maniau, kad tas katinas apvers aukštyn kojom visus namus. Ir aš, atleisk man viešpatie, trenkiau Tomui per galvą siuvamuoju piršteliu — vargšas berniukas, vargšas žuvęs berniukas! Dabar jau pasibaigė visos jo kančios. Ir paskutiniai žodžiai, kuriuos aš išgirdau iš jo lūpų, buvo priekaišto žodžiai...

Bet šio prisiminimo senutė nebegalėjo pakelti ir graudžiai pravirko. Tomas irgi ėmė kukčioti, bet jam

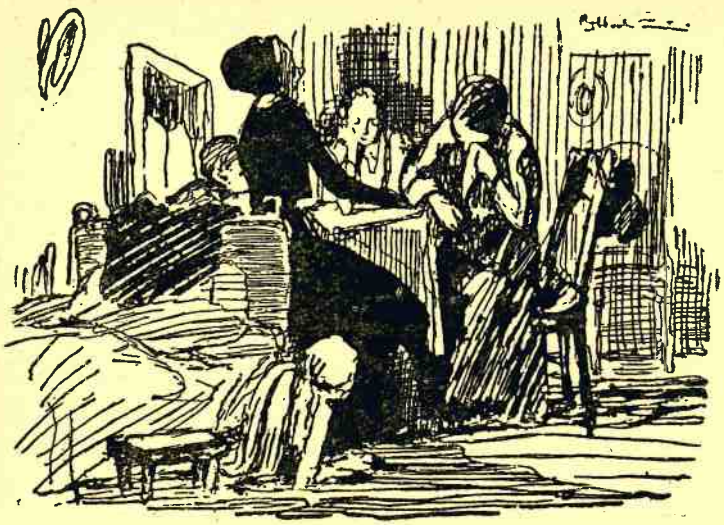

buvo gaila ne tiek kitų, kiek paties savęs. Jis girdėjo, kaip verkė Meri, protarpiais jį minėdama švelniu žodeliu. Galiausiai jis susidarė apie save kur kas geresnę nuomonę, negu buvo kada nors anksčiau turėjęs. Tačiau tetos sielvartas taip jį sujaudino, kad jis jau norėjo šokti iš palovio ir iš karto ją nudžiuginti, o tokie įspūdingi pokštai visada buvo be galo malonūs jo širdžiai,— bet vis dėlto jis atsispyrė pagundai ir gulėjo ramiai, toliau klausydamasis, ką kalba.

Iš paskirų sakinių jis suprato, kad iš pradžių buvo manoma, jog berniukai paskendo besimaudydami, paskui pasigedo mažojo plausto; paskui kai kurie berniukai prisiminė, kaip Tomas su Džo pareiškė, kad miestely apie juos netrukus žmonės „kai ką išgirs"; tada gudruoliai, pasukę galvas, nutarė, kad berniukai nuplaukė plaustu žemyn ir netrukus pasirodys pirmame miestely-

je; bet apie vidurdienį surado plaustą prie Misuri kranto už penkių šešių mylių nuo miestelio, ir tuomet žuvo visos viltys; berniukai neabejotinai buvo paskendę — kitaip alkis būtų parvaręs juos namo naktį, jei ne anksčiau. Jų lavonų nerado tik dėl to, kad nelaimė, kaip buvo manoma, įvyko upės viduryje, kitaip jie būtų pasiekę krantą, nes berniukai gerai mokėjo plaukti. Tai buvo trečiadienio vakarą. Jeigu lavonai nebus surasti iki sekmadienio, tas reikš, kad nėra jokios vilties, ir tą rytą per mišias už juos melsis kaip už mirusius. Tomas krūptelėjo.

Misis Harper atsisveikino raudodama ir buvo beeinanti prie durų. Bet čia abi netekusios vaikų moterys, staigaus jausmo pagautos, puolė viena į kitos glėbį, apsikabino ir, prieš išsiskirdamos, iki valiai atsiverkė. Atsisveikindama su einančiais gulti Sidu ir Meri, teta Poli buvo kur kas švelnesnė, negu paprastai. Sidas truputį pakukčiojo, o Meri išėjo raudodama iš visos širdies.

Teta Poli parkrito ant kelių ir ėmė melstis už Tomą taip karštai ir taip graudžiai, jos žodžiuose ir senname drebančiame balse buvo jaučiama tokia begalinė meilė, jog Tomas apsipylė ašaromis kur kas anksčiau, negu ji baigė savo maldą.

Teta atsigulė, bet jam dar ilgai teko tūnoti, nes ji neramiai vartėsi, blaškėsi, protarpiais sielvartingai dūsavo ir kažką šnabždėjo. Pagaliau ji nurimo ir tik retkarčiais pro miegus suaimanuodavo. Tomas atsargiai išlindo, atsistojo prie lovos ir, ranka pridengęs žvakę, ilgai į ją žiūrėjo. Jo širdis buvo kupina gailesčio. Jis išėmė iš kišenės žievę ir padėjo šalia žvakės. Bet paskui jam dingtelėjo kažkokia mintis, jis susimąstė. Tomo veidas nušvito nauja mintimi: jis įkišo žievę į kišenę,

pasilenkė prie tetos, pabučiavo suvytusias jos lūpas ir tuoj pat atsargiai išėjo iš kambario ir uždarė duris.

Jis nuėjo iki prieplaukos ir, neradęs ten nė gyvos dvasios, drąsiai įlipo į garlaiviuką, iš anksto žinodamas, kad jame nieko nėra, išskyrus sargą, bet ir tas paprastai įlįsdavo į kajutę ir miegodavo kaip užmuštas. Tomas atsirišo nuo garlaiviuko valtelę, atsargiai įlipo ir nusiyrė prieš srovę. Nuplaukęs mylią, pradėjo iš visų jėgų plaukti įstrižai upės. Jis sustojo kaip tik ten, kur reikėjo, nes tai jam buvo nebe pirmas kartas. Jam baisiai norėjosi pasisavinti valtelę, nes ji šiaip ar taip laivas, taigi būtų teisėtas pirato grobis, bet žinojo, kad valtelės visur ieškos ir galiausiai, ko gero, juos suseks. Todėl jis išlipo į krantą ir nuėjo į mišką. Čia atsisėdo ir ilgai ilsėjosi, iš paskutiniųjų stengdamasis neužmigti, o paskui pasuko į stovyklą. Naktis jau buvo beveik praėjusi. O kai jis pasiekė seklumą, jau buvo visai prašvitę. Jis pasilsėjo dar valandėlę ir tik tuomet, kai aukštai pakilusi saulė nudažė didingą upę auksine savo šviesa, jis šoko į vandenį. Po valandėlės jis jau stovėjo visas šlapias prie pat stovyklos ir išgirdo Džo sakant:

— Ne, Hekai, Tomas patikimas žmogus, jis būtinai sugrįš. Jis nepabėgs. Jis žino, kad tai didžiausia gėda piratui, o pirato garbė jam už viską brangesnė. Jis, tur būt, kažką sugalvojo. Įdomu, kas tai galėtų būti?

— Na, o daiktai vis dėlto mūsų?

— Mūsų, Hekai, bet ne visai. Laiške pasakyta, kad juos pasiimtume, jeigu jis nesugrįš iki pusryčių.

— O štai jis ir sugrįžo! — sušuko Tomas kaip tikras artistas, didingai žengdamas į stovyklą.

Jie greitai paruošė puikius pusryčius, paėmę šoninės ir žuvies, ir kai susėdo jų šveisti, Tomas pasakojo (dar pagražindamas) savo nuotykius. Jam baigus, berniukai dar labiau pasikėlė į puikybę ir pasijuto nepaprasti didvyriai. Po to Tomas prigulė pavėsyje pamiegoti iki vidurdienio; o aniedu piratai nuėjo žuvauti ir salos tyrinėti.

SEŠIOLIKTAS SKYRIUS

PIRMOSIOS PYPKĖS. — „AŠ PAMEČIAU PEILIUKĄ"

Po pietų gauja nukeliavo į smėlėtą pakrantę ieškoti vėžlių kiaušinių. Berniukai smaigstė lazdomis smėlį, o, aptikę minkštesnę vietelę, klaupdavosi ir rausdavo rankomis. Kartais jie rasdavo vienoje duobutėje net penkiasdešimt ar šešiasdešimt kiaušinių. Kiaušiniai buvo visiškai apvalūs, balti, kiek mažesni už valakišką riešutą. Tą vakarą jie ištaisė puikią vakarienę — išsikepė kiaušinienės, ir lygiai taip pat puotavo ir kitą rytą, penktadienį.

Po pusryčių jie žaidė ir dūko paupyje, vaikėsi, nusimesdami drabužius vieną po kito, kol liko visai nuogi, o paskui išdykavo, toli nubridę sekliu vandeniu, galynėjosi su stipria srove, kuri kartais juos verste versdavo, ir nuo to jiems būdavo dar smagiau. Čia vėl jie susimesdavo į vieną vietą ir delnais taškydavo į veidus vandenį, pamažu artindamiesi prie kits kito, nusigręžę į šalį, kad ne taip apsitaškytų patys. Jie ėjo imtynių, ir nugalėtojas murkdydavo savo priešininką, kol pagaliau jie visi susikibdavo į vieną baltą kojų ir rankų pynę, pasinerdavo, o išnirę švokšdavo, prunkšdavo, kvatodavo, spiaudydavosi ir godžiai gaudydavo orą.

Nusikamavę jie išbėgdavo į krantą,

guldavosi į sausą, įkaitusį smėlį ir apsikasdavo, po to vėl šokdavo į vandenį, ir vėl viskas iš naujo prasidėdavo. Pagaliau jiems pasirodė, kad jų plika oda esanti visiškai panaši į kūno spalvos „triko"; tada užsibrėžė smėlyje ratą — pasidarė cirką, ir visi trys buvo jame klounai, dėl to, kad nė vienas nenorėjo užleisti kitam tokio pavydėtino vaidmens.

Paskui jie pasiėmė marmurinius savo rutuliukus ir ėmė žaisti „mėtyklės", „rutuliukų" ir „laimikių", kol tie žaidimai jiems nusibodo. Tuomet Hekas su Džo vėl nuėjo maudytis, bet Tomas nebedrįso eiti, nes pasirodė, kad, besimaunant kelnes, atsirišo virvutė, kuria buvo prikabinti prie kojos gyvatės barškalai; jis tik stebėjosi, kaip jo dar nesutraukė mėšlungis be to stebuklingo talismano. Taip jis ir nesiryžo maudytis, iki surado savo barškalus, o tuo tarpu jo draugai jau spėjo nuvargti ir išlipo į krantą pailsėti. Pamažu jie išsiskirstė kas sau, rimtai susimąstė, ir kiekvienas su ilgesiu sužiuro į tolį, kur už plačios upės saulės atokaitoje snaudė gimtasis jų miestelis. Tomas, pats nejusdamas, ėmė rašyti smėlyje didžiuoju kojos pirštu B e k i, bet greit nutrynė raides ir supyko ant savęs už savo silpnybę. Tačiau vis tiek negalėjo susilaikyti ir vėl parašė šį vardą. Paskui vėl nutrynė ir, gelbėdamasis nuo pagundos, nuėjo prie draugų.

Tačiau Džo buvo baisiai nusiminęs, ir nebeliko jokios vilties jį išjudinti. Jis taip ilgėjosi namų, jog vos begalėjo ištverti. Ašaros vos vos laikėsi neriedėjusios. Hekas taip pat buvo nuliūdęs. Tomas irgi buvo nesmagus, nors jis ir atkakliai stengėsi to neparodyti. Tomas turėjo vieną paslaptį, kurios jis kol kas nenorėjo atskleisti draugams; bet jeigu jam greit nepavyks išblaš-

kyti tos slegiančios nuotaikos, tai teks pasakyti. Ir jis pradėjo, dėdamasis esąs nepaprastai linksmas:

— Einu lažybų, kad šioje saloje jau prieš mus yra buvę piratų. Apžiūrėkime ją dar sykį. Čia kur nors tikriausiai užkastas lobis. Kaip jaustumėtės, jeigu mes užtiktume sutrūnijusią skrynią, pilną aukso ar sidabro? Ką?

Bet šis pasiūlymas sukėlė tik menką susidomėjimą, kuris bematant užgeso, neradęs atbalsio. Tomas dar kelis sykius gundė draugus viliojančiais pasiūlymais, bet visos jo pastangos buvo bergždžios. Džo sėdėjo paniuręs ir badė lazda smėlį. Pagaliau jis tarė:

— Et vaikai, meskim visa tai! Aš noriu namo. Čia taip nuobodu.

— Oi, ne, Džo, netrukus tau bus linksmiau, — kalbėjo Tomas. — Tik pagalvok, kaip čia puiku žuvauti.

— Nereikia man to žuvavimo... Aš noriu namo.

— Bet, Džo, kurgi tu rasi kitą tokią vietelę maudytis?

— O kas man iš to maudymosi! Dabar, kai niekas nedraudžia, maudymasis man visai ir ne galvoj. Kaip sau norite, aš eisiu namo!

— Fe, kokia gėda! Mažiukas! Panoro pas mamą!

— Na taip, pas mamą! Ir tu panorėtum, jeigu turėtum motiną. Koks aš tau mažiukas. Toks pat, kaip ir tu.

Ir Džo vos vos nepravirko.

— Na, gerai, tegul mūsų mažasis verksnys keliauja namo, pas savo mamytę, ar ne, Hekai? Vargšelis, matyt, jis tikrai pasiilgo mamutės! Na ką gi, tegul eina! T a u juk čia patinka, ar ne, Hekai? Mudu su tavim pasiliksime, ar ne?

— T-a-a-ip, — abejingai atsakė Hekas.

— Kol gyvas būsiu, daugiau su tavim nekalbėsiu,— pareiškė Džo atsistodamas. — Taip ir žinok.

Jis nuėjo paniuręs ir ėmė rengtis.

— Didelio čia daikto! — atkirto Tomas. — Baisiai kam reikia, kad tu kalbėtum. Keliauk namo ir apsijuokink prieš visus. Geras piratas, nėra ko sakyti! Mudu su Heku ne tokie verksniai, kaip tu. Mudu pasiliksime čia, ar ne, Hekai? Tegul eina, jeigu nori... Išsiversime, manau, ir be jo.

Tačiau Tomui buvo neramu; jis jaudinosi, matydamas, kaip Džo, paniuręs ir piktas, rengiasi sau toliau. Be to, jam buvo nemalonu matyti, kaip užsisvajojęs Hekas seka besiruošiantį eiti draugą; Heko tylėjimas pranašavo kažką negera. Po valandėlės Džo, net neatsisveikinęs, nubrido Ilinoiso kranto link. Tomui suspaudė širdį. Jis pažvelgė į Heką. Tas negalėjo atlaikyti Tomo žvilgsnio ir nudelbė akis.

— Aš irgi norėčiau eiti, Tomai, — tarė jis. — Nuobodu čia pasidarė, o toliau bus dar pikčiau. Eikime ir mudu, Tomai!

— Eik, jeigu nori, galite abu eiti, o aš pasiliksiu.

— Tomai, aš geriau eisiu.

— Na ir drožk, kas gi tave laiko?

Hekas ėmė rinkti išmėtytus savo drabužius. Jis ištarė:

— Eitum ir tu drauge, Tomai! Iš tikro, pagalvok kaip reikiant. Mes palauksime tavęs ant kranto.

— Manau, kad ilgai jums teks laukti.

Hekas nukiūtino paniuręs, o Tomas stovėjo ir žiūrėjo, ir jam baisiai norėjosi mesti tą išdidumą ir eiti su jais. Jis tikėjosi, kad berniukai paėję sustos, bet jie lėtai vis tebebrido upe. Tomas staiga pajuto, kaip tapo tuščia ir nyku. Jis galutinai įveikė savo išdidumą ir,

balsiai šaukdamas, nubėgo tekinas paskui savo draugus:

— Palaukit! Palaukit! Ką aš jums pasakysiu!

Tuodu sustojo ir atsigręžė. Pasiviję Tomas pradėjo jiems pasakoti savo paslaptį, o jie klausė susiraukę ir tik vėliau, supratę, kur čia visas gudrumas, ėmė tiesiog spiegti iš smagumo ir pripažino, kad jo sumanymas puikus, kad jie niekad nebūtų nė galvoję eiti, jeigu jis jiems būtų pasakęs anksčiau. Tomas kažką sumurmėjo pasiteisindamas, bet tikroji priežastis, kodėl jis iš karto nesakė, buvo baimė, jog net ir ta jo paslaptis ko gero neįstengs jų sulaikyti ilgesniam laikui. Todėl jis buvo ją pasilikęs atsargai kaip paskutinę priemonę.

Berniukai linksmai grįžo į stovyklą ir su malonumu žaidė toliau, visą laiką plepėdami apie nuostabų Tomo sumanymą ir stebėdamiesi jo genialumu. Po gardžių pietų — kiaušinių ir žuvies — Tomas pasakė, kad dabar jis norįs išmokti rūkyti. Ir Džo pritarė šiai minčiai, pareikšdamas, kad jis irgi norėtų pamėginti. Hekas padarė pypkes ir prikimšo. Iki šiol abu naujokai buvo rūkę tik vynuogių lapų cigarų, bet tie cigarai „kando" liežuvį ir nelabai pritiko vyrams.

Jie išsitiesė ant žemės, pasirėmę alkūnėmis, ir ėmė atsargiai traukti dūmą, menkai tuo malonumu pasitikėdami. Ne koks buvo tų dūmų skanumas, berniukai springo, bet Tomas vis tiek pasakė:

— Žiūrėk, gi visiškai lengva! Jei būčiau žinojęs, kaip tai paprasta, seniai jau būčiau išmokęs.

— Ir aš taip pat, — tarė Džo. — Juk tai tik juokai!

— Kiek sykių aš, būdavo, žiūriu, kaip kiti rūko, ir galvoju: kad taip man išmokus, bet ne, manau, tai ne mano nosiai, — pasakė Tomas.

— Lygiai taip pat ir aš, ar ne, Hekai? Juk tu girdėjai, kaip aš tai sakydavau, ar ne, Hekai! Tegul Hekas pasako teisybę.

— Taip, daug kartų, — tarė Hekas.

— Ir aš taip pat, — tarė Tomas. — Šimtą kartų sakiau. — Sykį tas buvo prie skerdyklos. Pameni, Hekai? Ten buvo dar Bobas Teneris, Džonis Mileris ir Džefas Tečeris. Ar tu prisimeni, Hekai, kaip aš tą pasakiau?

— Taip, prisimenu, — atsakė Hekas. — Tai buvo dieną po to, kai aš pamačiau baltą savo rutuliuką... Ne, dieną prieš tai.

— Na, matai, ar aš nesakiau. Hekas prisimena.

— Aš manau, kad galėčiau rūkyti tokią pypkę visą dieną, — tarė Džo. — Man nė kiek nebloga.

— Ir man taip pat! — tarė Tomas. — Aš galėčiau rūkyti visą dieną, bet einu lažybų, kad Džefas Tečeris negalėtų.

— Džefas Tečeris! Kur jam! Jis ir dviejų dūmų neužtraukęs išvirstų. Tegul tik pamėgina! Pamatys, ką tai reiškia!

— Aišku. Ir Džonis Mileris taip pat, norėčiau pamatyti, kaip sektųsi Džoniui Mileriui!

— Ir aš! — tarė Džo. — Ko vertas tas tavo Džonis Mileris. Nuo vieno dūmo susiriestų.

— Tikra teisybė, Džo. Klausyk: aš norėčiau, kad kiti vaikai mus dabar pamatytų.

— Ir aš norėčiau.

— Klausykit, vyručiai, ša, niekam nė žodžio! O kada nors, kai visi bus susirinkę, aš prieisiu prie tavęs ir pasakysiu: „Džo, ar turi pypkę? Norisi parūkyti." O tu atsakysi ramiai, abejingai, kaip niekur nieko: „Taip, turiu savo seną pypkę, ir kitą turiu, — tik tabakas mano ne koks." O aš sakysiu: „Na, nesvarbu, kad tik būtų stiprus." Ir tuomet tu ištrauksi pypkes, ir mudu kuo ramiausiai užsirūkysime, tegul pasigėri!

— Tai bent bus linksma, Tomai! Kad taip dabar jie galėtų mus matyti!

— Tai būt gerai. O kai mes jiems pasakysime, kad rūkyti išmokome, būdami piratais, tai gailėsis visi, kad nebuvo drauge su mumis.

— Aš manau! Ir dar kaip gailėsis.

Taip jie šnekėjosi, tik greit jiems šneka ėmė nebesisekti, nebesirišti. Pauzės buvo vis ilgesnės; seilių ėmė rastis nežmoniškai daug. Burnoje kiekviena skylutė pasidarė fontanas ir tik švirkštė, švirkštė; jie vos spėjo tuštinti duobes po liežuviu, kad potvynis neužlietų, bet visos jų pastangos ėjo niekais, gerklės tvinte tvino ir baisiai vertė vemti.

Abudu berniukai buvo labai išbalę ir susisukę. Iš nusilpusių Džo pirštų iškrito pypkė, Tomui taip pat. O seilės tik žliaukia, o siurbliai dirba visu smarkumu. Pagaliau Džo silpnu balseliu sako:

— Aš pamečiau peiliuką... Eisiu geriau paieškoti...

Tomas drebančiom lūpom sako žagsėdamas:

— Aš tau padėsiu. Tu eik į aną pusę, o aš į šitą... prie šaltinio. Ne, Hekai, tau nėra ko eiti, mudu rasime patys.

Hekas vėl atsisėdo ir laukė gerą valandą. Paskui jam nusibodo, ir jis nuėjo ieškoti draugų. Jis rado juos miške, toli nuo kits kito; abudu buvo išbalę ir kietai miegojo. Bet jis iš kažko suprato: nors jie ir turėjo nemalonumų, dabar jau viskas buvo praėję.

Per vakarienę jie buvo nekalbūs, apsmurgę; kai Hekas pavalgęs prisikimšo sau pypkę ir norėjo jiems prikimšti, jie vienu balsu pasakė, kad nereikia, nes šiandien nekaip jaučiasi — matyt, užvalgė ko nors per pietus.

SEPTYNIOLIKTAS SKYRIUS

BAISIAUSIA AUDRA

Apie vidurnaktį Džo pabudo ir prikėlė kitus vaikus. Buvo nežmoniška tvankybė, o tas gero nepranašavo. Berniukai susigūžė prie ugnies, tartum ieškodami jos draugystės, nors naktis buvo baisiai karšta ir troški. Jie sėdėjo tyliai, nerimastingai kažko laukdami. Kur nesiekė laužo šviesa, viskas skendėjo tamsoje.

Staiga blykstelėjo, sumirgėjo akimirką šviesa medžių lapuose ir užgeso. Po kurio laiko vėl blykstelėjo kiek smarkiau. Ir vėl. Paskui medžių šakos vos girdimai sudejavo; berniukai pajuto, kad į skruostus kažkas ūmai pūstelėjo, ir sudrebėjo, pagalvoję, kad pralėkė „Nakties dvasia". Paskui vėl viskas nurimo. Staiga tvykstelėjo akinanti šviesa, pavertusi naktį diena, ir kiekviena žolelė aplink jų kojas buvo aiškiausiai matyti. Pasimatė ir trys išblyškę, nusigandę veidai. Perkūnas nugriaudė, nudundėjo per dangų ir palengva nutilo, dusliai gurgėdamas tolumoje. Ūžtelėjo šaltoka oro srovė, suvirpino visus lapus ir, pagriebusi laužo pelenus, iššarstė lyg sniego sūkuriais. Vėl ryški liepsna nušvietė aplinkui visą mišką, ir tą pat akimirką kažkas taip trinktelėjo, tarytum ties pat berniukų galvomis būtų sutrupėjusios medžių viršūnės. Mišką vėl apgaubė neįžvelgiama tamsa, ir apimti siaubo piratai prisiglaudė vienas prie kito. Reti, dideli lietaus lašai ėmė tikšti ant lapų.

— Vaikai, greičiau į palapinę! — suriko Tomas.

Jie pašoko ir nudūmė kas sau, kniubdami tamsoje ant šaknų ir painiodamiesi tarp laukinių vynuogių. Žvarbus vėjas kaukė medžiuose, versdamas viską ap-

linkui kartu staugti. Akinantys žaibai plieskė, beveik nenustodami, perkūnas griaudė ir griaudė kaip pašėlęs. Ir staiga pasipylė baisus lietus, o kylantis uraganas jį šuorais bloškė žemėn. Berniukai kažką šaukė vienas kitam, bet per staugiantį vėją ir griaustinį nieko nebuvo girdėti. Vis dėlto vienas po kito jie prisikasė iki palapinės ir į ją sulindo, nusigandę, šlapi, sušalę; nuo jų čiurkšlėmis bėgo vanduo, bet kiekvienas džiaugėsi nors tuo, kad turi nelaimės draugą. Pasiutusiai plakėsi viršum jų sena burė, ir kalbėti buvo neįmanoma, net jei audra nebūtų stelbusi jų balsų.

Audra vis labiau ir labiau šėlo; pagaliau vėjas nuplėšė burę nuo visų pritvirtinimų ir nusinešė. Berniukai, susikibę rankomis, nuolat klupdami ir iki mėlynių susitrenkdami, bėgo ieškoti prieglobsčio po didžiuliu ąžuolu, kuris stovėjo pakrantėje. Dabar buvo pats kovos

įkarštis. Žaibai blykčiojo be paliovos, užsižiebę danguje, nepaprastai ryškiai, aiškiai, be mažiausio šešėlio nušviesdavo viską: linkstančius medžius, šniokščiančią, baltą nuo putų upę, lekiančias bangų keteras, blankias aukštų skardžių apybraižas anapus upės, dunksančias už tirštos plaukiančių debesų ir įstrižo lietaus dangos. Miško galiūnai, kovos įveikti, vienas po kito virto žemėn, braškėdami ir laužydami jaunus medžius, o griaustinis nepaliaudamas trankėsi ir dundėjo smarkiai, šaižiai ir neapsakomai baisiai.

Pagaliau audra taip įsišėlo, jog atrodė, kad ji štai ims ir sudaužys visą salą į šipulius, ją sudegins, užtvindys iki pat medžių viršūnių, nušluos viską nuo žemės paviršiaus, apkurtins kiekvieną gyvą padarą, — ir visa tai vienu ir tuo pačiu momentu. Tai buvo klaiki naktis benamiams vaikams.

Bet pagaliau kova aprimo, tarytum priešo kariuomenė būtų ėmusi trauktis; grasinimai ir grūmojimai nutilo, pamažu miške įsiviešpatavo pirmykštė ramybė. Berniukai sugrįžo į savo stovyklą gerokai išgąsdinti ir pamatė, kad jie vis dėlto turėjo būti dėkingi likimui, nes į didįjį figos medį, po kuriuo visada nakvodavo, trenkė perkūnas, ir jie būtų žuvę, jei būtų po juo pasilikę.

Viskas stovykloje kiaurai peršlapo, laužas irgi, nes jie buvo nerūpestingi kaip visi vaikai ir nepagalvojo jo apsaugoti nuo lietaus. Čia buvo labai nemalonus dalykas, nes jie buvo šlapi iki kaulų ir juos krėtė šaltis. Savo susikrimtimui išlieti jie nesigailėjo žodžių; paskui pastebėjo, kad ugnis buvo prasiskverbusi toli po dideliu rąstu, prie kurio kūrenosi laužas (rąstas toje vietoje buvo išlinkęs ir nesiekė žemės), ir nedidelis smilkstantis delno platumo ruoželis liko nesušlapęs. Berniukai kantriai ėmėsi darbo, pririnko žievių iš po gulinčių

kamienų, ir pagaliau jiems pavyko įpūsti ugnį — ji vėl suliepsnojo. Prikrovus didelių sausų šakų, ugnis ėmė bubėti kaip krosnyje, ir jie vėl buvo laimingi. Nudžiovinę kumpį, jie puikiai pavakarieniavo, o paskui susėdo prie laužo ir iki pat ryto šnekučiavo, didžiuodamiesi savo nakties nuotykiais, mat, miegoti vis tiek neturėjo kur, nes aplink nebuvo likę nė vienos sausos vietelės.

Kai patekėjusi saulė pradėjo žerti savo spindulius, berniukus suėmė miegas; jie nuėjo į smėlio pakrantę ir sugulė. Netrukus saulė ėmė taip kepinti, kad jie atsikėlė ir paniurę stojo taisytis pusryčių. Pavalgę pasijuto sustingę, pastirę, o į jų širdis vėl pradėjo skverbtis namų ilgesys. Tomas pastebėjo tuos ilgesio ženklus ir darė, ką tik įmanydamas, kad pralinksmintų piratus. Bet jų niekas nedžiugino: nei marmuriniai rutuliukai, nei cirkas, nei maudymasis. Jis jiems priminė didžiąją paslaptį, ir jam pavyko įžiebti linksmumo kibirkštėlę. Kol dar nebuvo išgaravęs tasai linksmumas, Tomas pasiskubino juos sudominti nauju sumanymu. Jis pasiūlė pamiršti kuriam laikui, kad jie piratai, ir dėl įvairumo pasidaryti indėnais. Ši mintis visus sudomino: berniukai bematant nusirengė ir, nuo galvos iki kojų išsitepę juodo purvo juostomis, pasidarė raini kaip zebrai. Tuomet jie pradėjo atakuoti per mišką anglų gyvenvietę, ir kiekvienas, aišku, buvo vadas.

Paskui indėnai susiskirstė į tris priešiškas gentis ir puldinėjo vieni kitus, šokdami iš užuolandų su karo šauksmais, žudydami ir skalpuodami priešus tūkstančiais. Diena buvo kruvina, vadinasi, nusisekusi.

Vakarienės jie susirinko stovykloje išbadėję ir laimingi. Bet čia vėl susidūrė su kliūtimi: susivaidiję indėnai turėjo tuojau susitaikyti, nes kitaip negalėjo atsilaužti draugystės duonos, bet kaipgi galima susitai-

kyti, neišrūkius taikos pypkės! Jokio kito būdo jie nežinojo. Du laukiniai būtų beveik neprieštaravę visam laikui pasilikti priešais. Bet pasirinkimo nebuvo, ir norom nenorom, stengdamiesi atrodyti linksmi, jie pareikalavo pypkės, ir kiekvienas iš eilės traukė dūmą. Galų gale jie net apsidžiaugė, tapę indėnais, nes vis dėlto šį tą laimėjo: pasirodė, jog jie gali jau po truputį rūkyti, ir neidami ieškoti peiliuko. Tiesa, jiems ir dabar širdis dar pyko, bet didesnių nemalonumų nebuvo. Jie nutarė išnaudoti šią puikią galimybę ir nepagailėti pastangų. Todėl po vakarienės jie atsargiai pakartojo savo bandymus, ir šį kartą rezultatai buvo kuo puikiausi, taigi vakaras praėjo nepaprastai linksmai. Jie taip džiaugėsi ir didžiavosi savo naujuoju laimėjimu, tartum jiems būtų pavykę nuplėšti odą ir skalpus šešioms indėnų gentims iš karto. Palikim tuo tarpu juos ramybėje: tegul jie sau rūko, tauškia, giriasi, o mes kol kas apsieisime ir be jų.

ASTUONIOLIKTAS SKYRIUS

PIRATAI DALYVAUJA SAVO PAČIŲ LAIDOTUVĖSE

Niekas nesilinksmino mažame miestelyje šią tylią šeštadienio popietę. Harperių šeima, teta Poli, Meri ir Sidas apsivilko gedulo rūbais ir liejo graudžias ašaras. Miestelyje niekad nebūdavo per daug triukšmo, bet dabar jame buvo nepaprastai tylu. Gyventojai dirbo kasdienius savo darbus kažkaip nerūpestingai, mažai kalbėjosi, bet dažnai dūsavo. Atrodė, kad ir vaikus vargino šeštadienio poilsis. Žaidimai jiems nevyko ir pamažu visai iširdavo.

Pavakare Beki Tečer nuklydo į ištuštėjusį mokyklos kiemą. Ji jautėsi baisiai nelaiminga. Bet ir čia nerado paguodos. Tada tarė pati sau:

— Kad nors aš turėčiau tą jo varinį rutuliuką! Nieko nebeturiu, kas man jį primintų.

Beki tvardėsi, kad nekukčiotų.

Staiga ji sustojo ir tarė sau:

— Tas buvo kaip tik čia... O, jeigu viskas pasikartotų, aš jam niekad to nepasakyčiau, už nieką pasaulyje nepasakyčiau. Bet jo nebėra, ir aš jau niekad, niekad, niekad jo nebepamatysiu.

Ši mintis galutinai ją pribaigė, ir ji nuėjo, paplūdusi ašaromis.

Paskui atėjo būrys vaikų, Tomo ir Džo mokyklos draugų, ir visi, žiūrėdami pro tvorą, pasakojo su pagarba, tyliu balsu, kaip Tomas padarė tą ir tą — paskutinį kartą, kai jie jį matė, ir ką pasakė Džo (kiekvienas jo žodelis pranašavo kokią baisybę, kaip jiems dabar atrodė). Ir kiekvienas tiksliai nurodydavo vietą, kur tuo-

met stovėjo žuvusieji berniukai, ir pridurdavo maždaug taip: „O aš stovėjau štai šitaip, kaip dabar stoviu, o jis — kaip tu stovi, visai arti, ir jis nusišypsojo štai taip, ir mane staiga šiurpas nukrėtė, — taip staiga pasidarė baisu, — bet, tada aš, aišku, nežinojau, ką tai reiškia, o dabar suprantu!"

Paskui susiginčijo, kas paskutinis matė žuvusius berniukus gyvus, ir daugelis iš jų prisiskyrė tą liūdną garbę sau, tik tokius jų tvirtinimus dažnai sugriaudavo kitų liudininkų parodymai, ir kai pagaliau buvo įrodyta, kas paskutinis matė mirusius draugus ir kas paskutinis kalbėjosi su jais, tie laimingieji bematant pasipūtė, o visi kiti žiūrėjo į juos išsižioję ir pavydėdami. Vienas vargšelis, neturėdamas kuo pasigirti, pareiškė, savotiškai tuo didžiuodamasis:

— Tai bent apkūlė mane sykį Tomas Sojeris!

Bet tokiu būdu siekdamas garbės, jis smarkiai suklydo. Juk tą patį galėjo pasakyti apie save vos ne visi berniukai, taigi toks būdas pasižymėti buvo perdaug pigus. Vaikai išsiskirstė, vis dar pagarbiai minėdami žuvusius didvyrius.

Kitą rytą, kai baigėsi pamoka sekmadienio mokykloje, vietoje įprasto skambinimo pasigirdo liūdnas varpo gaudimas. Rytas buvo labai ramus, ir liūdni varpo garsai, atrodė, puikiai derinosi su gilia tyla, kuri viešpatavo gamtoje. Vienas po kito ėmė rinktis į bažnyčią miestelio gyventojai, sustodavo valandėlę prieangyje, pakuždom šnekėdavo apie liūdną įvykį. Bet pačioje bažnyčioje jau niekas nebesikuždėjo; tylą drumstė tik liūdnas sėdančių į suolus moterų suknių čežėjimas. Niekas negalėjo prisiminti, kad mažoji bažnytėlė būtų kada nors buvusi tokia pilna. Pagaliau visi susikaupė, ir įsiviešpatavo nebyli, kažką žadanti tyla; štai į bažny-

čią įžengė teta Poli, o paskui ją Meri ir Sidas, o kiek vėliau paskui juos — Harperių šeima, — visi apsivilkę juodais gedulo drabužiais; susirinkusieji visi kaip vienas, neišskiriant nė seno kunigo, pagarbiai atsistojo ir tol stovėjo, kol žuvusiųjų giminės susėdo priešakiniame suole. Po to vėl įsiviešpatavo reikšminga tyla, tarpais slopinamų kukčiojimų drumsčiama; paskui kunigas plačiai išskleidė rankas ir ėmė melstis. Buvo sugiedota graudinga giesmė, o po to sekė pamokslo įžangos žodžiai: „Aš esmi prisikėlimas ir gyvenimas."

Sakydamas pamokslą, kunigas taip išaukštino žuvusiųjų berniukų dorybes, patrauklumą ir retus gabumus, jog po to neliko bažnyčioje nė vieno žmogaus, kuris nebūtų jutęs sąžinės priekaištų, atsimindamas, kad visą laiką atkakliai nepastebėdavo nelaimingųjų vaikų dorybių ir lygiai su tokiu pat užsispyrimu matydavo vien jų trūkumus ir ydas. Kunigas papasakojo iš žuvusiųjų

gyvenimo kelis jaudinančius atsitikimus, ir pasidarė aišku, kokio jie buvo švelnaus, kilnaus būdo; visi aiškiai pamatė, kokie tai buvo kilnūs ir puikūs poelgiai, ir apgailestaudami prisiminė, kaip anuomet tuos vaikų poelgius laikė niekšingomis išdaigomis, už kurias jiems kailį išperti norėjo.

Kunigo kalba darėsi vis graudesnė, klausytojai vis labiau ir labiau jaudinosi, kol pagaliau neišlaikę visi kaip vienas prisidėjo prie giminių raudos; ir pats kunigas nebesusivaldydamas apsiašarojo sakykloje.

Choro galerijoje kažkas subraškėjo, bet į tai niekas neatkreipė dėmesio; po minutės sugirgždėjo bažnyčios durys.

Kunigas atitraukė nosinę nuo ašarotų akių ir apstulbo.

Iš pradžių viena pora akių, o paskiau antra ir trečia pasekė kunigo žvilgsnį, ir staiga visi susirinkusieji, pagauti bendro jausmo, pakilo vietose ir sužiuro į tris numirėlius, kurie žengė praėjimu: Tomas pirmutinis, paskui jį Džo, o už jo nedrąsiai sėlino Hekas su savo nukarusiais ir suplyšusiais skarmalais. Jie visą laiką išbuvo pasislėpę tuščioje choro galerijoje, klausydami gedulingo pamokslo apie save.

Teta Poli, Meri ir Harperiai puolė prie savo prisikėlusiųjų berniukų, dusino juos bučiniais ir dėkojo viešpačiui dievui už jų išgelbėjimą; tuo laiku vargšas Hekas stovėjo susigėdęs ir sumišęs, nežinodamas, ką jam daryti ir kur pasislėpti nuo tokios daugybės nedraugiškų žvilgsnių. Jis neryžtingai pasuko durų link ir jau buvo besprunkąs, bet Tomas pagriebė jį ir tarė:

— Teta Poli, šitaip negalima! Kas nors turi gi pasidžiaugti ir Heku.

— Ir pasidžiaugs, būtinai pasidžiaugs! Aš pirmoji džiaugiuosi, matydama jį, vargšą našlaitį!

Ir teta Poli nepašykštėjo berniukui mylavimų, nuo kurių jis dar labiau sumišo.

Staiga kunigas kad sušuks iš visų jėgų:

— Garbinkime viešpatį už visas jo suteiktas malones! Iš visos širdies jam giedokime.

Ir visi ėmė giedoti. Iškilmingai skambėjo senoviška padėkos giesmė ir drebino bažnyčios skliautus, — o Tomas Sojeris, jūrų piratas, žvelgdamas į pavydu degančius draugus, širdyje jautė, kad tai saldžiausia akimirka jo gyvenime.

Skirstydamiesi į namus, parapijiečiai nors ir kalbėjo, kad jie buvo apgauti, bet tikriausiai vėl būtų leidę save apmulkinti, kad tik dar sykį išgirstų taip gražiai giedamą senovinę padėkos giesmę.

Tą dieną teta Poli Tomą atbaksnojo ir atbučiavo — pagal ūpą — už visus metus; jam kartais sunku būdavo pasakyti, kas geriau išreiškia tetos padėką dievui ir meilę jam pačiam, — ar baksnojimas, ar pabučiavimai.

DEVYNIOLIKTAS SKYRIUS

TOMAS PASAKOJA SAVO SAPNĄ

Čia ir buvo didžioji Tomo paslaptis: grįžti namo drauge su kitais piratais ir dalyvauti savo pačių laidotuvėse. Šeštadienį, pradėjus temti, jie prisikasė ant rąsto raiti iki Misuri kranto, išlipo iš vandens už penkių—šešių mylių nuo miestelio, pernakvojo miške netolimoje apylinkėje, o, vos tik pradėjus švisti, nuošaliomis gatvelėmis ir takais atsėlino į bažnyčią ir kaip reikiant išsimiegojo galerijoje tarp krūvos sulūžusių suolų.

Pirmadienio rytą per pusryčius teta Poli ir Meri buvo nepaprastai meilios Tomui ir rūpestingai pildė visas jo užgaidas. Kalboms nebuvo galo. Teta Poli tarp kitko pasakė:

— Na gerai, Tomai, gal tai ir puikus pokštas — kankinti visus beveik ištisą savaitę, kad tik jums, berniūkščiams, būtų linksma, bet man labai liūdna, kad tu galėjai būti toks kietaširdis, pridaryti man tiek skausmo. Jeigu tu galėjai atplaukti ant rąsto į savo paties laidotuves, tai tu galėjai ir anksčiau pranešti man šiokiu ar tokiu būdu, kad nemirei, o tiktai pabėgai.

— Taip, tą tai jau galėjai padaryti, Tomai, — pasakė Meri, — ir, aišku, tu būtum padaręs, jeigu tik būtum apie tai pagalvojęs.

— Na kaip, Tomai, ar būtum taip padaręs? — paklausė teta Poli, ir iš jos veido buvo matyti, jog jai baisiai norisi, kad būtų „taip". — Na, sakyk, ar būtum padaręs, jei būtum apie tai pagalvojęs?

— Aš... nežinau... Juk tai viską būtų sugadinę.

— Ak Tomai, o aš vyliausi, kad tu nors kiek mane myli, — tarė teta Poli tokiu sielvartingu balsu, jog jam tiesiog nesmagu pasidarė. — Aš džiaugčiausi, jei tu būtum nors pagalvojęs apie tai, jau kad ir nepadaręs...

— Na, tetule, čia dar ne bėdà, — užstojo Meri. — Tomas juk toks vėjavaikis, jis nuolat skuba ir niekad neturi laiko galvoti.

— Juo blogiau. Sidas būtų pagalvojęs. Sidas būtų atėjęs ir pranešęs. Ak Tomai, kada nors, pažvelgęs į praeitį, tu gailėsiesi nemokėjęs manęs nors kiek mylėti, gailėsiesi, bet bus jau vėlu, o tas tau taip mažai būtų atsiėjęs.

— Na, ką jūs, tetule, juk jūs gi žinote, kad aš jus myliu, — tarė Tomas.

— Aš tai žinočiau geriau, jei tavo žodžius patvirtintų darbai.

— Aš tikrai labai gailiuosi, kad nepagalvojau apie tai, — tarė Tomas atgailaujančiu balsu. — Bet užtat aš jus sapnavau, — juk tai irgi šį tą reiškia.

— Ne taip jau daug, nes ir katė juk kartais sapnuoja — na, vis geriau kaip nieko. Ką gi tu sapnavai?

— O štai ką. Trečiadienio naktį aš sapnavau, lyg jūs sėdite štai ten, prie lovos, o Sidas sedi prie medinės skrynios, o šalia jo Meri...

— Ką gi, mes taip ir sėdėjome. Mes visad taip sėdime. Aš džiaugiuosi, kad tu nors sapne mus prisiminei.

— Paskui aš sapnavau, kad čia buvo Džo Harperio mama.

— Ką gi, jinai iš tikrųjų buvo! Ką tu dar sapnavai?

— Ko tik aš nesapnavau! Bet dabar man viskas susimaišė.

— Na, pamėgink prisiminti! Nejau negali?

— Paskui sapnavau, tartum vėjas... taip, vėjas papūtė...

— Prisimink, Tomai! Vėjas kažką papūtė... ką gi jis papūtė, tas vėjas?

Tomas prisidėjo pirštus prie kaktos ir, valandėlę neramiai palaukęs, sušuko:

— Prisiminiau! Prisiminiau! Vėjas papūtė žvakės liepsną.

— Viešpatie, pasigailėk! Toliau, Tomai, nagi toliau!

— Paskui, rodos, jūs pasakėte: „Man atrodo, jog durys..."

— Toliau, Tomai!

— Palaukite, duokite pagalvoti valandėlę, palaukite! Ak, taip! Jūs pasakėte, jog jums atrodo, kad durys atdaros.

— Juk aš lygiai taip ir pasakiau! Pameni, Meri? Na, toliau.

— Paskui... paskui... Na, aš nežinau tikrai, bet man atrodo, lyg jūs liepėte Sidui, kad jis... kad jis...

— Na? Na? Ką aš jam liepiau, Tomai? Ką aš jam liepiau?

— Jūs liepėte... jūs... o, jūs liepėte jam... uždaryti duris.

— Dėl dievo meilės! Kaip gyva niekad negirdėjau panašių dalykų! Ir netikėk tu man sapnais. Tučtuojau nubėgsiu pasakyti apie tai Sirinį Harper. Pažiūrėsim, ar ji vis taukš niekus, kad tokie prietarai esą nesąmonė. Pasakok, Tomai, kas gi buvo toliau!

— Dabar, teta, viską prisiminiau aiškiai kaip dieną! Paskui jūs pasakėte, kad aš nesu toks jau blogas, o tik neklaužada ir pramuštgalvis, bet kad iš manęs reikalauti ko nors tas pat, kaip... — ką čia jūs pasakėte? — kaip iš kumeliuko, ar panašiai.

— Taip ir buvo. Viešpatie brangiausias! Na, kas gi toliau, Tomai?

— Paskui jūs pravirkote.

— Tikrai, tikrai pravirkau. Ir nebe pirmą kartą. Na, ir tada?

— Tada ir misis Harper pravirko ir pasakė, kad Džo irgi geras... ir jai gaila, kad jinai jį apkūlė už grietinėlę, kurią pati buvo išpylusi...

— Tomai! Šventoji dvasia kalba tavo lūpomis! Tai buvo pranašiškas sapnas! Viešpatie! Pasakok toliau!

— Paskui Sidas pasakė... jis pasakė...

— Aš, rodos, nieko nesakiau, — tarė Sidas.

— Ne, Sidai, tu sakei, — tarė Meri.

— Nutilkite, nekliudykite Tomui! Na, Tomai, ką gi jis pasakė?

— Jis pasakė... man rodos, jis sakė, kad ten man bus geriau, negu žemėje, bet jeigu aš būčiau buvęs geresnis...

— Jūs girdite? Juk tai jo paties žodžiai!

— Ir jūs liepėte jam nutilti.

— Kaipgi, žinoma, liepiau. Ne, čia buvo angelas. Ne, vis tiek kur nors čia buvo angelas!

— Paskiau misis Harper papasakojo, kaip Džo iššovęs jai tiesiog po nosimi, o jūs jai papasakojote apie Piterį ir „Skausmo malšintoją".

— Tikriausia teisybė, kaip mane gyvą matote!

— O paskui jūs ilgai pasakojote, kaip mūsų ieškojo upėje... ir kad sekmadienį bus gedulingos pamaldos, ir tada jūs su misis Harper apsikabinote ir ėmėte verkti, o paskui ji išėjo.

— Lygiai taip ir buvo! Lygiai taip ir buvo, kaip mane gyvą matote. Jeigu tu pats būtum viską regėjęs savo akimis, negalėtum geriau papasakoti. Na, o toliau kas buvo? Pasakok, Tomai.

— Paskui jūs, rodos, meldėtės už mane, ir aš jus mačiau ir girdėjau kiekvieną jūsų žodį. O paskui jūs atsigulėte, ir man jūsų taip pagailo, kad aš ėmiau ir parašiau ant gabalėlio figmedžio žievės: „Mes nenumirėme, mes tik pabėgome ir pasidarėme piratais", ir padėjau žievę ant stalo šalia žvakės, o jūs tuo metu miegojote ir atrodėte tokia gera, jog aš priėjau, pasilenkiau ir pabučiavau tiesiai į lūpas.

— Tikrai, Tomai, tikrai? Na, už tai aš tau viską atleidžiu.

Ir ji taip smarkiai suspaudė berniuką savo glėby, jog jis pasijuto esąs paskutinis niekšas.

— Visa tai be galo malonu, nors tai buvo tik sapnas, — tarė Sidas sau, bet taip, kad ir kiti girdėtų.

— Tylėk, Sidai! Žmogus sapne daro tą patį, ką jis padarytų tikrovėje. Štai tau didelį obuolį, Tomai, aš tau jį saugojau, jei tu kada atsirastum... Na, o dabar keliauk į mokyklą. Aš dėkoju gerajam dievui, visų mūsų tėvui, už tai, kad jis man tave sugrąžino, nes jis

gailestingas ir maloningas tiems, kas jį tiki ir klauso jo žodžių, nors aš ir nesu verta jo malonės; bet jeigu jo palaimos sulauktų vien tik nusipelniusieji ir jeigu jo ranka sunkią valandą tik jiems pagelbėtų, mažai atsirastų šioje žemėje besišypsančių ir, atėjus mirčiai, mažai teįžengtų į jo taikos karalystę. Na, drožkite gi, Sidai, Meri, Tomai, eikite greičiau, — ir taip jūs mane jau sutrukdėte.

Vaikai išėjo į mokyklą, o senutė nuskubėjo pas misis Harper, tikėdamasi stebuklinguoju Tomo sapnu sugriauti jos netikėjimą stebuklais. Sidas nutarė verčiau nesakyti, ką jis galvoja, išeidamas iš namų. O galvojo jis štai ką:

„Čia kažkas visgi ne taip. Susapnuok tu man tokį ilgą sapną ir be mažiausios klaidelės."

Kokiu dabar didvyriu tapo Tomas! Jis nebešokinėjo ir nebedūko, o vaikščiojo išdidus ir pasipūtęs, kaip ir pridera piratui, numanančiam, kad į jį įsmeigtos visų akys. Iš tikrųjų taip ir buvo; jis stengėsi dėtis, kad nepastebi nei žmonių žvilgsnių, nei jų kuždesio, nors tas teikė jam svaiginantį džiaugsmą. Mažesni berniukai sekiojo jam iš paskos, didžiuodamiesi, kad juos mato drauge su juo ir kad jis nevaro jų nuo savęs, tartum jis būtų būgnininkas kokios nors eisenos priešakyje arba dramblys, didingai žengiantis į miestą su visu savo žvėrynu. Jo vienmečiai dėjosi visai nežiną, kad jis buvo dingęs, ir vis dėlto širdies gilumoje jie baisiai pavydėjo. Jie būtų viską atidavę už jo puikiai nudegusią odą ir už tą didelį išgarsėjimą. Bet Tomas nebūtų atidavęs nei vieno, nei antro už jokius pasaulio turtus — net už cirką.

Mokykloje vaikai taip ėmė aukštinti jį ir Džo, iš jų akių švietė toks susižavėjimas didvyriais, jog tie greit

ėmė nežmoniškai riesti nosis. Piratai pradėjo pasakoti savo nuotykius godžiai gaudantiems kiekvieną jų žodį klausytojams, bet tik pradėjo, nes turint tokią lakią vaizduotę, kaip jų, ne taip jau lengva buvo užbaigti. Ir kai jie, pagaliau išsitraukę pypkes, kuo ramiausiai užtraukė dūmą, tai jau pasiekė pačią garbės viršūnę.

Tomas nusprendė, kad jis dabar gali apsieiti ir be Beki Tečer. Jam pakanka garbės. Jis gyvens vien dėl garbės. Dabar, kai jis taip išgarsėjo, jinai, gal būt, ir panorės taikytis. Na, ir tegu sau! — ji pamatys, kad ir jis gali būti toks abejingas, kaip kai kurie kiti žmonės. Bet štai atėjo ir pati Beki. Tomas apsimetė jos nepastebįs. Jis nuėjo į šalį, prisidėjo prie būrio berniukų ir mergaičių ir ėmė su jais kalbėtis. Netrukus To-

mas pamatė, kad ji linksmai laksto ten ir atgal liepsnojančiu veidu ir blizgančiomis akimis, apsimesdama, kad atsidėjusi gaudo drauges, suspiegdama iš juoko kiekvieną kartą, kai sugaudavo kurią mergaitę; bet jis taip pat pastebėjo, kad jinai vis taikstosi pagauti tas, kurios arčiau jo, ir kad ji vis šaudo į jį akimis. Tas baisiai glostė tuščią jo savimylą, bet, užuot pasidavęs, jis dar labiau pasikėlė į puikybę ir nutarė dar atkakliau slėpti, kad ją pastebi. Štai ji liovėsi laksčiusi ir ėmė nedrąsiai vaikštinėti aplinkui, retkarčiais atsidusdama ir liūdnai žvilgtelėdama iš pasalų į Tomą. Po to ji pastebėjo, kad Tomas su Emi Lorens šneka kur kas daugiau, negu su kitais. Jai staiga suspaudė širdį, ji sumišo ir sunerimo. Ji mėgino pasitraukti į šalį, bet jos kojos išdavikės ją atvedė kaip tik prie to paties būrio. Ji sustojo beveik prie pat jo ir, apsimesdama linksma, tarė vienai mergaitei:

— Fui, kokia tu negera mergaitė, Meri Ostin! Kodėl tu nebuvai sekmadienio mokykloje?

— Aš buvau. Argi tu nematei?

— Kaip, tikrai? Kurgi tu sėdėjai?

— Aš buvau mis Piters klasėje, kaip ir visada. O aš tave mačiau.

— Iš tikrųjų? Keista, kad aš tavęs nepastebėjau. Aš norėjau tau pasakyti apie iškylą.

— Tai įdomu! O kas ruošia?

— Mano mama... man.

— Ak, kaip puiku! O mane ji pakvies?

— Aišku. Juk iškyla ruošiama man, ką panorėsiu, tą jinai ir pakvies. O tave aš tikrai noriu pakviesti.

— Kaip bus puiku! O kada gi tas bus?

— Greitai. Gal būt, atostogų pradžioje.

— Tai bus linksma! Tu pakviesi visus berniukus ir mergaites?

— Taip, visus savo draugus... ir visus tuos, kurie norėtų su manimi draugauti.

Ji slapčiom dirstelėjo į Tomą, bet jis tuo metu pasakojo Emi Lorens apie baisią audrą saloje ir apie tai, kaip perkūnas suskaldė didžiulį figos medį „į šipuliukus" tą pačią akimirką, kai jis stovėjo už trijų žingsnių nuo jo.

— O man ar galima bus ateiti? — paklausė Gresi Miler.

— Taip.

— O man? — paklausė Seli Rodžers.

— Taip.

— Man irgi? — paklausė Suzi Harper. — Ir Džo galės?

— Taip.

Visi klausė vieno ir to paties ir, gavę teigiamą atsakymą, džiaugsmingai plojo, kol pagaliau įsiprašė visi, išskyrus Tomą ir Emi. Bet Tomas ramiai sau nuėjo šnekučiuodamas ir nusivedė su savim Emi. Beki lūpos suvirpėjo, akys pasruvo ašaromis, bet ji, slėpdama savo susijaudinimą, stengėsi iš paskutiniųjų atrodyti linksma ir vis tebečiauškėjo, nors iškyla ir visa kita jos nebedomino. Ji kuo greičiausiai pasislėpė nuošalioje vietelėje ir „išsiverkė iki valiai", kaip sako moterys. Paskui sėdėjo ten įsižeidusi, paniurusi, kol pasigirdo skambutis. Tuomet ji atsistojo, krestelėjo savo kasas, jos akys

degė kerštu, ir ji tarė sau, kad dabar žinanti, ką daryti.

Per petrauką Tomas tebečiulbėjo su Emi Lorens, iš pasitenkinimo nerimdamas savame kailyje. Jis ėmė slankioti, ieškodamas Beki, kad dar labiau įskaudintų jos širdį. Pagaliau ją surado — ir visa jo laimė bematant išgaravo. Ji sėdėjo jaukiame kampelyje už mokyklos ant vieno suolelio su Alfredu Templiu, ir abu žiūrinėjo knygą su paveiksliukais; jie buvo taip susidomėję, ir jų galvos buvo taip susiglaudusios, jog atrodė, kad jiems daugiau niekas pasaulyje neberūpi. Deginantis pavydas užvirė Tomo gyslose. Jis nekentė savęs visa širdimi, kad nepasinaudojo proga susitaikyti, kai pati Beki atrodė to aiškiai norinti. Jis vadino save avigalviu ir kitais nepavydėtinais vardais, kokiais tik beįmanė. Jam norėjosi verkti iš apmaudo. Emi linksmai sau plepėjo, nes jos širdis džiūgavo, o Tomas stovėjo tarytum be žado. Jis nebegirdėjo, ką jam sakė Emi, o kai ji nutildavo, laukdama atsakymo, jis sumurmėdavo beprasmiškai „taip, taip", nors kartais visai ne vietoje. Jis tolydžio nuklysdavo už mokyklos, nors tas nepakenčiamas vaizdas ir graužė jam širdį. Jį ten traukte traukė. Ir jis tiesiog siuto, matydamas, kad Beki jo net nepastebi, tartum jo iš viso nebūtų buvę. Bet jinai jį matė ir jautė, kad laimi kovą, džiaugėsi, kad jis kenčia taip, kaip anksčiau kentė pati. Linksmas Emi čiauškėjimas pasidarė jam visai ne-

bepakenčiamas. Jis užsiminė, kad turi reikalų, kad jam reikia kažkur nueiti, ir kuo greičiausiai. Bet viskas veltui, — mergaitė čiulbėjo kaip čiulbėjusi. „Ak, — galvojo Tomas, — kad tu kur prasmegtum! Nejaugi aš niekad tavimi neatsikratysiu?" Pagaliau jis pareiškė, kam jam būtinai reikia eiti. Tada Emi naiviai pasakė, kad po pamokų lauks jo „kur nors netoli", ir Tomas skubiai pasišalino, baisiausiai jos už tai nekęsdamas. „Kad nors kuris kitas, — galvojo jis, griežda mas dantimis, — tik ne tas dabita iš Sent Lui; mano, kad prašmatniai apsirengęs, tai jau ir aristokratas. Palauk! Apkūliau tave, ponaiti, tą dieną, kai tu pasirodei mieste, apkulsiu ir vėl. Palauk, pakliūsi tu man į nagus! Kad čiupsiu tave štai šitaip..."

Ir jis mosavo rankomis, mušdamas, kumščiuodamas, daužydamas, purtydamas įsivaizduojamą priešą. „Še tau! Na, gavai? Užtenka? Na, žiūrėk, tegul tai būna tau pamoka ateičiai!" Ir įsivaizduojamos muštynės baigėsi Tomo pergale.

Dvyliktą valandą Tomas parbėgo namo. Jis nebegalėjo ramia sąžine žiūrėti, kad Emi tokia laiminga, o iš kitos pusės jis nesitvėrė pavydu. Beki vėl ėmė žiūrinėti su Alfredu paveiksliukus; bet laikas bėgo, o kenčiantis Tomas vis negrįžo, ir tas temdė jos džiaugsmą. Paveiksliukai jos jau nebedomino, ji surimtėjo, paskui pasidarė abejinga, galiausiai nuliūdo; kelis kartus, išgirdusi kažkieno žingsnius, ji sukluso, bet visos viltys nuėjo niekais — Tomas nesirodė. Pagaliau ji pasijuto labai nelai-

minga ir ėmė apgailestauti, kad bekeršydama pamiršo saiką ir nuėjo per toli. Vargšelis Alfredas, matydamas, kad jinai kažkodėl nebekreipia į jį dėmesio, tolydžio vis kartojo: „Tai gražus paveiksliukas! Žiūrėk!" Mergaitė pagaliau neteko kantrybės ir sušuko: „Nelįsk prie manęs su savo paveiksliukais. Aš jų matyt nenoriu!" Pravirko, atsistojo ir nuėjo sau.

Alfredas nusekė iš paskos ir jau buvo bepradedąs ją guosti, bet Beki tarė:

— Atsikabink! Palik mane ramybėj! Aš tavęs nekenčiu.

Berniukas sustojo, nesuprasdamas, kuo jai nusikalto — juk ji žadėjo visą didžiąją pertrauką žiūrėti su juo paveiksliukus, o staiga pabėgo verkdama. Tada Alfredas nuėjo susimąstęs į ištuštėjusią mokyklą. Jis jautėsi pažemintas ir piktas. Jis lengvai įspėjo teisybę — mergaitė jį panaudojo tik kaip įrankį paerzinti Tomui Sojeriui. Po šitokios išvados jo neapykanta Tomui, aišku, anaiptol nesumažėjo. Jis norėjo kokiu nors būdu iškrėsti jam šunybę, pats nelįsdamas į pavojų. Ir tuo metu jis pastebėjo Tomo vadovėlį. Tai puiki proga! Jis su džiaugsmu atskleidė knygą toje vietoje, kur buvo paskirta pamoka, ir apliejo visą puslapį rašalu.

Beki kaip tik tuo metu pažvelgė pro langą ir pamatė, ką jis daro, bet nuėjo, nepratarusi nė žodžio. Ji nuskubėjo namo: norėjo surasti Tomą ir jam papasakoti apie knygą. Tomas bus jai dėkingas, ir baigsis visi nesusipratimai. Bet pusiaukelėje ji kitaip pergalvojo; ji prisiminė, kaip elgėsi Tomas, jai kalbant apie iškylą, ir ši mintis sukėlė baisią gėdą. Ji nusprendė, kad taip jam ir reikia, tegul jam išperia kailį už sutepliotą knygą, vis tiek jinai jo nekenčia ir nekęs visą gyvenimą.

DVIDEŠIMTAS SKYRIUS

DEJA, „AŠ NEPAGALVOJAU"

Tomas parėjo namo rūškanas, niūrus, ir iš pirmų žodžių, kuriuos jam tarė teta, suprato, kad čia jo sielvartas užuojautos neras.

— Tomai, aš tau gyvam kailį nulupsiu!

— Ką gi aš padariau, tetule?

— Tu jau pakankamai padarei. Kaip sena kvailė nueinu pas Sirini Harper ir manau, kad ją įtikinsiu visomis tomis nesąmonėmis apie tavo stebuklingą sapną, ir še, kad nori, pasirodo, Džo papasakojo jai, kad tą vakarą tu čia buvai ir girdėjai visą mūsų pašnekesį. Nežinau, Tomai, kas gali išeiti iš berniuko, kuris taip begėdiškai elgiasi. Man skaudu, pagalvojus, kad tu leidai man eiti pas Sirini Harper ir taip apsijuokinti, — ir net nebandei manęs sulaikyti.

Visa ši istorija pasirodė Tomui naujoj šviesoj. Iki šiol jo išdaiga atrodė jam nepaprastai vykęs ir gudriai sugalvotas pokštas. Dabar jis matė, kad pasielgė biauriai ir niekšingai. Jis panarino galvą ir net nesusigriebė iš karto, ką besakyti; paskui tarė:

— Tetule, aš labai gailiuosi, kad taip pasielgiau... bet aš nepagalvojau.

— Ak vaikeli, tu niekad negalvoji! Tu niekad apie nieką negalvoji, tik apie save ir savo malonumus. Juk tu sugalvojai atkeliauti tokią tolybę naktį iš Džeksono salos tik tam, kad pasijuoktum iš mūsų nelaimės, juk tu sugalvojai mulkinti mane prasimanytais sapnais, o pasigailėti mūsų ir neleisti mums taip sielvartauti — apie tai tu nepagalvojai.

— Tetule, dabar aš suprantu, kad tai buvo niekšiška, bet aš nenorėjau daryti niekšybės, garbės žodis, nenorėjau. O, be to, aš tą vakarą buvau parėjęs visai ne dėl to, kad pasijuokčiau iš jūsų.

— O ko gi tu buvai parėjęs?

— Aš norėjau pranešti jums, kad jūs nesirūpintumėte... kad mes nepaskendome.

— Tomai, Tomai! Aš būčiau laimingiausias pasaulyje žmogus ir dėkočiau dievui, jei galėčiau tikėti, kad tu turėjai tokius gerus norus, bet tu juk pats žinai, kad to nebuvo... ir aš tai žinau, Tomai...

— Buvo, buvo, kaip kažin ką, buvo, tetule. Kaip mane gyvą matote, buvo!

— Ak Tomai, nemeluok... prašau tavęs... Tas dar šimtą kartų pablogina viską...

— Tai visai ne melas, tetule, tai tiesa. Aš norėjau, kad jūs nesikrimstumėte, — štai ko aš buvau parėjęs.

— Aš atiduočiau viską pasaulyje, kad galėčiau tavim patikėti: tas išpirktų visas tavo nuodėmes, Tomai. Jeigu tai būtų tiesa, aš beveik džiaugčiausi, kad tu pabėgai iš namų ir pridirbai tiek šunybių. Bet ne, visa tai nesąmonė, nes kodėl gi tu, vaikeli, nieko man nepasakei tada?

— Matot, tetule, kai jūs ėmėte kalbėti apie gedulingas pamaldas, man staiga dingtelėjo mintis — kaip būtų puiku, jei mes sugrįžtumėm ir pasislėptumėm bažnyčioje; kaipgi aš galėjau gadinti visą reikalą? Todėl aš įsikišau žievę atgal į kišenę ir nepratariau nė žodžio.

— Kokią žievę?

— Nagi tą, kur aš parašiau jums, kad mes tapome piratais. Aš taip dabar gailiuosi, kad jūs nepabudote, kai aš jus pabučiavau, baisiai gailiuosi, garbės žodis!

Rūsčios raukšlės tetos veide išsilygino, ir jos akys staiga švelniai sužibo.

— Tai tu iš tikrųjų mane pabučiavai, Tomai?

— Na taip, pabučiavau.

— Ar iš tikrųjų?

— Na kaipgi, aišku, iš tikrųjų, tetule.

— Už ką gi tu mane pabučiavai, Tomai?

— Nes aš taip jus mylėjau, ir jūs aimanavote pro miegus, ir man taip jūsų gaila pasidarė.

Tie žodžiai skambėjo nuoširdžiai. Senutės balsas nenorom drebėjo, kai ji pasakė:

— Pabučiuok mane dar kartą, Tomai! O dabar drožk į mokyklą.

Vos tik jis išėjo, teta Poli nubėgo į sandėliuką ir ištraukė sudriskusį švarkelį, kuriuo Tomas vilkėjo, būdamas piratu. Paėmusi švarką į rankas, ji staiga stabtelėjo ir tarė sau:

— Ne, geriau nežiūrėsiu! Vargšas berniukas! Tikriausiai jis sumelavo... bet tai buvo šventas melas, šventas, — todėl, kad jis manė tuo mane paguosiąs. Aš ti-

kiuosi, kad dievas... aš žinau, kad dievas atleis jam, nes jis sumelavo, tik gero norėdamas. Ir aš nenoriu įsitikinti, kad tai melas, ir nežiūrėsiu!

Ji padėjo švarkelį ir valandėlę galvojo. Dusyk ji buvo betiesianti ranką ir jį beimanti ir dusyk vėl atitraukė. Pagaliau ji ryžosi, pasistiprinusi mintimi: „Tai geraširdiškas melas, tai geraširdiškas melas, ir aš dėl to nenusiminsiu." Ir ji įkišo ranką į kišenę. Po minutės jinai jau skaitė Tomo prikreiveliotą žievę ir pro ašaras pasakė:

— Aš galėčiau tam berniukui atleisti ir milijoną nuodėmių!

DVIDEŠIMT PIRMAS SKYRIUS

TOMAS — DIDVYRIS

Teta Poli taip švelniai pabučiavo Tomą, jog visi jo rūpesčiai kaip mat išgaravo, ir jam vėl buvo lengva ir gera. Jis išėjo į mokyklą, ir jam nusišypsojo laimė — pačioje Pievų gatvės pradžioje jis sutiko Beki Tečer. Tomas buvo nuotaikos žmogus. Nieko nelaukdamas, jis pribėgo prie Beki ir pasakė:

— Aš labai gailiuosi, Beki, kad šiandien taip biauriai pasielgiau. Daugiau aš niekad, niekad kaip gyvas taip nedarysiu. Na, būk gerutė, susitaikykim... nori?

Mergaitė sustojo ir pažvelgė su panieka jam į veidą.

— Aš būsiu labai dėkinga, misteri Tomai Sojeri, jeigu jūs mane paliksite ramybėje. Aš su jumis daugiau nekalbu.

Ji papurtė galvą ir praėjo pro šalį. Tomas taip nustėro, jog net nesusigriebė atsakyti: „Pamanykite, baisus čia daiktas, panelė Puošeiva!" O paskui jau buvo per vėlu, nes tinkamas momentas praėjo. Ir taip jis nieko nepasakė, tačiau įniršo nežmoniškai. Jis nuslinko į mokyklos kiemą, gailėdamasis, kad Beki ne berniukas, — tai bent apkultų! Tuo metu ji kaip tik praėjo pro šalį, ir jis jai kažką kandžiai pasakė. Ji lygiai atsikirto, ir tokiu būdu jie galutinai susipyko. Įširdusi Beki negalėjo sulaukti, kada pagaliau prasidės pamokos, — taip ji nekantravo, kad Tomą kuo greičiausiai išplaktų už sutepliotą knygą. Jeigu jai anksčiau ir buvo atėjusi į galvą mintis išduoti Alfredą Templį, tai dabar, po akiplėšiško Tomo išsišokimo, ta mintis galutinai išnyko.

Vargšelė net nenujautė, kad ir jos pačios laukia nelaimė. Jų mokytojas, misteris Dobinsas, buvo vidutinio amžiaus žmogus, nepasiekęs savo svajonių. Jo svajonė buvo tapti gydytoju, bet neturtas jį privertė tenkintis kuklia miestelio mokytojo vieta. Kiekvieną dieną, sėdėdamas klasėje, jis išsitraukdavo iš stalčiaus kažkokią paslaptingą knygą ir protarpiais, kai mokiniai neatsakinėdavo pamokų, įsitraukdavo skaityti. Jis visad ją laikydavo užrakinęs. Nebuvo nė vieno mokinio, kuris nebūtų degęs smalsumu pažvelgti į tą knygą, bet progos vis nepasitaikydavo. Kiekvienas berniukas, kiekviena mergaitė spėliojo savaip, kas ten būtų per knyga, bet spėliojimai buvo tokie skirtingi, jog nieko tikro negalima buvo pasakyti. Ir štai Beki, eidama pro mokytojo stalą, stovintį netoli durų, pastebėjo, jog stalčiuje įkištas raktas. Kaip neišnaudoti tokios retos progos? Ji apsidairė — aplink nė dvasios. Ir taip bematant knyga atsidūrė jos rankose. Pavadinimas — kažkokio profesoriaus „Anatomija" — nieko jai nepasakė, ir ji ėmė sklaidyti lapus. Ji iš karto aptiko gražiai nupieštą, spalvotą nuogo žmogaus paveikslą. Tą akimirką per puslapį nusidriekė šešėlis: tarpduryje pasirodė Tomas Sojeris ir paveiksliuką pamatė. Beki sumišusi stengėsi užversti knygą, bet, nelaimė, perplėšė paveiksliuką iki pat puslapio vidurio. Jinai įgrūdo knygą į stalčių, pasuko raktą ir pravirko iš gėdos ir apmaudo.

— Tomai Sojeri, tu esi toks niekšas, koks tik begali būti — slankioji aplinkui žmones ir šniukštinėji, kur kas žiūri?

— Iš kur aš žinojau, ką tu žiūrinėji?

— Kaip tau ne gėda, Tomai Sojeri! Tu, aišku, apskųsi mane, ir... ką aš tada darysiu, ką aš tada darysiu?

Be abejo, mane muš, o manęs mokykloje dar nė sykio nemušė.

Ji treptelėjo kojuke ir pridūrė:

— Na, ir būk toks niekšas, jeigu nori! Aš irgi kai ką žinau. Bus tau, ir greitai. Palauk — pamatysi. Nekenčiu, nekenčiu, nekenčiu! — Ji vėl pravirko ir spruko iš klasės.

Tomas stovėjo apdujęs, kaip per galvą gavęs. Paskui jis tarė sau:

— Koks kvailas padaras tos mergiotės. Pamanykit, niekad jos nepliekė mokykloje! Baisus čia daiktas, kad išplieks! Visos jos baisiai lepios ir bailios. Aišku, koks man reikalas skųsti seniui Dobinsui tą kvailiukę... Aš galiu atsiskaityti su ja ir kitokiu būdu, be niekšybės. Bet kas iš to? Senis Dobinsas vis tiek paklaus, kas suplėšė jo knygą. Niekas neatsilieps. Tada jis pradės kaip visada kvosti visus paeiliui, paklaus vieną, paklaus antrą, o kai ateis kaltininkės eilė, iš karto pažins, kad ji, net jeigu jinai ir tylėtų. Iš mergiočių veido viską sužinosi — ištvermės neturi jokios. Na, ir išplieks ją... aišku. Įkliuvo dabar Beki Tečer, šį kartą rykštės neišvengs.

Pagalvojęs valandėlę, Tomas pridūrė:

— Ir gerai, taip ir reikia. Norėjo, kad man kliūtų, tegul dabar paragauja pati.

Tomas išbėgo laukan ir prisidėjo prie būrio dūkstančių vaikėzų. Po kelių minučių atėjo mokytojas, ir prasidėjo pamoka. Tomas ne per daug domėjosi mokslu. Jis nuolat žvilgčiojo į tą pusę, kur sėdėjo mergaitės, ir Beki veidas kėlė jam nerimą. Prisimindamas jos elgesį, jis neturėjo nė mažiausio noro jos gailėtis, bet vis dėlto negalėjo nuslopinti kylančio gailesčio. Jis anaiptol nedžiūgavo dėl bausmės, kurios ji buvo tikrai verta.

Bet štai mokytojas pastebėjo aplietą vadovėlį ir kurį laiką Tomui teko rūpintis savo paties reikalais. Beki pagyvėjo, jos snaudulys išsisklaidė, ji nepaprastai susidomėjo, kas čia dabar bus. Ji žinojo, jog visi Tomo tvirtinimai, kad ne jis apliejo savo knygą rašalu, vis tiek jo neišgelbės; taip ir buvo. Už tai, kad jis neigė savo kaltę, jam dar daugiau kliuvo. Beki manė, kad ją tas pradžiugins, bet džiaugsmas buvo netikras. Pačią lemiamą akimirką jai baisiai knietėjo atsistoti ir pasakyti, kad visa tai padarė Alfredas Templis, bet ji sukaupė visas jėgas ir prisivertė nieko nesakyti. „Juk Tomas, — samprotavo Beki, — būtinai mane išduos, kad aš suplėšiau paveikslіuką. Na, ir nė žodžio nepasakysiu, net jeigu reikėtų išgelbėti jam gyvybę!"

Tomas atsiėmė, kiek jam buvo skirta, ir sugrįžo į savo vietą, per daug nesikrimsdamas. Jis galvojo, kad gal ir iš tikrųjų, besipešdamas su draugais, jis kaip nors netyčia išvertė rašalinę ant knygos. O neigė jis savo kaltę tik dėl visa ko, taip jau buvo įprasta, ir vien iš nusistatymo tvirtino, kad jis nekaltas. Praslinko visa valanda; mokytojas sėdėjo snausdamas savo soste ir lingavo galvą. Mokiniai balsu kalė pamokas, klasė buvo pilna murmesio ir tiesiog migdė. Netrukus misteris Dobinsas atsilošė, nusižiovavo, atrakino stalčių, ištiesė ranką į knygą, bet suabejojo, ar imti ją, ar ne. Daugumas mokinių žiūrėjo į tai visiškai abejingai, bet jų tarpe buvo du, kurie atidžiai sekė kiekvieną jo judesį. Kurį laiką misteris Dobinsas nerūpestingai sklaidė knygą, paskui ją pasidėjo ir pasitaisė patogiau kėdėje, rengdamasis skaityti. Tomas žvilgterėjo į Beki. Ji atrodė kaip bejėgis užguitas triušelis, į kurį medžiotojas taikosi šauti. Tomas bematant pamiršo visus savo vaidus su ja. Kuo greičiausiai reikia ko nors imtis! Negalima gaišti

nė valandėlės! Bet būtinumas skubėti sukaustė jo išradingumą. Puiku! Nuostabi mintis! Jis pribėgs, pagriebs knygą, spruks pro duris ir — tiek jį bematysi! Bet jis valandėlę sudvejojo, ir tinkamas momentas buvo pražiopsotas — mokytojas jau atskleidė knygą. O, kad galima būtų grąžinti tą akimirką! „Per vėlu! Dabar jau Beki niekas nebeišgelbės!" — tarė sau Tomas. Po valandėlės mokytojas jau vedžiojo akimis po klasę. Visi nuleido akis, neatlaikę jo žvilgsnio. Tame žvilgsnyje buvo kažkas, kad net visai nekalti ėmė virpėti iš baimės. Po to užėjo tyla, trukusi tiek, kiek reikėtų suskaičiuoti iki dešimt. Mokytojas kaupė pagiežą. Pagaliau jis prabilo:

— Kas suplėšė tą knygą?

Nė garso. Klasėje buvo taip tylu, jog galėjai išgirsti ir adatą krintant. Visi tylėjo kaip tylėję. Mokytojas tyrė vieną veidą po kito, ieškodamas žymių, išduodančių nusikaltėlį.

— Benjaminai Rodžersai, ar tu suplėšei šitą knygą?

Atsakymas: ne. Ir vėl tyla.

— Džozefai Harperi, tu?

Vėl ne. Tomo nerimas vis labiau ir labiau augo nuo tos lėtos kankynės. Mokytojas atidžiai apžiūrėjo berniukų eiles, pagalvojo valandėlę ir kreipėsi į mergaites:

— Emi Lorens?

Ši neigiamai papurtė galvą.

— Gresi Miler?

Vėl tas pat.

— Suzana Harper, ar tu tai padarei?

Ir vėl ne. Dabar jau buvo Beki Tečer eilė. Tomas

visas drebėjo iš susijaudinimo — jis suprato, kad padėtis beviltiška!

— Rebeka Tečer, — (Tomas žvilgtelėjo į ją — jos veidas buvo pabalęs nuo siaubo), — ar ne tu suplėšei... ne, žiūrėk man į akis — (ji tartum maldaudama pakėlė rankas) — ar ne tu suplėšei tą knygą?

Staiga Tomo galvoje švystelėjo lyg žaibas viena mintis. Jis pašoko ir garsiai suriko:

— Aš suplėšiau!

Visa klasė sužiuro apglumusi, negalėdama atsistebėti tokia neįtikima beprotybe. Tomas stovėjo valandėlę, kaupdamas padrikas mintis, o kuomet išėjo į priekį atsiimti bausmės, nustebimas, dėkingumas, susižavėjimas, šviečiantis vargšės Beki akyse, atrodė jam pakankamas atpildas ir už šimtą smūgių. Įkvėptas savo paties kilnaus poelgio, jis iškentė nė necyptelėjęs žiauriausius smūgius, kokius tik buvo kada nors kirtęs misteris Dobinsas, ir lygiai taip pat abejingai sutiko papildomą žiaurią bausmę — įsakymą pasilikti dvi valandas po pamokų. Jis žinojo, kas jo lauks prie mokyklos, kol baigsis kalinimas, todėl tos nuobodžios valandos neatrodė jam tokia baisi bausmė.

Tą vakarą, eidamas gulti, Tomas ilgai svarstė, kaip jis atkeršys Alfredui Templiui, — mat, Beki, gėdos ir atgailos apimta, papasakojo jam viską, nenuslėpdama

nė savo išdavystės. Tačiau netgi kerštо troškimas netrukus užleido vietą malonesnėms mintims, ir užmigdamas jis vis dar girdėjo paskutinius Beki žodžius:

— Tomai, kaip tu g a l ė j a i būti toks kilnus!

DVIDEŠIMT ANTRAS SKYRIUS

BLIZGANTI MOKYTOJO PLIKĖ

Artėjo atostogos. Mokytojas, ir taip jau griežtas, pasidarė dar griežtesnis ir reiklesnis; jis, mat, norėjo, kad mokykla pasižymėtų per egzaminus. Jo rykštė ir liniuotė retai gulėdavo be darbo, bent jau žemesnėse klasėse. Tik vyresni berniukai ir suaugesnės aštuoniolikos—dvidešimties metų merginos išvengdavo šių smūgių. O misterio Dobinso smūgiai buvo skaudūs; nors jis ir slėpė po peruku didžiulę žvilgančią plikę, bet buvo tik vidutinio amžiaus vyras, ir jo raumenys buvo dar tvirti. Artėjant didžiajai dienai, visi jame slypėję tirono palinkimai dar labiau iškilo aikštėn. Atrodė, jog jam būdavo nepaprastai smagu bausti kad ir už mažiausius nusižengimus. Tad nenuostabu, kad mažesnieji berniukai ištisas dienas drebėdavo ir kentėdavo, o naktimis ruošdavo žiauraus kerštо planus. Jie nepraleisdavo progos iškrėsti mokytojui kokią šunybę. Bet jis nepasidavė. Ir kiekvienas nusisekęs kerštas susilaukdavo tokio žiauraus ir grėsmingo atpildo, jog berniukai visada traukdavosi iš mūšio lauko smarkiai nukentėję. Pagaliau jie susitarė ir sugalvojo planą, žadantį užtikrintą pergalę. Jie prisaikdino savo draugą, iškabų tapytojo sūnų,

atskleidė jam savo paslaptį ir paprašė suteikti pagalbą. Tas buvo sužavėtas, ir ne be pagrindo; mat, mokytojas pas juos valgydavo, ir berniukas turėjo daugybę priežasčių jo nekęsti. Kaip tyčia, mokytojo žmona žadėjo po kelių dienų važiuoti į kaimą pas pažįstamus, vadinasi, niekas nekliudys įvykdyti jų sugalvotą planą. Prieš kiekvieną didesnį įvykį mokytojas mėgdavo gerokai išgerti; tapytojo sūnus prižadėjo draugams, kad prieš pat egzaminus, kai tik mokytojas įkauš kaip reikiant ir užsnūs savo kėdėje, jis „sutvarkys reikalą", o po to prižadins jį pačiu laiku, kai reiks skubėti į mokyklą.

Pagaliau atėjo lauktoji diena. Aštuntą valandą vakaro mokykla švieste švietė, išpuošta gėlių ir lapų vainikais bei girliandomis. Mokytojas sėdėjo kaip soste didelėje savo kėdėje ant aukštos pakylos. Už jo nugaros stovėjo lenta. Iš jo veido buvo matyti, kad jis gerokai įkaušęs. Trijose šoninių suolų eilėse iš dešinės ir iš kairės ir šešiose eilėse per vidurį sėdėjo miesto diduomenė ir mokinių tėvai. Kairėje, už svečių suolų, ant laikinai pastatytos plačios pakylos sėdėjo mokiniai, kurie turėjo atsakinėti per egzaminus: eilės mažų berniukų, taip švariai nupraustų ir išpuoštų, jog jie jautėsi lyg supančioti, eilės nerangių paauglių, eilės baltų kaip sniegas mergaičių ir suaugusių merginų, pasipuošusių batistu ir muslinu ir, matyt, nė valandėlei nepamirštančių, kad jų rankos apnuogintos, kad jas puošia senelių blizgučiai, rausvi ir mėlyni kaspinai, kad plaukuose įsegtos gėlės. Likusiose vietose sėdėjo mokiniai, kurie nedalyvavo egzaminuose.

Iškilmės prasidėjo. Atsistojo mažučiukas berniukas ir laimingu balsu padeklamavo:

Žinau, kad jums atrodys gan keistai,
Kad toks pipiras kalba jau viešai...

ir t. t., palydėdamas savo deklamaciją kankinamai tiksliais, mėšlungiškais mostais, tartum krutėtų mašina, kurioje kažkas sugedę. Tačiau jis laimingai baigė viską iki galo ir, baisiai išsigandęs, apdovanotas gausiomis katutėmis, nusilenkė pagal visas išmoktas taisykles ir pasišalino.

Mažutė drovi mergaitė pašvebeldavo: „Turėjo Meri ėriuką" ir t. t., padarė užuojautos vertą reveransą, atsiėmė savo katutes ir, paraudusi ir laiminga, atsisėdo į savo vietą.

Po to drąsiai ir su pasitikėjimu išėjo į priekį Tomas Sojeris ir pradėjo deklamuoti nemirtingą ir nesugriaunamą tiradą: „Duokit man laisvę arba leiskit numirti!" su iškilniu užsidegimu ir baisiausiais rankų mostais, bet įpusėjęs ėmė ir užsikirto. Jam pasidarė klaiku stovėti visų akivaizdoje, kojos linko, gerklę smaugė kažkoks kamuolys. Tiesa, klausytojai reiškė jam aiškią užuojautą, bet visi tylėjo, ir tas tylėjimas jį slėgė labiau, negu užuojauta. Mokytojas suraukė antakius, ir tas jį galutinai suglumino. Tomas dar truputį pasikamavo, pamėgino sakyti ir tada nulipo nuo pakylos visiškai pribaigtas. Pasigirdo keli pliaukštelėjimai, tačiau bematant nutilo.

Paskui sekė „Berniukas stovėjo ant liepsnojančio denio", „Asiriečiai puolė" ir kiti deklamacijos perlai. Vėliau vyko dailyraščio ir skaitymo varžybos. Negausi lotynistų klasė puikiai atsakinėjo iškaltus posakius. Po to prasidėjo svarbiausia visos programos dalis: jaunos

ledi turėjo skaityti savo kūrinius. Kiekviena iš eilės prieidavo prie pat pakylos krašto, atsikosėdavo, pakeldavo prie akių rankraštį (surištą gražiu kaspinėliu) ir pradėdavo skaityti, visaip stengdamasi perteikti „raiškumą" ir skyrybos ženklus. Kūrinių temos buvo tos pačios, kuriomis panašiais atvejais kažkada buvo rašiusios tų merginų mamytės, senelės ir prosenelės ir, be abejo, visa moteriškoji protėvių giminė nuo pat Kryžiaus karų. Viena iš jų buvo „Draugystė", toliau „Praeities prisiminimai", „Valstybių valdymo formos, jų bendrybės ir skirtumai", „Melancholija", „Vaikų meilė", „Širdies troškimai" ir t. t., ir t. t...

Svarbiausias visų tų kūrinių bruožas buvo kruopštus melancholijos puoselėjimas, antrasis — turtingai „išdailintos kalbos" išraitymai, trečiasis — per prievartą brukimas mėgiamiausių žodelių ir posakių, dėl per dažno vartojimo nuvalkiotų, o pati ryškiausia ir kenksmingiausia visų tų rašinių savybė — tai įkyrus ir nepakenčiamas pamokymas, kuris paskutiniame puslapyje neišvengiamai išlįsdavo kaip yla iš maišo. Kad ir kokia būtų tema, reikėjo žūt būt išspausti pamokymą, kuris paskatintų kiekvieną religingą ir dorovingą žmogų susimąstyti. Nors tų pamokslų nenuoširdumas akis bado, bet niekas jų neveja iš mokyklų, jie tarpsta tenai, ir galimas daiktas, kad jie neišnyks tol, kol tik bus pasaulis. Nėra visame mūsų krašte tokios mokyklos, kur jaunosios poetės nejaustų pareigos užbaigti kiekvieną savo rašinį religiniu pamokslu. Ir kuo labiau padykusi ir kuo mažiau dievobaiminga pati mergina, tuo pamaldesni ir ilgesni jos rašinių pamokslai. Na, bet užteks apie tai. Teisybė visad nemaloni. Grįžkime verčiau prie egzaminų.

Pirmas perskaitytas kūrinys buvo pavadintas: „Argi tai. gyvenimas?"

Gal būt, skaitytojui užteks kantrybės išgirsti nors trumpą ištrauką:

„Pilkame gyvenimo kelyje su kokiu džiaugsmingu nerimastavimu laukia jaunas protas ir iš anksto gėrisi išsvajotos puotos vaizdais! Vaizduotė skuba jiems piešti linksmybės paveikslus, nudažytus rožine spalva. Aistringa madų gerbėja svajodama mato save pačiame triukšmingos ir džiūgaujančios minios dėmesio centre. Jos grakštus liemuo, apsuptas baltais kaip sniegas rūbais, sukasi linksmo šokio sūkuryje, ji žvelgia gražiau, negu visi, ji žengia lengviau, negu kiti. Gyvenant tokiomis džiaugsmingomis svajonėmis, laikas nepastebimai bėga, ir štai ateina lauktoji valanda, kada ji gali įžengti į tas palaimintųjų dausas, apie kurias taip karštai svajojo. Kaip viskas atrodo pasakiška jos sužavėtoms akims! Kiekvienas naujas reginys ją gundo vis labiau ir labiau. Bet netrukus ji pajunta, kad po šiuo žvilgančiu paviršiumi slypi vien tuštybė. Meilikavimas, kuris kadaise taip žavėjo jos sielą, dabar tik šiurkščiai užgauna jos ausį, ištaigingos salės daugiau jos nebemasina; su palūžusia sveikata ir nusivylusia širdimi ji išeina iš ten, tvirtai įsitikinusi, kad jokie žemiški džiaugsmai negali patenkinti jos dvasinių polėkių."

Ir taip toliau, ir taip toliau. Skaitant tolydžio vis pasigirsdavo pasitenkinimo šnabždesiai: „Kaip puiku!", „Koks iškalbingumas!", „Kaip teisingai!" ir t. t. Ir kai pagaliau rašinys buvo užbaigtas neapsakytai sielvartingu pamokslu, visi, apimti entuziazmo, ėmė ploti.

Paskui atsistojo trapi, melancholiška mergina, kurios

veide buvo tas „įdomus" blyškumas, kuris atsiranda nuo piliulių ir blogo virškinimo, ir perskaitė „poemą". Aš manau, kad pakaks ir dviejų posmų:

MISURI MERGELĖS ATSISVEIKINIMAS SU ALABAMA[1]

Alabama, lik sveika! Ir nors tu man miela,
Bet su tavim neilgam reikia skirtis.
Liūdnom mintim tu uždegei man sielą, —
Į širdį ima skverbtis ilgesys.
Per tavąsias bridau aš gėlėtas girias
Ir klajojau ties vandenais Talapūzos[2].
Ir stebėjau Talasos audringas bangas
Ties šaltaisiais skardžiais Kūzos[2].

Nors ir liūdna, bet aš nesigėdinu šito.
Ašarotų akių rausdama aš neslėpsiu.
Ne svetur man liepia keliauti likimas,
Skiriuos ne su svetimais.
Jaukią pastogę jaučiau aš šiam štate,
Palieku klonius, bevystančius lapus,
Alabama mano brangioji!
Ar turėčiau aš tuščią tete[3],
Jei tavęs nemylėčiau, manoji.

Labai mažai kas težinojo, ką reiškia tasai „tete", bet vis tiek poema patiko.

Paskui pasirodė tamsiaveidė, juodaplaukė juodomis akimis mergina, įspūdingai patylėjo minutėlę, nutaisė tragišką miną ir pradėjo iškilmingu tonu ritmingai skaityti:

---

[1] Alabama — Šiaurinės Amerikos valstija.
[2] Talapūza ir Kūza — Alabamos upės intakai.
[3] Tête — (pranc.) galva.

Tamsi ir audringa buvo naktis. Aplink dangiškąjį sostą nevirpėjo nė viena žvaigždelė, bet duslus griaustinio dundėjimas nuolat skambėjo ausyse, o padūkęs žaibas siautėjo dangiškose debesų jūrose, tartum niekindamas tą galią, kuria sutramdė jo grėsmę garsusis Franklinas! Net audringi vėjai vieningai apleido paslaptingas savo buveines ir šėlo, tartum norėdami dar labiau paryškinti šio vaizdo klaikumą.

Ir tą tamsybės ir liūdesio valandą manoji širdis troško žmogiškos užuojautos, — ir štai atėjo pas mane —

> Brangiausia mano draugė, vadovė ir globėja,
> Gyvenimo paguoda, nelaimėj užtarėja.

Ji žengė kaip viena iš tų dangiškų būtybių, apie kurias saulėtame žemės kampelyje svajoja jaunos ir romantiškos sielos; tai grožio karalienė, kurios nepuošia jokios brangenybės, o vien neišpasakytas grožis. Ir tokie tylūs buvo josios žingsniai, kad jeigu ne tas magiškas virpesys, kurį sukeldavo švelnus jos palytėjimas ir kuklusis žavesys, ji būtų praėjusi nepastebėta. Ir keisto liūdesio šešėlis dengė josios veidą, lyg suledėjusios ašaros puošnų žiemos rūbą, kada ji nurodė man dvi besigrumiančias stichijas ir liepė nukreipti mintį į jas.[1]

Šis košmaras tęsėsi per dešimtį rankraščio puslapių ir galiausiai buvo užbaigtas tokiu žiauriu pamokslu, pranašaujančiu neišvengiamą pražūtį visiems tiems, kurie nepriklauso presbiterijonų bažnyčiai, jog autorei buvo

[1] „Kūriniai" yra ištisai be jokių pakeitimų paimti iš knygos, pavadintos „Proza ir poezija, parašyta vienos Vakarų ledi", bet jie taip mokiniškai parašyti, jog negalėtum geriau pamėgdžioti. Autoriaus pastaba.

pripažinta pirmoji vieta. Šis rašinys, visų nuomone, buvo geriausias iš skaitytų tą vakarą. Miestelio meras, įteikdamas premiją, prabilo šiltais žodžiais, užtikrindamas, kad jis dar „niekad negirdėjo tokio iškalbingumo" ir kad „pats Danielius Vebsteris galėtų didžiuotis tokiu kūriniu".

Čia reiktų tarp kitko pastebėti, kad rekordiškai daug buvo tokių kūrinių, kuriuose ypač buvo mėgiamas žodis „žavingasis" ir kur žmonių pergyvenimai buvo vadinami „gyvenimo puslapiais".

Mokytojas, apsalęs nuo išgerto vyno, pastūmė savo kėdę ir, pasisukęs nugara į klausytojus, ėmė piešti lentoje Amerikos žemėlapį, ruošdamasis kamantinėti mokinius iš geografijos. Bet netvirta ranka jo neklausė, ir visoje klasėje pasigirdo tramdomas kikenimas. Gerai suprasdamas, kodėl ten kikenama, jis stengėsi pasitaisyti: trynė, ką nupiešęs, ir vėl brėžė, bet išeidavo dar blogiau, ir kikenimas darėsi vis garsesnis. Mokytojas sukaupė visas jėgas ir įniko į darbą, matyt, nusprendęs nekreipti dėmesio į juoką. Jis jautė, kad visų akys į jį įsmeigtos, ir įsivaizdavo, kad reikalai gerėja; bet kikenimas ne tik kad nenutilo, o, priešingai,

nuolat vis augo. Ir nenuostabu! Kaip tik viršum mokytojo galvos lubose buvo durelės į pastogę; pro tas dureles pasirodė katė, ant virvės pakabinta už užpakalinių kojų, o jos galva buvo tvirtai apvyniota skarmalu, kad nekniauktų. Pamažu leisdamasi žemyn, susirietusi dvilinka, ji stiepėsi į viršų ir stengėsi įsitverti nagais virvę, bet veltui — graibė tiktai orą. Kikenimas vis garsėjo ir garsėjo: katė jau buvo maždaug už šešių colių nuo pasinėrusio į savo darbą mokytojo; žemiau, žemiau, dar truputėlį žemiau... ir staiga ji kaip pašėlusi įsikibo nagais į peruką, drauge su savo laimikiu bematant pakilo į viršų ir dingo už durelių. O mokytojo plikė sušvito žėrinčiais spinduliais, nes tapytojo sūnus buvo ją paauksinęs!

Susirinkimą teko nutraukti. Pagaliau berniukai atkeršijo. Prasidėjo atostogos.

DVIDEŠIMT TREČIAS SKYRIUS

HEKAS FINAS CITUOJA ŠVENTĄJĮ RAŠTĄ

Tomas įstojo į naują „Jaunųjų Blaivininkų" draugiją, suviliotas nepaprastai gražios juostos ir ženkliukų, kuriuos gaudavo tos draugijos nariai. Jis pasižadėjo nerūkyti, nekramtyti tabako ir nesikeikti, kol priklausys tai draugijai. Ir štai jam paaiškėjo naujas dalykas: jeigu nori, kad žmogus ką nors padarytų, tai tegul pasižada, kad niekad savo gyvenime to nedarys. Tomą bematant pradėjo kankinti noras gerti ir keiktis. Tas noras vis augo, ir tik viltis, kad netrukus gali būti progos pasirodyti žmonėms su raudona savo juosta, jį sulaikydavo, o jei ne tas, jis neabejotinai būtų išstojęs iš draugijos. Artėjo Liepos Ketvirtoji[1], bet jis, išbuvęs dvi paras surakintas blaivybės pančiais, liovėsi apie ją galvojęs ir visas savo viltis sudėjo į seną taikos teisėją Frezerį, kuris gulėjo mirties patale ir kuris tikriausiai kaip žymus žmogus bus labai iškilmingai palaidotas. Tris dienas iš eilės Tomas smarkiai domėjosi teisėjo sveikata ir smalsiai apie jį teiravosi. Kartais taip jau nušvisdavo viltis, jog jis drįsdavo išsiimti blaivininkų ženkliukus ir taikydavosi juos sau prieš veidrodį. Bet teisėjo sveikatos būklė nuolat svyravo. Pagaliau pasklido gandas, kad jam geriau, o paskui — kad jis visiškai taisosi. Tomas buvo pasipiktinęs ir jautėsi įžeistas. Jis tučtuojau išstojo iš draugijos, o kaip tik tą naktį teisėjo sveikata pablogėjo, ir jis numirė. Tomas nusprendė, kad po šito jau nebeįmanoma tikėti žmogumi. Laidotuvės buvo praš-

[1] Liepos Ketvirtoji — JAV šventė: nepriklausomybės deklaracijos (1776 m.) sukaktis.

matnios. Jaunieji blaivininkai taip didingai žygiavo eisenoje, jog buvęs jų draugas vos nesprogo iš pavydo.

Užtat dabar Tomas buvo laisvas paukštis — tas juk irgi šį tą reiškė! Jis galėjo gerti ir keiktis, bet — keistas dalykas — dabar tas visai jo netraukė. Ir būtent dėl to, kad niekas nedraudė, netekę žavumo, išnyko visi blogi jo norai.

Netrukus Tomas pradėjo stebėtis, jog atostogos, kurių jis taip troško, pradeda jam tartum po truputį atsibosti.

Jis buvo sugalvojęs rašyti dienoraštį, bet per tris dienas nieko svarbesnio neatsitiko, ir jis metė rašęs.

Ir štai į miestelį atvažiavo negrų orkestras, sukėlęs čia sensaciją. Tomas ir Džo Harperis taip pat surinko muzikantų būrį ir buvo laimingi porą dienų.

Net garsioji Liepos Ketvirtoji praėjo nevykusiai, nes smarkiai lijo, ir todėl nebuvo jokių eisenų, o didžiausia pasaulyje asmenybė (taip bent galvojo Tomas), misteris Bentonas, tikras Jungtinių Valstijų senatorius, visiškai jį apvylė, nes, pasirodė, jo esama toli gražu ne dvidešimt penkių pėdų milžino, o tiktai kuo paprasčiausio žmogelio.

Atvažiavo cirkas. Berniukai po to tris dienas vaidino cirką, įsitaisę palapinę iš sudriskusių kilimų ir imdami už įėjimą iš berniukų po tris smeigtukus, o iš mergaičių po du; bet veikiai ir cirkas atsibodo.

Paskui atvyko hipnotizuotojas ir frenologas, o, jiems išvažiavus,

pasidarė dar liūdniau ir nuobodžiau.

Kartais berniukams ir mergaitėms buvo ruošiami vakarėliai, bet taip retai, jog po linksmybės būdavo dar sunkiau kentėti.

Beki Tečer išvažiavo atostogų su tėvais į Konstantinopolį ir drauge su savim išsivežė visą gyvenimo džiaugsmą.

Baisi žmogžudystės paslaptis buvo nuolatinis Tomo sielvartas. Ji tartum vėžys suleido į jį šaknis ir be paliovos kankino.

Paskui užpuolė tymai.

Ištisas dvi savaites Tomas išgulėjo lovoje lyg kalinys, abejingas pasauliui ir visiems jo įvykiams. Liga buvo sunki, ir niekas jo nebedomino. Kai jis pagaliau pakilo iš patalo ir pirmą sykį išėjo svyrinėdamas pasivaikščioti po miestą, jis pamatė, kad viskas buvo apgailėtinai pasikeitę. Visur buvo jaučiamas „dvasinis atgijimas", visi „atvirto tikinčiais" — ne tik suaugusieji, bet ir paaugliai. Tomas klaidžiojo, veltui tikėdamasis pamatyti bent vieną palaimintą nuodėmingą veidą, bet, deja, visur jo laukė nusivylimas. Jis nuėjo pas Džo Harperį, bet tas mokėsi evangelijos, ir Tomas išėjo sau liūdnas, negalėdamas pakęsti to slegiančio vaizdo. Jis ėmė ieškoti Beno Rodžerso; pasirodė, kad tas lanko varguomenę su krepšiu religinių knygelių. Ir kai jis galų gale susičiupo Džimą Holisą, tas ėmė įrodinėti, jog dangus Tomui pasiuntęs tymus kaip įspėjimą, kad jis pasitaisytų. Kiekvienas naujai sutiktas berniukas pridėdavo dar po vieną toną prie tos naštos, kuri ir taip

jau jį slėgė; ir kai jis, didžiausios nevilties pagautas, puolė ieškoti paguodos Heklberio Fino glėbyje, tas jį pasitiko šventojo rašto žodžiais. Tomo širdis šito nebeišlaikė: jis vos parsivilko namo ir krito į lovą, jausdamas, kad visame mieste jis yra vienintelis nusidėjėlis, pražudęs save amžinai.

Naktį pakilo baisiausia audra su liūtimis, siaubingu griaustiniu ir akinančiais žaibais. Tomas pakišo galvą po antklode ir su baime laukė savo pražūties — jis nė per plauką neabejojo, kad viso šito triukšmo kaltininkas — jis pats. Jis tikėjo, kad savo nuodėmėmis išbaigė dangiškųjų galybių kantrybę ir dabar jam nebėra išsigelbėjimo. Jei kas būtų sugalvojęs žudyti blakę, šaudydamas į ją iš patrankų, tai Tomui būtų atrodę nereikalingas jėgų ir sviedinių eikvojimas, bet jam anaiptol neatrodė keista, kad dangus pasiuntė taip brangiai atsieinančius žaibus ir perkūną tik tam, kad sunaikintų tokį niekingą vabalėlį, kaip jis.

Pamažu audra ėmė tilti ir pagaliau visai nurimo, neatlikusi savo paskirties. Pirmoji Tomo mintis buvo padėkoti dievui ir stengtis pasitaisyti. Antroji — palaukti, nes audros, gal būt, daugiau nebesikartos.

Kitą dieną vėl teko kviesti gydytojus: Tomas atkrito. Trys savaitės, kurias jis išgulėjo aukštielninkas, šį kartą jam pasirodė visa amžinybė. Kai jis pagaliau išėjo į lauką, tai net nesidžiaugė, kad mirtis jo pasigailėjo: jis atsiminė, koks tapo vienišas, visų apleistas ir užmirštas. Liūdnas ir abejingas, nukiūtino jis gatve ir pagaliau pamatė Džimą Holisą, kuris drauge su kitais vaikėzais teisė katę už „žmogžudystę", čia pat buvo ir josios auka — paukštelis. Kiek toliau, nuošalioje gatvelėje, Džo Harperis ir Heklberis Finas susėdę kirto vogtą agurotį. Vargšai! Jie buvo atkritę, kaip ir Tomas.

DVIDEŠIMT KETVIRTAS SKYRIUS

MEFO POTERIO IŠGELBĖJIMAS

Pagaliau mieguista atmosfera įsisiūbavo — ir net labai smarkiai: teismas pradėjo nagrinėti Mefo Poterio bylą. Miestelyje tik apie tai ir šnekėjo. Tomas niekur negalėjo pasislėpti nuo tų kalbų. Nuo kiekvieno užsiminimo apie žmogžudystę jam tiesiog sudrebėdavo širdis, nes negryna sąžinė ir būkštavimai jį įtikino, kad, jam girdint, žmonės kalba ne šiaip sau, bet norėdami jį „pagauti". Nors jis ir nenuvokė, iš kur jį galėtų įtarti ką nors žinant apie tą žmogžudystę, bet vis tik negalėjo ramiai klausytis tų kalbų. Jį visą laiką krėtė drugys. Jis nusivedė Heką nuošaliau pasišnekėti. Reikia gi nors kiek nusiraminti ir, atpalaidavus liežuvį, pasidalinti savo bėdos našta su kitu kankiniu. Be to, norėjosi įsitikinti, ar tik Hekas nebus prasitaręs.

— Hekai, ar tu kam nors sakei... apie tai?

— Apie ką?

— Pats žinai.

— O, aišku, ne.

— Nė žodelio?

— Nė vieno žodelio, kaip mane gyvą matai. Kodėl tu klausi?

— Šiaip sau! Aš bijojau.

— Na, Tomai Sojeri, mes ir dviejų dienų nebūtume išgyvenę, jeigu būtume išsiplepėję. Tu juk p a t s žinai.

Tomas kiek nurimo. Paskui paklausė:

— Hekai, juk tavęs niekas negali priversti prasitarti?

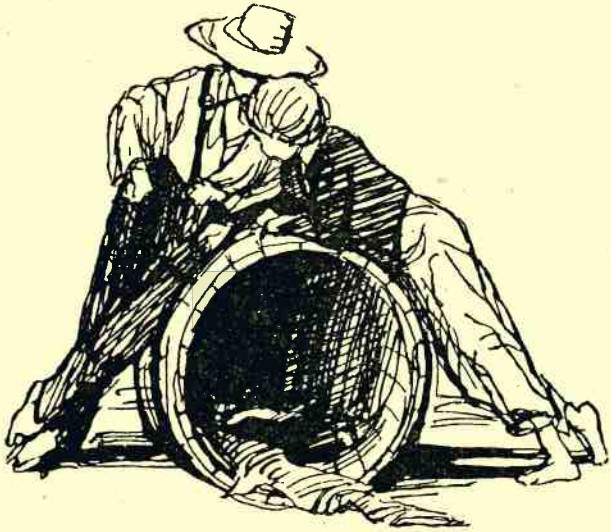

— Priversti mane prasitarti? Tai jau ne! Nebent jei aš užsimanyčiau, kad tas šėtonas indėnas mane prigirdytų, tada gal išplepėčiau, ne kitaip.

— Vadinasi, viskas gerai. Aš bent manau, kad, kol mes laikome liežuvį už dantų, nieko mums neatsitiks. O vis dėlto imkime ir dar kartą prisiekime tylėti. Taip bus tikriau!

— Sutinku.

Ir juodu vėl iškilmingai pakartojo baisiąją savo priesaiką.

— O apie ką šnekama, Hekai? Aš tiek prisiklausiau visokiausių kalbų!

— Apie ką šnekama? Vis apie tą patį ir tą patį. Mefas Poteris, Mefas Poteris, Mefas Poteris. Mane net prakaitas muša, tiesiog norisi bėgti ir pasislėpti.

— Taigi, taigi. Ir man tas pats. O juk jis žuvęs žmogus! Ar tau kartais nebūna jo gaila?

— Net labai dažnai... labai dažnai. Netikęs jis žmogus, bet ir pikto jis niekam nėra padaręs. Primeškerios, būdavo, žuvelių, parduoda, kad būtų už ką išsigerti, o paskui sau dykinėja... bet, dieve tu mano, juk visi mes dykūnai, bent jau dauguma iš mūsų, sakysime, kunigai ir į juos panašūs. O vis dėlto jis neblogas, kartą jis man atidavė pusę savo žuvies, kurios ir jam vienam nebūtų užtekę, o kiek kartų jis mane gelbėjo, kai būdavo riesta.

— O man, Hekai, jis taisydavo aitvarus ir pririšdavo kabliukus prie meškerių. Kad taip jam padėjus pabėgti iš kalėjimo!

— Na, ir pasakė! Kaipgi mes jam padėsime? O, be to, kokia iš to nauda? Jį ir vėl pagaus.

— Na taip, aišku... Bet aš tiesiog klausyti negaliu, kaip jį plūsta lyg kokį velnią už tai, ko jis visai nėra padaręs.

— Ir aš taip pat, Tomai. Pagalvok, aš girdėjau kalbant, kad jis biauriausias niekšas visame mūsų krašte, ir netgi stebėjosi, kaip jo iki šiol nepakorę?

— Taip, taip, apie tai tik ir šneka. Aš savo ausim girdėjau, kad jeigu jį ir išleis, tai vis tiek nulinčiuos.

— Tikriausiai taip padarys.

Berniukai dar ilgai šnekučiavosi, bet kalbos jų nenuramino. Sutemus juodu ėmė slankioti prie mažyčio nuošalaus kalėjimo, gal būt, neaiškios vilties vedami, kad atsitiks kas nors nepaprasta ir iš karto išsklaidys visus jų rūpesčius. Bet nieko neatsitiko, matyt, nei angelai, nei gerosios fėjos nesidomėjo šiuo nelaimingu kaliniu.

Berniukai padarė tai, ką dažnai darydavo ir anksčiau: padavė Poteriui pro lango virbus truputį tabako ir kelis degtukus. Jis kalėjo pirmame aukšte, ir niekas jo nesaugojo.

Jo dėkingumas už dovanas visada kamuodavo jų sąžinę, o šį kartą jiems buvo dar sunkiau. Jie pasijuto didžiausi bailiai ir išdavikai, kai Poteris ėmė kalbėti:

— Jūs man buvote tokie geri, vaikučiai, — geresni už visus kitus miestelyje. Ir aš to nepamiršiu, ne. Aš sau dažnai sakau: juk aš visiems vaikams taisydavau aitvarus ir parodydavau, kur geriausia žvejoti, su visais gyvenau kaip draugas, bet visi pamiršo senąjį Mefą, kai jis pateko į bėdą... O Tomas nepamiršo, ir Hekas nepamiršo... ne, j i e nepamiršo, sakau sau, ir jis jų nepamirš... Taip, vaikai, aš padariau baisų dalyką: girtas buvau ir proto netekau, tai ir yra vienintelė priežastis... O dabar mane už tai pakars, ir teisingai. Teisingai ir,

manau, geriausiai, taip bent man atrodo. Na, bet verčiau nekalbėkime apie tai, nenoriu aš graudinti jūsų, savo geriausių draugų. Aš tik štai ką noriu pasakyti: jei nenorite pakliūti čionai, niekad negerkite... Pasitraukite truputį į šalį, štai taip! Kai žmogų slegia tokia nelaimė, didžiausia paguoda matyti draugų veidus, o pas mane čionai niekas neateina, tik jūs. Geraširdžiai draugų veidai... geraširdžiai draugų veidai. Užlipkite vienas kitam ant nugaros, kad aš galėčiau jus pasiekti. Štai šitaip. Na, dabar paspauskite man ranką, — jūsų rankos pralįs pro virbus, o mano perdaug didelės. Mažos rankutės ir silpnos, bet jos tiek padėjo Mefui Poteriui ir padėtų dar daugiau, jei tik galėtų.

Tomas grįžo namo labai nelaimingas, ir tą naktį jį kamavo baisiausi sapnai. Dvi dienas jis slankiojo nuo ryto iki vakaro prie teismo rūmų; kažkokia nenugalima jėga jį stūmė į vidų, bet vis dėlto jis atsispyrė ir neįėjo. Taip pat jautėsi ir Hekas. Jie atkakliai vengė vienas antro. Kartais juodu nuklysdavo kur nors toliau, bet ta pati paslaptinga jėga vėl traukė juos atgal. Kai iš teismo salės pasirodydavo koks nors žioplys, Tomas

godžiai gaudydavo kiekvieną žodį, bet žinios būdavo liūdnos: vargšas Poteris vis labiau vėlėsi į negailestingas teismo žabangas. Antros dienos vakarą visas miestelis šnekėjo, kad indėno Džo parodymai pasitvirtinę ir negalį būti nė mažiausios abejonės, koks bus prisiekusiųjų sprendimas.

Tomas parėjo namo vėlai vakare ir į lovą įlindo pro langą. Jis buvo baisiai susijaudinęs ir ilgai negalėjo užmigti. Kitą rytą visas miestelis susispietė prie teismo rūmų, nes buvo lemiamoji diena. Žmonių prisigrūdo pilna salė — tiek vyrų, tiek ir moterų. Po ilgo laukimo įėjo paskui kits kitą prisiekusieji ir susėdo į savo vietas. Po kelių minučių įvedė Poterį, išbalusį, nusikankinusį, įbaugintą, apimtą didžiausios nevilties, surakintą grandinėmis, ir pasodino taip, kad smalsios visų akys galėtų į jį spoksoti; tokioje pat matomoje vietoje sėdėjo ir indėnas Džo, ramus ir šaltas, kaip visuomet. Visi nutilo, paskui įėjo teisėjas, ir šerifas paskelbė, kad teismas prasidėjo. Pasigirdo įprastas advokatų šnabždėjimas ir popierių čežėjimas. Tos smulkmenos ir kiti gaišavimai sudarė įtempto laukimo nuotaiką — buvo ir įdomu, ir įspūdinga.

Iškvietė liudininką, mačiusį, kaip Mefas Poteris prausėsi upokšnyje anksti rytą tą dieną, kai išaiškėjo žmogžudystė; jis patvirtino, kad, jį pamatęs, Mefas Poteris tuoj spruko. Paklausęs dar kai ko, prokuroras tarė gynėjui:

— Galite klausinėti liudininką.

Kaltinamasis minutėlę pakėlė akis, bet nuleido jas vėl, išgirdęs, kaip jo gynėjas atsakė:

— Jokių klausimų jam neturiu.

Sekantis liudininkas patvirtino radęs šalia nužudytojo peilį. Prokuroras vėl tarė gynėjui:

— Galite klausinėti liudininką.

Ir Poterio gynėjas vėl atsakė:

— Jokių klausimų neturiu.

Trečias liudininkas prisiekė, kad dažnai matydavo tą peilį Poterio rankose. Ir vėl prokuroras kreipėsi į gynėją:

— Galite klausinėti liudininką.

Poterio gynėjas vėl atsisakė klausinėti.

Susirinkusiųjų veiduose buvo matyti apmaudas. Nejaugi advokatas nė trupučiuko nepasistengs išgelbėti nuo mirties savo ginamąjį?

Keletas paliudijo, kad Poteris, atvestas į nusikaltimo vietą, nesigynė. Ir juos advokatas atleido be kryžminio klausinėjimo.

Viską, kas atsitiko tą atmintiną rytą kapinėse, patikimi liudytojai išdėstė iki mažiausios smulkmenos, bet Poterio gynėjas nė vieno iš jų net negalvojo klausinėti. Susirinkusieji buvo pasipiktinę ir ėmė taip iš nepasitenkinimo murmėti, jog teismo pirmininkas turėjo juos sudrausti.

Po to prabilo prokuroras:

— Remiantis prisiekusiųjų liudytojų parodymais, kurie nekelia jokių abejonių, nustatyta, kad šį baisų nusikaltimą įvykdė ne kas kitas, o nelaimingasis, sėdįs kaltinamųjų suole. Manau, kad nusikaltimas įrodytas.

Vargšas Poteris suvaitojo ir, užsidengęs rankomis veidą, ėmė palangva linguoti pirmyn ir atgal. Teismo salėje įsiviešpatavo slogi tyla. Dauguma vyrų susigraudino, o moterys ėmė raudoti iš gailesčio.

Tuomet atsistojo gynėjas ir tarė, kreipdamasis į teisėją:

— Jūsų malonybe! Teismo posėdžio pradžioje aš pareiškiau pageidavimą norįs įrodinėti, kad mano ginamasis įvykdė tą baisią žmogžudystę nesąmoningai, būdamas neblaivus. Bet aš pakeičiau savo nuomonę ir atsiimu šį argumentą.

Tada jis kreipėsi į teismo sekretorių:

— Pašaukite Tomą Sojerį.

Visų veidai, neišskiriant nė paties Poterio, sumišo ir nustebo. Visi smalsiai įbedė akis į Tomą, priėjusį prie teisėjo stalo. Berniukas atrodė visai paklaikęs, nes jis baisiai bijojo. Jam liepė prisiekti.

— Tomai Sojeri, kur jūs buvote birželio septynioliktą apie vidurnaktį?

Tomas žvilgtelėjo į geležinį indėno Džo veidą, ir jo liežuvis sustingo. Susirinkusieji klausė, sulaikę kvapą, bet Tomas nepratarė nė žodžio. Vis dėlto po kelių akimirkų berniukas tiek atsigavo, kad kai kuriems pasisekė išgirsti jo silpną balsą:

— Kapinėse!

— Prašau kalbėti kiek garsiau. Nebijokite. Vadinasi, jūs buvote...

— Kapinėse.

Paniekos šypsena nuslinko indėno Džo veidu.

— Ar jūs kartais nebuvote kur nors netoli Horso Viljamso kapo?

— Taip, sere.

— Prašyčiau truputėlį garsiau. Ar toli jūs buvote nuo jo?

— Taip, kaip dabar nuo jūsų.

— Ar jūs buvote pasislėpęs, ar ne?

— Aš buvau pasislėpęs.

— Kur?

— Už vinkšnų, kur prie kapo krašto.

Indėnas Džo vos pastebimai krūptelėjo.

— O su jumis buvo dar kas nors?

— Taip, sere, aš nuėjau tenai su...

— Palaukite, lukterkite valandėlę. Nėra reikalo minėti jūsų draugo vardo. Atėjus laikui, mes iškviesime ir jį. Ar jūs turėjote atsinešę ką nors į kapines?

Tomas dvejojo ir atrodė suglumęs.

— Kalbėkite, mano mielas, nesidrovėkite. Teisybė visada gerbtina. Ką gi jūs nusinešėte tenai?

— Tik... tik pastipusią katę.

Salę užliejo juoko banga. Pirmininkas sudraudė publiką.

— Mes pateiksime tos katės griaučius. O dabar, mano mielas, papasakokite mums viską, kas atsitiko, — papasakokite savo žodžiais, nieko nenuslėpdamas, ir nebijokite.

Tomas pradėjo — iš pradžių neryžtingai, bet paskui jis pamažu įsidrąsino, ir jo žodžiai liejosi vis laisviau ir laisviau; netrukus salėje skambėjo vien tik jo balsas, visa kita nutilo, visų akys buvo įsmeigtos į jį, išsižioję, sulaikę kvapą, susirinkusieji gaudė kiekvieną jo žodį, nebejusdami nė kaip laikas bėga, — taip juos sukrėtė ir sudomino šis šiurpulingas pasakojimas. Visų susijaudinimas pasiekė aukščiausią laipsnį, kai Tomas pradėjo pasakoti:

— ...O kai daktaras trinktelėjo Mefui Poteriui lenta per galvą, ir tas pargriuvo, tada indėnas Džo šoko su peiliu ir...

Dzingt! Indėnas kaip žaibas puolė prie lango, nustūmė bandžiusius jį sulaikyti, ir tiek jį tematė!

DVIDESIMT PENKTAS SKYRIUS

NUOSTABIOS DIENOS — SIAUBINGOS NAKTYS

Tomas dar kartą pasidarė garsus didvyris — seniai jį lepino, o jauni pavydėjo. Jo vardas net buvo įamžintas spaudoje, mat, miestelio laikraštis jį išgyrė. Kai kas pranašavo, kad jis taps prezidentu, jeigu, žinoma, iki to laiko jo nepakars.

Kaip paprastai būna, nepastovi ir lengvatikė visuomenė sutiko Mefą Poterį išskėstomis rankomis ir jį mylavo tiek pat, kiek pirma įžeidinėjo. Bet toks žmonių elgesys rodo jų geriausias puses, todėl ieškoti čia ko nors blogo visai netiktų.

Tomo dienos buvo linksmybės ir džiaugsmo dienos, bet naktys buvo pilnos siaubo. Indėnas Džo nuolat jį persekiojo per sapną, grasindamas žiauriai atkeršyti. Saulei nusileidus, jokios pagundos nebeišviliodavo berniuko iš namų. Vargšą Heką irgi kamavo nerimas ir baimė, nes didžiosios teismo dienos išvakarėse Tomas papasakojo visą istoriją Poterio gynėjui, ir Hekas baisiai bijojo, kad neiškiltų aikštėn jo dalyvavimas, nors, pabėgus metisui, jam nebereikėjo kankintis, duodant parodymus teisme. Be to, vargšas vaikinas prisirašė advokatą laikyti visa tai paslapty, bet kas iš to? Po to, kai nerami Tomo sąžinė jį nuvarė vėlai vakare į advokato namus atverti klaikiausios ir rūsčiausios priesaikos surakintas lūpas ir išpasakoti baisią paslaptį, Hekui dingo bet koks pasitikėjimas visa žmonių gimine.

Dieną, klausydamas Poterio padėkos žodžių, Tomas džiaugėsi, kad papasakojo teisybę, bet naktimis jis gailėjosi, kad nelaikė liežuvio už dantų.

Čia jis bijodavo, kad indėno Džo gali niekad nesugauti, čia bijodavo, kad gali sugauti. Jis tikrai jautė, kad negalės lengviau atsikvėpti tol, kol pats savo akimis pamatys to žmogaus lavoną.

Buvo paskirtas didelis užmokestis už indėno Džo sugavimą; buvo apieškota visa apylinkė, bet jo kaip nerado, taip nerado. Atvažiavo iš Sent Lui vienas iš tų stebuklų, kur viską žino ir baimės įvaro, būtent, seklys, pašniukštinėjo, palinkčiojo galvą, pavaikščiojo nutaisęs gudrią miną, bet susilaukė tiek pat didžios sėkmės, kiek visi to amato žmonės — jis paskelbė, kad „aptiko pėdsakus". Tačiau juk „pėdsakų" nepakarsi už žmogžudystę, ir todėl, išvažiavus tam sekliui, Tomas jautėsi toks pat nesaugus, kaip ir anksčiau.

Dienos slinko iš lėto, ir vis dėlto kiekvieną dieną baimės našta po truputį darėsi lengvesnė.

DVIDEŠIMT ŠEŠTAS SKYRIUS

UŽKASTO LOBIO IEŠKOJIMAS

Kiekvieno normalaus berniuko gyvenime ateina toks laikas, kai jis pajunta padūkusį norą kasinėti žemę, ieškoti paslėptų lobių. Vieną gražią dieną toks noras apėmė ir Tomą. Jis išbėgo ieškoti Džo Harperio, bet jam nepasisekė rasti. Po to jis ėmė ieškoti Beno Rodžerso, bet tas buvo išėjęs meškerioti. Pagaliau jis susitiko Heką Finą, Kruvinąją Ranką. Štai kur tinkamiausias draugas! Tomas jį nusivedė į tokią vietą, kur niekas jų negalėjo išgirsti, ir ten atvirai išdėstė visą reikalą. Hekas sutiko. Hekas visada sutikdavo dalyvauti bet kokiame sumanyme, kuris žadėdavo pramogų ir nereikalaudavo išlaidų, kadangi, nors ir sakoma, kad laikas — pinigai, jis turėjo baisybes tokio laiko, kuris jam anaiptol nebuvo pinigai.

— Kurgi mes kasime? — paklausė Hekas.

— O, visur, kur tik pasitaikys.

— Argi lobių yra visur?

— Aišku, kad ne, Hekai. Juos paslepia kur nors ypatingoje vietoje — ar saloje, ar surūdijusioje skrynioje, kur po kokia nors sutrūnijusio medžio šaka, kaip tik ten, kur vidurnaktį krinta šešėlis, bet dažniausiai — po grindimis tokiuose namuose, kur vaidenasi.

— O kas gi juos užkasa?

— Nagi, aišku, plėšikai. O kas tu manei? Sekmadienio mokyklų direktoriai?

— Nežinau. Jei aš turėčiau lobį, tai neslėpčiau kažkur į žemes; aš leisčiau pinigus ir linksminčiausi.

— Aš irgi. Bet plėšikai daro kitaip, jie visada užkasa lobį į žemes ir ten palieka.

— O paskui ar nesugrįžta jų pasiimti?

— Ne, jie tikisi grįžti, bet paskui paprastai užmiršta žymes arba žūva. O lobis sau guli metai po metų ir rūdija; o paskui kas nors suranda seną, pageltusį popierėlį, kuriame nurodyta, kokiu būdu ieškoti. Bet ir tą popierėlį reikia aiškinti visą savaitę, nes ten būna tik kableliai ir iroglifai.

— Iro... kas?

— Iroglifai... visokie paveiksliukai ir šiaip daikčiukai, žinai, iš karto pažiūrėjus, atrodo, kad jie nieko ir nereiškia.

— Ir tu turi tokį popierėlį, Tomai?

— Ne.

— Tai iš kurgi tu sužinosi žymes?

— Man ir nereikia jokių žymių. Lobiai visada užkasami po tokiais namais, kur vaidenasi, arba saloje, arba po sausu medžiu, kurio viena šaka labiau išsikišusi, negu kitos. Štai Džeksono saloje mes jau mėginome truputį ieškoti, bet galime ir vėl kada nors pamėginti, o šit seni namai su vaiduokliais aukštupy už spirito varyklos, be to, ten kiek nori medžių su sausomis šakomis — kiek nori lobių.

— Po kiekvienu medžiu vis lobis?

— Ką tu kalbi! Ne!

— Tai kaipgi tu sužinosi, po kuriuo kasti.

— Kasime po visais.

— Na, Tomai, juk šitaip mes galėsime knaisiotis visą vasarą.

— Na ir kas? Įsivaizduok, kad mes randame varinį puodą su kokiu šimtu gražių, pažaliavusių dolerių arba sutrūnijusią skrynią, pilną deimantų. Kaip tada?

Hekui sužibo akys.

— Čia tai suprantu! Man pakaktų visam gyvenimui. Tik tu man duok šimtą dolerių, o deimantų man jokių nereikia.

— Na, gerai! Aš deimantų tai jau tikrai nemesiu, būk tikras. Kai kurie jų verti po dvidešimt dolerių. Ir nėra nė vieno, kur nebūtų vertas dolerio, jei ne pusantro.

— Nejaugi?

— Kaip kažin ką, kiekvienas tau pasakys. Argi tu niekad nematei deimanto, Hekai?

— Kiek pamenu, ne.

— O karaliai neturi jų kur dėti.

— Bet juk aš, Tomai, nepasižįstu su karaliais.

— Kur tau! Jeigu tu nuvažiuotum į Europą, pamatytum jų ten devynias galybes šokinėjant aplinkui.

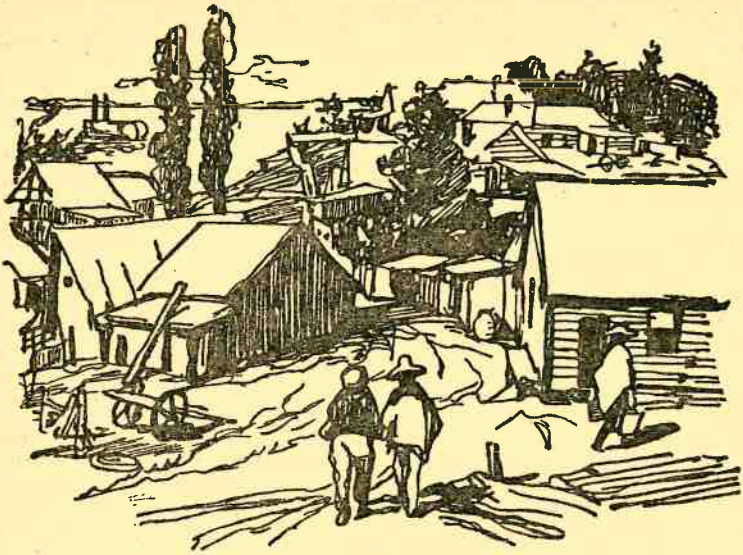

— Šokinėjant?!

— Ak tu, juokdary! Ko gi jiems šokinėti?

— Bet tu gi pasakei: šokinėjant.

— Niekai! Aš tik norėjau pasakyti, kad jų ten daugybė. Bet, aišku, jie nešokinėja, kurių galų jiems šokinėti? Pasižiūrėtum tu į juos, jų ten aibės tokių, kaip tas senas kuprius Ričardas...

— Ričardas? O kaip jo pavardė?

— Jis neturi pavardės. Karaliai turi tik vardus.

— Eik tu?

— Sakau, kad taip.

— Na, jeigu taip, tai aš nenorėčiau būti karalium. Gal jiems ir patinka, kad juos vadintų kaip negrus vien tik vardu, bet man tas visai nepatinka. Bet sakyk, kurgi mes kasime pirmiausia?

— Nė pats nežinau. Gal pradėti nuo to seno, nudžiūvusio medžio, tenai ant kalniuko, anapus spirito varyklos?

— Gerai!

Jie susirado sulūžusį kauptuką, kastuvą ir išsirengė į trijų mylių kelionę. Atėjo jie įkaitę, uždusę ir prigulė artimiausios vinkšnos pavėsyje pailsėti ir parūkyti.

— Man taip patinka, — tarė Tomas.

— Man irgi.

— Klausyk, Hekai, jeigu mes čia surasime lobį, ką tu veiksi su savo dalimi?

— Ką? Aš kasdien šveisiu pyragą, gersiu sodos vandenį ir vaikščiosiu į visus cirkus, kurie tik atvažiuos. Einu lažybų, kad sugebėsiu smagiai pagyventi.

— Nejaugi tu nepasiliksi atsargos?

— Pasilikti? O kuriems galams?

— Kaip tai kuriems galams? Kad turėtum paskui iš ko gyventi.

— Nieko iš to nebus. Jeigu aš nepasiskubinsiu išleisti pinigų, parsivilks kurią dieną į miestelį tėvas ir čiups juos į nagą, o jis tai jau nieko nepaliks, būk tikras. O ką tu darysi su savo pinigais, Tomai?

— Aš nusipirksiu naują būgną, tikrų tikriausią kalaviją, raudoną kaklaraištį, mažiuką šuniuką ir vesiu pačią.

— Vesi?

— Na taip.

— Tomai, tu... tu iš proto išsikraustei.

— Palauk, pamatysi.

— Nieko kvailesnio negalėjai sugalvoti. Pažiūrėk į mano tėvą ir motiną. Peštynės! Nieko daugiau ir nesugalvodavo, kaip tik peštis. Aš puikiai prisimenu, taip, taip!

— Tas nieko nereiškia. Ta, kurią aš vesiu, nesipeš.

— O aš manau, Tomai, kad jos visos vienodos. Dabar tu pagalvok kaip reikiant, kol laikas, sakau tau. Geriau dabar pagalvok. Kuo vardu ta mergiščia?

— Ji visai ne mergiščia, o mergaitė.

— Na, ar ne tas pats. Vieni sako mergiščia, kiti — mergaitė, mano manymu, ir vieni, ir kiti teisūs. Bet vis dėlto kuo ji vardu?

— Pasakysiu kada nors, tik ne dabar.

— Gerai, žinokis. Tik jei tu vesi, aš paliksiu visiškai vienišas.

— Dar ką išsigalvosi! Tu persikelsi pas mane, ir gyvensime drauge. O dabar užteks drybsoti, — pradėkime kasti.

Kasė, kasė, prakaitavo bent pusę valandos, ir nieko. Dirbo dar pusę valandos, ir vėl nieko neiškasė. Pagaliau Hekas tarė:

— Nejaugi lobius visada užkasa taip giliai?

— Kartais, ne visuomet. Ir ne visi. Aš manau, mes ne toje vietoje kasame.

Juodu išsirinko kitą vietą ir vėl ėmė kasti. Dabar ėjosi nebe tiek sparčiai, bet vis dėlto šiaip taip stūmėsi. Valandėlę abu kasė tylėdami. Paskui Hekas pasirėmė ant kastuvo, nusibraukė rankove nuo kaktos stambius prakaito lašus ir tarė:

— Kur mes kasime paskui, kai susidorosime su šita duobe?

— Aš manau, ar nepamėginus mums po senu medžiu ant Kardifo kalno, už našlės namų?

— Aš manau, kad tenai būtų tinkama vieta. Tik ar našlė neatims iš mūsų lobio, Tomai? Juk tai jos žemė.

— J i n a i atims lobį! Tegu tik pamėgina. Ne, kas

jau suranda lobį, tam jis ir priklauso. O kieno jis žemėje, tai visiškai nesvarbu.

Tas nuramino Heką. Juodu vėl ėmė kasti, bet po kiek laiko Hekas tarė:

— Po velnių, mes vėl ne toje vietoje kasame. Kaip tu manai?

— Keista, Hekai, baisiai keista, aš ir pats nesuprantu. Gal būt, mums raganos kliudo. Aš manau, kad čia tik jos kaltos.

— Dar ką išsigalvosi! Dieną jos neturi jokios galios!

— Tikrai! Aš apie tai ir nepagalvojau. O, dabar aš žinau, kas yra. Ir kokie mes abudu kvaili! Juk pirmiausia reikia surasti, kur pačiame vidurnaktyje krinta nuo atsikišusios šakos šešėlis, ir ten kasti.

— Po šimts pypkių! Vadinasi, mes visą laiką veltui dirbome. O dabar, kad tu surūgtum, teks čia dar kartą vilktis naktį. Tokią tolybę! Ar tu galėsi ištrūkti iš namų?

— Būk ramus, aš jau ištrūksiu. O, be to, būtinai reikia baigti šią naktį, kitaip, jei kas pamatys mūsų duobes, tučtuojau supras, ką mes čia darome, ir patys išsikas lobį.

— Ką gi! Aš vėl ateisiu prie tavo namų ir kniauktelsiu.

— Gerai. Paslėpkime įrankius krūmuose.

Naktį, sutartu laiku, berniukai buvo vietoje. Susėdę šešėlyje, juodu ėmė laukti. Vieta buvo klaiki, ir laikas jau senų padavimų pripažintas nykiu. Dvasios kuždėjosi šnarančiuose medžiuose, vaiduokliai slapstėsi tamsiuose pakampiuose, tolumoje dusliai skalijo šuo, o pelėda atliepdavo jam šiurpulingais ūbavimais. Berniukus slėgė šis nykumas, ir jie mažai kalbėjosi. Pagaliau jie nusprendė, kad jau vidurnaktis, pažymėjo, kur krinta šešėlis, ir pradėjo kasti. Vėl atgimė viltis. Jų susidomėjimas tolydžio didėjo, neatsiliko ir uolumas. Duobė ėjo vis gilyn ir gilyn, ir kai kauptukas atsimušdavo į ką nors kietą, jiems apmirdavo širdys, bet kiekvieną kartą tekdavo nusivilti. Ten būdavo arba akmuo, arba šaknis. Pagaliau Tomas tarė:

— Vėl ne ta vieta, Hekai. Vėl dirbome veltui.

— Kaip tai ne ta! Juk mes negalėjome apsirikti. Mes gi kasėme kaip tik ten, kur krito šešėlis.

— Aš žinau, bet čia ne tas svarbu.

— O kas gi?

— Tas, kad mes laiką tik spėliojome. Gal tada buvo per vėlu arba per anksti.

Hekas numetė kastuvą.

— Tikrai, — tarė jis. — Tai ir yra visa bėda. Na, vadinasi, teks viso to atsisakyti. Juk tikslaus laiko vis tiek mes niekad nesužinosime. O, be to, čia taip klaiku, kai aplinkui knibžda raganos ir vaiduokliai. Man vis atrodo, kad kažkas stovi už nugaros, bet aš bijau atsisukti, nes, gal būt, kažkas stovi priešais ir tik telaukia, kad aš atsigręžčiau. Mane visą šiurpas ima.

— Ir man kažkaip klaiku, Hekai. Kai po medžiu užkasa lobį, į tą pačią duobę dažniausiai deda ir numirėlį lobio sergėti.

— Dievuli mano!

— Taip, taip, deda. Aš apie tai daug kartų esu girdėjęs.

— Žinai, Tomai, man visiškai nesinori prasidėti su numirėliais. Su jais menki juokai.

— Man irgi nesinori drumsti jų ramybės. Įsivaizduok, jeigu tas, kuris čia guli, staiga tik kyšt kaukolę ir ką nors pasako!..

— Liaukis, Tomai! Ir taip jau baisu.

— Tas ir yra, kad baisu, Hekai. Ir aš nesavame kailyje...

— Klausyk, Tomai, einam iš čia. Pabandykim laimę kur kitur.

— Gerai, galim eiti. Gal taip ir geriau bus.

— Kurgi mes eisime?

Tomas pagalvojo truputį ir tarė:

— Tenai. Į tuos namus, kur vaidenasi.

— Kad juos kur galas, tuos namus, nemėgstu aš vaiduoklių, Tomai. Dar biauriau už numirėlį. Numirėlis gal ir prakalba kada, bet už tai nematomas nesisukinėja aplink tave su savo maršk̃omis ir nespokso tau tiesiai į veidą, negriežia dantimis kaip tie vaiduokliai ir šmėklos. Aš tokių dalykų neatlaikysiu, Tomai, ir niekas neatlaikys.

— Taip, bet juk šmėklos slankioja tik naktimis, o dieną jos mums nekliudys kasti.

— Taip tai taip, bet tu gi puikiai žinai, kad žmonės ne tik naktį, bet ir dieną vengia eiti į tokius namus.

— Tai daugiausia dėl to, kad žmonės iš viso neina į tokias vietas, kur kas nors buvo nužudytas. Bet juk prie tų namų niekad nieko nesimato, — tik naktį melsvas žiburėlis spingsi kartais lange, o tikrų vaiduoklių ten nėra.

— Na, Tomai, jeigu tu kur nors pastebėsi žybsint melsvą žiburėlį, tai galime kirsti lažybų, kad ten ir vaiduoklių esama. Juk tas savaime suprantama. Tu tik pats pagalvok: niekas kitas, kaip tik vaiduokliai, nežibina melsvų žiburėlių.

— Taip tai taip... Bet vis dėlto dieną jie nesirodo, tai ko gi mums bijoti?

— Na, gerai. Jeigu jau taip, tai pamėginkime vaiduoklių namuose, bet vis dėlto tai pavojinga.

Berniukai tuo metu leidosi nuo kalno. Apačioje, mėnulio apšviesto slėnio viduryje, stovėjo vieniši „vaiduoklių" namai, tvora aplink namus seniai jau buvo išvirtusi, slenkstis apaugęs piktžolėmis, kaminas apgriuvęs, langai be stiklų, ir stogo kampas įlūžęs. Kurį laiką berniukai stebėjo apleistus namus, laukdami, ar lange nesužibės mėlynas žiburėlis, ir kalbėjosi pakuždom, kaip ir pritiko kalbėti naktį tokioje klaikioje vietoje. Paskui jie nuėjo toli dešinėn, aplenkė vaiduoklių namus ir grįžo namo mišku, kita Kardifo kalno atšlaite.

DVIDEŠIMT SEPTINTAS SKYRIUS

LOBIS ATITENKA PLĖŠIKAMS

Kitą dieną apie vidurdienį berniukai sugrįžo prie nudžiūvusio medžio, atėjo savo įrankių. Tomas baisiai nekantravo, kad tik greičiau patektų į vaiduoklių namus. Hekas ne taip noriai ten veržėsi.

— Klausyk, Tomai, — staiga tarė jis, — ar tu žinai, kokia šiandien diena?

Tomas patylom suskaičiavo savaitės dienas ir nustebęs pažvelgė į draugą:

— Oi! Aš ir nepagalvojau, Hekai!

— Aš irgi nepagalvojau apie tai, tik staiga man dingt į galvą, kad šiandien penktadienis.

— Po velnių! Štai kaip reikia būti atsargiems, Hekai. Juk mus galėjo užgriūti baisiausia nelaimė, jei būtume pradėję tokį darbą penktadienį.

— G a l ė j o! Geriau sakyk, kad aiškiausiai būtume įkliuvę! Yra laimingų dienų, tik jau, aišku, ne penktadienis.

— Kiekvienas kvailys tai žino. Ne t u pirmas tą išgalvojai, Hekai.

— Argi aš sakau, kad pirmas? Bet ne vien tik penktadienis čia kaltas. Šiąnakt aš sapnavau velniškai blogą sapną... žiurkes.

— Taip, žiurkės tai jau tikrai ne prieš gera. Ar jos pešėsi?

— Ne.

— Na, tai dar gerai, Hekai. Jeigu žiurkės nesipeša, tai reiškia, kad nelaimė gali įvykti, gali ir neįvykti. Reikia tik būti atidžiam ir pasisaugoti. Atidėkime savo

sumanymą kitai dienai, o šiandien verčiau pažaiskime. Ar tu girdėjai, Hekai, apie Robin Hudą?

— Ne, o kas tasai Robin Hudas?

— Vienas iš žymiausių žmonių, gyvenusių kada nors Anglijoje... na, ir geriausių. Jis buvo plėšikas.

— Po šimts pypkių, kad aš toksai būčiau! O ką gi jis plėšdavo?

— Tiktai šerifus, vyskupus, turtuolius, karalius, na ir panašius. Vargšų jis niekad neskriaudė. Vargšus jis mylėjo ir visada su jais teisingai savo grobiu dalindavosi.

— Matyt, kad buvo šaunus!

— Aš manau, Hekai. Kilnesnio žmogaus niekad pasaulyje nebuvo. Dabar tokių žmonių visai nėra, tikėk man. Pririšk jam vieną ranką už nugaros, tai antrąja jis sudoros, ką tik nori, bet kurį Anglijos gyventoją, o iš savo kukmedinio lanko[1] jis pataikydavo per pusantros mylios į dešimties centų pinigą.

— O kas tas kukmedinis lankas?

— Šito aš nežinau. Matyt, kažkoks ypatingas lankas... Ir jeigu jis pataikydavo ne į pinigo vidurį, o į kraštą, tai atsisėsdavo ir verkdavo... ir keikdavo. Mes žaisime Robin Hudą, tai puikus žaidimas. Aš tave išmokysiu.

— Gerai, sutinku.

Juodu visą popietę žaidė Robin Hudą, protarpiais žvilgčiodami ilgesingomis akimis į vaiduoklių namus ir šnekteldami apie tai, kas jų laukia rytojaus dieną. Kai tik saulė nuslinko į vakarus, juodu nuėjo namo, žengdami per ilgus medžių šešėlius, ir netrukus dingo tankioje Kardifo kalno girioje.

---

[1] Kukmedis — spygliuotas medis. Senovėje iš jo darydavo stiprius lankus.

Šeštadienį, tuoj po vidurdienio, berniukai vėl nuėjo prie nudžiūvusio medžio. Pirmiausia jie parūkė, paplepėjo pavėsyje, paskui truputį pasikapstė aną kartą kastoje duobėje, nedėdami per daug vilčių, o tik dėl to, kad, anot Tomo, neretai atsitinka, jog žmonės nebetenka vilties iškasti lobį, kai iki jo belikę vos šeši coliai, o paskui ateina kitas, bakstelia kartą kastuvu ir visą lobį pasiima sau. Bet ir šį sykį jiems nepasisekė, todėl, persimetę per petį savo įrankius, nuėjo toliau, jausdami, kad jie nejuokavo, bet sąžiningai padarė viską, ko reikalauja lobių ieškojimas.

Kai berniukai pasiekė vaiduoklių namus, saulė kepinte kepino, ir aplink viešpatavo kraupi mirtina tyla; viskas atrodė taip baisiai nyku ir šiurpu, jog jie valandėlę nedrįso įeiti. Paskui jie prisėlino prie durų ir drebėdami žvilgterėjo į vidų. Pamatė be grindų trobą, prižėlusią žolių, netinkuotas sienas, senovinį židinį, kiaurus langus, sulūžusias kopėčias; viską buvo apraizgę seni tankūs voratinkliai. Berniukai tyliai įėjo į vidų su smarkiai plakančiomis širdimis, kalbėdamiesi pašnibždom, atidžiai klausydamiesi menkiausio brazdesio, įtempę raumenis ir pasiruošę prireikus sprukti.

Pamažu jie apsiprato, ir jų baimė virto smalsumu: jie pradėjo viską apžiūrinėti, gėrėdamiesi savo drąsumu ir drauge juo stebėdamiesi. Paskui abu užsigeidė pasižvalgyti ir ant aukšto. Tenai užlipus, jau, kad kokios, nebegalima būtų pabėgti, bet juodu ėmė raginti vienas antrą ir, žinoma, — kitaip negi galėjo būti, — sumetę į kampą savo įrankius, palengva užlipo. Viršuje buvo taip pat nyku. Viename kampe jie rado sandėliuką, kur, atrodė, galėtų būti kokių paslapčių, bet nusivylė — sandėliukas buvo tuščias. Dabar jie jau visai

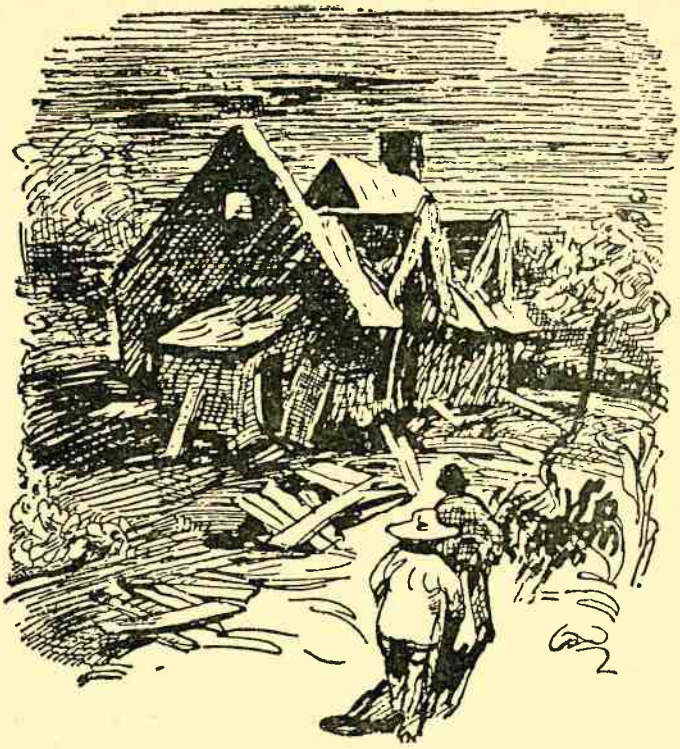

įsidrąsino ir nurimo. Jau buvo belipą žemyn ir besiimą darbo, kai staiga...

— Tšš! — sušnypštė Tomas.

— Kas yra? — sušnabždėjo Hekas, baldamas iš baimės.

— Tšš!.. Ten... girdi?

— Taip!.. Oi, oi! Bėgam iš čia!

— Nurimk! Nejudėk! Eina tiesiai prie durų...

Berniukai prigludo prie lubų, stengdamiesi ką nors įžiūrėti pro skyles lentose, ir laukė, apmirę iš baimės.

— Jie sustojo... Ne... eina... Štai jie. Tyliau, Hekai, nė žodžio. Ak, tu dieve mano, ir kuris galas mane čionai atnešė!

Įėjo du vyrai. Abu berniukai pagalvojo:

„Vienas — tai senas ispanas, kurčias ir nebylys, jis paskutiniu laiku du ar tris kartus buvo pasirodęs miestelyje, o antras visai nematytas."

Tas „antras" buvo skarmaluotas, susivėlęs, nemalonaus veido žmogpalaikis. Ispanas ėjo susisupęs apklotu; jis buvo apžėlęs žilomis žandenomis, iš po plačiabrylės jo skrybėlės driekėsi ilgi žili plaukai, ir jis nešiojo žalius akinius. Eidamas tas „antras" jam pasakojo kažką pusbalsiu, o įėję abudu susėdo ant aslos, atsigręžė į duris, atsirėmė nugara į sieną, ir pasakotojas tęsė savo kalbą. Jis pamažu įsidrąsino, ir, juo toliau, juo aiškiau buvo girdėti jo žodžiai.

— Ne, — pagaliau tarė jis, — aš viską apsvarsčiau, ir man tas nepatinka. Pavojinga...

— Pavojinga! Eik tu, ištižėli, — suurzgė „nebylys" ispanas, ir berniukai visiškai nustėro.

Nuo to balso jie krūptelėjo ir išsižiojo: tai buvo indėno Džo balsas. Valandėlę buvo tylu. Paskui Džo tarė:

— Jau kur kas pavojingesnis buvo paskutinis reikaliukas, o nei lapė nesulojo.

— Ne, čia kitas daly-

kas. Ten — toli, aukštupyje, ir daugiau jokių gyvenamų namų aplinkui. Niekas ir nesužinos, kad mes ten darbavomės, žinoma, jeigu mums nepavyks.

— O ar ne pavojingiau vaikščioti čionai dienos metu? Tegul kas nors tik pastebi mus, ir tuojau įtars.

— Žinau. Bet juk nebuvo kitos tinkamos vietos, kur galima būtų pasislėpti po tokio kvailo darbo. Ir aš norėčiau išsinešdinti iš tos lūšnos. Aš dar vakar norėjau sprukti, bet nebuvo ko ir mėginti išeiti nepastebėtam, kol tie prakeikti vaikėzai žaidė ten ant kalno, nes mes buvome kaip tik jiems prieš akis.

„Prakeikti vaikėzai" vėl sudrebėjo iš baimės, išgirdę tuos žodžius, ir pagalvojo: kokia laimė, kad jie prisiminė, jog penktadienis, ir atidėjo savo sumanymą kitai dienai! Širdies gilumoje berniukai gailėjosi, kad nepalaukė dar kokių metų.

Vyrai išsiėmė užkandžio ir ėmė valgyti. Ilgai galvojęs, indėnas Džo tarė:

— Klausyk, brolau, keliauk tu paupiu... atgal į ten, iš kur atėjai. Ten lauk nuo manęs žinių. O aš, nutaikęs patogų momentą, dar sykį užsuksiu į miestelį pasižvalgyti. „Pavojingąjį" darbą padarysime tada, kai aš gerai viską ištirsiu ir matysiu, kad viskas paruošta. O paskui į Teksasą! Mausime tenai abu.

Šis pasiūlymas „antram" patiko. Netrukus abudu ėmė žiovauti, o indėnas Džo tarė:

— Pasiutusiai norisi miego. Dabar tavo eilė eiti sargybą.

Jis susirietė į kamuolį ant žolių ir netrukus ėmė knarkti. Draugas porą kartų jį kumštelėjo, ir knarkimas nutilo. O po to ir pats sargybinis ėmė snausti, jo galva sviro vis žemiau ir žemiau. Dabar jau knarkė abudu.

Berniukai lengviau atsikvėpė.

— Na, dabar geriausia proga! — sušnibždėjo Tomas. — Einam!

— Negaliu, — tarė Hekas. — Aš numirsiu, jeigu jie pabus.

Tomas įkalbinėjo, o Hekas spyrėsi. Pagaliau Tomas lėtai ir atsargiai atsikėlė nuo lubų ir norėjo eiti vienas. Bet vos žengus pirmą žingsnį, išgverusios lubos taip baisiai sugirgždėjo, jog jis atsisėdo vietoje, vos gyvas iš baimės. Antrą kartą jis jau nebedrįso mėginti. Berniukai gulėjo, skaitydami prailgusias valandas, ligi jiems atrodė, kad dingo bet koks laikas ir užėjo amžinybė. Todėl jie nepaprastai nudžiugo, pamatę, kad saulė pagaliau leidžiasi.

Vienas iš vyrų nustojo knarkęs. Indėnas Džo atsisėdo, apsidairė, pažvelgė į savo draugą, kurio galva buvo nusvirusi ant kelių, ir karčiai nusišypsojo, paskui jį paspyrė koja ir šūktelėjo:

— Kelkis! Tai toks iš tavęs sargybinis? Na, tiek to... nieko neatsitiko.

— Nejaugi aš buvau užmigęs?

— Taigi, truputėlį. Na, brolau, laikas jau mums keliauti. O ką darysime su likusiais pinigais?

— Tai jau nežinau. Gal paliksime čia, kaip visuomet? Juk kol mes neišsiruošime į pietus, jų mums nereikės. O tampyti šešis šimtus penkiasdešimt sidabrinių ne taip jau lengva.

— Gerai... galėsime dar kartą ateiti...

— Aš sakyčiau naktį... kaip visada... taip būtų tikriau.

— Taip, bet štai kas, brolau, juk man, gal būt, ne taip greit pasitaikys proga sutvarkyti aną reikalą... ar maža kas gali nutikti... mūsų pinigai ne taip jau gerai

paslėpti... Einam, verčiau užkaskime juos... ir giliai užkaskime.

— Gerai tu sakai, — atsakė indėno draugas ir, nuėjęs į kitą kambario galą, atsiklaupė, pakėlė vieną užpakalinę židinio plytą ir ištraukė iš ten maišą, kuriame kažkas maloniai sužvangėjo. Jis išėmė iš maišo dvidešimt ar trisdešimt dolerių sau ir tiek pat indėnui Džo ir padavė jam visą maišą, o tas klūpojo kampe ir kasė medžiokliniu peiliu žemę.

Berniukams kaip mat išgaravo visa jų baimė ir sielvartai. Jie godžiai sekė akimis kiekvieną valkatų judesį. Kokia laimė! Juk tokio turto jie ir įsivaizduoti negalėjo. Šešių šimtų dolerių pakaktų net pustuziniui berniukų pralobti. Juk lobis pats pasisiūlė į rankas be mažiausio vargo, jiems nebereikės vargti ir spėlioti, kur kasti. Berniukai kas minutę kumščiojo vienas antrą, ir kiekvienas puikiai suprato, kad tie iškalbingi kumščiojimai reiškė: „Na, ar nesidžiaugi, kad atėjome čionai!"

Džo peilis atsitrenkė į kažkokį kietą daiktą.

— Oho! — tarė jis.

— Kas gi ten? — paklausė draugas.

— Apipuvusi lenta... ne, atrodo, dėžė. Eikš čia, padėk ją ištraukti! Pažiūrėsim, kam ji čia užkasta. Palauk, nereikia, — aš pramušiau joje skylę.

Jis įkišo į dėžę ranką ir vėl ištraukė.

— Žmogau, juk čia pinigai!

Abudu ėmė apžiūrinėti saują pinigų. Visi buvo auksiniai. Viršuje berniukai buvo sujaudinti ne mažiau už valkatas ir jautė tokį pat džiaugsmą, kaip anie.

Džo draugas tarė:

— Na, čia nėr ko delsti, greičiau į darbą. Aš ką tik mačiau tenai kampe, anapus židinio, tarp žolių, seną surūdijusį kirtiklį.

Jis nubėgo ir atnešė berniukų paliktus įrankius. Indėnas Džo paėmė kirtiklį, jį kritiškai apžiūrėjo, palingavo galvą, kažką sumurmėjo ir ėmėsi darbo. Netrukus dėžę atkasė. Ji buvo nedidelė, apkaustyta geležimi ir kadaise labai patvari, bet per ilgus metus sutrūnijus. Kurį laiką valkatos susikaupę žiūrėjo į lobį ir tylėjo.

— Drauguži, juk čia tūkstančiai dolerių, — tarė Džo.

— Sako, kažkurią vasarą šiose apylinkėse darbavosi Murelio gauja, — pasakė nepažįstamasis.

— Žinau, — tarė indėnas Džo. — Atrodo, kad jie ir bus čia paslėpę.

— D a b a r tau nereikės ir pradėti ano reikalo.

Indėnas susiraukė.

— Tu manęs nepažįsti, — atsakė jis. — Ir apie tą sumanymą tu ne viską žinai. Čia ne vien tik plėšimas,— tai k e r š t a s! — Ir jo akyse sužibo pikta ugnis. — Man reikės tavo pagalbos. O kai susidorosim su tuo, tuomet į Teksasą! O dabar drožk namo pas savo Nensi ir pas savo vaikus ir lauk iš manęs žinių.

— Gerai, tebūnie kaip tu nori. O ką darysim su dėže? Ar vėl užkasim?

— Taip. (Neišpasakytas džiaugsmas viršuj.) Ne, prisiekiu didžiuoju Sachemu, ne! (Gilus liūdesys viršuj.) Aš ir pamiršau. Juk ant kirtiklio buvo dar neapdžiūvusių žemių. (Berniukams net bloga pasidarė iš siaubo.) Iš kur čia atsirado šis kirtiklis ir kastuvas? Iš kur ant jų neapdžiūvusios žemės? Kokie žmonės juos čia atnešė, kur jie dingo? Ar tu nieko negirdėjai ir nematei? Dar ko! Užkasti dėžę atgal, kad kas nors ateitų ir pamatytų išraustą žemę? Ne, to tai nebus, tikrai nebus. Mes nusinešim juos į mano landynę.

— Tikrai! Aš ir nepagalvojau apie tai! Apie kurią tu kalbi? Ar apie pirmąją?

— Ne, apie antrąjį numerį, po kryžiumi. Pirmoji netinka, perdaug aiškioje vietoje.

— Gerai. Jau gana tamsu, kaip tik gerai pradėti.

Indėnas Džo atsistojo, priėjo prie vieno lango, paskui prie kito, atsargiai žvilgterėjo pro juos ir paklausė:

— Ir kas čia galėjo atvilkti tuos įrankius? Kaip tu manai, ar tik nepasislėpė jie ant aukšto?

Berniukams net kvapą užėmė. Indėnas Džo nusitvėrė už peilio, pastovėjo valandėlę abejodamas ir paskui

pasuko prie kopėčių. Berniukai prisiminė sandėliuką, bet jie visiškai neturėjo jėgų bėgti. Kopėčios sugirgždėjo nuo sunkių žingsnių — padėtis buvo tokia siaubinga, jog nebuvo kada dvejoti, ir berniukai jau buvo besprunką į sandėliuką, kai staiga sutraškėjo supuvusios lentos, ir medinas Džo nukrito žemėn drauge su išsinarsčiusiomis kopėčiomis. Jis pakilo nuo žemės keikdamas, o jo draugas tarė:

— Ir kam reikėjo lipti? Jei ten kas nors yra, tai tegul sau būna, kas mums rūpi? Jeigu jie nori nušokti žemyn ir nusisukti sprandą, tai kas gi jiems kliudo? Po kokių penkiolikos minučių visai sutems. Tuomet tegul sau seka mus, jeigu nori, — aš nieko prieš. O, mano nuomone, jeigu tie, kur čionai atnešė kirtiklį ir kastuvą, mus pamatė, tai palaikė kipšais ir šmėklomis ar dar kuo nors. Galvą guldau, kad jie ir dabar išsigandę dar bėga.

Džo šiek tiek paniurnėjo, o paskui sutiko su draugu, kad reikia, negaištant laiko, pasinaudoti paskutinėmis dienos šviesos minutėmis ir susiruošti į kelionę. Netru-

kus jie išslinko iš trobelės į tamsėjančią prieblandą ir pasuko upės link, nusinešdami brangenybių dėžę.

Tomas ir Hekas atsistojo, nutirpę iš baimės, bet palengvėjusiomis širdimis, ir ėmė žiūrėti pro plyšius medinėse sienose. Sekti juos? Tai jau ne! Gerai dar, kad jiems pavyko laimingai pasiekti žemę, nenusisukus sprando. Jie patraukė į miestą kitu keliu — per kalną. Abu mažai šnekėjo, nes per daug pyko ant savęs už tokį neapdairumą: ir kuriem galam jiems reikėjo tempti čionai tą kirtiklį ir kastuvą!

Jeigu ne įrankiai, indėnui Džo niekad ir į galvą nebūtų atėję, kad čia kažkas slepiasi. Jis būtų užkasęs ir palikęs savo auksą ir sidabrą, kol bus įvykdytas jo „kerštas", o paskui būtų sugrįžęs ir pamatęs, kad, deja, lobis dingo. Kaip pikta, kad jie atsitempė savo įrankius! Jie nutarė nenuleisti akių nuo ispano, kai tas pasirodys miestelyje, ieškodamas progos įvykdyti savo kerštą, ir jį sekti iki „antrojo numerio", kur jis bebūtų. Staiga Tomui atėjo į galvą baisi mintis:

— Kerštas? O jeigu mums jis nori atkeršyti, Hekai?

— Ak, nekalbėk! — tarė Hekas, alpdamas iš baimės.

Jie ilgai tarėsi ir, kai priėjo miestą, vieningai nusprendė, kad Džo, galimas daiktas, turėjo galvoj visai ką nors kitą arba, blogiausiu atveju, vien Tomą, nes tiktai vienas Tomas liudijo prieš jį teisme.

Menka tai buvo Tomui paguoda, kad pavojus gresia tik jam vienam! Draugijoj būtų kur kas lengviau, galvojo jis.

DVIDEŠIMT ASTUNTAS SKYRIUS

SEKIMAS IR DREBĖJIMAS

Tos dienos įvykiai nedavė Tomui ramybės ir sapne. Keturis sykius jis buvo beimąs lobį į savo rankas, ir keturis sykius lobis išsprūdo iš rankų ir dingo, vos tik jis pabusdavo ir pajusdavo žiaurią, negailestingą tikrovę. Anksti rytą, gulėdamas lovoj ir prisimindamas didžiojo nuotykio smulkmenas, jis pajuto, kad įspūdis blanksta ir tolsta, tarytum visa tai būtų atsitikę kitame pasaulyje arba labai seniai. Jam dingtelėjo mintis, kad, gal būt, ir pats didysis nuotykis buvo tik sapnas. Šią mintį patvirtino dar vienas svarbus įrodymas, būtent — per daug ten buvo aukso, kad galėtų būti tikrovė. Jis dar niekad nebuvo matęs penkiasdešimties dolerių vienoje vietoje ir kaip visi jo amžiaus berniukai, kurie gyveno ne per daug pasiturimai, jis vaizdavosi, kad pasakojimai apie „šimtus" ir „tūkstančius" — vien tuščios kalbos, o iš tikrųjų tokių milžiniškų sumų, tur būt, pasaulyje nė nebūna. Jis negalėjo nė akimirką pagalvoti, kad kas nors iš tikro turėtų tokią daugybę pinigų, kaip šimtą dolerių grynais. O, panagrinėjus, kaip jis vaizdavosi paslėptus lobius, būtų paaiškėję, kad juos sudarė saujelė variokų ir krūvelė nuostabių, nepasiekiamų dolerių.

Bet kuo daugiau jis galvojo, tuo aiškesnės ir ryškesnės darėsi jo atmintyje visos to nuotykio smulkmenos, ir galiausiai jis ėmė galvoti, kad čia nebuvo sapnas. Tokį netikrumą būtinai reikia išsklaidyti. Jis skubiai papusryčiavo ir išbėgo ieškoti Heko.

Hekas sėdėjo ant valties krašto, abejingai talaškuodamas kojomis vandenį; jis atrodė labai paniuręs. Tomas nutarė neklausinėti Heko — tegul jis pats užsimena apie vakarykštį nuotykį. O jeigu neužsimins, tai pasitvirtins, kad iš tikrųjų būta tik sapno.

— Sveikas, Hekai!

— Sveikas ir tu!

Minutėlę tyla.

— Ak Tomai, jeigu mes būtume palikę tuos prakeiktus įnagius po medžiu, pinigai būtų mūsų rankose. Ar ne pikta?

— Vadinasi, tai ne sapnas, ne, ne sapnas! O aš beveik norėčiau, kad tai būtų buvęs sapnas. Kaip kažin ką, norėčiau, Hekai!

— Kas tau ne sapnas?

— Aš apie vakar dienos nuotykį. Aš jau buvau pradėjęs galvoti, kad visa tai sapnavau.

— Sapnavai! Jei kopėčios nebūtų sulūžusios, tu būtum pamatęs, kas tai per sapnas! Aš irgi visą naktį sapnavau, kad tas velnias ispanas mane vaikėsi ir vaikėsi, — kad jis kur prasmegtų!

— Ne, nenorėk, kad jis prasmegtų. Mes turime jį surasti ir susekti, kur jis paslėpė pinigus.

— Mes niekad jo nesurasime, Tomai. Tokia proga pasitaiko tik kartą, o pražiopsojai, tai ir baigta. O žinai, mane taip ir nukrečia šiurpas, kai tik pagalvoju, kad galiu jį susitikti.

— Ir mane, Hekai. O vis dėlto aš norėčiau jį pamatyti ir susekti, kur ta antroji jų landynė.

— Antroji landynė? Taip, taip. Aš jau galvojau apie tai, bet nieko gero nesugalvojau. Kaip tu manai, kas tai galėtų būti?

— Nežinau. Per daug jau man nesuprantama. Klausyk, Hekai, gal tai namo numeris?

— Ką tu, Tomai! Aišku, kad ne! Tik jau ne mūsų miestelyje. Kokie čia gali būti numeriai!

— Tikrai, tikrai. Duok pagalvoti valandėlę. Klausyk... O gal kambario numeris... katroje nors smuklėje?

— Gerai sakai! Pas mus tik dvi smuklės, tad galėsim lengvai įsitikinti.

— Palauk manęs, Hekai, ligi aš sugrįšiu.

Ir Tomas bematant dingo. Jis nenorėjo viešose vietose rodytis drauge su Heku. Grįžo po pusvalandžio. Jis sužinojo, jog geresniojoje smuklėje antrąjį numerį jau seniai nuomojo kažkoks jaunas advokatas, kuris ir dabar ten gyvena. Prastesnėje smuklėje antrasis numeris buvo kažkoks paslaptingas. Smuklės šeimininko sūnus papasakojo Tomui, kad tas kambarys esąs nuolat užrakintas ir kad niekas į jį neįeinąs ir neišeinąs kitu metu kaip tik naktį. Jis nėmaž nenumanė, dėl ko taip galėtų būti. Kadangi jis iš viso buvo ne per daug smalsus, tai netrukęs nusprendė, kad ten „vaidenasi"; tarp kitko, jis pastebėjo, kad praėjusią naktį ten buvo šviesa.

— Štai ką aš sužinojau, Hekai. Aš manau, kad čia ir bus tas antrasis numeris, kuris mums reikalingas.

— Tur būt, taip ir yra, Tomai! Ką gi mums dabar daryti?

— Palauk. Duok pagalvoti.

Tomas ilgai galvojo. Pagaliau tarė:

— Štai ką reiks padaryti. Užpakalinės to antrojo numerio durys išeina į mažą, nuošalią gatvelę tarp smuklės ir seno, apgriuvusio plytų sandėlio. Pasistenk nukniaukti kaip galima daugiau raktų, o aš nudžiausiu visus tetos raktus ir, kai tik pasitaikys tamsi naktis, mes

nueisim ten ir pamėginsim tas duris atrakinti. Ir nepamiršk sekti indėną Džo, juk pameni, jis sakė, kad ateis į miestelį apsižvalgyti, ar nepasitaikys progos atkeršyti. Kai tik pamatysi, sek jį, o jeigu jis neis į antrąjį numerį, vadinasi, mes neįspėjom.

— Viešpatie, kaipgi aš jį seksiu vienas?

— Bet juk tai bus naktį. Jis gal ir nepamatys tavęs, o jei ir pamatys, tai vis tiek nieko neįtars.

— Na, jeigu tamsią naktį, tai aš gal ir paseksiu. Nežinau, nežinau... pamėginsiu.

— Jei bus labai tamsu, tai einu lažybų, kad aš jį paseksiu, Hekai. Ką gali žinoti, jam gali kartais pasirodyti, kad kerštas nepasiseks, ir tada jis tiesiai nudroš pinigų.

— Tikrai, Tomai, tikrai. Aš jį seksiu, kaip mane gyvą matai, seksiu!

— Na, dabar tai suprantu! Tik tu žiūrėk, Hekai, neapstatyk, o manim tai jau gali pasitikėti.

DVIDEŠIMT DEVINTAS SKYRIUS

INDĖNO DŽO LANDYNĖJE

Tą patį vakarą Tomas ir Hekas išsiruošė į žygį. Iki devynių jie slankiojo netoli smuklės. Vienas iš tolo stebėjo gatvelę, kitas — smuklės duris. Niekas nėjo gatvele; niekas, panašus į ispaną, neįėjo į smuklę ir neišėjo. Naktis atrodė būsianti šviesi, ir Tomas nuėjo namo, susitaręs su Heku, kad jeigu pasidarys tamsiau, tai tas ateis prie namų ir sukniauks, tada jis išlips pro langą, ir juodu eis mėginti raktų. Bet naktis vis buvo šviesi; apie dvyliktą valandą Hekas užbaigė savo sargybą ir nuėjo gulti į tuščią statinę nuo cukraus.

Antradienį berniukams vėl nepasisekė. Trečiadienį taip pat. Bet užtat ketvirtadienio naktis atrodė būsianti tamsi. Tomas laiku išspruko iš namų, pasiėmęs seną skardinį tetos žibintą ir didelį rankšluostį, kad būtų kuo pridengti šviesą. Žibintą jis paslėpė statinėje, kurioje nakvojo Hekas, ir abu pradėjo sekti. Valandą prieš vidurnaktį smuklę uždarė ir užgesino šviesą (vienintelę visoje apylinkėje). Joks ispanas nebuvo pasirodęs. Niekas nebuvo praėjęs gatvele. Viskas klojosi kuo puikiausiai. Aplinkui buvo tamsu, nors į akį durk, ir tik retkarčiais tylą sudrumsdavo tolimas griaustinis.

Tomas pasiėmė žibintą, uždegė jį statinėje, stipriai aprišo rankšluosčiu, ir abudu nuotykių ieškotojai tamsoje nusėlino prie smuklės. Hekas pasiliko sargyboje, o Tomas apgraibom nuėjo iki gatvelės. Po to prasidėjo nerimastingas laukimas, kuris slėgė Heką tartum didžiulis kalnas. Jis jau norėjo, kad sumirgėtų žibinto šviesa; teisybė, jis būtų nusigandęs, bet užtat būtų žinojęs, kad Tomas dar gyvas.

Hekui atrodė, kad praėjo jau kelios valandos, kaip Tomas dingo. Tikriausiai jis bus apalpęs, o gal miręs, o gal jam širdis trūko iš siaubo ir susijaudinimo. Apimtas nerimo, Hekas nejučiom slinko vis artyn ir artyn prie gatvelės, baugindamasis visokiomis baisybėmis ir nuolat laukdamas, kad štai atsitiks katastrofa, kuri išspaus jam paskutinį kvapą. Ir spausti nedaug būtų reikėję — jis vos bealsavo, o širdis taip smarkiai plakė, jog galėjo iššokti iš krūtinės. Staiga žybtelėjo šviesa, ir pro šalį nudūmė Tomas.

— Bėk! — pasakė jis. — Nešk kailį!

Kartoti nereikėjo — užteko vieno žodžio. Tomas nespėjo pakartoti, o Hekas jau dūmė trisdešimt ar keturiasdešimt mylių greičiu į valandą. Berniukai nė karto nesustojo. Vos tik jie sulindo į pašiūrę, prasidėjo audra ir prapliupo lyti. Atgavęs žadą, Tomas ėmė pasakoti:

— Oi Hekai, kaip buvo baisu! Aš išmėginau du raktus, taip tyliai, kaip tik galėjau, bet jie taip sugirgždėjo, jog aš vos neužtroškau iš baimės. Bet raktai jokiu būdu nesisuko. Staiga aš, nė pats nejusdamas, ką darau, paėmiau už rankenos, o durys girkšt ir atsidarė. Jos visai ir nebuvo užrakintos. Aš įsmunku į vidų, atvynioju rankšluostį ir... o viešpatie dieve!

— Ką?.. Ką gi tu pamatei, Tomai?

— Hekai, aš vos neužmyniau indėnui Džo ant rankos!

— Eik tu!

— Taip. Jis gulėjo ant grindų užklijuota akim ir, atmetęs rankas, kietai miegojo.

— Viešpatie! Ką gi tu darei? Nejau jis pabudo?

— Ne, ir nekrustelėjo. Girtas, matyt. Aš tik stvėriau rankšluostį ir išmoviau!

— Aš tai jau tikrai nebūčiau pagalvojęs apie rankšluostį, garbės žodis!

— O aš pagalvojau, nes būtų man kliuvę nuo tetos, jei būčiau jį pametęs.

— Klausyk, Tomai, o tą skrynią ar matei?

— Hekai, aš neturėjau kada dairytis aplinkui. Nieko aš nemačiau — nei skrynios, nei kryžiaus. Nieko, tik butelį ir skardinį puodelį ant grindų šalia indėno Džo. Tikrai, dar mačiau kambaryje dvi statinaites ir daugybę butelių. Matai dabar, kokie ten vaiduokliai?

— O kokie?

— Kurie geria degtinę. Gal visose blaivybės draugijos smuklėse yra tokie vaiduoklių kambariai, kaip tu manai, Hekai?

— Gal ir taip. O kas būtų galėjęs manyti! Bet klausyk, Tomai, dabar juk pats laikas paimti tą skrynią, jei indėnas Džo girtas.

— Ką gi! Eik, pamėgink!

Hekas krūptelėjo.

— Ne... kažkaip nesinori.

— Ir man nesinori, Hekai. Šalia jo tik vienas butelys, o to per maža. Jei būtų trys, tuomet jis būtų visai girtas, ir aš eičiau.

Užėjo tyla. Berniukai ilgai mąstė. Paskui Tomas prašneko:

— Žinai ką, Hekai, neverta nė mėginti, kol sužinosime, kad indėno Džo tikrai nėra tame kambaryje. O šiaip, tai labai baisu. Jeigu mes jį seksime kiekvieną naktį, tai kada nors vis tiek pamatysime jį išeinant, ir tuomet mes kaip žaibas čiupsime jo skrynią.

— Gerai, aš sutinku. Galiu sekti kiaurą naktį, na, ir kiekvieną naktį, jei tu apsiimsi atlikti visa kita.

— Gerai, apsiimu. Tau tik štai ką reiks padaryti: jeigu tik kas, tu atbėgsi tekinas Huperio gatve ir sukniauksi, o jeigu aš stipriai miegosiu, sviesk man į langą saują žvirgždų, ir aš tuoj pat pabusiu.

— Gerai! Pasakiau, tai kaip kirviu nukirsta.

— Na, Hekai, audra nurimo, ir aš bėgsiu namo. Po poros valandų jau prašvis. O tu grįžk ir pasaugok tuo tarpu, gerai?

— Aš pasakiau, Tomai, kad saugosiu, tai saugosiu. Nors ištisus metus slankiosiu naktimis prie tos smuklės. Visą dieną miegosiu, o naktį eisiu sargybą.

— Visai teisingai. O kurgi tu miegosi?

— Beno Rodžerso daržinėje, ant šieno. Jis nieko, leidžia, ir jų negras, dėdė Džekas, irgi manęs nevaro. Kai reikia, aš jam nešu vandenį; kartais paprašai jį valgyti, ir jis duoda, kai pats turi atliekamą kąsnį. Baisiai geras negras, Tomai. Myli mane, nes aš niekad nesididžiuoju. Kartais aš net valgau su juo už vieno stalo. Tik tu niekam to nesakyk. Ar supaisysi žmo-

gus, ką padarai iš bado! Sotus būdamas, nė pagalvot apie tai nepagalvotum.[1]

— Taigi, jei man tavęs neprireiks dienos metu, Hekai, aš tavęs ir nežadinsiu. Netrukdysiu be reikalo. O naktį, bet kuriuo laiku, kai tik ką pastebėsi, tučtuojau dumk pas mane ir kniauk.

---

[1] Čia autorius pajuokia baltųjų amerikiečių santykius su negrais. Net Hekas Finas, skurdžius ir benamis valkata, visų niekinamas, gėdinasi sėdėti už vieno stalo su juodaodžiu, nors ir naudodamasis jo vaišingumu.

TRISDEŠIMTAS SKYRIUS

HEKAS IŠGELBSTI NAŠLĘ

Pirmas dalykas, kurį Tomas išgirdo penktadienio rytą, buvo džiugi naujiena, — teisėjo Tečerio šeima iš vakaro grįžo į miestelį! Ir indėnas Džo, ir lobis kurį laiką pasidarė antraeiliai dalykai, o svarbiausią vietą jo mintyse užėmė Beki. Juodu susitiko ir labai smagiai leido laiką, žaisdami drauge su visu savo draugų būriu „žvalgais" ir „slapukais". Diena baigėsi dar malonesne žinia: Beki užpuolė savo mamą, prašydama suruošti rytojaus dieną seniai žadėtą ir vis atidėliotą iškylą, ir mama sutiko. Mergaitė nesitvėrė džiaugsmu. Tomas buvo ne mažiau už ją laimingas. Dar ligi saulei nusileidžiant buvo išsiuntinėti pakvietimai, ir viso miestelio jaunuomenę pagavo įkarštis ruoštis pobūviui, ir visi iš anksto džiaugėsi būsimais malonumais. Tomas buvo taip susijaudinęs, jog nemiegojo iki vėlumos ir vis tikėjosi, kad štai Hekas sukniauks ir jis bematant suras lobį, o rytoj juo nustebins Beki ir visus iškylos dalyvius. Bet jis apsivylė. Tą naktį nesulaukė jokio ženklo.

Pagaliau atėjo rytas, ir apie dešimtą valandą didžiulis, linksmas, krykštaujantis vaikų būrys susirinko pas teisėją Tečerį. Viskas buvo paruošta kelionei. Tada nebuvo papročio, kad suaugusieji drumstų iškylos malonumą, dalyvaudami joje. Buvo manoma, kad vaikai jausis pakankamai saugūs po sparneliu kelių jaunučių aštuoniolikamečių panelių ir kelių jaunuolių, turinčių dvidešimt trejus metus arba apie tiek.

Buvo išnuomotas senas garlaiviukas, kuriuo keldavo per upę, ir greit linksmas būrys, apsikrovęs užkandžių

krepšiais, užtvindė didžiąją gatvę. Sidas sirgo ir negalėjo dalyvauti šventėje, o Meri liko namie, kad jam nebūtų liūdna. Misis Tečer, atsisveikindama su Beki, tarė:

— Sugrįšite jūs tikriausiai vėlai. Geriau, vaikeli, pernakvotum pas kurią nors draugę, kuri gyvena netoli prieplaukos.

— Aš, mamyte, pernakvosiu pas Suzi Harper.

— Puiku. Būk gerutė ir atsimink, kaip reikia elgtis, ir niekam neįsipyk.

Kai tik jie išėjo, Tomas tarė Beki:

— Klausyk, žinai, ką mes padarysime? Kam mums eiti pas Džo Harperį, kad mes galime užlipti ant kalno ir pernakvoti pas našlę Duglas. Pas ją bus grietininių ledų! Pas ją beveik kasdien yra ledų — tiesiog kalnai. Ji baisiai apsidžiaugs, kad mes ją aplankysime.

— Tai bus linksma!

Paskui Beki valandėlę susimąstė ir paklausė:

— Bet ką mamytė pasakys?

— O iš kur ji sužinos?

Mergaitė vėl pagalvojo ir neryžtingai tarė:

— Juk tai, aš manau, negerai... bet...

— E, niekis! Tavo mama nesužinos... ir kas čia pagaliau blogo? Ji tik nori, kad tau nieko neatsitiktų. Galvą guldau, kad jinai pati būtų tave tenai nusiuntusi, jei tik būtų apie tai pagalvojusi. Tikrai tau sakau!

Našlės Duglas vaišingumas buvo didelė pagunda, kuri drauge su Tomo įkalbinėjimais mergaitę priveikė. Vaikai sutarė niekam nė žodžio nesakyti apie savo sumanymą.

Bet čia Tomui dingtelėjo, kad Hekas kaip tik šią nakt gali ateiti ir kniaukti. Ta mintis žymiai ataušino jo užsidegimą. Bet vis dėlto nenorėjo atsisakyti nuo malonumo paviešėti pas našlę Duglas. „Ir kam atsisaky-

ti, — svarstė jis. — Jei praeitą naktį nebuvo sutarto ženklo, tai kodėl jis turėtų būti šiąnakt?"

Su tuo lobiu nežinia dar kaip bus, o linksma šį vakarą bus tikrai, ir tas tikrumas nusvėrė; kaip visi vaikai, taip ir Tomas, nutarė pasiduoti stipresniajam norui ir tą dieną visai pamiršti apie pinigų skrynią.

Garlaiviukas, nuplaukęs pavandeniui tris mylias nuo miestelio, sustojo prie miškingos daubos ir prisivarė prie kranto. Būrys pasipylė iš garlaiviuko, ir tuoj per visą mišką ir uolotų kalnų viršūnėmis nuaidėjo šauksmai ir juokai. Kai jau buvo išmėgintos visos priemonės nusikamuoti ir sušilti, linksmieji klajūnai, išalkę kaip vilkiukai, susirinko atgal į stovyklą ir, ilgai negaišę, čiupo raityti atsivežtų skanėstų. Pasibaigus puotai, visi susėdo atsigaivinti ir paplepėti plačiašakių ąžuolų pavėsyje. Po valandėlės kažkas sušuko:

— Kas nori pažiūrėti olos?

Norėjo visi. Paėmę po pakiuką žvakių, bematant visi ėmė repečkotis į kalną. Olos anga buvo aukštai kalno šlaite ir panėšėjo į raidę A. Storos ąžuolinės durys buvo neuždarytos. Viduj buvo nedidelis kambarys, šaltas kaip ledainė. Tvirtos, pačios gamtos padarytos kalkakmenių sienos mirgėjo rasos lašais it šaltu prakaitu. Stovėti toje tamsioje landoje ir žiūrėti į žalią, saulės nušviestą slėnį buvo ir romantiška, ir paslaptinga. Bet įspūdis veikiai išblėso, ir vėl visi ėmė dūkti. Kai tik kas nors uždegdavo žvakę, tuoj visi kaip vienas puldavo ant jo; prasidėdavo grumtynės, žvakės savininkas narsiai gindavosi, bet ją vis tiek jam išmušdavo iš rankų arba tiesiog užpūsdavo. Patamsy vėl visi skardžiai juokdavosi, ir žaidimas prasidėdavo iš naujo. Bet viskam ateina galas. Pamažu visas būrys ėmė virtine leistis stačiu taku didžiąja perėja; mirgančioje šviesoje vos

matėsi aukštos uolų sienos, susieinančios šešiasdešimties pėdų aukštyje kaip kokie skliautai. Didžioji perėja buvo ne platesnė kaip kokių aštuonių ar dešimties pėdų. Kas keli žingsniai į abi puses iš jos ėjo aukštos šalutinės, dar siauresnės landos, nes Makdugalo ola buvo ne kas kita kaip platus labirintas vingiuotų takų, čia susieinančių, čia vėl išsiskiriančių, tik niekur neišeinančių į orą. Žmonės kalbėjo, kad galima dieną naktį klaidžioti po tą urvų, plyšių ir bedugnių raizginį ir vis nerasti olos galo; galima leistis vis gilyn ir gilyn į žemes, ir visur matysi vieną ir tą patį — labirintą po labirintu, be jokio galo. Nebuvo, kas „pažįsta" tą olą. Tai buvo neįmanomas dalykas. Daugumas jaunimo žinojo tik nedidelę jos dalį, ir toliau žinomos vietos niekas nedrįsdavo eiti. Tomas Sojeris pažino olą tiek pat, kiek ir kiti.

Visas būrys nužygiavo didžiąja perėja kokius tris ketvirčius mylios, paskui, susiskirstę būreliais ir poromis, nuėjo į šalines perėjas, bėgiojo niūriais koridoriais, netikėtai užlėkdami vieni ant kitų tose vietose, kur koridoriai susijungdavo. Čia galėjai pusę valandos klaidžioti, neišeidamas iš „pažįstamo" ploto, ir nesusidurti su kitais.

Pamažu vaikai būreliais kits po kito ėmė bėgti iš olos laukan, uždusę, linksmi, žvaktaukiais apvarvėję, moliu išsitepę ir be galo patekinti puikiai praleista diena. Visi nustebo, pamatę, kad iš to smagumo jie net nepastebėjo, kaip prabėgo laikas ir kad jau vakaras čia pat. Garlaiviuko varpas jau pusė valandos skambino, šaukdamas keleivius. Visi buvo patenkinti, kad taip romantiškai pasibaigė ši pilna nuotykių diena. Kai garlaiviukas su savo triukšmingu kroviniu nupūškavo upe, niekas, be kapitono, nesigailėjo pragaišto laiko.

Hekas jau stovėjo sargyboje, kai garlaiviuko žiburiai pramirgavo pro prieplauką. Jis negirdėjo nuo denio nė mažiausio triukšmo, nes jaunuomenė buvo nusiraminusi ir tylėjo, — taip visada būna nusikamavusiems žmonėms. Hekas nusistebėjo, kas čia per laivas ir kodėl jis nesustojo prieplaukoje, bet paskui jį pamiršo ir besirūpino tik savo sargyba. Dangus tamsėjo, niaukėsi. Išmušė dešimtą, ratų bildesys nutilo, kur-ne-kur žibėjusios švieselės viena po kitos užgeso, išnyko paskutiniai praeiviai, miestelis apsnūdo ir mažąjį sargybinį paliko vieną su tyla ir šmėklomis. Štai išmušė vienuoliktą, ir smuklėje užgesino šviesą; tamsu, visur tamsu. Hekas laukė, kaip jam atrodė, baisiai ilgai, bet per tą laiką nieko neatsitiko. Jis pradėjo abejoti. Ir kam to visko reikia? Iš tikrųjų, kam? Ar ne geriau mesti viską ir nusnūsti?

Staiga jis išgirdo kažką brazdant. Klausė ausis ištempęs. Durys, išeinančios į gatvelę, tyliai užsidarė. Hekas šoko prie plytų sandėlio kampo. Po minutės pro jį šmėstelėjo du žmonės, vienas kažką nešėsi po pažastimi. Tikriausiai skrynią! Vadinasi, jie išgabena lobį kitur. Ar apsimoka šaukti Tomą? Bet tai būtų visai kvaila: per tą laiką valkatos su skrynia nueitų kažin kur, ir kaip tu juos berasi. Ne, jis sėlins iš paskos ir suseks, kur jie nuėjo, tokioje tamsybėje jie tikrai jo nepastebės! Šitaip tardamasis su savimi, Hekas išlindo iš už kampo ir nusekė paskui vyrus, tyliai kaip katė žengdamas basas tokiame atstume, kad jų nepamestų iš akių.

Jie praėjo kranto gatve tris kvartalus, paskui pasuko į kairę ir tiesiai nudrožė skersine gatve. Priėjo takelį, vedantį į Kardifo kalną, ir juo pasuko. Praėjo pro senio valiečio namus, stovinčius pusiaukelėje, kalno papėdėje, ir nestabtelėję lipo vis aukštyn ir aukštyn. „Šit

kaip, — galvojo sau Hekas, — jie nori užkasti pinigus senoje akmenų skaldykloje." Bet vyrai net nesustojo prie skaldyklos. Jie kopė vis aukštyn, į pat kalno viršūnę. Po to jie pasuko siauru takeliu, vingiuojančiu tarp žagrenio krūmų, ir tuoj išnyko tamsoje. Hekas paspartino žingsnį ir pribėgo arčiau, nes jie vis vien jo negalėjo matyti. Kurį laiką jis lėkė ristele, po to žingsnį sulėtino, bijodamas per arti prilįsti, paskui vėl pabėgėjo ir sustojo; pasiklausė — nė garso, tegirdėjo tik savo širdies plakimą. Iš viršaus, nuo kalno, suūkė pelėda, — ne prieš gera! Bet žingsnių nebebuvo girdėti. Viešpatie, nejaugi viskas žuvo? Jis jau norėjo sprukti, tik staiga atsikosėjo žmogus — ne toliau kaip per keturias pėdas nuo jo! Hekui ko tik širdis neiššoko, bet, šiek tiek nusiraminęs, jis liko stovėti vietoje ir drebėjo visas lyg tuzino drugių apsėstas, jam paliko tiek silpna, jog tikrai manė pargriūsiąs. Vieta jam buvo pažįstama. Jis žinojo, kad stovi per penkis žingsnius nuo našlės Duglas tvoros, apvestos aplink sodybą.

„Gerai, — pagalvojo jis, — tegul užkasa čia, bent lengva bus rasti."

Po to pasigirdo tylus, labai tylus indėno Džo balsas:

— Kad ją velniai, matyt, svečių turi — visur šviesu, nors ir vėlu.

— Aš nieko nematau.

Tai atsakė nepažįstamasis, matytas vaiduoklių namuose. Hekui širdį kaip ledas sukaustė — tai štai kam Džo sugalvojo keršyti! Pirmoji mintis buvo — sprukti. Paskui jis atsiminė, kad našlė Duglas ne kartą jam buvo gera, o tie žmonės, matyt, ruošiasi ją užmušti. Rei-

kėtų įsidrąsinti ir ją įspėti, bet jis žinojo, kad jam neužteks drąsos: juk tie valkatos gali sučiupti. Tą ir dar daug ką jis spėjo pagalvoti, kol indėnas Džo atsakė į nepažįstamojo žodžius:

— Tau krūmai užstoja. Paeik arčiau, štai čia, dabar matai?

— Taip. Atrodo, yra svečių. Geriau nepradėkime.

— Kaip nepradėti, kai aš visam laikui iš čia išvažiuoju, kai gal jau niekad nebepasitaikys tokios progos! Sakau tau dar kartą, man jos pinigų nereikia — gali pasiimti sau. Bet jos vyras nuskriaudė mane... daug kartų nuskriaudė... jis buvo taikos teisėjas ir buvo patupdęs mane į kalėjimą už valkatavimą. Bet tai dar ne viskas, ne! Čia nėra nė šimtosios dalies! Jis liepė mane i š p l a k t i! Taip, išplakti priešais kalėjimą, tiesiog kaip negrą, visam miestui žiūrint! I š p l a k ė, supranti? Jo laimė, kad jis numirė. Bet aš su ja atsiteisiu.

— Nežudyk jos! Nedaryk to!

— Žudyti? Argi aš sakiau, kad žudysiu? Jį tai užmuščiau, jeigu jis būtų čia, bet ne ją. Jeigu nori atkeršyti moteriai, visai nėra reikalo jos žudyti — tai kvailystė! Užtenka subiauroti jai veidą: perplėšk šnerves, nupiaustyk ausis kaip kiaulei!..

— Viešpatie, juk tai...

— Niekas tavęs neklausia. Tylėtum verčiau. Aš ją pririšiu prie lovos. O jei numirs nuo kraujoplūdžio, tai ar čia mano kaltė? Verkti neverksiu, jei ji ir numirtų. O tu, bičiuli, padėsi man iš draugiškumo, juk tam čia tave ir atsivedžiau, — vienas nesusidoročiau. Jei mėginsi išsisukinėti, nudėsiu tave, supranti? O jeigu man tektų tave užmušti, tai užmuščiau ir ją, tada jau niekas nesužinotų, kieno tai darbas.

— Na ką gi, jeigu jau taip, tai einam. Kuo greičiau, tuo geriau... Mane visą net šiurpas ima.

— Dabar? Kada ten yra svečių! Na, žiūrėk tu man, aš tave imsiu įtarti. Ne, mes palauksim, kol užgesins šviesą, nėra ko skubėti.

Hekas pajuto, kad dabar užeis tyla — dar klaikesnė už tas kruvinas kalbas, todėl jis sulaikė kvapą ir atsargiai žengė žingsnį atbulas: ant vienos kojos pasverdinėjęs, vos nepargriuvęs, atsistojo atsargiai ir tvirtai. Su tuo pačiu apdairumu ir ta pačia rizika žengė dar vieną žingsnį atgal, paskui dar ir dar, ir... staiga po kojomis tik brakšt kažkokia šakelė! Jam užėmė žadą, jis įsiklausė. Aplinkui nė garso, tyliausia tyla. Hekas buvo be galo dėkingas likimui. Jis apsisuko siaurame takelyje tarp dviejų žagrenio eilių — atsargiai, kaip apsisuka laivas, ir vis dar prisibijodamas nužingsniavo toliau.

Bet, pasiekęs kelią ties akmenų skaldykla, jis pasijuto saugus ir nukūrė kiek tik kojos nešė. Jis bėgo ir bėgo į pakalnę, kol pasiekė valiečio namus. Jis taip ėmė daužyti į duris, jog languose tuoj pasirodė senio fermerio ir dviejų jo augalotų sūnų galvos.

— Kas čia per triukšmas! Kas beldžiasi? Ko reikia?

— Įleiskite mane, greičiau! Aš jums viską pasakysiu.

— Kas tu toks?

— Heklberis Finas. Leiskite greičiau!

— Heklberis Finas, pamanykite! Kaip tik toks vardas, kuriam atsiveria visos durys! Bet visgi įleiskit jį, berniukai, pažiūrėsim, kas atsitiko.

— Tik prašau niekam nesakyti, kad aš jums pranešiau, — tokie buvo pirmieji Heko žodžiai, kai jis įėjo vidun. — Prašau nesakyti, nes kitaip — aš žuvęs. Bet našlė padarė man tiek gero, ir aš jums pasakysiu... pasakysiu, jei jūs pažadėsite neišduoti manęs.

— Garbės žodis, jis turi kažką pasakyti, čia jis ne be reikalo kalba! — sušuko senis. — Na, drožk viską, ką žinai, mes nieko niekam nesakysim.

Po trijų minučių senis ir jo sūnūs, gerai apsiginklavę, buvo jau ant kalvos ir su ginklais rankose sėlino pirštų galais takeliu tarp krūmų. Hekas toliau jų nebelydėjo. Jis pasislėpė už didelio akmens ir ėmė klausytis. Užėjo ilga, kankinanti tyla, o paskui staiga supyškėjo šūviai, kažkas suriko.

Hekas nelaukė, kas bus toliau. Jis pašoko ir nušvilpė žemyn, kiek tik kojos kerta.

TRISDEŠIMT PIRMAS SKYRIUS

TOMAS IR BEKI OLOJE

Sekmadienio rytą, vos tik pradėjus brėkšti, Hekas apgraibomis užlipo į kalną ir atsargiai pasibeldė į senio valiečio duris. Namuose visi dar miegojo, bet labai budriai, nes dar nebuvo atsipeikėję po nakties įvykių. Pro langą paklausė:

— Kas ten?

Išgąsdintas Hekas negarsiai atsakė:

— Prašau įleisti! Čia tik Hekas Finas!

— Šiam vardui mūsų namų durys atviros dieną ir naktį. Sveikas gyvas!

Keistai skambėjo šie žodžiai mažo valkatos ausims, niekad jis dar nebuvo girdėjęs, kad jį taip maloniai kalbintų. Jis net neprisiminė, kad jam kas nors būtų sakęs tokius žodžius, kaip „sveikas gyvas!"

Duris tučtuojau atrakino, ir jis įėjo. Jį pasodino ant kėdės, o senis ir šaunūs jo sūnūs paskubomis ėmė rengtis.

— Na, mano mielas, tu, tikiuosi, sveikas, gyvas ir išalkęs; pusryčius pataisys greit, kai tik saulė patekės — karštimo užvalgysime, būk ramus! Aš ir vaikai manėme, kad tu sugrįši ir nakvosi pas mus.

— Aš baisiai nusigandau, — paaiškino Hekas, — ir pabėgau. Kai tik jūs pradėjote poškinti iš pistoletų, aš pasileidau tekinas ir tris mylias dūmiau neatsikvėpdamas. O dabar atėjau sužinoti, kaip ten buvo, ir tyčia ėjau prieš dieną, kad nesusidurčiau su tais velniais, net jei jie ir negyvi būtų.

— Vargšeli, vien tik pažiūrėjus matyti, kad tau buvo ne kokia naktis. Bet niekis! Štai lova, kai tik papusryčiausi, tuoj gulk. Žinai, berneli, jie tebegyvi, ir mums baisiai pikta dėl to. Iš tavo pasakojimų sužinoję, kur juos galima pačiupti, prisėlinome visai arti, gal per penkiolika pėdų, — o tame takelyje tarp žagrenio krūmų tamsu kaip rūsyje; staiga aš jaučiu, kad tuoj čiaudėsiu. Baisus nepasisekimas! Aš ir šiaip ir taip stengiausi susilaikyti, bet nieko neišėjo, — nusičiaudėjau! Aš ėjau pirmas, atstatęs pistoletą, ir kai tiktai nusičiaudėjau, tuoj tie niekšai spruko nuo takelio į krūmus, tik subraškėjo šakos, o aš šaukiu saviškiams: „Šaukit, vaikai!" ir pats pleškinu tiesiai ten, kur traškėjo. Ir vaikai šovė. Bet tie nenaudėliai jau dūmė, o mes iš paskos, per mišką. Manau, kad nepataikėme nė karto. Jie taip pat šovė į mus, prieš pabėgdami, bet jų kulkos prazvimbė pro šalį ir mūsų neužkliudė. Kai jų žingsnių nebesigirdėjo, mes liovėmės vijęsi, nusileidome nuo kalno ir prikėlėme policininkus. Jie surinko būrį ir apsupo paupį, o kai tik prašvis, šerifas su savo žmonėmis išieškos visą mišką. Mano sūnūs irgi eis. Gerai būtų, kad tu galėtum nupasakoti, kaip atrodo tie nenaudėliai, tas mums labai praverstų. Bet tu, tur būt, ir nematei tamsoje, kaip jie atrodo?

— Ne, aš pastebėjau juos mieste ir nusekiau paskui.

— Puiku! Tai sakyk, kaip jie atrodo, mano vaikeli.

— Vienas iš jų senas, kurčias nebylys ispanas, kuris buvo čia pasimaišęs vieną ar du kartus, o kitas — driskius, biaurus toksai!..

— To jau pakanka, mano mielas, mes pažįstame tuos žmones! Buvome susitikę miške vieną dieną, jie slankiojo apie našlės namus, o kai mus pamatė, tuoj

nukūrė. Na, vaikai, greičiau pas šerifą, o pusryčiai nepabėgs.

Valiečio sūnūs bematant išėjo. Jiems išeinant, Hekas pašoko ir sušuko:

— Tik prašau niekam nesakyti, kad aš juos išdaviau. Oi, prašau!

— Gerai, Hekai, nesakysime, jei nenori, bet tave už tą tik pagirtų.

— Oi, ne, ne! Prašau nesakyti!

Kai jaunuoliai išėjo, senis tarė:

— Jie nesakys, ir aš nesakysiu. Bet kodėl tu nenori, kad žinotų?

Hekas nenorėjo daugiau aiškinti ir tik sakė, kad jis per daug žino apie vieną iš tų žmonių ir nenori, kad anas tai išgirstų, nes tada tas plėšikas tikrai jį užmuštų.

Senis dar sykį prižadėjo neišduoti paslapties, tačiau paklausė:

— Kodėl tu, berniuk, sugalvojai juos sekti? Ar jie pasirodė tau įtartini?

Hekas tylėjo, galvodamas, kaip čia geriau išsisukus. Pagalvojęs tarė:

— Kaip čia jums pasakius, gyvenimas mano nėra saldus — bent jau visi taip sako, ir aš neprieštarauju,— ir būna taip, kad kartais naktimis nemiegu, o vis galvoju ir galvoju, kaip čia pradėjus kitaip gyventi. Ir praeitą naktį taip buvo. Užmigti negalėjau, tai ir klaidžiojau po gatves vidurnaktį, vis galvodamas ir galvodamas. Einu pro seną plytų sandėlį, kur šalia „Blaivybės" smuklės, atsišlieju prie sienos ir galvoju... O čia štai prasmunka pro mane du vyrai, vienas nešasi kažką po pažastimi; aš taip ir pagalvojau, kad tikriausiai pavogė ką nors. Vienas rūkė, ir kitas užsimanė rūkyti, ir jie

sustojo tiesiai prieš mane. Cigarai nušvietė jų veidus, ir aš pažinau, kad dičkis yra kurčias nebylys ispanas, pažinau iš žilų žandenų ir užrištos akies, o antrasis buvo susiraukęs, apsiskarmalavęs, panašus į velnią.

— Nejaugi tu cigarų šviesoje galėjai matyti jo skarmalus?

Čia Hekas kiek susipainiojo. Paskui jis tarė:

— Nežinau, bet, tur būt, pamačiau...

— Na, ir juodu nuėjo, o tu...

— O aš iš paskos... taip, taip ir buvo. Norėjosi sužinoti, kas čia bus — labai jau įtartinai jie atrodė. Aš nusekiau paskui juos iki pat našlės tvoros, tenai sustojau tamsoje ir girdėjau, kaip driskius užstoja našlę, o ispanas prisiekinėja, kad subiauros jai veidą, bet aš tai papasakojau jums ir jūsų abiem...

— Kaip! Nebylys kalbėjo?

Hekas vėl padarė baisią klaidą! Jis visaip stengėsi išsisukti, kad seniui į galvą neateitų, kas tasai ispanas, bet jo liežuvis, atrodė, lyg tyčia painiojosi ir jam kenkė. Hekas kaip įmanydamas stengėsi atitaisyti klaidą, bet senis žiūrėjo į jį, nenuleisdamas akių, o jis vis labiau ir labiau klimpo. Pagaliau valietis tarė:

— Tu manęs nebijok, berniuk. Aš nė už ką nepaliesiu plauko nuo tavo galvos... Ne, aš tave užstosiu... taip, užstosiu. Tasai ispanas nei kurčias, nei nebylys, tu netyčia prasitarei, ir dabar jau nieko nepadarysi. Tu kažką žinai apie tą ispaną ir nenori sakyti. Gali manim pasitikėti. Pasakyk ir būk ramus, — aš tavęs neišduosiu.

Hekas pažvelgė į geras senio akis, po to pasilenkė ir sukuždėjo jam į ausį:

— Tai ne ispanas, tai indėnas Džo!

Valietis vos nuo kėdės nenugriuvo. Po kiek laiko jis tarė:

— Na, dabar viskas aišku. Kai tu kalbėjai apie nupiaustytas ausis ir perplėštas šnerves, aš maniau, kad pats sugalvojai, norėdamas pagražinti, nes baltieji nekeršija šitokiu būdu. Bet indėnas! Tai jau visai kas kita.

Per pusryčius jie šnekėjo toliau, ir senis tarp kitko pasakė, kad, prieš eidamas gulti, jis su savo sūnumis užsidegė žiburį ir apžiūrėjo tvorą ir žemę aplinkui, ar neras kur kraujo dėmių. Dėmių jie nerado, bet užtat užtiko didelį ryšulį su...

— Su kuo?

Jeigu žodžiai būtų greiti kaip žaibas, ir tuomet jie nebūtų greičiau išsprūdę iš pabalusių Heko lūpų. Jis išsprogino akis ir spoksojo į senį, sulaikęs kvapą, laukdamas atsakymo. Valietis savo ruožtu spoksojo į jį tris... penkias... dešimt... sekundžių, paskui atsakė:

— Ryšulį įrankių spynoms laužyti. Bet kas tau yra?

Hekas atsilošė kėdėje, iš lėto, bet giliai kvėpuodamas, neapsakomai nudžiugęs. Valietis žiūrėjo į jį rimtai susidomėjęs ir pagaliau tarė:

— Taip, ryšulį įrankių spynoms laužyti. Tas, atrodo, tave labai nuramino. O ko tu bijojai? Ką, tu manei, mes radome?

Hekas buvo priremtas prie sienos; senis nuo jo nenuleido tiriančio žvilgsnio, ir jis būtų atidavęs visą pasaulį, kad tik suradus tinkamą atsakymą. Bet nieko negalėjo sugalvoti; tiriantis senio žvilgsnis skverbėsi vis

giliau ir giliau; čia pasipainiojo kažkoks beprasmis atsakymas, bet nebuvo laiko svarstyti, ir Hekas vos girdimai suvapaliojo:

— Gal sekmadienio mokyklos vadovėlių.

Vargšas Hekas buvo per daug susikrimtęs, kad galėtų šypsotis, bet senis taip garsiai ir linksmai ėmė kvatoti, jog kratėsi visas jo kūnas, ir galų gale, prisikvatojęs iki soties, jis pareiškė, kad taip pasijuokti — tai tas pat, kaip pinigų gauti, dėl to, kad gydytojams nereiks mokėti.

— Vargšas vaikas, — pridūrė jis, — tu toks išbalęs, sunykęs, tau, matyt, negera. Užtat ir paistai niekus. Bet tas praeis. Pasilsėsi, išsimiegosi, ir bus gerai.

Hekui buvo pikta, kad jis pasirodė toks avigalvis ir savo susijaudinimu sukėlė seniui įtarimą; išgirdęs piktadarių pašnekesį prie našlės tvoros, jis suprato, kad ryšulyje, kurį jie nešėsi iš smuklės, nebuvo jokio lobio. Tačiau tai buvo spėliojimas, tikrai jis nežinojo — štai kodėl, paminėjus radinį, jis nebesusivaldė. Bet, bendrai paėmus, jis net džiaugėsi, kad taip išėjo — buvo visiškai aišku, kad tai ne tas ryšulys. Vadinasi, viskas tvarkoje, ir jis nurimo. Atrodo, viskas klojasi kaip reikiant: skrynia, matyt, ir dabar tebėra antrame numeryje, abu nenaudėlius šiandien pat sugaus ir uždarys į kalėjimą, o ateinančią naktį juodu su Tomu be vargo ir be baimės, niekieno nekliudomi pasiims visą auksą.

Vos tik jie baigė pusryčiauti, kažkas pasibeldė į duris. Hekas puolė slėptis, nes jis neturėjo nė mažiausio noro, kad kas pagalvotų, jog jis turi ką nors bendra su nakties įvykiu. Valietis įleido kelias ponias ir ponus, jų tarpe našlę Duglas, ir pastebėjo, kad būriai miestiečių kopia į kalną pasižiūrėti tvoros. Taigi naujiena jau buvo plačiai pasklidusi.

Valietis gavo papasakoti svečiams tos nakties istoriją. Našlė ėmė nuoširdžiai dėkoti jam už išgelbėjimą.

— Nesakykite nė žodžio apie tai, ponia. Yra kitas žmogus, kuriam jūs, gal būt, daugiau turite būti dėkinga, negu man ir mano sūnums, bet jis man neleidžia sakyti jo vardo. Jeigu ne jis, mes iš viso nebūtume ir atėję...

Aišku, tie žodžiai sužadino tokį smalsumą, jog nublanko net svarbiausias įvykis. Bet valietis neišdavė paslapties ir tuo dar labiau sužadino svečių smalsumą, o nuo jų tuo smalsumu greit užsikrėtė visas miestas. Sužinojusi smulkiai visą įvykį, našlė tarė:

— Aš užmigau, beskaitydama lovoje, ir per visą tą triukšmą ramiai sau miegojau. Kodėl jūs neatėjote ir manęs neprikėlėte?

— Nutarėme, kad neverta. Neatrodė, kad piktadariai galėtų grįžti, juk jie paliko visus įrankius, tad kam jus bežadinti? Tam, kad baisiausiai išgąsdintumėm? Trys mano negrai stovėjo sargyboje prie jūsų namų iki pat ryto. Štai tik dabar jie parėjo.

Atėjo daugiau svečių, ir kelias valandas senis turėjo pasakoti ir pasakoti viską iš naujo.

Per atostogas sekmadienio mokykloje nebuvo mokoma, bet visi anksti susirinko į bažnyčią. Visur buvo kalbama tiktai apie tą baisų įvykį. Visi jau žinojo, kad iki šiol dar neužtikti piktadarių pėdsakai. Po pamokslo teisėjo Tečerio žmona pasivijo misis Harper, einančią drauge su visais durų linkui, ir tarė:

— Tai mano Beki taip ir miegos visą dieną? Aš ir žinojau, kad ji privargs baisiausiai.

— Jūsų Beki?

— Taip, — ji pažiūrėjo nustebusi. — Argi ji nenakvojo pas jus šiąnakt?

— Ne.

Misis Tečer išbalo ir susmuko ant suolo. Kaip tik tuo metu pro šalį ėjo teta Poli, gyvai šnekučiuodama su savo bičiule.

— Labas rytas, misis Tečer, — tarė ji. — Labas rytas, misis Harper. Mano berniūkštis vėl kažkur dingo. Tikriausiai mano Tomas nakvojo šią naktį pas jus... o gal pas jus. Dabar bijo ateiti į bažnyčią, — žino, kad jam klius nuo manęs.

Misis Tečer lėtai papurtė galvą ir dar labiau išbalo.

— Jis pas mus nenakvojo, — tarė misis Harper, jau nerimaudama.

Ir tetos Poli veidą užtemdė didelis rūpestis.

— Džo Harperi, ar tu matei šįryt mano Tomą?

— Ne, ponia.

— Kada jį matei paskutinį kartą?

Džo bandė prisiminti, bet nieko tikro negalėjo pasakyti. Žmonės liovėsi ėję iš bažnyčios. Visi ėmė kuždėtis, ir visų veiduose buvo matyti nerimas. Vaikai ir jaunesnieji mokytojai buvo rūpestingai apklausinėti. Pasirodė, kad niekas nepastebėjo, ar buvo Tomas ir Beki garlaiviuke, grįžtant namo, ar ne; buvo tamsu, ir niekam į galvą neatėjo paklausti, ar visi susirinkę. Galiausiai vienas jaunuolis leptelėjo nepagalvojęs, kad jie bus pasilikę oloje.

Misis Tečer apalpo. Teta Poli raudojo ir grąžė rankas.

Jaudinanti žinia ėjo iš lūpų į lūpas, iš būrelio į būrelį, iš gatvės į gatvę. Po penkių minučių jau skambėjo visi varpai, ir visas miestas buvo ant kojų. Kardifo kalno nuotykis bematant paliko nereikšmingas, piktadariai buvo užmiršti, žmonės balnojo arklius, sėdo į valte-

les, užsakė garlaiviuką, ir, nepraėjus pusvalandžiui, du šimtai žmonių išvyko sausuma ir upe olos link.

Visą ilgą popietę miestelis atrodė tuščias ir negyvas. Moterys lankė tetą Poli ir misis Tečer ir mėgino jas guosti. Jos verkė drauge, ir tai buvo geresnė paguoda, negu kalbos.

Visą naktį miestelis su nerimu laukė naujienų, bet kai pagaliau ėmė brėkšti, iš olos buvo gauta tik keli žodžiai: „Atsiųskit dar žvakių ir atsiųskit maisto." Misis Tečer vos iš proto neišėjo, teta Poli taip pat. Teisėjas Tečeris nuolatos siuntė iš olos pranešimus, kad jos nenustotų vilties, bet jų tas nedžiugino.

Kitą dieną, vos pradėjus švisti, senis valietis grįžo namo, visas apsilašinęs žvaktaukiais, išsimoliavęs ir visai pasibaigęs. Jis rado Heką tebegulintį toje pačioje lovoje, kuri jau buvo paklota iš vakaro, — berniukas kliedėjo ir karščiavo. Visi gydytojai buvo oloje, tad ligonį slaugyti apsiėmė našlė Duglas. Ji sakė padarysianti viską, ką galima, nes koks jis bebūtų, ar geras, ar blogas, ar vidutinis, vis dėlto jis dievo sukurtas, tat negalima gi jo be priežiūros palikti. Valietis pareiškė, kad Hekas turi ir gerų savybių, o našlė pasakė:

— Ir tuo neabejokite. Tai viešpaties ženklas. Jis nieko neužmiršta. Niekuomet. Visa, kas jo rankų sukurta, yra jo atžymėta.

Dar prieš vidurdienį į miestelį ėmė grįžti būreliai išvargusių žmonių, bet patvaresni piliečiai vis dar ieškojo. Naujo tiek tesužinojo, kad oloje buvo išieškoti visi tolimiausi užkampiai, kur niekas anksčiau nebuvo lankęsis; kad bus ieškoma ir toliau, nepraleidžiant nė vieno užkampio, nė vienos landynės; kad koridorių labirinte šen bei ten mirkčioja tolumoje švieselės ir tamsiausiomis perėjomis aidi šūkavimai ir pistoletų šūviai.

Vienoje vietoje, toli nuo tos olos dalies, kurią paprastai lanko turistai, buvo užtikti ant sienos žvakės suodžiais parašyti du žodžiai: „Beki" ir „Tomas", čia pat buvo rastas dar žvaktaukiais apvarvėjęs kaspino galiukas. Misis Tečer atpažino kaspiną ir ėmė raudoti. Ji sakė, kad tai paskutinis vaiko atminimas, joks atminimas jai negalėjo būti brangesnis, nes kaspinas buvo paskutinis dukters paliktas daiktas, prieš užklumpant baisiai mirčiai. Kiti sakė, kad beieškodami kartą ir kitą buvo pastebėję kažkur toli šviesel ę ir tuoj į tą pusę puolę bent keliolika žmonių, džiaugdamiesi ir šūkaudami, skardendami aidus požemių perėjose, tik jiems vis tekę nusivilti, nes ten buvę ne vaikų, o pačių ieškotojų žiburiai.

Taip prabėgo trys baisios dienos ir trys baisios naktys. Liūdnai slinko valandos. Visą miestelį apėmė kažkokia neviltis, sustingimas. Visiems darbas krito iš rankų. Atsitiktinai iškilus aikštėn, kad „Blaivybės" smuklės savininkas laikė svaigalus, net ir tokia pasibaisėtina žinia beveik nieko nesujaudino. Šiek tiek atkutęs, Hekas nusilpusiu balsu pradėjo kalbą apie smuklę ir pagaliau

neramiai paklausė, bijodamas išgirsti baisią žinią, ar nesurado ko nors „Blaivybės" smuklėje, kol jis sirgo?

— Taip, — atsakė našlė.

Hekas pašoko lovoje, žiūrėdamas klaikiomis akimis.

— Ką? Ką surado?

— Svaigalų. Ir smuklę uždarė. Gulk, vaikeli. Ak, kaip tu mane išgąsdinai!

— Tik viena man pasakykit, tik viena, prašau jus! Kas surado, ar ne Tomas Sojeris?

Našlė apsipylė ašarom.

— Cit, cit, vaikeli, aš jau sakiau, kad tau negalima kalbėti. Tu labai, labai sergi.

„Tai, vadinasi, išskyrus degtinę, nieko daugiau nerado, nes jei būtų radę pinigus, visas miestelis būtų aukštyn kojom apsivertęs. Vadinasi, lobis žuvo amžinai. Bet kodėl gi ji verkia? Keista! Ko jai verkti?"

Tos mintys neaiškiai sukosi Heko smegenyse ir taip jį nuvargino, jog jis užmigo.

— Na, šit ir užmigo vargšelis, — tarė sau našlė. „Tomas Sojeris surado!" Kad kas patį Tomą Sojerį surastų! Mažai jau beliko tokių, kurie nenustoja vilties ir jėgų toliau ieškoti.

TRISDEŠIMT ANTRAS SKYRIUS

BEVILTIŠKAS KLAIDŽIOJIMAS

Dabar grįžkime prie Tomo ir Beki. Ką gi jie veikė iškyloje? Iš pradžių jiedu klaidžiojo niūriais koridoriais, žiūrinėjo drauge su visais vaikais jau žinomus olos stebuklus, pramintus įmantriais vardais, kaip „Svetainė", „Katedra", „Aladino rūmai" ir panašiai. Paskui ėmė linksmai žaisti slapukais: Tomas ir Beki taip pat žaidė su dideliu įkarščiu, kol truputėlį pavargo; paskui juodu nuėjo vingiuota galerija, aukštai iškėlę žvakes ir skaitydami išraizgytus lyg voratinklius vardus, datas, antrašus ir posakius, kuriais buvo išmargintos sienos (žvakių suodžiais). Eidami vis toliau ir šnekučiuodamiesi, juodu nė nepastebėjo, kaip atsidūrė tokioje olos dalyje, kur sienos jau nebebuvo išmargintos parašais. Jie suodžiais parašė savo vardus po išsikišusiu akmeniu, ir nuėjo toliau. Pagaliau jie atklydo į tokią vietą, kur nedidelis upokšnis, sruvendamas nuo uolos iškyšulio ir nešdamas kalkių nuosėdas, per daugelį šimtmečių iš žvilgančio patvaraus akmens sukūrė gauburiuotą ribuliuojančią Niagarą. Tomas prasispaudė visu savo mažu kūnu už krioklio ir jį apšvietė, norėdamas padaryti Beki malonumą. Ten jis pastebėjo, kad krioklys užstoja tokius nelyginant stačius gamtos darbo laiptus, įremtus į siaurą sienų tarpą. Ir tą pačią akimirką jis užsidegė noru tapti atradėju. Beki pritarė jo pasiūlymui, ir jie, paženklinę suodžiais sieną, kad nepaklystų, patraukė ieškoti naujų nežinomybių. Jie ėjo čia į vieną pusę, čia į kitą, žengdami vis gilyn ir gilyn į požemio slėpynes; sieną dar sykį paženklino suodžiais ir pasuko į šalį, ieškodami naujybių, kad

turėtų kuo pasigirti draugams, likusiems viršuje. Vienoje vietoje juodu rado erdvią olą, kurios lubose karojo daugybė žėrinčių stalaktitų[1], ilgumo ir storumo sulig žmogaus koja; jie apėjo visą tą olą, stebėdamiesi ir gėrėdamiesi jos gražumu, ir išėjo iš ten vienu iš daugelio besišakojančių į visas puses koridorių. Netrukus jie atsidūrė prie nuostabaus šaltinio, kurio pakraščiai buvo nusagstyti žvilgančiais kristalais lyg apšalusio lango raštais. Šaltinis buvo pačiame viduryje olos, kurios skliautą rėmė daugybė fantastiškų kolonų, susidariusių per ilgus amžius nuo nepaliaujančio kalkių vandens lašnojimo, susidūrus dideliems stalaktitams su stalagmitais[2]. Šios olos skliautuose buvo prilindę baisiausiai daug šikšnosparnių — pulkų pulkai, tūkstančiai; šviesa juos išbaidė, ir jie papliupo šimtais žemyn, cypdami ir puldami kaip padūkę prie žvakių. Tomas žinojo jų įpročius ir suprato, kas gresia. Jis pačiupo Beki už rankos ir išbėgo su ja į pirmą pasitaikiusį koridorių, ir kaip tik laiku, nes vienas šikšnosparnis Beki bėgant užpūtė sparnu jos žvakę. Šikšnosparnis dar ilgai vijosi vaikus, bet bėgliai nuolat suko vis į naujas perėjas, kokios tik jiems pasitaikydavo, ir pagaliau šiaip taip ištrūko nuo tų pavojingų padarų. Netrukus Tomas aptiko požeminį ežerą su neaiškiomis krantų linijomis, nykstančiomis šešėliuose. Jis jau norėjo eiti tyrinėti tų krantų, bet

[1] Stalaktitai — kai kurių olų viršuje nusikorusios žemyn kalkinės žvakės, susidariusios iš kalkingo vandens, varvančio iš viršaus.

[2] Stalagmitai — olų dugne išaugusios kalkinės žvakės, susidariusios varvant kalkingo vandens lašams.

nutarė, kad pirmiau reikėtų prisėsti valandėlę ir pailsėti. Čia pirmą sykį nebylė požemio tyla nykiai dvelktelėjo į vaikų sielas.

— Aš ir nepastebėjau, bet, rodos, seniai jau nebegirdėti kitų, — tarė Beki.

— Tu pagalvok, Beki, juk mes esame giliai po jais; aš net nežinau, kur mes nuklydome, į šiaurę, į pietus, į rytus, ar kitur kitur. Čia mes negalime jų girdėti.

Beki sunerimo.

— Ar seniai jau mes čia, žemai, Tomai? Ar ne geriau būtų grįžti?

— Taip, gal ir grįžkim. Gal taip ir bus geriau.

— O ar tu rasi kelią, Tomai? Tokia painiava, tie takai tokie iškreivoti, kad man visiškai galva apsisuko.

— Kelią tai, manau, rasčiau, tiktai tie šikšnosparniai. Jeigu jie užpūs mums abi žvakes, tai bus pasiutimas. Paieškokime geriau kito kurio kelio, kad nereikėtų pro juos eiti.

— Tiktai kad nepaklystume. Oi, kaip baisu būtų! — Ir mergaitė krūptelėjo, pagalvojusi, kad gali atsitikti tokia baisybė.

Juodu įsuko į vieną koridorių ir ilgai ėjo tylėdami ir dairydamiesi į kiekvieną angą, ar nepamatys kokių pažįstamų daiktų, bet matytų vietų vis nebuvo ir nebuvo. Kai tik Tomas žiūrinėdavo naują angą, Beki stebėdavo jo veidą, laukdama kokių nors padrąsinančių ženklų, o jis vis linksmai, kaip niekur nieko, sakydavo:

— Viskas gerai. Čia dar ne ta vieta, kur mes atėjome, bet niekis, rasime ir tą.

Tačiau sulig kiekvienu nepasisekimu jo viltis vis labiau blėso, ir veikiai jis ėmė puldinėti ir į vieną, ir į kitą pusę, kur pasitaikė, norėdamas žūt būt rasti kelią, kurio jiems reikėjo. Jis vis dar sakė: „viskas gerai", bet

jo širdį slėgė baisus nerimas, ir jo žodžiai taip skambėjo, lyg jis sakytų „viskas baigta“. Beki, baimės pagauta, glaudėsi prie jo, stengdamasi iš paskutiniųjų laikyti ašaras, bet jos vis riedėjo ir riedėjo. Pagaliau ji tarė:

— Tomai, tai kas, kad ten šikšnosparniai, grįžkime anuo keliu! Taip tai mes dar toliau nuklysime.

Tomas sustojo.

— Klausyk! — tarė jis.

Tylu tylu. Taip tylu, jog net jų alsavimas aiškiai girdėti. Tomas šūktelėjo. Balsas nuskambėjo, aidėdamas tuščiais koridoriais, ir nutilo, kažkur toli, vos girdimai kiktelėjęs, lyg kas būtų pašaipiai nusijuokęs.

— Oi Tomai, liaukis, labai jau baisu, — pasakė Beki.

— Baisu tai baisu, Beki, bet vis geriau šaukti: jie g a l i mus išgirsti.

Ir jis vėl šūktelėjo.

Tasai „gali“ buvo dar siaubingesnis, negu tas velniškas kikenimas, nes pripažino, kad viltis jau žuvusi. Vaikai tyliai stovėjo ir klausėsi, bet niekas neatsiliepė. Tomas iš karto pasuko atgal ir žengė sparčiau. Bet po kiek laiko kažkoks jo elgesio neryžtingumas pasakė Beki kitą baisią tiesą — jis jau nebegalėjo rasti kelio atgal.

— Ak Tomai, kodėl tu nepaženklinai kelio!

— Beki, aš buvau toks kvailas! Toks kvailas! Aš ir manyti nepamaniau, kad mums reiks grįžti. Ne, aš nebegaliu rasti kelio. Man viskas susimaišė.

— Tomai, Tomai, mes žuvę! Mes žuvę! Mes niekad, niekad nebeišeisime iš šios baisios vietos. Ir kam mes atsiskyrėme nuo kitų!

Ji sukniubo ant žemės ir taip baisiai ėmė raudoti, jog Tomas visiškai nusiminė; jis manė, kad ji tuoj nu-

mirs arba išeis iš proto. Jis atsisėdo šalia jos ir ją apkabino. Beki įsikniaubė į jo krūtinę, spaudėsi prie jo, išliedama savo siaubą, savo beprasmį sielvartą, o tolimas aidas vertė jos žodžius pašaipiu juoku. Tomas ją maldavo, kad neprarastų vilties, bet ji sakėsi nebegalinti nieko padaryti. Tuomet jis ėmė kaltinti save ir sau prikaišioti, kam ją įstūmė į tokią nelaimę; tas geriau paveikė Beki. Ji sakė, kad pamėgins atgauti viltį, stos ir eis paskui jį, kur jis bevestų, tik tegul jis taip nebekalba; jinai ir pati esanti kalta nė kiek ne mažiau, kaip jis.

Ir jie vėl ėjo — be jokio tikslo, kur kojos neša — vien tam, kad eitų, o nesėdėtų vietoje, — tai viskas, ką jie galėjo daryti. Kuriam laikui viltis vėl atgimė jų širdyse — ne dėl to, kad būtų atsiradęs koks nors pagrindas, bet tiesiog dėl to, kad tokia jau vilties prigimtis — ji nuolat atgimsta, jei tik žmogus dar nepasenęs ir neapsipratęs su nepasisekimais.

Po kiek laiko Tomas paėmė iš Beki žvakę ir užpūtė. Toks taupumas daug reiškė. Ir be žodžių buvo aišku, Beki tai suprato, ir jos viltis vėl žuvo. Ji žinojo, kad Tomas turi kišenėje visą žvakę ir tris ar keturis žvakigalius — ir vis dėlto taupo.

Netrukus ir nuovargis pradėjo apimti, bet vaikai stengėsi nepasiduoti, nes jiems baisu buvo ir pagalvoti, kaip galima sėdėti, kai laikas toks brangus; eidami

į tą ar į kitą pusę, kad ir ant nuomonės, jie vis dėlto galėjo ką nors prieiti, bet atsisėsti — reiškė šauktis giltinę ir dar prašyti, kad greičiau ateitų.

Pagaliau silpnos Beki kojos atsisakė toliau eiti. Ji atsisėdo pailsėti. Tomas taip pat atsisėdo, ir jie pradėjo kalbėtis apie namus ir apie draugus, tenai palikusius, ir apie lovas, kur patogu miegoti, ir svarbiausia, apie šviesą. Beki ėmė verkti, ir Tomas suko galvą, kaip ją paguosti, bet visi jo raminimai jau nebegalėjo paveikti, nes per dažnai buvo kartojami ir skambėjo kaip patyčios. Beki buvo taip nuvargusi, jog tuojau ėmė snausti ir užmigo. Tomas apsidžiaugė. Jis sėdėjo, žiūrėdamas į sukritusį jos veidelį, ir matė, kaip, malonių sapnų veikiamas, jis palengva atsigauna ir darosi toks, kaip visada; ne ką trukusi atsirado šypsena ir pasiliko. Nuo jos veido ramumo ir Tomui tapo kiek ramiau, ir jo mintys nuklydo į praeitį, į svajingus atsiminimus. Kol jis taip sėdėjo giliai susimąstęs, Beki pabudo ir linksmai nusijuokė, bet juokas tuoj apmirė jos lūpose, ir ji suvaitojo.

— Ak, kaip aš galėjau užmigti! Aš norėčiau, kad niekad, niekad nebebūčiau pabudusi! Ne, ne, Tomai, nežiūrėk taip į mane. Aš daugiau taip nekalbėsiu.

— Aš džiaugiuosi, Beki, kad tu numigai; dabar tu pailsėjai, ir mes surasime išėjimą.

— Galime pamėginti, Tomai, bet žinai, aš sapnavau tokią gražią šalį. Man atrodo, mes greit į ją pateksime.

— Gal pateksime, o gal ir ne. Na, Beki, būk linksmesnė, ir pamėginkime vėl ieškoti kelio.

Jie atsistojo ir nuėjo, susikibę rankomis, bet neturėdami jokios vilties. Jie bandė skaičiuoti, kiek jau laiko išbuvo tame požemyje — jiems atrodė, kad jau praėjo ištisos dienos ir savaitės, kaip jie čia, bet buvo visiš-

kai aišku, kad taip negalėjo būti, nes jų žvakės dar nebuvo sudegusios.

Po ilgo laiko — jie tik nežinojo, koks jis buvo ilgas — Tomas sugalvojo, kad reikia eiti tyliai ir atidžiai klausyti, ar nelaša kur vanduo, — reikia surasti šaltinį. Netrukus jie iš tikrųjų surado šaltinėlį, ir Tomas pareiškė, kad jau laikas vėl atsikvėpti. Nors juodu buvo baisiai pavargę, Beki sakė, kad ji dar galėtų eiti. Ji nustebo, kad Tomas kažkodėl atsisakė — ji negalėjo suprasti kodėl. Jie susėdo, ir Tomas paėmė gabalėlį molio ir prilipdė žvakę prie sienos priešais save. Vėl visokios mintys lindo į galvą, ir kurį laiką juodu nepratarė nė žodžio. Paskui Beki prašneko:

— Tomai, aš baisiai noriu valgyti.

Tomas išsitraukė kažką iš kišenės.

— Prisimeni šitą? — paklausė jis.

Beki beveik šyptelėjo.

— Tai mūsų vestuvių pyragas, Tomai.

— Aš norėčiau, kad jis būtų statinės didumo, nes tai viskas, ką mes turime.

— Aš atidėjau į šalį pyragą iškyloje, kad mes turėtume ką pasidėti po priegalviu ir pasapnuotume vienas kitą; taip visada daro suaugusieji su savo vestuviniu pyragu, bet čia bus mūsų...

Beki nebaigė sakyti.

Tomas padalino pyragą pusiau, Beki sukirto savo dalį pasigardžiuodama, o Tomas beveik nepalietė savo pusės. Užbaigti puotą buvo kuo — šalto vandens nestigo. Po kiek laiko Beki ėmė kalbinti eiti toliau. Tomas kiek patylėjo, paskui tarė:

— Beki, ar tu galėtum ramiai išklausyti, ką aš tau pasakysiu?

Beki išbalo, bet atsakė, kad, tur būt, galėsianti.

— Štai kas, Beki, mes turime likti čionai, nes čia yra bent vandens atsigerti... Šitas mūsų žvakigalis jau paskutinis!

Beki nebesuvaldė ašarų ir raudojimų. Tomas ją guodė, kiek galėdamas, bet veltui. Pagaliau Beki tarė:

— Tomai!

— Ką, Beki?

— Jie pasiges mūsų ir ims ieškoti!

— Na, žinoma! Būtinai ieškos.

— Gal jie jau dabar ieško mūsų, Tomai?

— Gal ir dabar. Tikriausiai taip ir bus.

— Kada gi jie pasiges mūsų, Tomai?

— Aš manau, kai grįš į garlaivį.

— Juk tuomet jau bus tamsu, Tomai. Argi jie pastebės, kad mes neatėjome?

— Nežinau, bet tavo mama tuojau pasiges, kai kiti grįš namo.

Pamatęs persigandusį Beki veidą, Tomas susiprato, kad jis kažką negera leptelėjo. Juk buvo kalbėta, kad Beki negrįš tą naktį! Vaikai nutilo ir susimąstė. Staiga Beki vėl pravirko iš sielvarto, ir Tomas suprato, kad jai kaip ir jam atėjo į galvą ta pati mintis: sekmadienio rytas gali įpusėti, kol misis Tečer sužinos, kad Beki nenakvojo pas misis Harper.

Vaikai žiūrėjo, įsmeigę akis į paskutinį žvakigalį, sekdami, kaip jis palengva, be atodairos, tirpsta. Pagaliau teliko vos pusė colio, silpna liepsnelė papleveno, papleveno, palypėjo plonu dūmų siūleliu, palaukė akimirką viršuje, o paskui — įsiviešpatavo klaiki, neįžvelgiama tamsa.

Kiek laiko praėjo, kol Beki pamažu suprato, kad ji verkia Tomo glėbyje, nė vienas iš jų negalėjo pasakyti. Jie tik tiek žinojo, kad, kaip jiems atrodė, po labai ilgo

laiko abu pabudo iš juos sukausčiusio snaudulio ir vėl pajuto, kokia nelaimė juos užgriuvus. Tomas pasakė, kad dabar jau sekmadienis, o gal net pirmadienis. Jis bandė šnekinti Beki, bet ją per daug slėgė sielvartas, visos jos viltys buvo žuvusios. Tomas kalbėjo, kad jų jau seniai bus pasigedę ir kad dabar tikriausiai jų ieško. Jis nutarė šaukti, nes, gal būt, kas nors išgirs ir ateis. Jis šūktelėjo, bet tamsumoje tolimas aidas nuskambėjo taip šiurpiai, jog daugiau jis ir nemėgino.

Valandos slinko, ir alkis vėl ėmė kamuoti belaisvius. Dar buvo gabalėlis pyrago — Tomo dalis, tai pasidalino ir suvalgė. Bet nuo to, rodos, dar labiau norėjo valgyti. Toks trupučiukas tiktai sužadino apetitą.

Po kurio laiko Tomas tarė:

— Tššš!.. Girdėjai?

Abu sulaikė kvapą ir klausėsi. Kažkas vos girdimai šaukė — toli, toli. Tomas tučtuojau atsiliepė ir, vesdamasis Beki už rankos, nuėjo apgraibomis koridoriumi

į tą pusę. Paskui jis vėl pasiklausė; vėl išgirdo šauksmą ir tartum kiek arčiau.

— Tai jie! — pasakė Tomas. — Ateina! Einam, Beki, dabar jau viskas gerai!

Kalinių džiaugsmui nebuvo ribų. Tačiau jie ėjo pamažu, saugodamiesi, kad neįkristų į duobę, kurių čia buvo daugybė. Greit jie priėjo tokią duobę ir gavo sustoti. Ji galėjo būti trijų pėdų, galėjo būti ir šimto pėdų gilumo, — vis tiek niekaip nebuvo įmanoma pereiti. Tomas atsigulė kniūpsčias ir siekė žemyn, kiek tik galėjo. Dugno nepasiekė. Reikės stovėti ir laukti, kol ieškotojai ateis. Jie klausėsi; šauksmai skambėjo vis dusliau ir toliau. Dar po kelių akimirkų jie visai nutilo. Kokia skaudi nelaimė! Tomas šaukė, kol užkimo, bet veltui. Jis drąsino Beki; bet praslinko visas amžius nerimastingo laukimo, o šauksmų nebuvo girdėti.

Vaikai atknapseno atgal prie savo šaltinėlio. Sunkiai slinko valandos. Juodu vėl užmigo ir pabudo išbadėję, susikrimtę. Tomas manė, kad dabar jau tikriausiai antradienis.

Jam atėjo į galvą viena mintis. Netoliese buvo keli koridoriai į šonus. Ar ne geriau būtų juos patyrinėti, negu šiaip graužtis ir nieko neveikti? Jis išsiėmė iš kišenės aitvaro virvutę, pririšo ją prie akmens iškyšulio, ir jie abu su Beki pasileido eiti; Tomas ėjo pirmas ir vyniojo kamuolį. Bet maždaug už dvidešimt žingsnių koridorius pasibaigė, nelyginant „šuolių aikštele", už kurios buvo status skardis. Tomas atsiklaupė ir ėmė čiupinėti sieną, einančią žemyn, o paskui, kiek siekė ranka, ėmė graibyti už kampo; paskui pasidavė kiek į dešinę, ir tą akimirką už kokių dvidešimties jardų iš už uolos pasirodė kažkieno ranka su žvake. Tomas nudžiugęs sušuko, bet greit paskui ranką pasirodė ir tas, kieno

ji buvo — indėnas Džo! Tomas pastiro iš baimės ir negalėjo pasijudinti iš vietos. Jis baisiai apsidžiaugė, kad „ispanas" tą pat akimirką šoko bėgti ir netrukus dingo iš akių. Tomas nustebo, kad Džo nepažino jo balso ir nepuolė jo užmušti už liudijimą teisme; matyti, aidas jo balsą pakeitė. „Aišku, kad taip ir buvo", samprotavo jis. Iš tos baimės kiekvienas jo kūno raumuo tartum apmirė. Jis tarė sau, kad jeigu užtektų jėgų grįžti prie šaltinio, tai jis ten liktų ir niekur jau nebeitų, kad vėl nesusidurtų su indėnu Džo. Jis stengėsi nuslėpti nuo Beki, ką matė. Jis pasakė jai, kad sušuko šiaip sau, „dėl visa ko".

Bet alkis ir sielvartas ilgainiui nugali ir didžiausią baimę. Jie vėl sėdėjo susikrimtę prie šaltinio, vėl ilgai miegojo, ir miegas atnešė permainų. Vaikai pabudo nežmoniškai alkani. Tomas buvo tikras, kad dabar jau trečiadienis ar ketvirtadienis, gal jau net penktadienis ar šeštadienis, ir kad jau liovėsi jų ieškoję. Jis pasiūlė tirti kitą koridorių. Jam jau buvo niekis visos baisybės, net indėnas Džo jo nebebaugino. Bet Beki buvo labai nusilpusi. Mergaitę apėmė niūri apatija, ir jos nebegalima buvo išjudinti. Ji sakė, kad pasiliks čia, kur sėdi, ir lauks mirties, kuri jau nebetoli. Tegul Tomas ima virvutę ir eina, jeigu nori, bet ji maldavo jį dažniau sugrįžti su ja pakalbėti; ir jis jai turėjo pažadėti, kad, atėjus baisiajai valandai, sėdės šalia jos ir laikys ją už rankos, kol viskas baigsis.

Tomas ją pabučiavo, jausdamas, lyg kas smaugia jam gerklę, ir dėjosi neprarandąs vilties susitikti su tais, kurie jų ieško, arba rasti išėjimą iš požemio, paskui jis paėmė į rankas aitvaro virvutę ir, kamuojamas alkio, jausdamas greitą pražūtį, apgraibomis nurėpliojo vienu koridoriumi žemyn.

TRISDESIMT TREČIAS SKYRIUS

KOKIA LAIMĖ! VAIKAI ATSIRADO!

Atėjo antradienis, štai jau diena slenka vakarop. Sent-Pitersboro miestelis vis dar gedi. Dingę vaikai nesurasti. Ir bažnyčia meldėsi už juos, ir šiaip daug pavienių žmonių meldėsi, visą širdį į maldą dėjo, o iš olos vis nebuvo jokių geresnių žinių. Daugumas ieškotojų numojo ranka ir grįžo prie kasdienio savo darbo, sakydami, kad vaikai, matyt, nebeatsiras. Misis Tečer labai sirgo ir beveik visą laiką kliedėjo. Kas ją matė, kalbėjo, kad širdis plyšta, klausant, kaip ji šaukia savo mergaitę, kaip, pakėlusi galvą, pasiklauso kokią minutę, paskui suvaitoja ir krinta atgal ant priegalvio. Teta Poli visiškai sugniužo ir nusiminė, o žili jos plaukai paliko beveik visai balti. Miestelis antradienį nuėjo miego nusiminęs ir liūdnas.

Staiga vidurnaktį kaip padūkę ėmė tvoti miestelio varpai, ir vienu akimirksniu gatvės prigužėjo paklaikusių, vienmarškinių žmonių, šaukiančių: „Eikšekit! Eikšekit! Atsirado! Atsirado!" Skalambijo skardinius puodus, trimitavo, žmonės tvino ir plūdo prie upės pasitikti vaikų, kuriuos vežė atviroje karietoje; paskutinieji juos apsupo, prisijungė prie tos eisenos ir iškilmingai žygiavo didžiąja gatve, be paliovos šaukdami „valio!"

Sužibo iliuminacijos; niekas nebėjo miegoti; miestelis dar niekad nebuvo matęs tokios didingos nakties. Per pusvalandį vos ne visi miestelio gyventojai perėjo per teisėjo Tečerio namus. Jie glamonėjo išgelbėtus vaikus,

juos bučiavo, spaudė misis Tečer ranką, mėgino kalbėti, bet negalėjo ir užtvindė visus namus ašaromis.

Tetos Poli laimei nieko nestigo, beveik tokia pat laiminga buvo ir misis Tečer. Ji būtų buvusi dar laimingesnė, jei pasiuntinys, nusiųstas į olą, jau būtų pranešęs jos vyrui šią džiugią naujieną.

Tomas gulėjo ant sofos, apsuptas godžių klausytojų, ir pasakojo nuostabius savo nuotykius, juos pagražindamas įspūdingais prasimanymais; baigdamas jis pasakojo, kaip, palikęs Beki, išėjo į žvalgybą, kaip šliaužė per dvi galerijas, kol tik užteko virvės, kaip šliaužė trečiąja, kaip virvė visai pasibaigė ir jis jau buvo begrįžtąs, bet staiga pamatė tolumoje kažkokį šviesų taškelį, tarsi dienos šviesą, kaip paskui metė virvę ir apgraibomis ėmė skverbtis tenai, kur, iškišęs galvą ir pečius pro nedidelę skylę, išvydo prieš save putojančias plačios Misisipi bangas. Ir jei tas būtų atsitikę naktį, jis nebūtų

pastebėjęs šviesos taškelio ir nebūtų galvojęs eiti iki galerijos galo! Po to jis papasakojo, kaip sugrįžo pas Beki, pranešė jai džiugią naujieną, o ji pasakė, kad nekvaršintų jai galvos tokiais niekais, nes ji pavargusi ir žino, kad greit mirs, ir net to nori. Tomas pasakojo, kiek jis padėjo pastangų, kolei ją įtikino, ir kaip ji vos nemirė iš džiaugsmo, pamačiusi pagaliau melsvą dienos spindesį; ir toliau, kaip jis išsirangė pro siaurą plyšį pats ir kaip jai padėjo, kaip juodu sėdėjo ant žemės ir verkė iš džiaugsmo, kaip plaukė pro šalį kažkokie žmonės valtimi, kaip Tomas juos pašaukė ir pasakė, kad jie išlindo čia iš olos ir kad jie baisiai nori valgyti, kaip žmonės iš pradžių netikėjo, sakydami, kad taip negali būti: „Jūs dabar esate per penkias mylias žemupio linkui nuo to slėnio, kur yra olos anga." Paskui paėmė juos į valtį, nuvežė į kažkokius namus, pavalgydino, davė pasilsėti dvi tris valandas, o sutemus parvežė namo.

Prieš švintant, teisėjas Tečeris ir saujelė žmonių, padėjusių jam ieškoti, buvo ištraukti iš olos už virvių, kuriomis jie buvo prisirišę, leisdamiesi tenai, ir jiems buvo pranešta ta nepaprasta naujiena.

Trys dienos ir trys naktys nuovargio ir alkio negalėjo praeiti be pėdsakų. Tomas ir Beki tuo netrukus įsitikino. Visą trečiadienį ir ketvirtadienį juodu išgulėjo, ir atrodė, kad kuo toliau, tuo labiau jaučiasi pavargę ir nusilpę. Ketvirtadienį Tomas jau neilgam buvo atsikėlęs, penktadienį išėjo truputį pasivaikštinėti po miestą, o šeštadienį jau buvo beveik visiškai sveikas; tačiau Beki iki pat sekmadienio neišėjo iš kambario, bet ir išėjusi atrodė lyg po sunkios ligos.

Sužinojęs, kad Hekas serga, Tomas jau penktadienį nuėjo jo aplankyti, tačiau prie ligonio jo neprileido ne tik tą dieną, bet ir šeštadienį, ir sekmadienį. Paskui jau

leido kiekvieną dieną, bet uždraudė pasakoti apie nuotykį oloje ir sakė iš viso nekalbėti apie jaudinančius dalykus. Našlė Duglas niekad nepaliko jų vienų ir sekė, kad Tomas neprasitartų. Apie įvykį Kardifo kalne Tomas jau žinojo iš namiškių; taip pat jam papasakojo, kad upėje, netoli prieplaukos, buvo rastas to driskiaus kūnas — tikriausiai jis nuskendo, bėgdamas nuo vejančiųjų.

Praslinkus maždaug dviem savaitėm nuo išsigelbėjimo iš olos, Tomas išėjo aplankyti Heko, kuris per tą laiką tiek sutvirtėjo, jog galėjo klausytis bet kokių kalbų, o Tomui atrodė, kad jis turi Hekui kai ką įdomaus pranešti. Kadangi reikėjo eiti pro teisėjo namus, Tomas

užėjo pasimatyti su Beki. Teisėjas ir jo draugai jį šnekino, ir kažkas juokais paklausė, ar jis nenorėtų dar kartą patupėti oloje. Tomas atsakė, jog jis mielai nueitų, kad ir tuoj pat.

— Aš nė kiek neabejoju, Tomai, kad atsirastų ir daugiau tavo pasekėjų, — tarė teisėjas, — bet mes jau pasirūpinome, ir niekas daugiau nebepaklys tame požemyje.

— Kodėl?

— Todėl, kad aš jau prieš porą savaičių liepiau apkaustyti duris geležimis ir užrakinti trimis užraktais, o raktai pas mane.

Tomas išbalo kaip drobė.

— Kas tau yra, berniuk? Ei, bėkit, atneškit stiklinę vandens!

Atnešė vandens ir apšlakstė Tomui veidą.

— Na, dabar jau gerai. Kas gi tau buvo, Tomai?

— Tenai, oloje, teisėjau... indėnas Džo!

TRISDESIMT KETVIRTAS SKYRIUS

INDĖNO DŽO GALAS

Per kelias minutes naujiena pasklido visur, ir bematant koks tuzinas laivelių, pilnutėliai žmonių, išplaukė Makdugalo olos link, o netrukus ten pat nuplaukė ir garlaiviukas, sausakimšai prisigrūdęs keleivių. Tomas Sojeris plaukė vienu laivu su teisėju Tečeriu.

Kai tik atidarė olos duris, blankioje požemio prietemoje prieš atvykusiųjų akis atsivėrė liūdnas vaizdas. Ant žemės gulėjo negyvas indėnas Džo, prispaudęs veidą prie durų plyšio, tartum jo akys ir paskutinę akimirką būtų troškusios laisvo pasaulio šviesos ir džiaugsmo. Tomas buvo sujaudintas, nes jis iš patyrimo žinojo, kokias kančias turėjo iškęsti tas nelaimingasis. Jam pabudo gailestis, bet tuo pat metu jis pajuto nepaprastą palengvėjimą ir tik dabar galutinai suprato, kokia sunki našta buvo jo sielai nuolatinė baimė nuo tos dienos, kai jis liudijo teisme prieš šį kraujo ištroškusį piktadarį.

Šalia indėno Džo gulėjo lenktinis jo peilis su perlaužta geležte. Storas žemutinis durų skersinis buvo visas sukapotas ir supiaustytas tuo peiliu, bet iš šio atkaklaus darbo nebuvo jokios naudos, nes iš lauko pusės tą vietą užstojo akmuo, sudarydamas lyg durų slenkstį, ir tokios tvirtos medžiagos peilis įveikti negalėjo. Jei kas nukentėjo, tai tik ne akmuo, o peilis. Net jeigu ir nebūtų buvę tos akmeninės užtvaros, vis vien jo darbas būtų nuėjęs niekais, nes, kad ir būtų nupiovęs peiliu skersinį, nebūtų pralindęs pro siaurą plyšį po durimis, o šitai jis žinojo. Todėl nelaimingasis piaustė duris tik todėl, kad ką nors veiktų, kaip nors prastumtų niūriai

slenkantį laiką, duotų kokio nors darbo savo išvargintam protui. Paprastai toje priekinėje olos dalyje, sienos plyšiuose, visada kyšodavo koks pustuzinis žvakigalių, kuriuos čia palikdavo turistai, bet dabar jų nebuvo nė vieno. Kalinys, matyt, surinko juos ir suvalgė. Be to, jam pavyko sugauti kelis šikšnosparnius, kuriuos jis taip pat suvalgė, palikęs tik jų nagus. Nelaimingasis mirė badu. Netoliese stiepėsi iš žemės stalagmitas, atsiradęs per ilgus amžius iš vandens lašų, varvančių nuo viršum jo kabančio stalaktito. Kalinio buvo nulaužta stalagmito viršūnė ir ant nuolaužos padėtas akmuo, kuriame iškalta duobutė rinkti brangiems lašams, krintantiems į ją kas dvidešimt minučių po vieną — niūriu laikrodžio švytuoklės tikslumu. Per dvidešimt keturias valandas tuo būdu prisirinkdavo arbatinis šaukštelis. Tie lašai krito tada, kai buvo statomos piramidės; kai žlugo Troja; kai buvo dedami pamatai Romai; kai buvo nukryžiuotas Kristus; kai Vilhelmas Užkariautojas kūrė Britų imperiją; kai Kolumbas plaukė į jūrą; kai Leksingtono[1] žudynės buvo dar naujiena. Tie lašai krinta ir dabar; jie kris ir tada, kai visi šie įvykiai nuskęs padavimų migloje ir išnyks tirštoje užmarštis naktyje. Nejaugi viskas turi savo tikslą ir paskirtį? Nejaugi šie lašai penkis tūkstančius metų kantriai krito tam, kad savo laiku numalšintų troškulį šiam žmogaus pavidalo vabalėliui? Ar turi jie dar kitą svarbią paskirtį, kurią reikės atlikti per ateinančius dešimtį tūkstančių metų? Bet tas nesvarbu. Jau daug, daug metų praėjo nuo to

[1] Čia išskaičiuojami įvairūs senųjų ir naujųjų amžių istorijos įvykiai: Trojos žlugimas (1184 m. prieš m. e.); Romos įkūrimas (753 m. prieš m. e.); Amerikos atradimas (1492 m.) ir t. t. Leksingtono mūšis (prie Leksingtono miesto Amerikoje) buvo pirmas ginkluotas amerikiečių susirėmimas su anglais kovose dėl nepriklausomybės (1755 m.).

laiko, kai nelaimingasis indėnas iškalė akmenyje duobutę, rinkdamas brangiuosius lašus, bet ir iki šios dienos keliautojas, atėjęs pasigrožėti Makdugalo olos stebuklais, ilgiausiai sustoja prie šio jaudinančio akmens, žiūrėdamas į palengva krintančius lašus. „Indėno Džo taurė" olos įžymybių sąraše stovi pirmoje vietoje, net „Aladino rūmai", ir tie negali su ja rungtis.

Indėną Džo pakasė netoli olos angos; į tas laidotuves suplūdo žmonės laivais ir vežimais iš miesto, kaimų ir sodybų per septynias mylias aplinkui. Jie atsivežė vaikus, visokių užkandžių ir vėliau kalbėjo, kad iš indėno laidotuvių buvo jiems beveik tiek pat smagumo, kiek būtų buvę matant jį kariamą.

Laidotuvės sustabdė vieną bekylantį sumanymą, būtent: duoti gubernatoriui malonės prašymą, kad pasigailėtų indėno Džo. Prašymą buvo pasirašę daugybė žmonių; ta proga buvo sušaukta nemaža mitingų, kur buvo sakomos karštos kalbos ir liejamos ašaros. Susikūrė atkaklių moterų komitetas, moterys pasiryžo eiti pas gubernatorių apsivilkusios gedulingais drabužiais, jį sugraudinti savo raudomis ir maldauti, kad jis būtų gailestingas asilas ir pamintų po kojų savo pareigą. Indėnas Džo buvo kaltinamas nužudęs penkis miestelio gyventojus, bet kas čia tokio? Tegu jis būtų buvęs ir pats šėtonas, vis tiek būtų susiradę pakankamai skystapročių, pasirengusių pasirašyti malonės prašymą ir nulašinti ant jo po ašarą iš vandeningų savo šaltinių.

Kitą rytą po laidotuvių Tomas nusivedė Heką į nuošalią vietelę aptarti svarbių reikalų. Tuo laiku Hekas apie Tomo nuotykį jau žinojo viską smulkiai iš valstiečio ir našlės Duglas. Bet, anot Tomo, jie nepasakė jam vieno dalyko, ir apie tai jis norėjo su juo pasišnekėti. Heko veidas paniuro.

— Aš žinau, kas tau rūpi, — tarė Hekas. — Tu buvai „antrame numeryje" ir nieko ten neradai, tiktai degtinės. Niekas man nesakė, kad tenai tu buvai, bet vos tik aš išgirdau istoriją apie degtinę, tuoj pats supratau, ir man pasidarė aišku, kad pinigų tu neradai, nes juk būtum vis vien kaip nors įlindęs pas mane ir pranešęs ne kam kitam, tiktai man. Žinai, Tomai, aš visada nujaučiau, kad mums niekad nepaklius tasai lobis.

— Ką tu, Hekai, aš nė manyti nemaniau skųsti tos smuklės šeimininko. Tu gi žinai, kad šeštadienį, kai aš ėjau į iškylą, ten buvo viskas ramu. Argi tu neprisimeni, kad turėjai ten budėti tą naktį?

— Prisimenu! Bet, žinai, man atrodo, kad tas buvo prieš metus. Tas buvo tą pačią naktį, kai aš nusekiau indėną Džo iki pat našlės namų...

— Tai tu jį sekei?

— Taip. Tik apie tai nė žodžio! Aš manau, kad indėnas Džo paliko nemaža draugų. Aš visai nenoriu, kad jie ant manęs užsiustų ir iškrėstų kokią niekšybę. Juk jeigu ne aš, tai jis tikriausiai būtų dabar Teksase, kaip niekur nieko.

Ir Hekas kaip didžiausią paslaptį papasakojo Tomui visus savo nuotykius, nes tas iki šiol buvo girdėjęs tik tiek, kiek buvo žinoma valiečiui.

— Matai, — tarė Hekas, grįždamas prie svarbiausio dalyko, — tie, kurie išvilko degtinę iš „antrojo numerio", išvilko ir pinigus. Šiaip ar taip, nebematysime mes jų, Tomai.

— Hekai, tie pinigai niekada ir nebuvo „antrajame numeryje".

— Ką? — Hekas įrėmė veriantį žvilgsnį į Tomo veidą. — Tomai, tu vėl aptikai jų pėdsakus?

— Hekai, jie oloje.

Heko akys suliepsnojo.

— Pakartok, ką tu pasakei, Tomai!

— Pinigai oloje!

— Tomai, sakyk iš tiesų, ar tu rimtai kalbi, ar juokauji?

— Rimtai, Hekai... niekad kaip gyvas aš dar taip rimtai nekalbėjau. Ar eisi su manim tenai padėti man paimti tuos pinigus?

— Aišku, kad eisiu, jei tik galėsime nusikapstyti iki ten nepaklydę.

— Hekai, mes neturėsime nė mažiausio vargo.

— Puiku! Bet kodėl tu manai, kad pinigai...

— Palauk, Hekai, kol mes nueisime tenai. Jei mes pinigų nerasime, aš tau atiduosiu savo būgną ir viską, ką tik turiu. Kaip kažin ką, atiduosiu.

— Gerai, sutarta! Kada, sakai, eisime?

— Kad ir dabar, jei nori. O jėgų ar tau užteks?

— Ar toli reikės lįsti į olą? Aš jau trys ar keturios dienos kaip slampinėju po truputį, — bet daugiau kaip mylią nenueisiu, Tomai, — bent man taip atrodo, kad nenueičiau.

— Kiti turėtų eiti apie penkias mylias, bet aš vesiu tave, Hekai, trumpiausiu keliu, kurio be manęs niekas nežino. Mes nuplauksime iki olos valtele, iki pat įėjimo, aš irkluosiu į ten ir atgal... tau nereikės nė piršto pajudinti.

— Plaukiame dabar, Tomai.

— Gerai. Mums tik reikia gauti duonos ir mėsos, pypkes ir vieną ar du maišelius, du tris kamuolius aitvarų virvelių ir dar tų neseniai išrastų lazdučių, vadinamų velnio degtukais. Žinai, tupėdamas oloje, aš ne kartą gailėjaus, kad jų neturiu.

Tuoj po vidurdienio berniukai pasiskolino iš vieno

piliečio mažą valtelę, pasinaudodami tuo, kad jo nebuvo namie, ir tučtuojau iškeliavo. Nuplaukus kelias mylias nuo olos didžiosios angos, Tomas tarė:

— Ar matai tą statų šlaitą, kuris leidžiasi žemyn nuo olos, ir tą angą? Šlaitas atrodo lygus: nei namų, nei malkų sandėlių, vien tik krūmai, ir tie visi vienodi. Ar matai tą baltą ruožą, kur nuslinkus žemė? Tai ir yra mano ženklas. Na, sukam į krantą.

Jie išlipo iš valtelės.

— Štai iš čia, kur mes stovime, Hekai, tu lengvai galėtum pasiekti meškere tą urvą, pro kurį aš išlindau. Na, pamėgink, ar surasi.

Hekas išrausė visa aplinkui, bet nieko nerado. Tomas išdidžiai pasuko į pačią žagrenio tankmę.

— Štai jis! Pasigrožėk, Hekai. Tai puikiausia landynė visame šiame krašte. Tik žiūrėk, niekam nė žodžio! Jau šitiek laiko aš rengiuosi į plėšikus, bet vis nebuvo tinkamos landynės, o tokią rasti nelengva. Dabar ši landynė mūsų, ir mes nieko į ją neįsileisim, tiktai Džo Harperį ir Beną Rodžersą, — juk reikia, kad būtų gauja, kitaip kokie gi mes būsime plėšikai! Tomo Sojerio gauja — kaip puikiai skamba, ar ne, Hekai?

— Taip, Tomai, iš tiesų. O ką gi mes plėšime?

— O kiekvieną, kas tik paklius. Pravažiuojančius, praeinančius — taip visada daro plėšikai.

— Ir juos žudysime?

— Ne, ne visuomet. Geriau laikysime juos oloje, kol juos išpirks.

— O ką reiškia išpirkti?

— Sumokėti pinigus. Tu sakai belaisvio draugams surinkti pinigų kiek jie gali, ir jei per metus laiko draugai nesurinks išpirkio, tuomet tu jį užmuši. Taip

jau paprastai daro plėšikai. Bet moterų negalima žudyti. Jas tiesiog užrakina, ir tiek, bet jokiu būdu nežudo. Jos visada gražuolės, turtingos ir nežmoniškai baikščios. Tu paimi jų laikrodžius ir visa kita, bet kalbėti su jomis reikia visada mandagiai ir nusiėmus skrybėlę. Plėšikai — tai mandagiausi žmonės, kiekvienoje knygoje gali apie tai paskaityti. Na, moterys po kurio laiko tave įsimylės; pasėdės oloje savaitę kitą, o paskui, žiūrėk, ir nustoja

verkusios, po to jų ir neišprašysi: jei išvarysi lauk, jos apsisuks — ir vėl atgal. Taip visose knygose rašoma.

— Juk tai iš tikrųjų puiku, Tomai! Čia gal net geriau kaip piratais būti?

— Na taip, geriau, daugeliu atžvilgių geriau — netoli namai, ir į cirką galima nueiti ir iš viso...

Tuo tarpu berniukai viską sutvarkė ir sulindo į olą. Tomas ėjo pirmas. Juodu šiaip taip nuėjo iki kito tunelio galo, pasirišo virveles ir žengė toliau. Po kelių žingsnių jie atsidūrė prie šaltinio; Tomas pajuto, kaip jam per visą kūną perbėgo šiurpas. Jis parodė Hekui galiuką dagties ant gumulėlio molio palei pat sieną ir papasakojo, kaip juodu su Beki stebėjo blėstančią liepsnelę.

Berniukai ėmė kalbėti tylesniu balsu, o vėliau ir visai pašnabždomis — olos tamsa ir tyla juos slėgė. Jie vis ėjo tolyn ir tolyn; netrukus įsuko į kitą koridorių ir nužingsniavo toliau, kol pasiekė „šuolių aikštelę". Šviesoje paaiškėjo, kad po aikštele anaiptol ne bedugnė, o tik dvidešimties ar trisdešimties pėdų aukščio stati molėta atšlaitė.

— Dabar aš kai ką tau parodysiu, Hekai, — sušnibždėjo Tomas.

Jis pakėlė į viršų žvakę ir tarė:

— Žvilgterėk tenai toliau už kampo. Ar matai? Tenai, ant didelės uolos žvakės suodžiais aprūkyta.

— Tomai, tai k r y ž i u s!

— Supranti dabar, kur „antrasis numeris"?! Po k r y ž i u m i, aha? Čia, Hekai, aš ir mačiau indėną Džo, landžiojantį su žvake.

Hekas ilgai žiūrėjo į tą paslaptingą ženklą, o paskui tarė drebančiu balsu:

— Tomai, eikim iš čia!

— Kaip? Išeiti ir palikti lobį?

— Taip... palikti. Indėno Džo dvasia tikriausiai slankioja kur nors čia, netoliese.

— Ne, Hekai, ne. Jeigu ji ir slankioja, tai toje vietoje, kur jis mirė — prie įėjimo į olą... už penkių mylių nuo čia.

— Ne, Tomai, jo dvasia ne tenai. Ji kaip tik prie pinigų. Aš jau žinau dvasių įpročius, bet ir tu gi žinai.

Tomas nuogąstaudamas ėmė galvoti, ar tik iš tikro nebus Heko teisybė. Jo širdis nujautė kažką negera. Staiga jam atėjo į galvą viena mintis:

— Kokie mudu, Hekai, kvaili! Juk neslankios indėno Džo dvasia tokioje vietoje, kur kryžius!

Įrodymas pasirodė įtikinantis. Jis padarė didelį įspūdį.

— Tomai, aš ir nepagalvojau. Tai tiesa. Mūsų laimė, kad čia kryžius. Tai leiskimės nuo to šlaito ir ieškokime skrynios.

Tomas lipo pirmas ir, leisdamasis žemyn, įmindavo molėtame šlaite šiokias tokias pakopas. Hekas ėjo iš paskos. Į tą urvą, kur buvo didžiulė uola, ėjo keturios galerijos. Berniukai apžiūrėjo tris iš jų, bet nieko nerado. Toje, kuri buvo arčiausia uolos apačios, juodu aptiko nedidelį įdubimą, ten buvo paklotos antklodės, mėtėsi sena petneša, kumpio oda ir apgraužti kelių vištų kaulai. Bet jokios skrynios nebuvo. Berniukai apieškojo ir išgriozdė visą tą vietą, bet veltui. Galiausiai Tomas tarė:

— Jis sakė: „p o k r y ž i u m i". Bet juk tai ir yra po kryžiumi. Negali gi jie būti po uola, — ji tvirtai stovi ant žemės.

Jie dar kartą viską apieškojo ir pagaliau susėdo nusiminę. Hekas nieko negalėjo sugalvoti. Tomas netrukus tarė:

— Žiūrėk, Hekai, vienoje uolos pusėje matyti pėdos ir prilašinta žvaktaukių, o kitoje pusėje nieko nėra. Kodėl taip? Galvą guldau, kad pinigai p o uola. Tuojau pamėginsiu kasti molį.

— Nebloga mintis, Tomai, — gyvai atsakė Hekas.

Tomas išsitraukė savo „tikrąjį Barlou", ir nespėjo jis iškasti nė keturių colių, kaip peilis atsirėmė į medį.

— Ei, Hekai, ar tu girdi?

Hekas pats pradėjo kasti ir draskyti molį nagais. Netrukus juodu aptiko kažkokias lentas, kurias bematant numetė šalin. Lentomis buvo užtaisyta kiaurymė, einanti po uola. Ištiesęs ranką su žvake, Tomas dirstelėjo į vidų, bet kiaurymės galo jis vis dėlto negalėjo matyti, todėl nutarė įlindęs ją ištirti. Susilenkęs dvilinkas, jis įsispraudė pro angą. Siaura, vingiuota skylė palaipsniui ėjo vis gilyn. Jis ėjo, ėjo jos vingiais, pirma į dešinę, paskui į kairę, o Hekas sekė paskui. Tomas dar į vieną vingelį pasuko ir staiga suriko:

— Dieve mano, Hekai, žiūrėk!

Nebuvo jokios abejonės, kad tai ta pati skrynia, pilna aukso, stovi sau jaukioje užunarvėje greta tuščios parako dėžės, kelių šautuvų su odinėmis įmautėmis, dviejų trijų porų senų batų, odinio diržo ir visokio šlamšto, kiaurai permirkusio nuo lašančio vandens.

— Pagaliau aptikome! — tarė Hekas, panerdamas ranką į apmusijusius pinigus. — Dabar mudu turtuoliai, Tomai!

— Hekai, aš visada taip maniau, kad lobis bus mūsų. Ir štai jis m ū s ų, nors ir sunku patikėti tokia laime! Na, bet negaiškime veltui, reikia išvilkti skrynią. Leisk pažiūrėti, ar galėsiu ją pakelti.

Ji svėrė apie penkiasdešimt svarų. Tomas galėjo

vargais negalais ją pakelti, bet nešti buvo labai nepatogu.

— Aš taip ir maniau, — tarė jis. — Aš pastebėjau, kad jiems buvo sunku ją nešti tą dieną, žinai, vaiduoklių namuose. Gerai, kad man atėjo į galvą pasiimti maišus.

Netrukus pinigai buvo perpilti į maišus, ir berniukai juos ištempė į viršų, į tą olą, kuri buvo paženklinta kryžiumi.

— O dabar atneškime šautuvus ir visa kita, — tarė Hekas.

— Ne, Hekai, palikime juos čia. Jie pravers mums, kai pradėsime plėšikauti. Mes ten juos visada laikysime ir ten kelsime orgijas. Tai nepaprastai puiki vieta orgijoms.

— O kas tos orgijos?

— Nežinau. Bet plėšikai visada kelia orgijas, — vadinasi, ir mums teks jas kelti. Na, einam, Hekai, mes ir taip jau čia užsisėdėjome. Aš manau, jau vėloka. Ir baisiai išalkau. Mes jau ten, valtelėje, užkąsime ir parūkysime.

Jie išlindo iš tankiai sužėlusių žagrenio krūmų, atsargiai apsižvalgė aplinkui, pamatė, kad krantas tuščias, ir netrukus jau sėdėjo savo valtelėje, užkandžiaudami ir rūkydami. Saulė jau leidosi, kai juodu atstūmė valtį nuo kranto ir nusiyrė atgal namo. Tomas stengėsi nenutolti į upės vidurį ir, kol pamažu temo, linksmai plepėjo su Heku. Kai visiškai sutemo, jie išbėgo į krantą.

— Dabar, Hekai, — tarė Tomas, — paslėpkime pinigus našlės Duglas malkinėje ant aukšto, o rytą aš ateisiu, mes juos suskaičiuosime ir pasidalinsime, paskui paieškosime jiems saugios vietelės miške. Tu kol kas lik

čia ir saugok, o aš nubėgsiu ir atitempsiu Beno Teiloro ratukus. Aš ilgai netruksiu.

Jis dingo ir tikrai greitai sugrįžo su ratukais, sukrovė į juos du nedidelius maišiukus, uždengė senais skarmalais ir nuėjo, tempdamas paskui save krovinį. Priėję valiečio namus, berniukai sustojo pailsėti. Kai jie jau buvo beeiną toliau, duryse pasirodė šeimininkas ir šūktelėjo:

— Ei, kas ten?

— Hekas ir Tomas Sojeris.

— Puiku! Drožkit su manim, vaikiūkščiai, mes jūsų jau seniai laukiame. Na, sparčiau žengte! Aš pavešiu jūsų ratukus. Ė, jie ne tokie lengvi, kaip maniau. Kas gi čia, plytos ar metalo laužas?

— Metalo laužas, — tarė Tomas.

— Taip ir maniau. Mūsų miestelio vaikai geriau vargs, gaiš laiką, kvailiukai, rinkdami seną geležį parduoti liejyklai už kokius šešis centus, bet neis dirbti nuolatinio darbo, nors ten jiems mokėtų dukart tiek. Bet tokia jau žmogaus prigimtis. Na, sparčiau, sparčiau!

Berniukai panoro sužinoti, dėl ko gi jiems reikia skubėti.

— Nesvarbu, dėl ko. Pamatysite, kai nueisime pas našlę Duglas.

Hekas buvo pripratęs, kad jį neteisingai apkaltindavo, todėl tarė nuogąstaudamas:

— Bet tikrai, misteri Džonsai, mes juk nieko nepadarėme.

Valietis nusijuokė.

— Nežinau, Hekai, nežinau, mano vaike. Apie tai aš nieko nežinau. Juk judu su našle Duglas geri draugai.

— Taip. Ji tikrai buvo man geras draugas.

— Na, matai. Tai ko gi tu bijai?

Nespėjo dar Hekas savo lėtu protu išspręsti šio klausimo, o jau jį ir Tomą įstūmė į misis Duglas svetainę. Misteris Džonsas paliko ratukus už durų ir įėjo paskui juos.

Puikiai apšviestoje svetainėje buvo susirinkę visi bent kiek įtakingesni miestelio gyventojai. Čia buvo Tečeriai, Harperiai, Rodžersai, teta Poli, Sidas, Meri, kunigas, laikraščio redaktorius ir dar daugybė šventadieniškai apsitaisiusių žmonių. Našlė berniukus priėmė taip meiliai, kaip tik galima priimti tokius moliu išsibiaurojusius ir žvaktaukiais apsivarvinusius svečius.

Teta Poli nuraudo kaip žarija iš gėdos, suraukė antakius ir palingavo galvą, pažvelgusi į Tomą. Bet niekas tiek nekentėjo, kaip patys berniukai.

— Tomo nebuvo namie, — tarė misteris Džonsas, — ir jau buvau manęs, kad jo nebepačiupsiu, tik staiga susidūriau su juo ir Heku prie pat savo durų ir nedelsdamas atvedžiau juos čionai.

— Ir gerai padarėte, — tarė našlė. — Einame su manim, berniukai.

Ji nusivedė juos į miegamąjį ir pasakė:

— Nusiprauskite ir persivilkite. Štai dvi naujos eilutės, marškiniai, kojinės, — visa, ko reikia. Tai, po teisybei, Hekui... ne, ne, Hekai, nedėkok... vieną nupirko misteris Džonsas, o kitą aš. Bet jos tiks jums abiem. Na, tai vilkitės... mes palauksime... o kai susitvarkysite, nulipkite pas mus į apačią.

Ir ji išėjo.

TRISDESIMT PENKTAS SKYRIUS

AUKSO MARIOS

— Tomai, — tarė Hekas, — mes galime pasprukti, jei tik surastume virvę. Langas neaukštai nuo žemės.

— Ką čia niekus pliauški? Ko gi mums sprukti?

— Žinai, nepratęs aš prie tokios kompanijos. Aš negaliu to pakęsti. Neisiu aš tenai, Tomai.

— Tai bent rado bėdą! Kas gi čia tau kliūva. Man nė galvoj. Aš tave paglobosiu.

Pasirodė Sidas.

— Tomai, — tarė jis, — teta visą popietę tavęs laukė. Meri paruošė tau šventadieninius drabužius, visi nerimavo, kur tu dingai. Žiūrėk, gi tavo drabužiai molini, taukuoti, ar ne?

— Misteri Sidai, o kas tau darbo? Bet ką jie čia dabar prasimanė?

— Pas našlę šiandien vaišės, kaip ir visuomet. Šį kartą ji iškėlė vakarienę valiečio ir jo sūnų garbei, kad jie tą naktį ją išgelbėjo. Žinai, aš galiu kai ką dar pasakyti, jeigu tau įdomu.

— Na, ką?

— O štai ką: šį vakarą senasis misteris Džonsas rengiasi kažkuo visus nustebinti, bet aš išgirdau jį pasakojant tetai savo paslaptį ir manau, kad dabar tai nebe paslaptis. Visi žino... ir našlė, nors dedasi nežinanti. Aišku, misteriui Džonsui reikėjo atvesti čionai Heką, — kitaip juk visa paslaptis niekais nueitų.

— Kokia paslaptis, Sidai?

— Gi tokia, kad Hekas, ne kas kitas, nusekė plėšikus iki našlės namų. Misteris Džonsas mano, kad jis

baisiausiai visus nustebins, o aš galvą guldau, kad nieko iš to neišeis.

Sidas sukikeno iš pasitenkinimo.

— Sidai, ar tik ne tu išplepėjai?

— Ar ne vis tiek kas? K a ž k a s pasakė, ir tiek.

— Sidai, visame mieste yra tik vienas žmogus, tikęs tokioms niekšybėms, — tai tu! Jei tu būtum buvęs Heko vietoje, tu būtum pasprukęs nuo kalno ir niekam nepranešęs apie plėšikus. Tu tiek ir tenusitveri, kad niekšybes darai, ir neapkenti, kad ką nors giria už gerą darbą. Še tau! O dėkoti nėr už ką, kaip sako našlė, — ir Tomas šveitė Sidui per ausį ir, įspyręs kelissyk, jį ištrenkė pro duris. — Eik dabar ir skųskis tetai, jei nori, kad rytoj vėl gautum.

Po kelių minučių našlės svečiai jau sėdėjo už stalo ir vakarieniavo; vaikams, pagal to krašto ir tų laikų paprotį, buvo padėta valgyti skyrium ant mažų staliukų tame pačiame kambaryje. Prideramu momentu misteris Džonsas pasakė trumpą kalbą, kurioje padėkojo našlei už garbę, suteiktą jam ir jo sūnums, bet drauge paaiškino, kad čia yra dar vienas asmuo, kurio kuklumas...

Ir taip toliau, ir taip toliau. Misteris Džonsas buvo įgudęs tokių scenų meistras, ir jis be galo dramatiškai atskleidė klausytojams paslaptį, kaip Hekas dalyvavo tame įvykyje, bet klausytojai tik dėjosi labai nustebę, ir nebuvo tiek šūksmų ir sujudimo, kiek būtų galėję būti geresnėmis aplinkybėmis. Tačiau vis tiek našlė apsimetė baisiai nustebusi ir apipylė Heką tokia daugybe pagyrimų ir padėkų, jog jis mažne pamiršo, kaip jį kankina nauji drabužiai, nes būti visų dėmesio ir pagyrimų objektu buvo jau visai nebepakenčiama.

Našlė pareiškė, kad ji nusprendusi pasiimti Heką pas save ir leisti mokytis; paskui, kai turėsianti atliekamų

pinigų, padėsianti jam atidaryti kokią nors kuklią krautuvėlę.

Čia atėjo Tomo eilė. Jis tarė:

— Hekui to nereikia. Hekas turtingas!

Svečiai tik iš mandagumo, privalomo gerai draugijai, susilaikė nenusikvatoję iš tos išdaigos, nors tyla irgi buvo itin nesmagi. Tomas vėl prašneko:

— Hekas turi pinigų. Jūs, gal būt, netikite, bet jis turi jų baisybę. Nesijuokite, aš tuoj parodysiu. Tiktai palaukite valandėlę.

Tomas išdūmė pro duris. Svečiai, nustebę ir suglumę, žiūrėjo kits į kitą ir į patį Heką, lyg klausdami, bet jis tylėjo kaip liežuvį prarijęs.

— Sidai, kas yra Tomui? — paklausė teta Poli. — Jis... taigi, niekad nežinai, ką tas vaikas ištaisys. Aš niekuomet...

Įėjo Tomas, vos vos panešdamas maišus ir, tetai Poli taip ir nebaigus sakyti, pažėrė ant stalo krūvą geltonų pinigų ir tarė:

— Štai! Ar aš nesakiau? Čia pusė Heko, o pusė mano!

Pamatę tiek aukso, žiūrovai neteko žado. Visi tik žiūrėjo, ir niekas žodžio nepratarė. Paskui visi vienbalsiai ėmė prašyti paaiškinti. Tomas sutiko papasakoti. Jo pasakojimas buvo ilgas, bet labai įdomus. Visi klausėsi susižavėję, nedrįsdami pertraukti jo žodžių. Kai jis baigė, misteris Džonsas tarė:

— Aš maniau, kad padarysiu jums staigmeną, bet turiu pripažinti, kad, palyginus su tuo, mano staigmena — vieni niekai.

Suskaičiavo pinigus. Buvo truputį daugiau kaip dvylika tūkstančių dolerių. Tiek pinigų vienoje vietoje niekas iš tų žmonių nebuvo matęs, nors čia buvo ir tokių, kurių turtas turėjo kur kas didesnės vertės.

TRISDESIMT SESTAS SKYRIUS

HEKAS ĮSTOJA Į PLĖŠIKŲ GAUJĄ

Skaitytojas lengvai supras, kaip netikėtas Tomo ir Heko pralobimas baisiai sukrėtė vargingą Sent-Pitersboro miesčiuką. Šitokia suma, ir dar grynais pinigais, atrodė tiesiog neįtikima. Apie tą radinį tiek šnekėjo žmonės, tiek varvino seilę ir gardžiavosi, jog daugelis tiesiog iš proto kraustėsi, nebeišlaikę tokio sukrėtimo. Sent-Pitersbore ir aplinkiniuose kaimuose kiekvieni namai, kur tik „vaidenosi", buvo išnarstyti po vieną lentelę, o pamatai išversti, beieškant paslėptų lobių, — ir tą darė ne vaikai, o suaugę vyrai, rimti žmonės, ne kokie svajotojai. Kur tik pasirodydavo Tomas su Heku, visur tik tūpčiodavo apie juos, jais žavėdavosi, akių nuo jų nenuleisdavo. Berniukai neatminė, kad kada nors anksčiau į jų pastabas būtų kas atkreipęs dėmesį, o dabar kiekvienas jų žodelis buvo vertinamas ir kartojamas, kiekviename jų poelgyje žmonės įžiūrėjo kažką nepaprasta — tartum berniukai visiškai nebemokėjo kasdieniškai kalbėti ir paprastai elgtis; ir to dar maža, — pasiknisę ankstyvesniame jų gyvenime, žmonės aptiko požymių, kurie aiškiai liudijo, kad jie ne tokie, kaip visi vaikai. Miestelio laikraštis išspausdino jų biografijas.

Našlė Duglas padėjo Heko pinigus į banką, o teisėjas Tečeris, tetai Poli paprašius, taip pat padėjo Tomo pinigus. Dabar abudu berniukai iš nuošimčių turėjo milžinišką pelną: kas dieną po dolerį, o sekmadieniais po pusę dolerio — lygiai tiek, kiek gaudavo kunigas, tikriau sakant, kiek jam buvo prižadėta, nors jis niekad

tiek nesusirinkdavo. Už dolerį su ketvirčiu vienam vaikui buvo galima savaitę pragyventi tais gerais senais laikais, skaitant ir maistą, ir butą, ir mokslą, o priedo dar apdarą ir apskalbimą.

Teisėjas Tečeris susidarė apie Tomą labai gerą nuomonę. Jis sakė, kad eilinis berniukas niekad nebūtų išvedęs jo dukters iš olos. Kai Beki papasakojo tėvui kaip didžiausią paslaptį, kad Tomas mokykloje ją išgelbėjo nuo rykščių, prisiimdamas jos kaltę, teisėjas buvo regimai sujaudintas; o kai ji ėmė maldauti tėvą, kad jis Tomo nebartų už baisų melą, kuriuo jis nukreipė rykštes nuo jos pečių ant savų, teisėjas susižavėjęs pareiškė, kad tai buvo kilnus, taurus, didžiadvasis melas, — melas, kuris gali, aukštai iškėlęs galvą, eiti petys į petį su išgarsėjusia Vašingtono teisybe apie kirvelį![1] Beki pagalvojo, kad niekad jos tėvas neatrodė toks puikus ir didingas, kaip tą akimirką, kai, vaikščiodamas po kambarį, treptelėjo koja ir pasakė tuos žodžius. Ji tuoj nulėkė pas Tomą ir jam visą papasakojo.

Teisėjas Tečeris tikėjo, kad iš Tomo ateityje bus žymus teisininkas arba didis karys. Jis sakė pasirūpinsiąs, kad Tomą priimtų į Nacionalinę Karo Akademiją, o paskui į geriausią visame krašte teisininkų mokyklą — tegu pasiruoš ar tam, ar tam darbui, o gal ir abiem.

Heko Fino turtai ir našlės Duglas globa jį įvedė, tikriau sakant, įgrūdo, prievarta įspraudė į kultūringą aplinką, ir jis dėl to nežmoniškai kankinosi. Našlės tarnaitės jį prausė, valė jam drabužius, šukavo šukomis, šukavo šepečiais, guldė jį kas naktį į nepakenčiamai

[1] Jurgis Vašingtonas — pirmasis JAV prezidentas. Visuose amerikiečių vadovėliuose jis vaizduojamas kaip vienas teisingiausių žmonių pasaulyje. Tarp kitko tenai sakoma, kad jis, būdamas dar vaikas, nukirto mylimiausią tėvo vyšnią ir tuoj prisipažino.

švarų patalą, neturintį nė mažiausios dėmelės, kurią būtų galima priglausti prie širdies kaip seną draugą. Jis turėjo valgyti su peiliu ir šakute, reikėjo vartoti servetėlę, puodelį, lėkštes, reikėjo mokytis iš knygos, reikėjo vaikščioti į bažnyčią, reikėjo kalbėti taip mandagiai, jog žodžiai burnoj jokio skonio nebeteko; kur tik jis pasisukdavo, visur civilizacijos pančiai ir užtvaros pastodavo jam kelią ir surakindavo rankas ir kojas.

Jis didvyriškai kentė savo vargus tris savaites, bet galiausiai nebeištvėrė ir vieną gražią dieną dingo. Našlė net dvi paras jo ieškojo, kur tik įmanydama, didžiai susisielojusi. Susirūpino ir kiti žmonės — šoko jo ieškoti kalnuose ir slėniuose, išmaišė upę, manydami rasti jo kūną. Trečią dieną anksti rytą Tomui Sojeriui atėjo gera mintis apžiūrėti tuščias statines už apleistos skerdyklos, ir vienoje jis rado bėglį. Heko buvo tenai nakvota; jis buvo tik ką po pusryčių, užvalgęs kažkur nudžiautų išėdų, ir dabar gulėjo, gardžiuodamasis pypke. Jis buvo nesiprausęs, nesišukavęs ir vilkėjo skarmalais, su kuriais atrodė toks įspūdingas anomis dienomis, kai buvo laisvas ir laimingas. Tomas jį ištempė iš statinės, papasakojo, kiek jis pridarė nerimo ir rūpesčio, ir spyrė grįžti namo. Heko veide tuoj dingo ramus pasitenkinimas ir pasirodė liūdesys.

— Nekalbėk apie tai, Tomai, — tarė jis. — Aš pamėginau, bet nieko neišeina, nieko neišeina, Tomai. Ne man toks gyvenimas, nepripratęs aš taip. Našlė man gera, maloni, bet tos tvarkos pakęsti negaliu. Ji kelia tave kas rytą tą pačią valandą; ji liepia tau praustis, o kad ims šukuoti — tegu perkūnas; ji man jokiu būdu neleidžia miegoti malkinėje, o tie prakeikti drabužiai — jie stačiai dusina mane, Tomai, rodos, kad nė oras pro juos nepraeina, ir tokie jie gražūs, kad su jais nei atsi-

sėsi ant žemės, nei atsigulsi, nei kūlio pasivartysi; ir ant rūsio durų tartum jau kaži kiek metų nesisupau; ir dar į bažnyčią eik, sėdėk tenai ir prakaituok — nepakenčiu aš tų pamokslų! Tenai nei musių negali gaudyti, nei tabako pakramtyti, ir kiekvieną sekmadienį vaikščiok su batais. Našlė ir valgo, ir gula, ir keliasi pagal skambutį — visur toks baisus tikslumas, kad nebegali žmogus ištverti.

— Bet visi taip gyvena, Hekai.

— Ak Tomai, kas man iš to. Aš — ne visi, ir aš negaliu ištverti šitaip. Tiesiog baisu būti taip surakintam. Ir ėdalas gaunamas per pigiai — net į pilvą kimšti neįdomu, kai taip. Užsimanei žuvauti — prašyk leidimo, užsimanei paplaukioti — prašyk leidimo, kur beužsimanytum, vis, po velnių, prašyk leidimo. O kalbėti turi taip gražiai, jog net nebesmagu. Aš ir taip kasdien nubėgdavau ant aukšto išsikeikti kaip reikiant, kad burnoje skaniau paliktų, o kitaip numirti gali, Tomai. Našlė neleidžia man nei rūkyti, nei rėkauti, nei žiovauti, nei rąžytis, nei kasytis prie žmonių.

Paskui jis pridūrė ypatingai supykęs ir įskaudintas:

— Ir ji vis meldžiasi ir meldžiasi, kad tu kur tuoj surūgtum. Dar nebuvau matęs tokios moters! Aš turėjau pabėgti, Tomai, aš kitaip negalėjau. Be to, netrukus prasidės pamokos mokykloje, ir man reiktų ją lankyti, o jau to tai neperneščiau. Matai, Tomai, būti turtingam — pašėlęs daiktas, kiek keblumo! Kai esi turtingas, tai tik suk ir suk galvą, prakaituok ir prakaituok, tik ir galvok, kaip greičiau pastipti. O šitie skarmalai — jie man pritinka, ir šita statinė man pritinka, ir su jais aš jau nebesiskirsiu. Niekad, Tomai, aš nebūčiau taip įklimpęs į bėdą, jei ne tie prakeikti pinigai; būk tu geras, pasiimk mano dalį sau ir naudok ją kaip tinkamas,

o man numesk retkarčiais po dešimtį centų — ir tai ne dažnai, nes aš įsitikinau, kad tik tas malonu, kas sunkiai įgyjama. Ir atsiprašyk už mane našlę.

— Ak Hekai, tu gi žinai, kad aš negaliu to padaryti. Juk tai nesąžininga; ir, be to, jeigu tu dar trupučiuką pakentėsi, pats pamatysi, kaip tau pradės patikti tas gyvenimas.

— Patikti! Taigi taip pat, kaip patiktų sėdėti ant įkaitintos krosnies, jei ilgiau pasėdėčiau. Ne, Tomai, nenoriu aš būti turtingas, nenoriu gyventi tuose prakeiktuose troškiuose namuose. Aš myliu šitą mišką, upę, šitas statines, ir aš nuo jų nesiskirsiu. Teprasmenga viskas! Kaip tiktai dabar, kai mes turime ir šautuvus, ir olą, ir viską, ko reikia plėšikams, kaip tik dabar reikėjo pasipainioti tiems nelemtiems pinigams ir viską sugadinti!

Tomas pasinaudojo proga:

— Klausyk, Hekai, būdamas turtingas, aš galiu pasidaryti ir plėšiku, nieko tas nekliūva.

— Argi?.. Tomai, ar tu iš teisybės kalbi?

— Iš teisybės, kaip mane gyvą matai. Bet tavęs, Hekai, negalėsime priimti gaujon, jei nebūsi padorus žmogus.

Heko džiaugsmas užgeso.

— Negalėsite priimti, Tomai? O į piratus ar nebuvote priėmę?

— Taip, bet čia visai kas kita. Plėšikai nepalyginamai pranašesni už piratus — tą visi žino. Daugelyje kraštų plėšikai yra baisiai dideli ponai — vis kunigaikščiai ar šiaip didžiūnai.

— Bet klausyk, Tomai! Tu visada buvai man draugas, juk tu neatstumsi manęs, tiesa, Tomai? Tu to nepadarysi? Tiesa?

— Hekai, aš, aišku, norėčiau tave priimti, bet ką pasakys žmonės? Jie sakys: „Še tau! Tomo Sojerio gauja! Juk ten vieni driskiai!" Tai tave jie turės galvoje. Tau, aš manau, nelabai bus malonu — ir man, aišku, taip pat.

Hekas valandėlę tylėjo; jame vyko kova. Galiausiai jis tarė:

— Gerai, aš grįšiu vienam mėnesiui pas našlę ir pabandysiu, gal kaip nors ir iškęsiu, jeigu tu priimsi mane gaujon, Tomai.

— Gerai, Hekai, sutarta! Einam, drauguži, ir aš paprašysiu našlę, kad ji per daug tavęs nespaustų.

— Tikrai paprašysi, Tomai? Tikrai? Tai puiku! Jeigu ji nespaus manęs dėl svarbiausių dalykų, tai aš sau pasirūkysiu slapta, pasikeiksiu slapta ir nors sprogsiu, bet nepabėgsiu. Kada gi tu sudarysi gaują ir imsi plėšti?

— O, tuoj pat. Mes, gal būt, net šį vakarą sušauksime savo draugus ir darysime įšventimus.

— Ką tokį?

— Įšventimus.

— O ką tai reiškia?

— Tai reiškia, kad mes visi prisieksime ginti vienas kitą ir niekad neišduoti gaujos paslapčių, net jeigu mus į gabalėlius sukapotų, ir užmušti kiekvieną, kas nuskriaus kurį nors iš mūsų gaujos, ir ne tik jį, bet ir visą jo šeimą.

— Puiku, pašėlusiai puiku, Tomai!

— Žinoma, puiku. O prisiekti reikia būtinai vidurnaktį, nuošaliausioje vietoje, kokią tik galima rasti, geriausia tokiuose namuose, kur vaidenasi. Bet dabar jie visi išgriauti...

— Bent jau vidurnaktį, ir tai gerai.

— Taip. O prisiekti reiks ant karsto ir pasirašyti krauju.

— Na, čia tai aš suprantu! Tai jau milijoną kartų geriau, nekaip piratais būti. Na, Tomai, nebebėgsiu iš našlės namų, net jei tektų pastipti; o jeigu aš tapsiu tikru plėšiku ir visi ims apie mane šnekėti, aš manau, ji pati didžiuosis, kad buvo priglaudusi mane savo namuose.

PABAIGA

Čia ir baigiasi šis metraštis. Ir kadangi jame duota b e r n i u k o istorija, jis turi nutrūkti kaip tik čia; jeigu metraštis dar būtų tęsiamas, jis taptų jau v y r o istorija. Kai rašai romaną apie suaugusius, žinai tiksliai, kuo užbaigti — vestuvėmis, bet kai rašai apie vaikus, dėk tašką ten, kur patogiausia.

Dauguma šios knygos veikėjų iki šiol yra gyvi ir laimingi; jiems kuo puikiausiai klojasi. Gal kada nors ateityje man pasirodys verta vėl grįžti prie čia aprašytų vaikų istorijos ir pažiūrėti, kas per vyrai ir moterys iš jų išaugo, todėl išmintingiausia bus nieko jums tuo tarpu nesakyti apie dabartinį jų gyvenimą.

TURINYS

Pirmas skyrius. Tomas žaidžia, kariauja ir slapstosi 5
Antras skyrius. Puikus baltintojas 15
Trečias skyrius. Meilės ir karo dalykai 23
Ketvirtas skyrius. Išdaigos sekmadienio mokykloje 32
Penktas skyrius. Vabalas kandikas ir jo laimikis 46
Šeštas skyrius. Tomas susipažįsta su Beki 53
Septintas skyrius. Erkės vaikymas ir sužeista širdis 69
Aštuntas skyrius. Būsimasis drąsus piratas 77
Devintas skyrius. Baisūs nuotykiai kapinėse 84
Dešimtas skyrius. Šuns kauksmas pranašauja nelaimę . . . 93
Vienuoliktas skyrius. Tomą kankina sąžinė 102
Dvyliktas skyrius. Katinas ir „Skausmo malšintojas" 108
Tryliktas skyrius. Piratų gauja iškelia bures 115
Keturioliktas skyrius. Laimingų piratų stovykla 125
Penkioliktas skyrius. Tomas vogčiomis aplanko namus . . 135
Šešioliktas skyrius. Pirmosios pypkės. — „Aš pamečiau peiliuką" 142
Septynioliktas skyrius. Baisiausia audra 150
Aštuonioliktas skyrius. Piratai dalyvauja savo pačių laidotuvėse 155
Devynioliktas skyrius. Tomas pasakoja savo sapną 160
Dvidešimtas skyrius. Deja, „Aš nepagalvojau" 172
Dvidešimt pirmas skyrius. Tomas — didvyris 176
Dvidešimt antras skyrius. Blizganti mokytojo plikė 183
Dvidešimt trečias skyrius. Hekas Finas cituoja šventąjį raštą 192
Dvidešimt ketvirtas skyrius. Mefo Poterio išgelbėjimas . . 196
Dvidešimt penktas skyrius. Nuostabios dienos — siaubingos naktys 206
Dvidešimt šeštas skyrius. Užkasto lobio ieškojimas . . . 208
Dvidešimt septintas skyrius. Lobis atitenka plėšikams . . . 218

Dvidešimt aštuntas skyrius. Sekimas ir drebėjimas . . . 230
Dvidešimt devintas skyrius. Indeno Džo landynėje 234
Trisdešimtas skyrius. Hekas išgelbsti našlę 239
Trisdešimt pirmas skyrius. Tomas ir Beki oloje 249
Trisdešimt antras skyrius. Beviltiškas klaidžiojimas 260
Trisdešimt trečias skyrius. Kokia laimė! Vaikai atsirado! . 272
Trisdešimt ketvirtas skyrius. Indėno Džo galas 277
Trisdešimt penktas skyrius. Aukso marios 291
Trisdešimt šeštas skyrius. Hekas įstoja į plėšikų gaują . . 295
Pabaiga 302

VIDUTINIO MOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKAMS

Марк Твен
ПРИКЛЮЧЕНИЯ ТОМА СОЙЕРА
На литовском языке

Redaktorės *T. Krompolcienė* ir *R. Zagorskienė*
Viršelis dail. *V. Kisarausko*
Techn. redaktorius *V. Zdancevičius*
Korektorės *M. Raudonikienė* ir *L. Muralytė*

Pasirašyta spaudai 1960.III.24. Leidinio Nr. 2913. Tiražas 25 000 egz. Popierius 82×108¹/₃₂ — 4,75 pop. l. = 13,94 sp. l.; 12,9 leid. l. Spaudė valst. K. Požėlos v. spaustuvė Kaune, Puškino 11. Užs. Nr. 658.
Kaina 4 rb 90 kp